

چکیده پنج ساله صنعت دام و طیور کشور ۱۴۰۰-۱۴۰۴

دکتر حسن مهربانی یگانه
(DVM, MSc, PhD)
استاد دانشگاه تهران

آمار، تولید، تجارت و شاخص های کلیدی

آمار و تولید

تجارت

شاخص های کلیدی

امنیت غذایی

شرکت مشاورین صنایع مرغ و طیور

چکیده پنج ساله
صنعت دام و طیور کشور
(۱۴۰۴-۱۴۰۰)

آمار، تولید، بازار، تجارت و شاخص های کلیدی |

دکتر حسن مهربانی یگانه (DVM, MSc, PhD)
استاد دانشگاه تهران

شرکت تخصصی دامپزشکی و تولید

فهرست

- ۴ جهان در آینه اعداد
- ۷ هفتاد سالگی صنعت طیور ایران
- ۱۰ چکیده صنعت دام و طیور ایران
- ۱۶ چشم‌انداز هفت‌ماهه صنعت مرغ گوشتی ایران
- ۲۳ پیشنهاد‌های راهبردی برای صنعت دام و طیور ایران
- ۳۰ فدراسیون طیور ایران
- ۳۴ رویکردها و شاخص‌های سند برنامه ملی ۵ ساله صنعت طیور (تولید تا عرضه)
- ۳۹ فصل ۱: اقتصاد ایران
- ۴۰ اقتصاد ایران در سال ۱۴۰۴
- ۴۹ فصل ۲: بازار جهانی دام و طیور
- ۵۰ تحلیل بازار جهانی گوشت در سال ۲۰۲۵

فهرست

۶۱	فصل ۳: نهاده ها
۶۲	نهاده‌های مصرفی در صنعت طیور در سال ۱۴۰۴
۷۷	دان ارزان‌تر، همیشه خوراک کم‌هزینه‌تری نیست
۸۱	فصل ۴: گوشت مرغ از تولید تا عرضه
۸۲	مهمترین چالش‌های اقتصادی صنعت طیور در سال ۱۴۰۴
۱۰۴	ساختار و عملکرد زنجیره‌های تولید گوشت مرغ در سال ۱۴۰۴
۱۱۵	راندمان یا بهره‌وری؟
۱۱۹	فصل ۵: صنعت مرغ تخمگذار
۱۲۰	تحلیل عملکرد جوجه‌ریزی زنجیره ارزش تخمگذار و تولید تخم مرغ
۱۳۳	فصل ۶: دامپروری
۱۳۴	دامپروری
۱۳۹	فصل ۷: قدرت خرید
۱۴۰	قدرت خرید
۱۵۲-۱۴۶	Iran Livestock and Poultry Industry

جهان در آینه اعداد

■ دکتر حسن مهربانی یگانه (DVM, MSc, PhD)

استاد دانشگاه تهران

مولانا در مثنوی، با تمثیلی ساده و ژرف، از تأثیر نگاه انسان بر تصویری که از جهان می‌سازد سخن می‌گوید:

پیش چشم‌داشتی شیشه کبود **زان سبب عالم کبودت می‌نمود**

گر نه کوری این کبودی دان ز خویش **خویش را بدگو مگو کس را تو بیش**

جهان در برابر چشمان ما قرار دارد، اما آنچه می‌بینیم همواره از شیشه‌ای می‌گذرد که تجربه‌ها، باورها، ترس‌ها، خواسته‌ها و پیش‌داوری‌های ما ساخته شده است. گاه رنگی که به جهان نسبت می‌دهیم، بیش از آنکه از خود واقعیت آمده باشد، از همین شیشه میان ما و واقعیت برخاسته است.

از نگاه مولانا، درست دیدن تنها به گشودن چشم وابسته نیست؛ به پاک کردن غرض و تعصب از نگاه نیز نیاز دارد. آنجا که می‌گوید

چون غرض آمد، هنر پوشیده شد **صد حجاب از دل به سوی دیده شد**

هشدار می‌دهد که منفعت و پیش‌داوری می‌توانند آشکارترین حقیقت‌ها را نیز از دید انسان پنهان کنند. از این رو، شناخت جهان پیش از هر چیز مستلزم آگاهی از محدودیت‌های نگاه خویش است.

اعداد و آمار از ابزارهایی هستند که می‌توانند از غبار این داوری‌های شخصی بکاهند و تصویری سنجش‌پذیرتر از واقعیت پیش روی ما بگذارند. جهان را می‌توان از دریچه‌های گوناگون تماشا کرد؛ از دریچه تجربه، روایت، مشاهده و تحلیل. هنگامی که می‌خواهیم تصویری روشن‌تر و قابل‌مقایسه از واقعیت به دست آوریم، ناگزیر به سراغ اعداد می‌رویم. اعداد، زبان مشترک پدیده‌ها هستند؛ زبانی که می‌تواند حجم تولید، مسیر تغییرات، فاصله میان ظرفیت و عملکرد، میزان پیشرفت یا عقب‌ماندگی و جایگاه یک صنعت را آشکار کند. با این همه، آمار نیز شیشه‌ای برای دیدن جهان است و شفافیت آن به درستی داده‌ها، روش گردآوری و انصاف در تفسیر وابسته خواهد بود.

هر عدد، خلاصه‌ای فشرده از یک واقعیت گسترده است. رقم تولید گوشت مرغ، شیر یا تخم‌مرغ تنها یک عدد در جدول نیست؛ پشت آن مجموعه‌ای از نهاده‌ها، سرمایه‌گذاری‌ها، تصمیم‌های مدیریتی، دانش فنی، نیروی انسانی، شرایط اقلیمی و سیاست‌های اقتصادی قرار دارد. ضریب تبدیل خوراک، درصد تلفات، میزان تولید به ازای هر واحد دامی یا روند تغییر قیمت‌ها نیز هرکدام بخشی از داستان عملکرد یک صنعت را روایت می‌کنند. کنار هم قرار گرفتن این اعداد، تصویری می‌سازد که با مشاهده‌های پراکنده یا برداشت‌های شخصی به تنهایی قابل دستیابی نیست.

آمار به ما امکان می‌دهد از توصیف‌های کلی فاصله بگیریم. عبارت‌هایی مانند «تولید افزایش یافته است»، «بهره‌وری پایین است» یا «هزینه‌ها بالا رفته‌اند» تا زمانی که با عدد، دوره زمانی و مبنای مقایسه همراه نشوند، معنای دقیقی ندارند. میزان افزایش چقدر بوده است؟ بهره‌وری در مقایسه با کدام سال، کشور یا استاندارد پایینی ارزیابی می‌شود؟ کدام بخش از هزینه‌ها بیشتر رشد کرده و این تغییر چه اثری بر سودآوری تولیدکننده و قدرت خرید مصرف‌کننده گذاشته است؟ پاسخ به چنین پرسش‌هایی، آغاز تبدیل اطلاعات خام به شناخت واقعی است.

صنعت دام و طیور بیش از بسیاری از فعالیت‌های اقتصادی به سنجش مستمر وابسته است. تغییر کوچکی در مصرف خوراک، سرعت رشد، تولید تخم‌مرغ، باروری، تلفات یا طول دوره پرورش، هنگامی که در مقیاس میلیون‌ها قطعه پرنده یا هزاران رأس دام محاسبه شود، می‌تواند پیامد اقتصادی بزرگی ایجاد کند. از همین رو، ثبت و تحلیل شاخص‌های عملکرد تنها یک فعالیت آماری نیست؛ بخشی جدایی‌ناپذیر از مدیریت تولید، برنامه‌ریزی اقتصادی و تصمیم‌گیری برای آینده به شمار می‌آید.

اعداد همچنین امکان مقایسه را فراهم می‌کنند. مقایسه عملکرد یک واحد تولیدی با میانگین کشور، مقایسه استان‌ها با یکدیگر، بررسی تغییرات در طول زمان و سنجش جایگاه کشور در برابر معیارهای جهانی، نقاط قوت و ضعف را بهتر نمایان می‌سازد. گاهی افزایش تولید، در نگاه نخست نشانه موفقیت تلقی می‌شود؛ اما اگر این افزایش با مصرف بیشتر نهاده، تلفات بالاتر، افت کیفیت یا کاهش سودآوری همراه باشد، تصویر متفاوتی شکل می‌گیرد. رشد تولید الزاماً به معنای بهبود بهره‌وری نیست و توسعه ظرفیت نیز همیشه به افزایش کارایی منجر نمی‌شود.

در عین حال، آمار به تنهایی سخن نمی‌گوید. هر عدد باید در بستر خود دیده و تفسیر شود. تفاوت در روش جمع‌آوری اطلاعات، تعریف شاخص‌ها، سال پایه، نرخ ارز، تورم، ساختار تولید و حتی شرایط اقلیمی می‌تواند نتیجه مقایسه‌ها را تغییر دهد. عددی که بدون توضیح زمینه ارائه شود، ممکن است به جای روشن کردن واقعیت، تصویری ناقص یا گمراه‌کننده بسازد. بنابراین، کیفیت داده، شفافیت منبع و نحوه تفسیر آن به اندازه خود رقم اهمیت دارد.

اطلاعات آماری را می‌توان به سه سطح تقسیم کرد: داده، شاخص و معنا. داده، واقعیتی ثبت‌شده مانند مقدار تولید یا تعداد واحدهای فعال است. شاخص، رابطه‌ای محاسبه‌شده مانند ضریب تبدیل خوراک، تولید به ازای هر قطعه یا سرانه مصرف است. معنا زمانی شکل می‌گیرد که این شاخص‌ها در کنار شرایط اقتصادی، فنی و اجتماعی تحلیل شوند. یک جدول می‌تواند نشان دهد چه اتفاقی افتاده است؛ اما تحلیل باید توضیح دهد چرا چنین اتفاقی رخ داده، چه پیامدی داشته و چه تصمیمی می‌توان بر پایه آن گرفت.

در صنعت دام و طیور، ارزش آمار زمانی آشکارتر می‌شود که داده‌های زیستی و اقتصادی در کنار یکدیگر قرار گیرند. عملکرد فنی مطلوب، در صورتی که با هزینه‌ای نامتناسب حاصل شود، ممکن است از نظر اقتصادی قابل دفاع نباشد. از سوی دیگر، کاهش هزینه‌ها اگر به افت تولید، سلامت، کیفیت یا ماندگاری

گله منجر شود، دستاوردی پایدار محسوب نمی‌شود. قضاوت درست درباره عملکرد صنعت، نیازمند نگاه هم‌زمان به تولید، بهره‌وری، هزینه، قیمت، کیفیت، امنیت غذایی و قدرت خرید جامعه است.

اطلاعات و آمار ارائه‌شده در این نشریه از منابع مختلف داخلی و بین‌المللی، از جمله گمرک جمهوری اسلامی ایران، فدراسیون طیور ایران، مرکز آمار ایران، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، پایگاه خبری-تحلیلی ITPNews، سازمان خواربار و کشاورزی ملل متحد (FAO) و دیگر منابع رسمی و تخصصی گردآوری شده است. با وجود تلاش برای تطبیق داده‌ها و استفاده از معتبرترین منابع در دسترس، در برخی بخش‌ها میان آمارهای ثبت‌شده و واقعیت‌های اجرایی صنعت فاصله وجود دارد. یکی از نمونه‌های مهم، آمار جوجه‌ریزی منتسب به سویه آرین است؛ در مواردی جوجه‌ریزی این سویه به صورت اسمی در سامانه‌های رسمی ثبت شده، در حالی که بنا بر شواهد میدانی و نظر فعالان صنعت، تمام جوجه‌های ثبت‌شده عملاً در واحدهای پرورشی جای‌گیری نشده‌اند. چنین مغایرت‌هایی اعتبار برخی آمارها را کاهش می‌دهد و ضرورت بررسی هم‌زمان داده‌های رسمی، شواهد میدانی و واقعیت‌های بازار را دوچندان می‌سازد. از این رو، خواننده باید بعضی ارقام را با احتیاط و با توجه به محدودیت‌های نظام ثبت و گزارش‌دهی کشور تفسیر کند.

نشریه حاضر تلاشی است برای ترسیم چنین تصویری؛ تصویری متکی بر آمار و ارقام، اما فراتر از انباشت جدول‌ها و نمودارها، هدف آن است که روندها دیده شوند، تغییرات معنا پیدا کنند و فاصله میان ظرفیت‌های موجود و عملکرد واقعی صنعت روشن‌تر شود. این مجموعه می‌کوشد اطلاعات پراکنده را در چارچوبی منسجم گرد آورد تا تولیدکنندگان، مدیران، پژوهشگران، فعالان بازار و سیاست‌گذاران بتوانند بر پایه شواهد دقیق‌تر بیندیشند و تصمیم بگیرند.

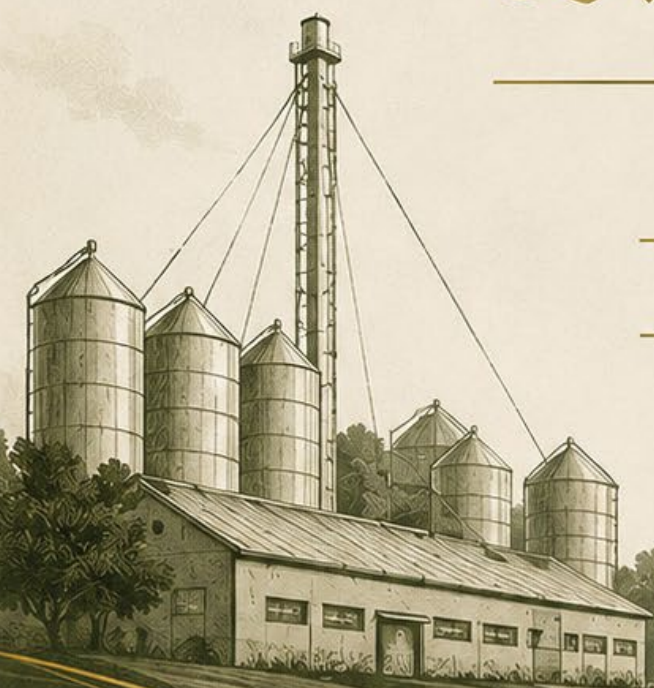
اعداد، تمام واقعیت نیستند، اما بدون آن‌ها بخش بزرگی از واقعیت پنهان می‌ماند. هر عدد می‌تواند پرسشی تازه ایجاد کند و هر مقایسه می‌تواند دریچه‌ای به سوی شناخت عمیق‌تر بگشاید. آینده صنعت دام و طیور تنها با افزایش تولید ساخته نمی‌شود؛ این آینده به اندازه‌گیری درست، تحلیل منصفانه، شناخت روندها و تبدیل داده‌ها به تصمیم‌های هوشمندانه وابسته است.

این نشریه دعوتی است برای دیدن صنعت از خلال اعداد؛ اعدادی که اگر درست خوانده شوند، تنها گذشته و حال را توصیف نمی‌کنند، بلکه مسیر آینده را نیز نشان می‌دهند.

هفتاد سالگی
صنعت طیور
گرامی باد

۱۳۳۴ - ۱۴۰۴

هفتاد سالگی صنعت طیور ایران

■ دکتر سید فرزاد طلاکش

دبیرکل فدراسیون طیور ایران

اکنون ۷۱ سال از اولین روزهای شروع مرغداری صنعتی در ایران (سال ۱۳۳۴) می‌گذرد و گرچه در سال ۱۴۰۰ سند برنامه ملی ۵ ساله صنعت طیور توسط فدراسیون طیور ایران تهیه و ارائه گردید ولی بازهم مروری بر دست نوشته‌های باقیمانده از این سال‌ها و نگاهی به دستاوردهای این صنعت عظیم حتی با وجود برنامه‌های مقطعی موجود، تماماً حاکی از آن است که گرچه رشد فیزیکی قابل توجهی در همه ابعاد صنعت طی این سالها رخ داده ولی به دلیل ضعف اتکا به برنامه‌ریزی چه در بخش صنفی و چه دولتی همواره بی‌برنامگی و روزمرگی به شکل بسیار آسیب‌رسان و بعضاً ناامید کننده در جریان است. در این بین، بخش صنفی که نزدیک به ۹۸ درصد اساس سرمایه‌گذاری را به عهده داشته و مالک آن است نتوانسته برای سرمایه خود تاکنون رویکرد عملیاتی معین و آینده‌نگری را ترسیم و برای سرمایه‌گذاران جدید نیز دورنما و تابلوی مشخصی ارائه دهد تا با آگاهی درست در زنجیره ارزش این صنعت وارد شوند. در حالی که برای تحقق هدف‌های کلان کشور در جهت کاهش وابستگی اقتصادی به درآمدهای نفتی، توسعه صادرات غیرنفتی، آزادسازی اقتصادی و خصوصی‌سازی به معنای واقعی و اهمیت سلامت جامعه با تکیه بر تأمین پروتئین مورد نیاز بخصوص از محل تأمین پروتئین حاصل از گوشت مرغ و تخم مرغ ایجاب می‌نماید در شرایطی که تقریباً تمام سرمایه‌گذاری صنعت طیور مربوط به بخش خصوصی است در تمام حلقه‌ها و در تمام سطوح سرمایه‌گذاری (خرید و کلان) از راهبردها و ارتباط بین اهداف تعیین شده و راهبردهای تبیین شده آگاهی کافی داشته و در آن مشارکت فعال نمایند.

نکته دیگر اینکه، بی‌ثباتی اقتصادی کشور طی سال‌های بعد از انقلاب علیرغم رشد کمی قابل توجه در صنعت طیور آثار قابل اعتمادی را برای امید بخشی کافی در جهت توسعه پایدار این صنعت فراهم نیاورده و در نتیجه ضرورت تدوین یک برنامه مشخص که در دسترس همگان بوده و مسیر بازسازی، نوسازی و تجهیز، استراتژی گسترش و سرمایه‌گذاری‌های جدید و هماهنگی با رخدادهای بازار داخلی و صادراتی را مشخص کند، بیش از پیش احساس می‌شود.

ضرورت رشد اقتصادی دانایی محور و در تعامل با اقتصاد جهانی، آمایش و توازن کشوری و منطقه‌ای، امنیت سرمایه‌گذاری و رشد متوازن مبتنی بر آن در جهت توسعه پایدار و رقابت‌پذیر باترسیم الگوی بومی ولی منطبق با دانش نوین جهانی برای تحقق جهش بلند اقتصادی و اجتماعی، اطلاعات ناقص یا مخفی مانده از دسترسی کلیه کاربران ذینفع، به روز نبودن اسناد پشتیبان برای هر گونه برنامه‌ریزی کوتاه و بلند

مدت که فقط نزد مسئولین دولتی وجود داشته و هیچگاه در دسترس نبودند، فقدان اعداد، ارقام و جداول کمی، ناهماهنگی میان تکالیف دولتی با منابع در دسترس، نامشخص بودن قطعی اطلاعات و آمار، تداخلات آماری و معیارهای محاسباتی در بخش‌های مختلف صنعت، نامشخص بودن استراتژی و راهبردهای توسعه‌ای زیرساختی، ضرورت نگاه به تحلیل‌های مربوط به عملکرد صنعت در حداقل یک دهه گذشته و ...

فدراسیون طیور ایران را بر آن داشت که بعنوان اولین و مهمترین مأموریت راهبردی خود سند برنامه ملی ۵ ساله صنعت طیور ایران تدوین را آغاز و با ورود به جزئیات مورد نیاز برای یک برنامه هدفدار با دورنمای بسیار والا و عظیم و با انجام یکسان‌سازی تمامی اطلاعات و دانسته‌های موجود در صنعت طیور کشور و با یاری، همکاری و همفکری تمام تشکلهای صنفی ذیربط، مشاورین و صاحب‌نظران حوزه صنعت طیور علاوه بر مشخص کردن خطوط اساسی و اصول کلی این برنامه، تمامی جزئیات کلان برای تأمین، پشتیبانی و توزیع نهاده‌های خوراک، واکسن‌ها، ابعاد مختلف حوزه تولید از مرغ لاین و اجداد تا تولید گوشت مرغ و تخم مرغ و در نهایت حوزه‌های آماده‌سازی، فراوری و توزیع و عرضه محصول را در این برنامه به رشته تحریر درآورد.

گرچه ۵ سال از تدوین و انتشار این برنامه می‌گذرد و برنامه مشابهی هم از سوی متولیان دولتی ارائه نشده ولی متأسفانه این برنامه در بخش‌های مختلف متولی به کتابخانه‌ها منتقل و هیچ‌گونه توجهی به آن برای تدوین یک سیاست و استراتژی جامع نشده که ماحصل آن از دیدگاه ما همان تکرار ناخوشایند بی‌برنامگی و سوء مدیریت‌های قبلی است که تمام بخش‌های زنجیره ارزش و تأمین صنعت طیور را تحت تأثیر آسیب‌های ناشی از آن قرار داده است.

با این حال فدراسیون طیور بنا بر وظیفه تعریف شده خود و بنا بر مندرجات برنامه ۵ ساله ارائه شده، بررسی عملکرد صنعت طیور در سال‌های برنامه و بررسی نقاط ضعف و قوت آن در موفقیت‌های حاصل شده و یا عقب‌ماندگی‌های این برنامه ناشی از عوامل متعدد خصوصی و دولتی که می‌تواند راهگشای جلوگیری از تکرار اشتباهات و تقویت موارد موفق در این حوزه‌ها باشد را انجام و در این راستا گزارش‌های تحلیلی بر اساس مقایسه با مندرجات سند برنامه ملی ۵ ساله صنعت طیور و واقعیت‌های رخداد شده ارائه می‌گردد.

همچنین بمنظور قانونمند کردن تدوین برنامه‌های ۵ ساله صنعت طیور و لزوم رعایت اصول برنامه‌های دراز مدت در این صنعت، توسط فدراسیون آئین‌نامه اجرایی تدوین این برنامه‌ها تهیه و ارائه شده که امید است با همکاری وزارت محترم جهاد کشاورزی در شورای گفتگوی دولت و بخش خصوصی ایران بزودی تصویب و برای ابلاغ قانونی به هیئت محترم وزیران ارسال گردد.

شایان ذکر است که این مجموعه با حمایت مادی و معنوی شرکت تعاونی صنایع مرغ مادر ایران تهیه گردیده است.

چکیده صنعت دام و طیور ایران

در سال‌های ۱۴۰۰ تا ۱۴۰۴

■ دکتر حسن مهربانی یگانه (DVM, MSc, PhD)

استاد دانشگاه تهران

خلاصه مدیریتی

در این گزارش تحولات صنعت دام و طیور ایران طی سال‌های ۱۴۰۰ تا ۱۴۰۴ در بستر شرایط اقتصادی کشور بررسی می‌شود. تورم مزمن، کاهش ارزش پول ملی، افزایش هزینه نهاده‌های وارداتی، کمبود سرمایه در گردش و افت قدرت خرید خانوارها، هم‌زمان تولیدکنندگان و مصرف‌کنندگان را تحت فشار قرار داده‌اند. در چنین محیطی، افزایش حجم تولید به‌تنهایی نمی‌تواند معیار موفقیت صنعت باشد؛ بلکه بهره‌وری، هزینه تمام‌شده، تناسب تولید با تقاضای مؤثر و پایداری زنجیره تأمین اهمیت بیشتری دارند.

۱. صنعت مرغ گوشتی

جوجه‌ریزی مرغ گوشتی از حدود ۱/۴ میلیارد قطعه در سال ۱۴۰۰ به ۱/۷۷ میلیارد قطعه در سال ۱۴۰۴ افزایش یافت؛ اما تولید گوشت مرغ از ۲/۷۳ میلیون تن به حدود ۲/۶۵ میلیون تن رسید. بنابراین افزایش حدود ۲۲ درصدی جوجه‌ریزی با افزایش متناسب تولید گوشت همراه نبوده است. این ناهمخوانی می‌تواند نشان‌دهنده تلفات، کاهش بهره‌وری، عملکرد نامطلوب برخی سویه‌ها و ضعف هماهنگی میان حلقه‌های زنجیره تولید باشد.

در سال ۱۴۰۴ حدود ۱/۳۸۷ میلیارد قطعه مرغ در کشتارگاه‌ها ثبت شد که در مقایسه با ۱/۷۶۵ میلیارد قطعه جوجه‌ریزی، اختلاف فاحشی معادل ۲۱/۴ درصد را نشان می‌دهد. گزارش تنها بخشی از این فاصله را با تلفات متعارف قابل توضیح می‌داند. همچنین، باوجود ظرفیت اسمی بسیار بالای واحدهای مرغ مادر، بخش قابل توجهی از سرمایه‌گذاری‌های انجام‌شده بلااستفاده مانده است.

سرانه مصرف گوشت مرغ در سال ۱۴۰۴، بر مبنای جمعیت ۸۶ میلیون نفر، حدود ۳۰/۸ کیلوگرم گزارش شده است. با احتساب جمعیت مهاجران و جمعیت حدود ۹۱ میلیون نفر، این رقم به حدود ۲۹/۱ کیلوگرم کاهش می‌یابد.

۲. صنعت تخم مرغ

تولید صنعتی تخم مرغ از ۱/۱۵۳ میلیون تن در سال ۱۴۰۰ به حدود ۱/۴۷ میلیون تن در سال ۱۴۰۴ افزایش

یافت و سرانه مصرف از ۲۱۶ به ۲۵۸ عدد در سال رسید. باوجوداین رشد، جوجه‌ریزی بیش از ظرفیت بازار، نگهداری گله‌ها فراتر از سن اقتصادی، ضعف مدیریت عرضه و ناپایداری صادرات، در مقطعی موجب مازاد تولید و زیان سنگین مرغداران شد. در سال ۱۴۰۴ مجموع تولید تخم‌مرغ صنعتی، روستایی و سایر ماکیان حدود ۱/۶ میلیون تن و صادرات حدود ۱۰۶ هزار تن گزارش شده است. با حرکت بازارهای سنتی صادراتی، به‌ویژه عراق و افغانستان، به سمت خودکفایی، توسعه بازارهای جدید، ایجاد برندهای صادراتی و تولید محصولاتی مانند پودر و مایع پاستوریزه تخم‌مرغ ضروری است.

۳. نهاده‌های خوراک و وابستگی ارزی

در سال ۱۴۰۴ نزدیک به ۸ میلیون تن ذرت از طریق سامانه بازارگاه به صنعت طیور اختصاص یافت. واردات ده‌ماهه ذرت به حدود ۸/۹۹ میلیون تن، به ارزش ۲/۷۸ میلیارد دلار رسید. مجموع کنجاله سویای وارداتی و استحصالی از دانه سویای واردشده در ده‌ماهه سال ۱۴۰۴ نیز حدود ۳/۶۲ میلیون تن برآورد شده است. وابستگی به ذرت، سویا، مکمل‌ها، واکسن‌ها، تجهیزات و مواد ژنتیکی وارداتی سبب شده است هر افزایش نرخ ارز یا تأخیر در تخصیص آن، مستقیماً به افزایش هزینه تولید و نیاز به سرمایه در گردش بیشتر منجر شود. افت کیفیت برخی محموله‌های ذرت و ادامه ساخت دستی خوراک در مرغداری‌ها نیز خطرات اقتصادی، بهداشتی و اتلاف منابع را تشدید می‌کند.

۴. دامپروری

تولید گوشت قرمز از حدود ۵۷۰ هزار تن در سال ۱۴۰۰ به ۴۸۹ هزار تن در سال ۱۴۰۴ کاهش یافت. تولید در سال ۱۴۰۳ به حدود ۴۰۳ هزار تن رسیده بود؛ بنابراین افزایش سال ۱۴۰۴ بیشتر بیانگر بازیابی بخشی از افت قبلی است تا رشد پایدار. در مقابل، تولید شیر از حدود ۸ میلیون تن به ۱۰/۵ میلیون تن افزایش یافت.

۵. تغییر قیمت محصولات

محصول	قیمت در ۱۴۰۰	قیمت در ۱۴۰۴	افزایش اسمی
جوجه یک‌روزه گوشتی، ریال/قطعه	۶۲,۸۰۰	۲۲۳,۷۰۰	۲۵۶%
مرغ زنده، ریال/کیلوگرم	۱۸۷,۰۰۰	۹۸۰,۰۰۰	۴۲۴%
گوشت مرغ مصرف‌کننده، ریال/کیلوگرم	۲۶۹,۰۰۰	۱,۳۸۵,۱۲۰	۴۱۵%
تخم‌مرغ، ریال/کیلوگرم	۱۷۷,۰۰۰	۷۴۱,۰۰۰	۳۱۹%
گوشت قرمز، ریال/کیلوگرم	۱,۴۰۱,۰۰۰	۹,۱۶۹,۰۰۰	۵۵۴%

قیمت جوجه یک‌روزه بسیار کمتر از قیمت مرغ زنده افزایش یافته است. این تفاوت می‌تواند ناشی از مازاد ظرفیت مرغ مادر، نوسان عرضه جوجه، سیاست‌های مقطعی تنظیم بازار و قدرت چانه‌زنی محدود تولیدکنندگان جوجه باشد. بازار جوجه یک‌روزه و مرغ تقریباً بازار رقابت کامل است. بنابراین افزایش کمتر قیمت جوجه الزاماً به معنای کاهش هزینه یا بهبود بهره‌وری این حلقه نیست. قیمت تخم‌مرغ نیز بیش از چهار برابر شده، اما رشد آن از مرغ و به‌ویژه گوشت قرمز کمتر بوده است. مازاد عرضه و ناپایداری صادرات باعث شده است که قیمت فروش در برخی مقاطع حتی هزینه تمام‌شده را پوشش ندهد؛ از این رو افزایش اسمی قیمت محصولات را نباید الزاماً معادل افزایش سود واقعی تولیدکنندگان دانست.

۶. نسبت قیمت گوشت قرمز به مرغ

سال	نسبت قیمت گوشت قرمز به مرغ
۱۴۰۰	۴/۸
۱۴۰۱	۴/۰
۱۴۰۲	۵/۴
۱۴۰۳	۷/۰
۱۴۰۴	۷/۳

در سال ۱۴۰۱، به دلیل افزایش سریع‌تر قیمت مرغ، این نسبت به ۴ کاهش یافت. اما از سال ۱۴۰۲ قیمت گوشت قرمز بسیار سریع‌تر افزایش یافت و در سال ۱۴۰۴ به ۷/۳ برابر قیمت مرغ رسید. فاصله نسبی قیمت این دو محصول در مقایسه با سال ۱۴۰۰ بیش از ۵۰ درصد افزایش یافته است. این تحول بخشی از تقاضای پروتئینی خانوارها را از گوشت قرمز به مرغ و تخم‌مرغ منتقل نموده و مرغ را به ستون اصلی امنیت غذایی دهک‌های متوسط و کم‌درآمد تبدیل کرده است. با این حال، مرغ فقط در مقایسه با گوشت قرمز ارزان‌تر شده و نسبت به درآمد خانوار همچنان گران‌تر است.

۷. قدرت خرید خانوار

- **گوشت مرغ:** کاهش از ۲/۹۶ به ۲/۳۶ کیلوگرم با یک روز حداقل دستمزد.

- **تخم مرغ:** کاهش از ۳/۶ به ۳ کیلوگرم.
- **گوشت قرمز:** کاهش از ۰/۷۸ به ۰/۳۸ کیلوگرم.
- **شیر:** کاهش از ۶/۹۳ به ۵/۶۳ لیتر.

شدیدترین افت به گوشت قرمز مربوط است؛ اما از منظر رفاه عمومی، کاهش قدرت خرید مرغ و تخم مرغ اهمیت بیشتری دارد، زیرا این دو محصول منابع اصلی پروتئین حیوانی خانوارهای متوسط و کم درآمد هستند. افزایش تولید بدون حفظ قدرت خرید مصرف کننده نمی تواند امنیت غذایی را تضمین کند.

۸. ساختار بازار و پیامدهای اقتصاد دستوری

تولید دام و طیور ایران، به ویژه در سطح مرغداری ها و دامداری ها، ساختاری پراکنده و خرده مالکی دارد. تعداد زیادی تولید کننده نسبتاً کوچک، محصولی کمابیش همگن عرضه می کنند و هیچ یک به تنهایی قدرت تعیین قیمت بازار را ندارند؛ بنابراین تولید کننده در سطح مزرعه عموماً قیمت پذیر است و بازار به شرایط رقابت کامل نزدیک می شود.

با این حال، کل زنجیره را نمی توان کاملاً رقابتی دانست. واردات نهاده ها، تخصیص ارز، کشتار، فراوری و توزیع در برخی بخش ها تمرکز بیشتری دارند. ساختار واقعی بازار نامتقارن است؛ رقابت شدید و پراکندگی در سطح تولید، در کنار تمرکز و قدرت چانه زنی بیشتر در بعضی حلقه های بالادستی و پایین دستی. در چنین ساختاری، قیمت گذاری دستوری بیشترین فشار را بر تولید کننده خرده مالک وارد می کند. هنگامی که قیمت محصول پایین تر از سطح تعادلی یا هزینه تمام شده تعیین شود، تولید کننده ای که کنترلی بر قیمت نهاده ها ندارد، ناچار است زیان را جذب کند.

- کاهش حاشیه سود و سرمایه در گردش؛
- تعویق نوسازی ساختمان ها و تجهیزات؛
- کاهش کیفیت خوراک، بهداشت و مدیریت گله؛
- افزایش بدهی و وابستگی به خرید اعتباری نهاده ها؛
- خروج تدریجی واحدهای کوچک و کاهش سرمایه گذاری؛
- بی ثباتی عرضه و افزایش احتمال جهش قیمت در دوره های بعد.

قیمت گذاری دستوری ممکن است در کوتاه مدت قیمت رسمی را پایین نگه دارد، اما هزینه اقتصادی را حذف نمی کند. این هزینه ابتدا به تولید کننده منتقل و سپس از طریق کاهش تولید، کمبود، افت کیفیت، بازار غیررسمی یا جهش قیمت به مصرف کننده بازگردانده می شود. سرکوب قیمت در دوره وفور می تواند

زمینه کمبود در دوره بعد را فراهم کند.

پایین نگه داشتن قیمت در مزرعه نیز ابزار کارآمدی برای حمایت از دهک‌های کم‌درآمد نیست. در شرایط کمبود، دسترسی به قیمت رسمی نامتوازن می‌شود و بخشی از یارانه پنهان ممکن است نصیب واسطه‌ها یا گروه‌های برخوردارتر از شبکه توزیع شود. یارانه مستقیم، اعتبار خرید غذا و حمایت هدفمند از مصرف‌کننده، ضمن حفظ علامت‌دهی قیمت به تولیدکننده، ابزار مؤثرتری است.

۹. عملکرد سویه آرین و راس تکثیرشده داخلی و آثار اقتصادی آن‌ها

در ارزیابی اقتصادی سویه‌ها باید میان «حفظ ذخایر ژنتیکی ملی» و «تحمیل یک سویه به تولید تجاری» تفاوت قائل شد. برخورداری کشور از نژاد یا لاین بومی می‌تواند از منظر امنیت ژنتیکی و کاهش ریسک وابستگی ارزشمند باشد؛ اما استفاده تجاری گسترده از آن تنها هنگامی توجیه اقتصادی دارد که عملکرد زیستی و اقتصادی آن در شرایط تولید کشور، به صورت شفاف، مستقل و قابل تکرار با سویه‌های رقیب مقایسه شود.

سهم آرین در جوجه‌ریزی اجداد گوشتی از ۸۸ درصد در سال ۱۴۰۰ به ۵۲، ۲۸، ۲۷ و ۱۵ درصد در سال‌های ۱۴۰۱ تا ۱۴۰۴ کاهش یافت. با این حال، سهم آن در جوجه‌ریزی مرغ مادر طی همین دوره به ترتیب حدود ۲۴، ۴۳، ۳۷ و ۱۹ درصد بود. این ارقام نشان می‌دهد که آرین در بخش مهمی از دوره پنج‌ساله بر ترکیب ژنتیکی زنجیره اثرگذار بوده است. گزارش، با اشاره به صرف دست‌کم ۲/۵ هزار میلیارد تومان طی شش سال، نتیجه برنامه احیای آرین را متناسب با زمان، منابع مصرف‌شده و نیاز تجاری صنعت ارزیابی نمی‌کند. اگر سویه‌ای جوجه‌مادری یا جوجه‌گوشتی قابل فروش کمتری به ازای هر قطعه اجداد تولید کند، ضریب تبدیل بالاتر، رشد کندتر، تلفات بیشتر یا یکنواختی پایین‌تری داشته باشد، زیان آن محدود به قیمت جوجه نیست. خوراک، واکسن، انرژی، نیروی کار، ظرفیت سالن و سرمایه در گردش برای محصول کمتری مصرف می‌شود و هزینه هر کیلوگرم گوشت افزایش می‌یابد. در اقتصادی که بخش بزرگی از خوراک با ارز وارد می‌شود، کاهش بهره‌وری ژنتیکی به معنای اتلاف منابع ارزی نیز هست.

گزارش همچنین از «راس ایرانی» یا راس تکثیرشده داخلی با گسست ژنتیکی نسبت به راس ۳۰۸ اصلیل یاد می‌کند. سهم این گروه در جوجه‌ریزی اجداد از صفر در سال ۱۴۰۰ به ۸ درصد در ۱۴۰۱، ۵۳ درصد در ۱۴۰۲، ۴۳ درصد در ۱۴۰۳ و ۶۷ درصد در ۱۴۰۴ رسید؛ درحالی‌که طی این سال‌ها جوجه‌ریزی اجداد راس ۳۰۸ اصلیل وارداتی ثبت نشده است؛ بنابراین، این محصول را بدون شناسنامه ژنتیکی، آزمون عملکرد مستقل و نظام ردیابی نمی‌توان از نظر فنی معادل راس ۳۰۸ اصلیل تلقی کرد. اصطلاحاتی مانند «جعلی» یا «تقلبی» نیز تنها در صورت اثبات منشأ، برچسب‌گذاری خلاف واقع و مسئولیت حقوقی قابل استفاده قطعی‌اند؛ تعبیر دقیق‌تر در این گزارش، «فاقد اصالت و عملکرد قابل تأیید راس ۳۰۸ وارداتی» است.

طبق برنامه پنج ساله، حدود ۲۶۰ هزار قطعه اجداد برای تأمین نیاز کشور کفایت می‌کرد؛ اما در سال ۱۴۰۴ تعداد ۳۳۹،۲۵۶ قطعه جوجه‌ریزی شد، یعنی حداقل ۳۰ درصد بیشتر از برآورد برنامه. این اضافه‌ظرفیت تا حد زیادی با عملکرد پایین‌تر آرین و راس تکثیرشده داخلی مرتبط است. افزون بر آن، بیش از ۵۳۰ هزار قطعه جوجه مادر از سویه‌های کاب ۵۰۰ و راس ۳۰۸ در سال ۱۴۰۴ وارد شد که نشانه‌ای از ناتوانی تولید داخلی موجود در تأمین مطمئن نیاز کیفی و کمی بازار تلقی می‌شود.

اختلاف ۲۱/۴ درصدی میان ۱/۷۶۵ میلیارد قطعه جوجه‌ریزی گوستی و ۱/۳۸۷ میلیارد قطعه مرغ ثبت‌شده در کشتارگاه‌های سال ۱۴۰۴ را نمی‌توان بدون داده مزرعه‌ای به طور کامل به یک سویه نسبت داد. بااین‌حال، بزرگی این فاصله ضرورت ثبت اجباری سویه در همه مراحل، پایش مستقل ضریب تبدیل، تلفات، وزن و سن کشتار، و انتشار عمومی نتایج را نشان می‌دهد. بدون این نظام داده، هزینه واقعی سیاست ژنتیکی کشور در آمار کل صنعت پنهان می‌ماند و امکان تفکیک اثر ژنتیک از مدیریت، خوراک و بیماری فراهم نمی‌شود.

پیامد سیاستی روشن است: حمایت از آرین باید از اجبار عمومی جوجه‌ریزی جدا شود و در قالب برنامه‌ای محدود، قابل اندازه‌گیری و رقابتی ادامه یابد. هر سویه، داخلی یا وارداتی، باید بر اساس هزینه تولید هر کیلوگرم گوشت قابل فروش، میزان مصرف خوراک، بقا، یکنواختی، بازده تولید جوجه مادر و ارزش اقتصادی کل ارزیابی شود. همچنین عرضه هر محصول با نام تجاری راس یا کاب باید به گواهی منشأ، شناسنامه ژنتیکی و ردیابی کامل وابسته باشد. رقابت آزاد میان سویه‌ها و جبران شفاف هزینه‌های حفظ ذخایر ژنتیکی، بسیار کم‌هزینه‌تر از انتقال پنهان زیان یک برنامه اصلاح نژادی به کل زنجیره و مصرف‌کننده است.

جمع‌بندی و جهت‌گیری سیاستی

مسئله اصلی صنعت دام و طیور ایران کمبود ظرفیت فیزیکی نیست؛ بلکه استفاده ناکارآمد از ظرفیت‌ها، وابستگی به نهاده‌های وارداتی، ناهماهنگی تولید با تقاضای مؤثر، بی‌ثباتی سیاست‌ها و مداخلات قیمتی است. ادامه اقتصاد دستوری در بازاری که تولید آن خرده‌مالکی و رقابتی است، زیان را ابتدا به تولیدکننده منتقل می‌کند، اما نهایتاً از طریق کاهش سرمایه‌گذاری، بی‌ثباتی عرضه، افت کیفیت و افزایش قیمت به مصرف‌کننده باز می‌گردد.

پایداری صنعت مستلزم گذار از «مدیریت قیمت» به «مدیریت بازار» است: شکل‌گیری قیمت بر اساس عرضه، تقاضا و هزینه واقعی؛ تقویت رقابت در واردات و توزیع نهاده‌ها؛ انتشار شفاف اطلاعات؛ مدیریت علمی ظرفیت‌ها؛ تسهیل قراردادهای تولید و بیمه ریسک؛ توسعه صادرات پایدار؛ و حمایت مستقیم از مصرف‌کنندگان آسیب‌پذیر به جای تحمیل قیمت کمتر از هزینه به تولیدکننده.

منبع: گزارش پنج‌ساله صنعت دام و طیور ایران، سال‌های ۱۴۰۰ تا ۱۴۰۴

چشم‌انداز هفت‌ماهه صنعت مرغ گوشتی ایران

تولید جوجه یک‌روزه، فشار هزینه‌ها و ریسک زیان
در زمستان ۱۴۰۵ و بهار ۱۴۰۶

■ دکتر حسن مهربانی یگانه (DVM, MSc, PhD)

استاد دانشگاه تهران

جمع‌بندی مدیریتی

اگر ظرفیت‌های ثبت‌شده به تولید نزدیک شوند، از دی‌ماه ۱۴۰۵ فشار مازاد جوجه تشدید می‌شود. هم‌زمان، افزایش نرخ ارز و نهاده‌ها هزینه تولید را بالا می‌برد، در حالی که قیمت مرغ احتمالاً به اندازه هزینه‌ها رشد نخواهد کرد. نتیجه محتمل، کاهش شدید حاشیه سود و ورود بخش بزرگی از زنجیره به دوره‌ای از استرس مالی خواهد بود.

مبنای تحلیل و محدودیت پیش‌بینی

این تحلیل بر اساس جوجه ریزی مادر و تولید و پیش‌بینی جوجه یک‌روزه گوشتی از فروردین ۱۴۰۴ تا پایان تیرماه ۱۴۰۵ استوار است. ارقام مربوط به جوجه گوشتی از شهریور تا دی ۱۴۰۵ بر پایه پیش‌بینی تولید جوجه داخلی ارائه شده‌اند. ارقام پیش‌بینی به‌عنوان برآورد ظرفیت اسمی و محتمل بازار است نه تولید قطعی. عملکرد واقعی به تلفات دوره پرورش، سن حذف، تولید تخم مرغ نطفه‌دار، باروری، درصد هچ، کیفیت ژنتیکی و وضعیت نهاده‌ها وابسته است. سهم آراین و گله‌های منتسب به راس که از جریان ژنتیکی به‌روز شرکت اصلی فاصله گرفته‌اند نیز می‌تواند میان ظرفیت ثبت‌شده و تولید مؤثر فاصله ایجاد کند.

تولید جوجه گوشتی

ماه	سال	جوجه ریزی مرغ مادر (قطعه)	تولید جوجه گوشتی (میلیون قطعه)
فروردین	۱۴۰۴	۸۸۷,۲۰۶	۱۴۸
اردیبهشت	۱۴۰۴	۹۸۴,۶۸۰	۱۵۲
خرداد	۱۴۰۴	۱,۲۴۹,۵۴۴	۱۴۳
تیر	۱۴۰۴	۸۸۵,۲۴۸	۱۴۸
مرداد	۱۴۰۴	۷۳۸,۱۱۲	۱۴۱
شهریور	۱۴۰۴	۹۸۹,۰۷۸	۱۴۹
مهر	۱۴۰۴	۹۳۶,۱۸۸	۱۵۸
آبان	۱۴۰۴	۹۱۷,۸۱۸	۱۴۹
آذر	۱۴۰۴	۱,۱۳۰,۷۶۰	۱۷۱
دی	۱۴۰۴	۹۸۹,۵۳۱	۱۳۹
بهمن	۱۴۰۴	۸۷۱,۹۰۶	۱۳۵
اسفند	۱۴۰۴	۷۹۹,۱۳۷	۱۰۴
فروردین	۱۴۰۵	۹۹۹,۲۹۹	۹۴
اردیبهشت	۱۴۰۵	۱,۱۳۵,۱۲۱	۱۲۰
خرداد	۱۴۰۵	۱,۲۹۳,۴۶۴	۱۳۴
تیر	۱۴۰۵	۱,۶۰۶,۰۰۳	۱۳۵
مرداد	۱۴۰۵	—	۱۳۸
شهریور	۱۴۰۵	—	۱۳۶
مهر	۱۴۰۵	—	۱۳۰
آبان	۱۴۰۵	—	۱۳۱
آذر	۱۴۰۵	—	۱۳۴
دی	۱۴۰۵	—	۱۴۶

جهش جوجه ریزی مرغ مادر و زمان بروز فشار بازار

جوجه ریزی مرغ مادر در چهار ماه نخست سال ۱۴۰۵ از حدود ۹۹۹ هزار قطعه در فروردین به بیش از ۱/۶ میلیون قطعه در تیر رسیده است. مجموع جوجه ریزی این چهار ماه بیش از ۵ میلیون قطعه است؛ رقمی که از گسترش سریع ظرفیت اسمی تولید تخم مرغ نطفه دار و جوجه یکروزه حکایت دارد.

جوجه ریزی تیرماه تقریباً دو برابر اسفند ۱۴۰۴ است. افزایش از فروردین تا تیر نیز بیش از ۶۰ درصد شده است. گله های مادر جوجه ریزی شده در خرداد و تیر از اواخر پاییز و زمستان وارد تولید می شوند و اثر آن ها فقط به یک ماه محدود نخواهد شد. هر گله در صورت ماندگاری، چندین ماه تخم مرغ نطفه دار تولید

می‌کند؛ بنابراین فشار عرضه می‌تواند از زمستان ۱۴۰۵ تا بهار ۱۴۰۶ امتداد یابد به شرط اینکه جوجه ریزی مادر کنترل شود.

پیش‌بینی تولید جوجه گوشتی از ۱۳۰ میلیون قطعه در مهر به ۱۴۶ میلیون قطعه در دی می‌رسد؛ یعنی افزایشی بیش از ۱۲ درصد در مدت سه ماه. رقم تولید بهمن وجود ندارد، ولی با توجه به حجم جوجه‌ریزی مادر در خرداد و تیر، محدوده ۱۵۰ تا ۱۶۰ میلیون قطعه برای ظرفیت اسمی بهمن دور از انتظار نیست. این رقم باید به‌عنوان برآورد تلقی شود و پس از انتشار آمار تخم‌مرغ چیده‌شده اصلاح گردد.

تولیدکنندگان مستقل جوجه؛ آسیب‌پذیرترین حلقه

تولیدکنندگان مستقل جوجه یک‌روزه احتمالاً در هفت ماه آینده با زیان سنگین روبه‌رو خواهند شد. این واحدها برخلاف شرکت‌های یکپارچه، امکان انتقال زیان یک حلقه به حلقه دیگر زنجیره را ندارند. یک مجموعه یکپارچه ممکن است کاهش قیمت جوجه را از محل تولید مرغ، خوراک یا کشتارگاه جبران کند؛ اما مزرعه مادر مستقیماً به قیمت روز جوجه و قدرت خرید مرغدار وابسته است.

آسیب اصلی متوجه گله‌هایی است که پیک تولید تخم‌مرغ نطفه‌دار آن‌ها با زمستان ۱۴۰۵ یا اوایل بهار هم‌زمان می‌شود. این گله‌ها درست در زمانی به بیشترین تولید می‌رسند که عرضه جوجه در بالاترین سطح قرار دارد. در چنین بازاری، افزایش تولید هر گله لزوماً درآمد بیشتری ایجاد نمی‌کند؛ زیرا کاهش قیمت جوجه می‌تواند از رشد تعداد جوجه سریع‌تر باشد.

پیامدهای اقتصاد

- فروش جوجه زیر قیمت تمام‌شده و افزایش جوجه‌های فروش‌نرفته یا درجه‌دو
- کاهش خواباندن تخم‌مرغ و انتقال بخشی از تخم‌مرغ نطفه‌دار به بازار خوراکی
- فشار نقدینگی ناشی از هزینه خوراک، واکسن، نیروی انسانی و نگهداری گله مادر
- حذف زودهنگام گله‌هایی که هنوز از نظر زیستی ظرفیت تولید دارند
- افزایش رقابت ناسالم، فروش اعتباری و بالا رفتن ریسک وصول مطالبات

ریسک زمستان و بهار

برای گله‌ای که پیک تولیدش در این مقطع قرار می‌گیرد، هزینه‌های پرورش تا رسیدن به پیک قبلاً پرداخت شده است و امکان توقف کم‌هزینه تولید وجود ندارد. این ویژگی زیان تولیدکننده مستقل را تشدید می‌کند.

مرغداران گوشتی؛ افزایش هزینه در برابر قیمت سرکوب شده

در بازار مرغ گوشتی نیز انتظار می‌رود افزایش عرضه، توان انتقال رشد هزینه‌ها به قیمت فروش را محدود کند. گزاره "قیمت مرغ افزایش نخواهد یافت" اگر به قیمت اسمی تعبیر شود، بیش از حد قطعی است؛ زیرا تورم عمومی، نرخ ارز و تصمیم‌های تنظیم بازار ممکن است قیمت اسمی مرغ را افزایش دهند. بیان دقیق‌تر آن است که قیمت مرغ احتمالاً به اندازه افزایش هزینه نهاده‌ها رشد نخواهد کرد و در نتیجه قیمت واقعی و حاشیه سود تولیدکننده کاهش می‌یابد.

افزایش تدریجی نرخ ارز، هزینه ذرت و کنجاله سویا را به‌طور مستقیم و قیمت مکمل‌ها، اسیدهای آمینه، دارو، واکسن، تجهیزات و قطعات را به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم افزایش می‌دهد. حتی در صورت تخصیص ارز ترجیحی یا قیمت‌گذاری دستوری، هزینه سرمایه در گردش، تأخیر در تأمین و اختلاف قیمت رسمی و آزاد می‌تواند هزینه واقعی تولید را بالا ببرد.

اگر هم‌زمان با افزایش هزینه خوراک، تولید جوجه و عرضه مرغ نیز بالا باشد، مرغدار در یک فشار دوطرفه قرار می‌گیرد: نهاده را گران‌تر می‌خرد، اما مرغ زنده را در بازاری می‌فروشد که ظرفیت پذیرش افزایش قیمت متناسب را ندارد. نتیجه محتمل، افت حاشیه سود و بلکه سقوط در دره زیان، طولانی شدن بدهی‌ها، کاهش توان جوجه‌ریزی دوره بعد و خروج بخشی از واحدهای ضعیف‌تر از تولید است.

اختلال آماری ناشی از آراین و راس فاقد پشتوانه ژنتیکی به‌روز

پیش‌بینی بازار زمانی معتبر است که "تعداد ثبت‌شده" به "تولید مؤثر" تبدیل شود. در مورد آراین، احتمال وجود فاصله میان جوجه‌ریزی اداری یا اسمی و تعداد گله واقعاً ریخته شده و مولد، یکی از منابع مهم خطاست. انگیزه‌های حمایتی و الزامات سیاستی ممکن است ثبت جوجه‌ریزی را افزایش دهند، در حالی که بخشی از گله‌ها در عمل وارد مزارع نشده، زودتر حذف یا به عملکرد پیش‌بینی‌شده نرسیده باشند.

همچنین اعمال یک ضریب تولید یکسان برای آراین و گله‌های تجاری به‌روز، ظرفیت آینده را بیش از واقع برآورد می‌کند. تولید تخم‌مرغ قابل جوجه‌کشی، باروری، هج، ماندگاری تولید و کیفیت جوجه باید به تفکیک سویه و بر اساس نتایج واقعی مزارع محاسبه شود.

در مورد گله‌های منتسب به راس نیز صرف درج نام راس در سامانه، اصالت و هم‌سطح بودن با محصول به‌روز شرکت آویازن را اثبات نمی‌کند. اگر ورود گله اجداد اصیل برای چند سال متوقف شده و تولید از نسل‌های موجود یا تکثیر خارج از ساختار تعریف‌شده هرم اصلاح نژاد ادامه یافته باشد، گله از پیشرفت ژنتیکی سالانه شرکت اصلی عقب می‌ماند و احتمال افت یکنواختی، هتروزیس و عملکرد افزایش می‌یابد. این اختلال آماری می‌تواند به دو خطای هم‌زمان منجر شود: نخست، برآورد بیش از واقع تولید جوجه و اتخاذ سیاست محدودکننده در زمانی که تولید مؤثر کمتر است؛ دوم، تصور افزایش تولید گوشت بر پایه

تعداد جوجه، در حالی که تلفات، رشد کمتر و ضریب تبدیل نامطلوب بخشی از این ظرفیت را خنثی می‌کند. با وجود این تعدیل‌ها، حجم جوجه‌ریزی مادر آن‌قدر سنگین است که جهت کلی فشار عرضه را تغییر نمی‌دهد؛ تنها اندازه مازاد ممکن است کمتر از ارقام اسمی باشد.

استرس فراگیر در کل زنجیره

ترکیب مازاد ظرفیت، رشد هزینه‌ها، ضعف قدرت خرید مصرف‌کننده و سیاست قیمت‌گذاری، صنعت را در معرض دوره‌ای از استرس شدید مالی قرار می‌دهد. این فشار فقط به یک حلقه محدود نخواهد ماند، زیان مزارع مادر به حلقه‌های پائینی منتقل می‌شود؛ زیان مرغدار به تأمین‌کننده خوراک و نهاده سرایت می‌کند؛ تأخیر در پرداخت‌ها نقدینگی کل زنجیره را مختل می‌سازد و حذف‌های شتاب‌زده زمینه کمبود و جهش قیمت در دوره بعد را فراهم می‌کند.

رخوت و سستی تشکلهای صنعت نیز می‌تواند بر شدت بحران بیفزاید. تشکلهای باید پیش از وقوع مازاد، هشدار مبتنی بر داده ارائه کنند، آمار سویه‌ها را راستی‌آزمایی کنند و هزینه واقعی تولید را به صورت مستمر منتشر سازند. واکنش پس از سقوط قیمت، معمولاً به خرید حمایتی، محدودیت مقطعی جوجه‌ریزی یا مداخلات اداری دیرهنگام منتهی می‌شود و علت ساختاری بحران را برطرف نمی‌کند. بی‌توجهی سیاست‌گذاران به زمان‌بندی زیستی تولید نیز مشکل را تشدید می‌کند. تصمیم امروز درباره جوجه‌ریزی مادر، آثار خود را در ماه‌های بعد نشان می‌دهد و پس از ورود گله به تولید، اصلاح فوری عرضه ممکن نیست. مدیریت صنعت با بخشنامه‌های کوتاه‌مدت و واکنش به قیمت ۸۵۴ روز، با ماهیت زیستی و سرمایه‌بر مرغ مادر سازگار نیست.

سناریوی محتمل هفت‌ماهه و امتداد آن

دوره	ریسک غالب	وضعیت مرغ گوشتی	وضعیت جوجه
مرداد تا آبان ۱۴۰۵	کاهش محدود قیمت جوجه و فشار حاشیه سود	عرضه قابل مدیریت مشروط به تقاضا	تا ۱۳۰ میلیون نسبتاً متعادل
آذر و دی ۱۴۰۵	ورود جدی تولیدکنندگان مستقل جوجه به زیان	انتقال افزایش عرضه با وقفه ۴۵ تا ۵۵ روز	افزایش تا ۱۴۶ میلیون
بهمن و اسفند ۱۴۰۵	فشار هم‌زمان قیمت فروش و هزینه نهاده	وفور مرغ در آستانه شب عید	احتمال ۱۵۰ تا ۱۶۰ میلیون ظرفیت اسمی در بهمن
اوایل بهار ۱۴۰۶	بیشترین آسیب برای گله‌های دارای پیک تولید	احتمال ادامه مازاد یا حذف شتاب‌زده	تداوم اثر گله‌های مادر در خرداد و تیر ۱۴۰۶

جمع‌بندی و هشدار نهایی

تصویر محتمل هفت ماه آینده، تصویر صنعتی با عرضه رو به افزایش، هزینه‌های صعودی و قدرت محدود قیمت فروش برای جبران هزینه‌هاست. تولیدکنندگان مستقل جوجه یک‌روزه در خط مقدم زیان قرار دارند و گله‌هایی که پیک تولیدشان در زمست‌ان ۱۴۰۵ و اوایل بهار ۱۴۰۶ است، بیشترین آسیب را خواهند دید.

مرغداران گوشتی نیز از دو مسیر تحت فشار قرار می‌گیرند: قیمت جوجه ممکن است در دوره مازاد کاهش یابد، اما سهم عمده هزینه یعنی خوراک و سایر نهاده‌ها تحت تأثیر نرخ ارز افزایش خواهد یافت. هم‌زمان وفور مرغ و مداخلات تنظیم بازار اجازه نمی‌دهد قیمت فروش به اندازه هزینه تولید رشد کند. بنابراین حتی با افزایش اسمی قیمت مرغ، حاشیه سود واقعی می‌تواند منفی‌تر شود. آمار آرين و گله‌های منتسب به راس فاقد پشتوانه ژنتیکی به‌روز، اندازه دقیق بحران را مبهم می‌کند. بخشی از ظرفیت اسمی ممکن است هرگز به جوجه یا گوشت مؤثر تبدیل نشود؛ اما همین ظرفیت کم‌بازده نیز نهاده، انرژی و سرمایه مصرف می‌کند. پیامد اقتصادی می‌تواند ترکیبی از مازاد جوجه، کمبود نقدینگی کاهش بهره‌وری و اتلاف منابع ملی باشد.

نتیجه نهایی

در صورت ادامه روند موجود و فقدان اقدام هماهنگ تشکله‌ها و سیاست‌گذاران صنعت طیور در زمستان ۱۴۰۵ و بهار ۱۴۰۶ با استرس مالی شدید، زیان گسترده و احتمال حذف بخش مهمی از ظرفیت مستقل روبه‌رو خواهد شد. مدیریت پیشگیرانه تولید مادر، راستی‌آزمایی آمار سویه‌ها و انتشار مستمر هزینه واقعی تولید باید فوراً در دستور کار قرار گیرد.

اقدامات فوری پیشنهادی

- (۱) راستی‌آزمایی جوجه‌ریزی مادر با استفاده از موجودی واقعی فارم، مصرف خوراک، واکسن و گزارش تلفات؛
- (۲) انتشار آمار تولید به تفکیک آرين، راس دارای منشأ قابل ردیابی و گله‌های فاقد شناسنامه ژنتیکی روشن؛
- (۳) محاسبه ضرایب تولید مثلی و گوشتی مستقل برای هر سویه و پرهیز از ضرایب یکسان؛
- (۴) اعلام پیش‌بینی ماهانه تولید جوجه و مرغ حداقل با افق شش‌ماهه برای تصمیم‌گیری تولیدکنندگان؛
- (۵) پرهیز از تحمیل جوجه‌ریزی آرين یا هر سویه کم‌بازده صرفاً برای تحقق اهداف اسمی؛

۶) فعال شدن تشکلهای برای اعلام هشدار، هماهنگی داوطلبانه تولید و دفاع از قیمت مبتنی بر هزینه واقعی؛

۷) طراحی سازوکار صادرات، ذخیره سازی و خرید قراردادی پیش از وقوع مازاد، نه پس از سقوط بازار؛

۸) پایش همزمان نرخ ارز، قیمت نهاده و قیمت مرغ زنده برای اندازه گیری حاشیه سود واقعی زنجیره

یادداشت روش شناختی: تمام پیش بینی های مربوط به بهمن ۱۴۰۵ و ماه های پس از دی، استنتاج تحلیلی از روند جوجه ریزی مادر است و در جدول به صورت عدد قطعی ارائه نشده است. این برآوردها باید با داده های جدید تخم مرغ نطفه دار چیده شده و جوجه تولید شده به روزرسانی شوند.

پیشنهادهای راهبردی برای صنعت دام و طیور ایران

برآمده از تحلیل آمار و تحولات سال‌های ۱۴۰۰ تا ۱۴۰۴

■ دکتر حسن مهربانی یگانه (DVM, MSc, PhD)

استاد دانشگاه تهران

مقدمه: گذار از رشد کمی به بهره‌وری اقتصادی

داده‌های پنج‌ساله نشان می‌دهد افزایش حجم تولید یا تعداد جوجه‌ریزی، به تنهایی نمی‌تواند معیار موفقیت صنعت باشد. در شرایطی که خوراک، مواد ژنتیکی، واکسن، مکمل، تجهیزات و بخشی از سرمایه در گردش به ارز وابسته است، هر واحد عملکرد زیستی به افزایش هزینه تولید، اتلاف منابع ارزی و کاهش قدرت خرید خانوار منجر می‌شود. جهت‌گیری آینده باید از توسعه ظرفیت اسمی به استفاده کارآمد از ظرفیت، کاهش هزینه هر واحد محصول قابل فروش و ثبات زنجیره تأمین تغییر کند. بر این اساس، پیشنهادها زیر در سه سطح سیاست‌گذاری، ساختار زنجیره و مدیریت بنگاه ارائه می‌شود. اجرای آن‌ها مستلزم مشارکت دولت، تشکلهای صنفی، مراکز علمی، زنجیره‌های تولید و خود تولیدکنندگان است.

۱. ایجاد سامانه یکپارچه و قابل اعتماد اطلاعات صنعت

اختلاف ۲۱/۴ درصدی میان جوجه‌ریزی گوشتی و تعداد مرغ ثبت‌شده در کشتارگاه‌ها نشان می‌دهد زنجیره اطلاعات صنعت کامل و قابل اتکا نیست. هر گله باید از مرحله اجداد و مادر تا جوجه‌کشی، مرغداری و کشتارگاه دارای شناسه واحد باشد و سویه، منشأ ژنتیکی، تعداد جوجه تحویلی، جوجه‌ریزی واقعی، تلفات، ضریب تبدیل، سن و وزن کشتار و مقدار محصول تحویلی در آن ثبت شود. آمار «جوجه‌ریزی ثبت‌شده» باید از «جوجه‌ریزی تأییدشده در مزرعه» تفکیک شود. این تفکیک به‌ویژه درباره جوجه‌ریزی‌های اسمی آیین اهمیت دارد؛ زیرا ثبت اداری بدون تحقق فیزیکی، هم برآورد تولید را مخدوش می‌کند و هم ارزیابی عملکرد سویه و تصمیم‌گیری درباره واردات، خوراک و تنظیم بازار را به خطا می‌اندازد.

۲. تغییر معیار موفقیت از تعداد قطعه به محصول قابل فروش

افزایش جوجه‌ریزی زمانی ارزش اقتصادی دارد که به افزایش متناسب گوشت قابل فروش منجر شود. معیار ارزیابی صنعت باید کیلوگرم گوشت قابل فروش به ازای هر جوجه، خوراک مصرفی به ازای هر کیلوگرم گوشت، درصد ماندگاری، سن رسیدن به وزن بازار، هزینه تمام‌شده و بازده سرمایه و سالن باشد. هدف، تولید بیشتر با منابع کمتر است؛ نه صرفاً افزایش تعداد قطعه.

۳. مدیریت علمی ظرفیت تولید

ظرفیت اسمی کشور در حلقه‌هایی مانند مرغ مادر، جوجه‌کشی و تولید تخم‌مرغ بیش از نیاز مؤثر بازار است. صدور مجوز جدید باید به آمایش سرزمینی، دسترسی پایدار به آب و خوراک، وضعیت بیماری‌ها، ظرفیت بازار و امکان صادرات وابسته شود. فعال‌سازی و نوسازی واحدهای کارآمد موجود بر ساخت ظرفیت تازه اولویت دارد و سرمایه‌گذاری جدید بهتر است به فراوری، سردخانه، بسته‌بندی، صنایع تبدیلی و شبکه توزیع هدایت شود.

۴. آراین؛ تفکیک حفظ ذخیره ژنتیکی از تولید تجاری

حفظ لاین آراین به عنوان ذخیره ژنتیکی ملی و پشتوانه‌ای برای شرایط اضطراری، هدفی قابل دفاع است؛ اما این هدف با تحمیل گسترده آن به تولید تجاری یکسان نیست. حمایت از ذخیره ژنتیکی باید دارای بودجه مستقل، شفاف و قابل ارزیابی باشد و هزینه آن مستقیماً در حساب‌های عمومی ثبت شود، نه آنکه به شکل ضریب تبدیل بالاتر، رشد کمتر، تلفات بیشتر یا افت یکنواختی بر کل زنجیره تحمیل شود.

ادامه حمایت تجاری از آراین باید به نتایج آزمون‌های مستقل و قابل تکرار وابسته باشد. عملکرد آن باید در شرایط یکسان با سویه‌های رقیب و بر مبنای هزینه تولید هر کیلوگرم گوشت قابل فروش، بازده تولید جوجه مادر، خوراک مصرفی، ماندگاری، یکنواختی و ارزش اقتصادی کل مقایسه و نتایج به صورت عمومی منتشر شود.

۵. پیامد ملی جوجه‌ریزی سنگین مادر و گوشتی آراین

صنعت طیور ایران در بخش مهمی از زنجیره، صنعتی مونتاژی است؛ ذرت و کنجاله سویا، افزودنی‌ها، واکسن‌ها، و مواد ژنتیکی عمدتاً از خارج تأمین می‌شوند. بنابراین نهاده‌های گران و ارزبری که باید با بیشترین بازده به گوشت مرغ و تخم‌مرغ تبدیل شوند، سرمایه ملی محسوب می‌شوند. اگر سویه‌ای برای تولید یک کیلوگرم گوشت خوراک بیشتری مصرف کند، دیرتر به وزن بازار برسد، تلفات بالاتر یا بازده تولید مثلی پایین‌تری داشته باشد، منابع وارداتی بیشتری برای تولید محصول کمتر مصرف شده است.

هشدار راهبردی

در صنعتی که ماهیت آن عمدتاً مونتازی است و بخش بزرگی از نهاده‌های اصلی آن با ارز تأمین می‌شود، جوجه‌ریزی سنگین مرغ مادر و مرغ گوشتی از سویه‌ای با عملکرد اقتصادی پایین‌تر، فقط زیان یک مرغدار نیست؛ بلکه اتلاف مستقیم منابع و منافع ملی است.

جوجه‌ریزی سنگین مرغ مادر آراین، در صورت پایین‌تر بودن تولید تعداد جوجه قابل فروش به ازای هر قطعه مادر، کشور را ناچار می‌کند گله مادر، سالن، خوراک، واکسن، نیروی انسانی و سرمایه بیشتری به کار گیرد تا همان تعداد جوجه گوشتی مورد نیاز تولید شود. در سطح مرغ گوشتی نیز ضریب تبدیل نامطلوب‌تر یا رشد کندتر، مصرف ذرت و سویا، اشغال سالن، انرژی، دارو و سرمایه در گردش را افزایش می‌دهد. جمع این اختلاف‌ها در مقیاس صدها میلیون قطعه، به زیانی بزرگ در سطح ملی تبدیل می‌شود.

این سیاست همچنین ظرفیت‌های محدود صنعت را از سویه‌های کارآمدتر دور می‌کند، هزینه تمام‌شده مرغ را افزایش می‌دهد و فشار آن در نهایت به مصرف‌کننده، بودجه عمومی و امنیت غذایی منتقل می‌شود. مرغ که در پی افزایش شدید شکاف قیمت گوشت قرمز به منبع اصلی پروتئین دهک‌های متوسط و کم‌درآمد تبدیل شده است، نباید محل انتقال پنهان هزینه یک برنامه اصلاح نژادی کم‌بازده باشد.

بنابراین جوجه‌ریزی گسترده آراین نباید با سهمیه، اجبار اداری یا مشوق‌های غیرشفاف ادامه یابد. حفظ لاین باید در ابعادی محدود و پژوهش‌محور انجام شود و ورود آن به بازار تجاری تنها در صورت دستیابی به حداقل‌های عملکردی و رقابت آزاد با سایر سویه‌ها صورت گیرد. هر مقدار تفاوت عملکرد نیز باید به صورت سالانه به تن خوراک اضافی مصرف شده، ارز هدر رفته، ظرفیت اشغال‌شده و افزایش هزینه هر کیلوگرم گوشت تبدیل و اعلام شود.

۵-۱. گسست ژنتیکی راس تکثیرشده داخلی از راس اصیل آویازن

شرکت‌های بین‌المللی اصلاح نژاد طیور هر سال با استفاده از جمعیت‌های بزرگ انتخاب، ثبت دقیق شجره، ارزیابی ژنومی و آزمون‌های گسترده، صفاتی مانند سرعت رشد، ضریب تبدیل، زنده‌مانی، سلامت پا، یکنواختی و بازده تولیدمثلی را بهبود می‌دهند. هنگامی که ورود اجداد اصیل برای چند سال متوقف

ریسک فزاینده ژنتیکی

حدود شش سال است که گله‌های اجداد اصیل راس از شرکت آویژن وارد کشور نشده‌اند. در نتیجه، راس تکثیرشده داخلی از جریان مستمر پیشرفت ژنتیکی هسته اصلاح نژادی آویژن جدا مانده و نباید از نظر فنی و اقتصادی معادل راس ۳۰۸ اصیل و به‌روز تلقی شود.

می‌شود، جمعیت تکثیرشده داخلی از این پیشرفت تجمعی محروم می‌ماند. بنابراین حتی اگر عملکرد آن در آغاز قابل قبول بوده باشد، فاصله‌اش با نسل‌های جدید راس اصیل سال‌به‌سال بیشتر می‌شود. تکثیر پی‌درپی یک جمعیت محدود در داخل، بدون ارتباط با هسته اصلاح نژادی اصلی و بدون نظام انتخابی هم‌سطح شرکت صاحب سویه، می‌تواند علاوه بر عقب‌ماندگی ژنتیکی، با رانش ژنتیکی، کاهش تنوع، افزایش هم‌خونی، خطا در شناسنامه و تغییر ترکیب خانواده‌ها همراه شود. پیامدهای احتمالی آن کاهش تعداد جوجه قابل فروش در سطح اجداد و مادر، افزایش تلفات، افت یکنواختی، رشد کندتر و ضریب تبدیل نامطلوب‌تر در مرغ گوشتی است. بخشی از افت راندمان مشاهده‌شده در زنجیره می‌تواند با این گسست مرتبط باشد؛ هرچند برای تفکیک دقیق اثر ژنتیک از خوراک، بیماری و مدیریت، آزمون‌های مستقل مزرعه‌ای ضروری است.

ادامه این وضعیت در آینده نه‌چندان دور، شکاف عملکردی را تشدید خواهد کرد؛ زیرا پیشرفت ژنتیکی در هسته جهانی متوقف نمی‌شود، اما جمعیت داخلی از ورود ژن‌های بهبودیافته محروم می‌ماند. نتیجه اقتصادی این شکاف، مصرف خوراک و ارزش بیشتر برای تولید محصول کمتر، افزایش نیاز به گله اجداد و مادر، اشغال ظرفیت بیشتر سالن‌ها و بالا رفتن هزینه هر کیلوگرم گوشت است. از این رو واردات دوره‌ای و منظم اجداد اصیل، رعایت قرارداد و حقوق مالکیت سویه، شناسنامه ژنتیکی و ردیابی کامل، و مقایسه مستقل راس تکثیرشده داخلی با راس اصیل باید در اولویت سیاست ژنتیکی صنعت قرار گیرد.

۶. شناسنامه‌دار کردن همه سویه‌های تجاری

عرضه راس تکثیرشده داخلی با نام یا اعتبار راس ۳۰۸ اصیل، بدون گواهی منشأ و تأیید عملکرد، تصمیم اقتصادی مرغدار را مخدوش می‌کند. استفاده از نام تجاری هر سویه باید به مجوز صاحب برند، شناسنامه ژنتیکی و ردیابی کامل وابسته باشد. یک نهاد مستقل نیز باید رتبه‌بندی سالانه سویه‌ها را بر اساس داده‌های مزرعه‌ای منتشر کند.

۷. انتقال تدریجی تولید خوراک به کارخانه‌های استاندارد

با توجه به سهم بالای خوراک در هزینه تولید و وابستگی کشور به ذرت و سویا، ساخت خوراک در واحدهای فاقد آزمایشگاه، تجهیزات کافی و متخصص تغذیه باید به تدریج محدود شود. کارخانه‌های خوراک می‌بایست ترکیب و ارزش غذایی را تضمین کنند، مواد اولیه و تاریخ تولید را اعلام نمایند، آلودگی‌های قارچی و میکروبی را کنترل کنند و برای هر محموله امکان ردیابی و جبران خسارت ناشی از مغایرت کیفیت فراهم آورند.

۸. اصلاح سیاست تأمین نهاده‌ها

کاهش آسیب‌پذیری ارزی مستلزم تنوع‌بخشی به کشورهای تأمین‌کننده، ذخایر راهبردی با گردش منظم، امکان خرید مستقیم توسط زنجیره‌های معتبر، کاهش تمرکز در واردات و توزیع، اعلام عمومی موجودی و زمان تخصیص، پژوهش درباره جایگزین‌های اقتصادی و توسعه قرارداد کشت دانه‌های روغنی است. هدف واقع‌بینانه، خودکفایی مطلق نیست؛ بلکه کاهش ریسک و افزایش تنوع منابع است.

۹. گذار از قیمت‌گذاری دستوری به مدیریت بازار

قیمت‌گذاری دستوری در بازاری متشکل از هزاران تولیدکننده کوچک، زیان را عمدتاً به مزرعه منتقل می‌کند و پس از کاهش سرمایه‌گذاری و عرضه، به شکل کمبود یا جهش قیمت به مصرف‌کننده بازمی‌گرداند. قیمت باید بر اساس عرضه، تقاضا و هزینه واقعی شکل گیرد؛ هزینه تمام‌شده مستقلاً منتشر شود و حمایت از خانوارهای آسیب‌پذیر از طریق کالابرج یا اعتبار خرید غذا صورت گیرد. در دوره مازاد نیز خرید ذخیره‌ای باید محدود، شفاف و از پیش تعریف‌شده باشد.

۱۰. تنظیم تولید تخم‌مرغ بر اساس تقاضای مؤثر

صنعت تخم‌مرغ به مدل پیش‌بینی عرضه نیاز دارد که تعداد پولت، ترکیب سنی گله‌ها، زمان حذف، مصرف داخلی و قراردادهای صادراتی را هم‌زمان لحاظ کند. برای خروج گله‌های پیر در سن اقتصادی نیز می‌توان بیمه یا مشوقی محدود طراحی کرد تا مرغدار برای جبران زیان‌های گذشته، گله را تا سنین بسیار بالا نگه ندارد و مازاد عرضه تشدید نشود.

۱۱. توسعه صنایع تبدیلی و بازارهای صادراتی

وابستگی صادرات تخم‌مرغ به بازارهای محدودی مانند عراق و افغانستان پایدار نیست. توسعه تولید پودر

تخم مرغ، تخم مرغ مایع پاستوریزه، قطعه بندی و فراوری مرغ، محصولات آماده طبخ و فرآورده های حلال دارای برند باید در اولویت قرار گیرد. صادرات نیز می بایست بر قرارداد بلندمدت، استاندارد بهداشتی و ثبات مقررات استوار باشد؛ ممنوعیت های ناگهانی صادرات، اعتبار کشور را از بین می برد.

۱۲. بازسازی دامپروری و تولید گوشت قرمز

کاهش تولید گوشت قرمز و رسیدن نسبت قیمت آن به مرغ به ۷/۳ نشانه عدم تعادل جدی است. سیاست اصلی باید بهبود نرخ زایش، کاهش فاصله زایش، کاهش تلفات بره و گوساله، اصلاح تغذیه دام مولد، جلوگیری از کشتار دام مولد، افزایش وزن لاشه، کوتاه کردن دوره پروار بندی و توسعه بیمه و زنجیره های یکپارچه باشد. واردات می تواند کمبود مقطعی را جبران کند، اما جایگزین اصلاح بهره وری داخلی نیست.

۱۳. تمرکز امنیت غذایی بر قدرت خرید

کاهش قدرت خرید مرغ، تخم مرغ، گوشت قرمز و شیر نشان می دهد افزایش تولید بدون امکان خرید، معادل امنیت غذایی نیست. با توجه به جایگاه مرغ و تخم مرغ در تغذیه دهک های متوسط و کم درآمد، سبد پروتئین هدفمند باید مستقیماً به خانوار تعلق گیرد و امکان انتخاب در بین منابع مختلف پروتئینی را فراهم سازد.

۱۴. تقویت زنجیره های یکپارچه و قراردادهای تولید

زنجیره های یکپارچه می توانند تأمین جوجه، خوراک، خدمات دامپزشکی، کشتار، فراوری و فروش را هماهنگ کنند و قدرت چانه زنی واحدهای کوچک را افزایش دهند. قراردادها باید قیمت گذاری، کیفیت نهاده، مسئولیت تلفات غیرمعارف، زمان پرداخت و تقسیم ریسک را شفاف کنند تا یکپارچگی به سلطه حلقه های بزرگ تر بر تولیدکننده تبدیل نشود.

۱۵. طراحی ابزارهای مالی و بیمه ای متناسب با صنعت

تورم و جهش ارز، نیاز به سرمایه در گردش را چند برابر کرده است. اعتبار خرید خوراک، تأمین مالی زنجیره ها، بیمه نوسان قیمت، بیمه بیماری های فراگیر و قراردادهای آتی نهاده و محصول باید توسعه یابد. دسترسی به تسهیلات ترجیحی نیز بهتر است به ثبت اطلاعات، رعایت استانداردهای بهداشتی و تحقق شاخص های بهره وری وابسته شود.

۱۶. برنامه پنج ساله آینده با اهداف قابل اندازه گیری

برنامه آینده باید برای هر سال هدف کمی، متولی، منبع مالی و سازوکار گزارش دهی داشته باشد. گزارش عملکرد باید عمومی باشد و دلایل انحراف از برنامه نیز اعلام شود.

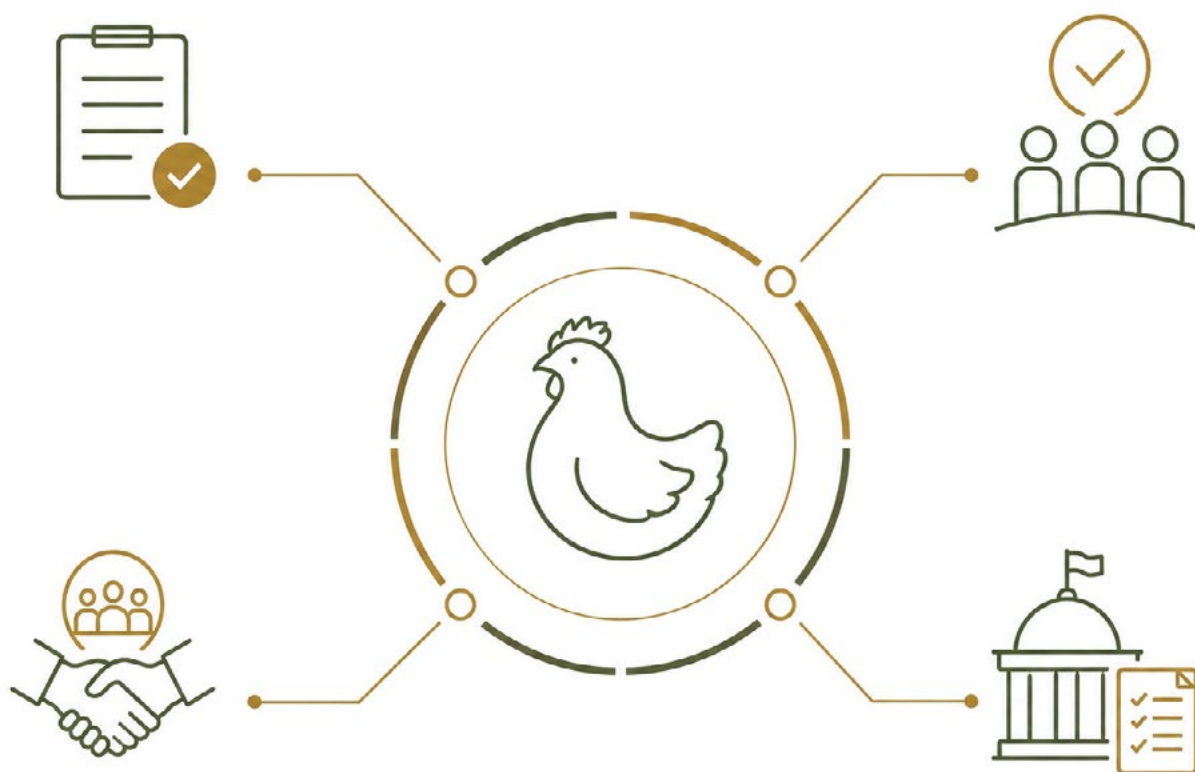
شاخص های پیشنهادی	حوزه
ضریب تبدیل، تلفات، وزن و سن کشتار، گوشت قابل فروش به ازای جوجه	مرغ گوشتی
جوجه قابل فروش به ازای مادر و هزینه تولید هر جوجه	مرغ مادر
هزینه هر کیلوگرم گوشت، ماندگاری، یکنواختی و منشأ قابل ردیابی	سویه ها
تخم مرغ سالم به ازای مرغ پای تولید و سن اقتصادی حذف	تخم گذار
سهم خوراک استاندارد کارخانه ای و انطباق ارزش غذایی	خوراک
نرخ زایش، تلفات، فاصله زایش و وزن لاشه	دام
نوسان قیمت و سهم تولیدکننده از قیمت مصرف کننده	بازار
تنوع بازارها و سهم محصولات فراوری شده	تجارت
قدرت خرید محصولات پروتئینی با یک روز حداقل دستمزد	امنیت غذایی
درصد پوشش ردیابی از اجداد و مادر تا کشتارگاه	داده

جمع بندی

جهت گیری نهایی

آینده صنعت دام و طیور با افزایش ظرفیت اسمی یا تعداد جوجه ریزی تضمین نمی شود. مسیر پایداری از بهره وری، رقابت سالم، اطلاعات شفاف، ژنتیک قابل ردیابی، خوراک استاندارد، بازار قابل پیش بینی و حفظ قدرت خرید مصرف کننده می گذرد.

سیاست گذار باید از مدیریت روزانه قیمت و تولید فاصله بگیرد و بر تنظیم قواعد بازار، کاهش ریسک، حمایت هدفمند از اقشار آسیب پذیر و ایجاد زیرساخت های رقابت تمرکز کند. در همین چارچوب، حفظ آراین باید از تحمیل تجاری آن جدا شود؛ زیرا جوجه ریزی سنگین مادر و گوشتی از یک سویه کم بازده، در صنعتی مونتاژی و وابسته به نهاده های وارداتی، به معنای مصرف خوراک، ارز، انرژی، سالن و سرمایه بیشتر برای محصول کمتر و در نتیجه اتلاف منابع و منافع ملی است.

فدراسیون طیور ایران

معرفی فدراسیون و اعضای آن:

این فدراسیون ابتدا در سال ۱۳۸۸ در اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران بنام «انجمن صنایع طیور ایران» ثبت ولی از آنجا که تعدد تشکلهای صنفی و به دنبال آن تعدد نظرات و تحلیل‌های ناشی از تشکلهای موازی در یک موضوع یا محصول خاص در صنعت طیور همواره برای همگان چالش آفرین بوده و اساسنامه انجمن صنایع و ترکیب اعضای آن پوشش دهنده موضوع نبود، لذا بنابر ضرورت فعالیت جدی یک تشکل بالادستی فراگیر و یکپارچه در صنعت طیور ایران «انجمن ملی طیور ایران» مرکب از کلیه تشکلهای صنفی معتبر و ذیصلاح حوزه‌های مختلف صنعت طیور ایران در مجموعه کلان زنجیره ارزش از نهاده‌های تولید (نهاده‌های خوراک، دارو، افزودنی‌ها و واکسن) تا تولید گوشت مرغ و تخم مرغ، صنایع خدماتی، تبدیلی و مدیریت بازار توزیع و عرضه محصولات طیور در داخل، صادرات و سایر امور مرتبط بعنوان پارلمان صنعت طیور ایران که مسئولیت صیانت از حقوق تمامی حلقه‌ها را عهده‌دار است رسماً از آبان سال ۱۳۹۷ در اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران در قالب تشکل بالادستی جایگزین انجمن ملی طیور شده و تحت عنوان جدید به ثبت رسید و از مهرماه ۱۴۰۰ با ارتقای جایگاه تشکلی در قالب یک تشکل ملی فراگیر و بالادستی تحت عنوان «فدراسیون طیور ایران» تطبیق داده شده و با رویکردی جدید ادامه فعالیت می‌دهد.

اهداف:

- ۱- تدوین برنامه جامع صنعت طیور کشور در قالب برنامه‌های توسعه کشور،
- ۲- ایجاد وحدت رویه در دیدگاه‌های کلان زنجیره ارزش صنعت،
- ۳- هماهنگی، یکپارچگی و هم‌صدایی استاندارد شده برای مواجهه با چالش‌ها،
- ۴- تبیین برنامه‌ها نزد سیاستگذاران و برنامه‌ریزان ملی بصورت متمرکز و جلوگیری از هرگونه ناهماهنگی و تزلزل در موضعگیری‌های صنفی زنجیره ارزش صنعت طیور.

وظایف:

- ۱- ایجاد یک مرکزیت واحد اداره کننده ملی در صنعت طیور کشور.
- ۲- ایجاد هماهنگی بین مدیران و صاحبان صنعت طیور با دستگاه‌های اجرائی و سیاستگذار و کاستن از اعمال تصدی اجرایی آنها در صنعت طیور کشور.
- ۳- تعیین خط مشی حاکم بر تنظیم امور صنعت و بازار طیور از لحاظ تولید، توزیع و عرضه، واردات و صادرات بمنظور دستیابی به یک نظام تنظیم‌کننده مستقل در راستای اجرای سیاست‌های کلی و اهداف برنامه‌های توسعه مرتبط با صنعت طیور کشور.
- ۴- اعتلای صنعت طیور کشور از طریق ارتقاء سطح بهداشت و بهبود کیفیت و بازده تولیدات به‌منظور توسعه دامنه تولید و افزایش ضریب امنیت غذایی در کشور.
- ۵- ایجاد نهادی متمرکز برای حمایت از استفاده و گسترش فناوری‌های روز به‌منظور افزایش استانداردها در هر یک از فعالیت‌ها و نیز فناوری‌های ارتباطی و اطلاعاتی داخلی صنعت طیور کشور.
- ۶- تنظیم روابط بین ذینفعان استراتژیک در صنعت طیور کشور و رفع هر گونه انحصار در تولید، بازار محصولات و بازار عوامل تولید.
- ۷- ایجاد ساختار مناسب ارتباطی و تشکیلاتی بمنظور هماهنگ نمودن منافع و اهداف تولیدکنندگان و واردکنندگان با اهداف ملی و مصرف‌کنندگان، افزایش قدرت رقابت داخلی و خارجی، کاهش هزینه‌های تولید و توزیع، رفع رقابت‌های منفی بخش خصوصی و دولتی، رفع تضاد منافع تولیدکنندگان و مصرف‌کنندگان و ایجاد تعادل در تعامل سازنده بین آنها.
- ۸- تشویق ارتقاء کارائی در حوزه‌های تولید، واردات، توزیع، صادرات و مصرف.

- ۹- تشویق مشارکت بیشتر سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی در بازار و توسعه کمی و کیفی صنعت طیور کشور و هدایت آنان به سمت فعالیت‌های مختلف دستی این صنعت.
- ۱۰- تأمین و حفظ حقوق صنفی اعضاء و کمک به تداوم توسعه و تحکیم صنعت طیور کشور.
- ۱۱- ایجاد تعادل و تنظیم بازار از طریق هماهنگی در رده‌های مختلف تولید توسط اهرم‌های لازم جهت تثبیت قیمت‌ها.
- ۱۲- تشکیل سمینارها و نمایشگاه‌ها و ارتقاء سطح دانش عمومی و حمایت از فارغ التحصیلان رشته‌های مرتبط و بازآموزی نیروهای شاغل از طریق توسعه امور آموزشی و تحقیقاتی در صنعت طیور کشور.
- ۱۳- حل اختلاف بین اصناف مرتبط با صنعت طیور کشور و همچنین بین اعضاء در صورت بروز اختلاف.
- ۱۴- سازماندهی تولیدکنندگان و جلب حمایت موثر دولت از آنها با استفاده از فناوری ارتباطات و اطلاعات به عنوان تنظیم‌کننده و تأمین‌کننده نیاز برای هر قسمت از فرآیند تولید به همراه طراحی مکانیزم‌های تنظیم بازار.
- ۱۵- صدور مجوزهای لازم در چارچوب قوانین و مقررات حوزه‌های تولید، توزیع، واردات و صادرات صنعت طیور کشور و اتخاذ و ایجاد رویه‌های ضروری و تعیین و تدوین مقررات برای تحقق این اهداف.
- ۱۶- انجام سایر اقداماتی که برای نیل به اهداف یاد شده و یا در ارتباط با آنها ضرورت می‌یابد.

لیست اعضای پیوسته فدراسیون طیور ایران تا پایان سال ۱۴۰۴

حوزه پشتیبانی نهاده‌های تولید	حوزه تولید گوشت مرغ و تخم مرغ	حوزه فرآوری، توزیع و عرضه محصولات گوشت مرغ و تخم مرغ
اتحادیه واردکنندگان نهاده‌های دام و طیور ایران	اتحادیه سراسری پرورش دهندگان مرغ گوشتی ایران	انجمن صنفی تولیدکنندگان و صادرکنندگان تخم مرغ شناسنامه دار ایران
انجمن واردکنندگان دارو، افزودنی و مواد بیولوژیک دام	انجمن تولیدکنندگان زنجیره‌ای گوشت مرغ	انجمن صنفی گشتارگاه‌های صنعتی و صادرکنندگان طیور ایران
سندیکای تولیدکنندگان و صادرکنندگان داروهای دامی ایران	کانون سراسری پرورش دهندگان مرغ تخمگذار ایران	انجمن صنفی عمده فروشان تخم مرغ ایران
انجمن صنایع خوراک دام، طیور و آبزیان	شرکت تعاونی صنایع مرغ مادر ایران	انجمن صنفی صنعت بسته بندی گوشت و مواد پروتئینی کشور
انجمن صنفی تولیدکنندگان مکمل و کنسانتره دام و طیور		
اتحادیه تعاونی‌های تولید خوراک دام و طیور و آبزیان کشور		
انجمن صنفی توزیع کنندگان عمده نهاده‌های دام و طیور		
صندوق حمایت از توسعه صنعت طیور کشور		
انجمن غلات ایران		

از سال ۱۴۰۳ انجمن شرکت‌های اتوماسیون صنعتی ایران به عنوان عضو وابسته به فدراسیون طیور ایران الحاق گردید.

رویکردها و شاخص‌های سند برنامه ملی

۵ ساله صنعت طیور (تولید تا عرضه)

۱. سرمایه‌گذاری:

افزایش سود و بازدهی سرمایه‌گذاری در همه حلقه‌های زنجیره تأمین صنعت طیور با هدف حفظ و تقویت سرمایه‌های موجود و جذب سرمایه‌های داخلی و خارجی برای بهبود: زیرساخت‌های کنونی و آتی زنجیره تأمین و ثبات نسبی بازارهای داخلی، منطقه‌ای و بین‌المللی تولیدات ایران.

توسعه ظرفیت‌های منابع انسانی، منابع مدیریتی و مالکیتی زنجیره. کاهش هزینه‌های تمام شده تولید در محصولات طیور و رقابت‌پذیر کردن محصولات تولیدی. بهبود سرعت و سهولت تأمین نقدینگی مورد نیاز صنعت. اختصاص وام‌های کم بهره برای نوسازی یا جایگزینی واحدهای فرسوده مطابق استانداردهای تدوین شده. پرهیز از تخصیص تسهیلات برای احداث هرگونه ظرفیت جدید خارج از محدوده ظرفیت‌های مشخص شده در صنعت.

۲. بهره‌وری:

افزایش بهره‌وری تولید و بهداشت و سلامت طیور، ارتقای کیفیت و بهره‌وری محصولات تولیدی در تمام حلقه‌های زنجیره تأمین و اقتصاد کلی صنعت.

۳. تولید:

تغییر، بهبود و اصلاح سامانه‌ها، ساختارها و ساز و کارهای حاکم یا مؤثر بر تأمین نهاده‌ها، دارو و واکسن و افزودنی‌ها.

بهینه‌سازی سیستم‌های تدارکات، ترابری، انبارداری، تأمین مالی و ... در جهت کاهش مشکلات و هزینه‌های زاید، و تقویت چارچوب صنعت در شرایط نوین. تغییر مراحل و سازوکارها با هدف حذف هزینه‌های زاید و زیان‌ها در همه حلقه‌های زنجیره تولید.

۴. دولت:

همراهی، همگامی و حمایت دولت از: توسعه و تدوین برنامه‌ها، راهبردها، سیاست‌ها و دستورالعمل‌های تولید بر مبنای اصول علمی و اقتصادی. سیاست‌گذاری و نظارت علمی و مؤثر دولت در راستای اهداف کلان برنامه‌های بالادستی و عدم دخالت در امور اجرایی و قیمت‌گذاری و ... واگذاری کامل امور غیرحاکمیتی از جمله کاربری سامانه‌های عملیاتی سماصط، بازارگاه و ... به فدراسیون طیور ایران به عنوان واسطه ارشد بین دولت و کلیه تشکلهای صنعتی طیور. حذف کامل تخصیص ارزهای یارانه‌ای، ترجیحی و ... برای همه نهاده‌ها، تجهیزات و ... در صنعت طیور. حذف قیمت‌گذاری دستوری و حرکت به سمت نظام نظارت و پایش علمی. حذف تحمیل و بارگذاری پسماندهای اجتماعی هزینه‌های واقعی تولیدات طیور از دوش صنعت بدلیل اجحاف در حق تولیدکنندگان و جلوگیری از تنش‌های اجتماعی کورکورانه

۵. بازار:

برنامه‌ریزی تولید متناسب با فرایند عرضه و تقاضا اصلاح و تغییر ساختار و سازوکارهای بازاریابی، بازاریابی و برندسازی محصولات طیور در بازارهای داخلی و صادراتی. ایجاد ثبات نسبی در بازارهای بین حلقه‌ای (نهاده‌های خوراک، سویه‌ها، محصولات واسطه و نهایی و ...).

تشویق و حمایت محصولات استاندارد
 طیور (از قبیل مرغ سایز)، برندسازی و
 تشکیل زنجیره‌های یکپارچه افقی و عمودی
 (از مزرعه تا سفره).

۶. شکل‌ها:

بهبود ارتباطات و سازوکارهای تعامل شکل‌های
 فعال در صنعت در قالب فدراسیون طیور ایران.

هماهنگی و یکپارچه‌سازی نظام تصمیم‌سازی تشکیلی در جهت تقویت کلیت صنعت.
 توسعه و ارتقای ظرفیت‌ها و توانمندی تشکیلی در راستای جذب مسئولیت و وظایف و
 پاسخگویی متقابل.

تقویت ساختارها و سازوکارهای حقوقی و قانونی موجود فدراسیون طیور برای تسهیل تعاملات
 و همکاری بین حلقه‌ها و شکل‌های صنعت طیور.

۷. تجارت:

توسعه بازاریابی و بازاریابی منطقه‌ای و بین‌المللی محصولات صنعت.

آزادسازی و ضمانت صادرات،
رفع دخالت‌های غیرمسئولانه
موسمی‌ادواری، توسعه نظام صادرات
پایدار با پیش‌بینی واردات احتمالی
متقابل.

توسعه صادرات دانش و خدمات صنعت.
تداوم واردات نهاده‌ها، مواد اولیه و محصولات

مورد نیاز صرفاً براساس موازین علمی و اقتصادی منعطف به

بهره‌وری، مزیت نسبی و اصول توسعه پایدار.

تدوین استانداردهای مربوط به صادرات و واردات نهاده‌ها و محصولات طیور

۸. ساماندهی واحدهای تولیدی:

ساماندهی واحدهای تولیدی کوچک غیراقتصادی و در مرز خطر در همه حلقه‌های زنجیره
تامین.

بهینه‌سازی نظام صدور و تمديد پروانه‌ها و مجوزها در راستای رویکردهای کلان برنامه جامع
صنعت و جلوگیری از گسترش واحدهای فاقد بهره‌وری و توجیه اقتصادی.

۹. ارتقای کیفی:

آموزش، فرهنگ‌سازی، ترویج و توانمندسازی همه حلقه‌های زنجیره تامین. توسعه سامانه‌های شفافیت آمار و اطلاعات.

تدوین و توسعه نظام استانداردهای صنفی محصولات طیور بر مبنای معیارهای بهره‌وری اقتصادی، کیفیت بهداشتی، تقاضای بازارهای داخلی و صادراتی و منطبق با مقررات ملی و بین‌المللی. حمایت از اقتصاد بخش‌ها و شرکت‌های دانش‌بنیان در جهت افزایش بهره‌وری و اشتغال.

۱۰. محیط زیست و آب و انرژی:

حرکت در جهت کاهش مصرف غیرمولد آب و انرژی. حفظ و بهبود محیط زیست متناسب با تغییرات اقلیمی. توجه ویژه به شرایط کشور برای واردات آب مجازی در زنجیره صنعت. استفاده از مزیت نسبی انرژی‌های فسیلی و تجدیدپذیر برای رقابت منطقه‌ای.

۱

اقتصاد ایران
در سال ۱۴۰۴

اقتصاد ایران در سال ۱۴۰۴

■ دکتر حسن مهربانی یگانه (DVM, MSc, PhD)

استاد دانشگاه تهران

برای تحلیل وضعیت اقتصادی ایران در سال ۱۴۰۴، صرف اشاره به چند شاخص کلان کافی نیست؛ بلکه باید به سازوکارهایی توجه کرد که این شاخص‌ها را به یکدیگر پیوند می‌دهند و در نهایت بر رفاه خانوار و عملکرد بنگاه‌ها اثر می‌گذارند. اقتصاد ایران در بیش از یک دهه گذشته درگیر ترکیبی از شوک‌های بیرونی (تحریم‌ها، محدودیت‌های تجاری) و ناکارآمدی‌های درونی (بی‌ثباتی سیاست‌گذاری، ضعف نهادها، و وابستگی به درآمدهای نفتی) بوده است. نتیجه این وضعیت، شکل‌گیری چرخه‌ای از رشد ناپایدار، تورم مزمن و کاهش سرمایه‌گذاری بوده که به صورت ساختاری ظرفیت رشد بلندمدت اقتصاد را محدود کرده است.

یکی از مهم‌ترین ویژگی‌های این دوره، واگرایی میان رشد اسمی و رشد واقعی اقتصاد است. در حالی که در برخی سال‌ها رشد اقتصادی مثبت گزارش شده، این رشد عمدتاً ناشی از افزایش تولید نفت یا تغییرات کوتاه‌مدت در صادرات بوده و کمتر به افزایش بهره‌وری یا توسعه بخش‌های مولد منجر شده است. به همین دلیل، رشد اقتصادی نتوانسته به بهبود پایدار درآمد سرانه یا افزایش رفاه عمومی تبدیل شود. در واقع، وقتی رشد اقتصادی بر پایه عوامل ناپایدار شکل می‌گیرد، اثر آن بر رفاه نیز موقتی و محدود خواهد بود.

تورم مزمن در این میان نقش کلیدی دارد. تورم بالا نه تنها قدرت خرید خانوارها را کاهش می‌دهد، بلکه به عنوان یک

«مالیات پنهان» عمل کرده و توزیع درآمد را به زیان گروه‌های با درآمد ثابت تغییر می‌دهد. از منظر نظری، تورم بالا باعث افزایش نااطمینانی، کاهش افق برنامه‌ریزی و در نتیجه افت سرمایه‌گذاری می‌شود. در اقتصاد ایران، این اثرات به وضوح قابل مشاهده است: بنگاه‌ها به جای تمرکز بر افزایش بهره‌وری، بخش قابل توجهی از منابع خود را صرف مدیریت ریسک‌های قیمتی و تأمین سرمایه در گردش می‌کنند.

کاهش ارزش پول ملی نیز به عنوان یکی از پیامدهای تورم و عدم تعادل‌های کلان، اثرات چندلایه‌ای بر اقتصاد دارد. از یک سو، تضعیف نرخ ارز می‌تواند در تئوری به افزایش رقابت‌پذیری صادرات کمک کند؛ اما در عمل، به دلیل وابستگی بالای تولید به نهاده‌های وارداتی، این مزیت تا حد زیادی خنثی می‌شود. افزایش نرخ ارز هزینه تولید را بالا می‌برد و از طریق کانال هزینه، تورم را تشدید می‌کند. این پدیده که به «تورم وارداتی» معروف است، در اقتصادی مانند ایران که زنجیره تولید آن به واردات وابسته است، اهمیت بیشتری پیدا می‌کند.

در چنین شرایطی، بازارهای دارایی نیز رفتار متفاوتی از خود نشان می‌دهند. رشد اسمی قیمت دارایی‌ها، از جمله سهام، ارز و طلا، اغلب بازتابی از کاهش ارزش پول ملی است تا افزایش واقعی ثروت. بنابراین، تحلیل بازده این بازارها بدون در نظر گرفتن تورم می‌تواند گمراه‌کننده باشد. در بسیاری از دوره‌ها، بازده واقعی سرمایه‌گذاری در بازار سهام منفی بوده یا از سایر دارایی‌ها عقب مانده است، که این امر نشان‌دهنده ضعف در کارکرد این بازار به عنوان ابزار تأمین مالی تولید است.

پیامد نهایی این تحولات، انتقال فشارهای اقتصاد کلان به سطح بنگاه‌ها و به ویژه بخش‌های تولیدی است. در صنایعی مانند دامپروری و طیور، این فشارها به صورت هم‌زمان از دو سمت عرضه و تقاضا وارد می‌شود. از سمت عرضه، افزایش نرخ ارز و تورم هزینه نهاده‌ها را بالا می‌برد؛ و از سمت تقاضا، کاهش قدرت خرید مصرف‌کننده، امکان افزایش قیمت محصولات را محدود می‌کند. این وضعیت به کاهش حاشیه سود و افزایش ریسک فعالیت منجر می‌شود.

در چنین محیطی، مفهوم بهره‌وری اهمیت مضاعفی پیدا می‌کند. بهره‌وری دیگر صرفاً یک شاخص فنی نیست، بلکه به متغیری تعیین‌کننده در بقا و رقابت‌پذیری تبدیل شده است. بنگاه‌هایی که بتوانند با استفاده بهینه‌تر از نهاده‌ها، هزینه‌های خود را کنترل کنند و محصولی متناسب با تقاضای بازار ارائه دهند، شانس بیشتری برای ادامه فعالیت خواهند داشت. در مقابل، واحدهایی که ساختار هزینه‌ای ناکارآمد دارند، در برابر شوک‌های اقتصادی آسیب‌پذیرتر خواهند بود.

در نهایت، تحلیل اقتصاد ایران در سال ۱۴۰۴ نشان می‌دهد که چالش اصلی نه صرفاً در سطح شاخص‌ها، بلکه در ساختارها و سازوکارهای تولید و توزیع نهفته است. بدون اصلاح این ساختارها، حتی بهبودهای مقطعی در برخی شاخص‌ها نیز نمی‌تواند به تغییر پایدار در مسیر اقتصاد منجر شود.

تورم مزمن، مهم‌ترین عامل کاهش رفاه خانوارهای ایرانی بوده است. هنگامی که نرخ تورم برای چند سال متوالی در محدوده‌های بالا قرار می‌گیرد، اثر آن صرفاً افزایش قیمت‌ها در یک سال نیست؛ بلکه سطح عمومی قیمت‌ها به صورت مرکب چندین برابر می‌شود. در چنین شرایطی، افزایش اسمی دستمزد، حقوق بازنشستگی و درآمد خانوارها معمولاً از افزایش هزینه‌های زندگی عقب می‌ماند و در نتیجه قدرت خرید واقعی کاهش می‌یابد.

به عنوان نمونه، اگر سطح قیمت‌ها هر سال به طور متوسط ۴۰ درصد افزایش یابد، کالایی که در ابتدای دوره ۱۰۰ واحد قیمت داشته است، پس از پنج سال بیش از ۵۰۰ واحد قیمت خواهد داشت. بنابراین، حتی افزایش چند ده درصدی

سالانه حقوق نیز الزاماً به معنای حفظ قدرت خرید نیست. این فرایند بیشترین فشار را بر خانوارهایی وارد می‌کند که بخش بزرگی از درآمدشان را صرف خوراک، مسکن و سایر نیازهای ضروری می‌کنند.

کاهش مستمر ارزش پول ملی نیز شوک‌های متعددی به اقتصاد وارد کرده است. نرخ ارز در بازار آزاد که در ابتدای دهه ۱۳۹۰ در حدود چند هزار تومان برای هر دلار بود، تا پایان سال ۱۴۰۴ به ارقامی چند ده برابر بالاتر رسید. کاهش ارزش ریال از یک سو قیمت کالاهای وارداتی، مواد اولیه، تجهیزات و ماشین‌آلات را افزایش داد و از سوی دیگر انتظارات تورمی و تمایل به تبدیل پول به دارایی را تقویت کرد.

جهش نرخ ارز برای تولیدکنندگان تنها به معنای گران‌شدن کالاهای وارداتی نیست. حتی کالاهایی که در داخل تولید می‌شوند، ممکن است مستقیماً یا غیرمستقیماً به نهاده‌های وارداتی، قطعات، انرژی، حمل‌ونقل یا قیمت‌های جهانی وابسته باشند. بنابراین، شوک ارزی به تدریج در سراسر زنجیره تولید منتشر می‌شود و هزینه جایگزینی سرمایه و سرمایه در گردش را افزایش می‌دهد.

بازار سرمایه نیز نتوانسته است همواره نقش مطمئنی در حفظ ارزش واقعی دارایی خانوارها ایفا کند. شاخص کل بورس تهران در برخی دوره‌ها از نظر اسمی افزایش یافته است، اما ارزیابی عملکرد بورس صرفاً بر اساس رشد اسمی شاخص می‌تواند گمراه‌کننده باشد. بازده بازار باید با تورم، نرخ ارز و بازده سایر دارایی‌ها مقایسه شود. در دوره‌هایی که تورم انباشته یا افزایش قیمت ارز از رشد شاخص بورس بیشتر بوده است، سرمایه‌گذار با وجود مشاهده افزایش عدد شاخص، از نظر قدرت خرید واقعی زیان کرده است.

البته در این مقایسه باید میان شاخص قیمت و شاخص بازده کل، که سود نقدی شرکت‌ها را نیز لحاظ می‌کند، تفاوت گذاشت. با این حال، واقعیت اصلی آن است که بخش بزرگی از بازار سرمایه ایران طی سال‌های اخیر نتوانسته به‌طور باثبات از تورم و کاهش ارزش پول ملی پیشی بگیرد. خروج سرمایه، بی‌اعتمادی به سیاست‌گذاری و مداخلات متعدد نیز کارکرد بازار سرمایه در تأمین مالی تولید را تضعیف کرده است.

انتقال بحران اقتصاد کلان به صنعت دامپروری

پیامدهای این شرایط در صنعت دام و طیور با شدت بیشتری مشاهده می‌شود؛ زیرا این صنعت از یک سو به نهاده‌های وارداتی و نرخ ارز وابسته است و از سوی دیگر محصولات آن را باید به مصرف‌کننده‌ای بفروشد که قدرت خریدش شدیداً کاهش یافته است.

ذرت، کنجاله سویا، مکمل‌های خوراک، دارو، واکسن، مواد ژنتیکی، تجهیزات و قطعات مورد استفاده در دامداری‌ها و مرغداری‌ها، مستقیم یا غیرمستقیم تحت تأثیر نرخ ارز قرار دارند. در نتیجه، افزایش نرخ ارز هزینه تولید را به سرعت بالا می‌برد. اما قیمت فروش شیر، گوشت، تخم‌مرغ و مرغ نمی‌تواند همیشه با همان سرعت افزایش یابد؛ زیرا خانوارها توان پرداخت نامحدود ندارند و دولت نیز معمولاً برای کنترل قیمت مواد غذایی در بازار مداخله می‌کند.

تولیدکننده دام و طیور در نتیجه میان دو فشار قرار می‌گیرد: از یک سو هزینه نهاده‌ها، تجهیزات، انرژی، حمل‌ونقل و تأمین مالی افزایش می‌یابد و از سوی دیگر کاهش قدرت خرید مصرف‌کننده، امکان انتقال کامل این افزایش هزینه به قیمت محصول را محدود می‌کند. حاصل این وضعیت، کاهش حاشیه سود، افزایش نیاز به سرمایه در گردش، تأخیر

در نوسازی تجهیزات و خروج تدریجی واحدهای کم‌بازده از چرخه تولید است.

تورم بالا همچنین محاسبه سود واقعی را دشوار می‌کند. ممکن است فروش ریالی یک واحد تولیدی نسبت به سال قبل افزایش یافته باشد، اما اگر هزینه جایگزینی خوراک، دام، تجهیزات و ساختمان با سرعت بیشتری افزایش یافته باشد، سود اسمی به معنای افزایش ثروت واقعی نیست. در چنین شرایطی، بخشی از آنچه سود تلقی می‌شود در واقع تنها جبران کاهش ارزش پول و افزایش هزینه جایگزینی سرمایه است.

رکود و کاهش قدرت خرید بر تقاضای محصولات دامی نیز اثر می‌گذارد. خانوارها در مواجهه با کاهش درآمد واقعی، ابتدا مصرف کالاهای گران‌تر را کاهش می‌دهند یا آن‌ها را با منابع پروتئینی ارزان‌تر جایگزین می‌کنند. کاهش مصرف سرانه گوشت قرمز، تغییر ترکیب مصرف پروتئین و افزایش حساسیت مصرف‌کننده به قیمت، مستقیماً بر ساختار بازار دام و طیور اثر می‌گذارد. در چنین فضایی، افزایش تولید به هر قیمت نمی‌تواند راهبرد مناسبی باشد. واحدی که خوراک بیشتری مصرف می‌کند، تلفات بالاتری دارد، دوره پرورش آن طولانی‌تر است یا محصولی تولید می‌کند که با خواست بازار مطابقت ندارد، در برابر شوک‌های اقتصادی آسیب‌پذیرتر خواهد بود. بنابراین، بهره‌وری از یک مفهوم فنی به شرط اصلی بقا تبدیل می‌شود.

کاهش ضریب تبدیل خوراک، افزایش باروری و جوجه‌درآوری، کاهش تلفات، بهبود سلامت، افزایش طول عمر اقتصادی دام، کاهش فاصله زایش و تولید محصولی متناسب با تقاضای بازار می‌تواند بخشی از فشار ناشی از افزایش هزینه‌ها را جبران کند. هرچه نهاده‌ها گران‌تر باشند، ارزش اقتصادی صرفه‌جویی در یک واحد خوراک یا جلوگیری از یک درصد تلفات بیشتر می‌شود. از این منظر، اصلاح نژاد، تغذیه، مدیریت و بهداشت نباید جدا از اقتصاد بررسی شوند. هدف نهایی صرفاً بیشینه‌کردن عملکرد زیستی نیست، بلکه باید بیشترین ارزش اقتصادی از مجموعه منابع محدود ایجاد شود. ممکن است حیوانی رشد سریع‌تری داشته باشد، اما اگر خوراک بیشتری مصرف کند، تلفات بالاتری ایجاد کند یا محصولش با تقاضای بازار سازگار نباشد، الزاماً سودآورتر نخواهد بود.

سال ۱۴۰۴ بار دیگر نشان داد که در محیطی با تورم بالا، نوسان نرخ ارز، افت قدرت خرید و کمبود سرمایه، تفاوت واحدهای موفق و ناموفق بیش از هر چیز در توانایی آن‌ها برای تبدیل نهاده به محصول اقتصادی نهفته است. در چنین اقتصادی، بهره‌وری دیگر صرفاً یک توصیه مدیریتی نیست، بلکه متغیری تعیین‌کننده در بقای بنگاه است که مستقیماً بر نسبت هزینه به درآمد، توان تأمین سرمایه در گردش و امکان ادامه فعالیت در شرایط بی‌ثبات اثر می‌گذارد.

اقتصاد ایران در سال ۱۴۰۴؛ تداوم رکود رفاهی و افزایش فشار بر تولید

برای ارزیابی وضعیت اقتصادی ایران در سال ۱۴۰۴، نمی‌توان تنها به نرخ رشد یک سال توجه کرد. اقتصاد ایران طی بیش از یک دهه با ترکیبی از رشد پایین و ناپایدار، تورم مزمن، کاهش ارزش پول ملی، افت سرمایه‌گذاری و افزایش نااطمینانی مواجه بوده است. این عوامل در کنار یکدیگر موجب شده‌اند که حتی در سال‌هایی که رشد اقتصادی مثبت گزارش شده است، بخش بزرگی از جامعه بهبود محسوسی در سطح زندگی خود احساس نکند.

بانک جهانی دوره ۲۰۱۱ تا ۲۰۲۰ را برای اقتصاد ایران یک «دهه از دست‌رفته» توصیف کرده است؛ دوره‌ای که در آن رشد اقتصادی در مجموع ناچیز بود و تولید ناخالص داخلی واقعی کشور در پایان دهه تقریباً به سطح ابتدای آن بازگشت.

بنابراین، بهتر است به جای آنکه گفته شود اقتصاد ایران در تمام این سال‌ها به طور متوسط رشد منفی داشته است، گفته شود اقتصاد کشور طی یک دوره طولانی از رشد پایدار محروم بوده و رشد درآمد سرانه آن به شدت محدود شده است.

اقتصاد ایران پس از سال ۱۴۰۰، عمدتاً تحت تأثیر افزایش تولید و صادرات نفت، چند سال رشد مثبت را تجربه کرد؛ اما این رشد نتوانست عقب‌ماندگی انباشته دهه قبل را به طور کامل جبران کند. افزون بر این، رشد نفتی الزاماً به معنای افزایش متناسب درآمد خانوارها، توسعه سرمایه‌گذاری مولد یا بهبود شرایط بنگاه‌های خصوصی نیست. کاهش سرعت رشد اقتصادی از حدود ۵/۳ درصد در سال ۲۰۲۳ به حدود ۳/۷ درصد در سال ۲۰۲۴ نیز نشان داد که روند بازایی اقتصاد شکننده بوده است. برای سال مالی منتهی به اسفند ۱۴۰۴، بانک جهانی کاهش حدود ۲/۷ درصدی تولید ناخالص داخلی ایران را برآورد کرده است.

بر اساس آخرین پیش‌بینی صندوق بین‌المللی پول (IMF) در گزارش World Economic Outlook و به‌روزرسانی‌های سال ۲۰۲۶، رشد اقتصادی واقعی ایران در سال ۲۰۲۶ برابر با منفی ۶/۱ درصد پیش‌بینی شده است. این پیش‌بینی نسبت به برآوردهای قبلی به طور قابل توجهی بدتر شده است. صندوق بین‌المللی پول علت اصلی این کاهش را موارد زیر می‌داند:

- تشدید درگیری‌های منطقه‌ای و آثار اقتصادی آن،
- اختلال در صادرات انرژی و تجارت،
- افزایش نااطمینانی اقتصادی،
- فشار بر سرمایه‌گذاری و فعالیت‌های تولیدی.

برای مقایسه:

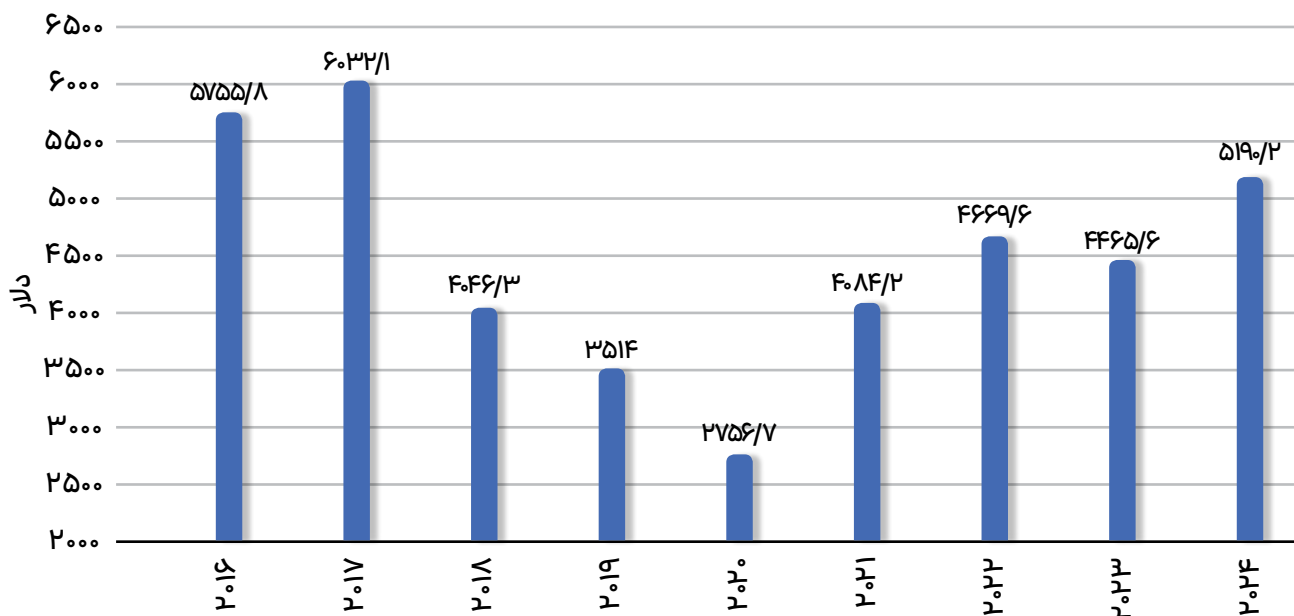
- **رشد اقتصاد جهان در سال ۲۰۲۶:** حدود ۳/۰٪ پیش‌بینی شده است.
- **پیش‌بینی رشد ایران:** منفی ۶/۱٪، یکی از شدیدترین کاهش‌های پیش‌بینی‌شده در میان اقتصادهای منطقه محسوب می‌شود.

جمع‌بندی

در حال حاضر، برای سال تقویمی ۲۰۲۶:

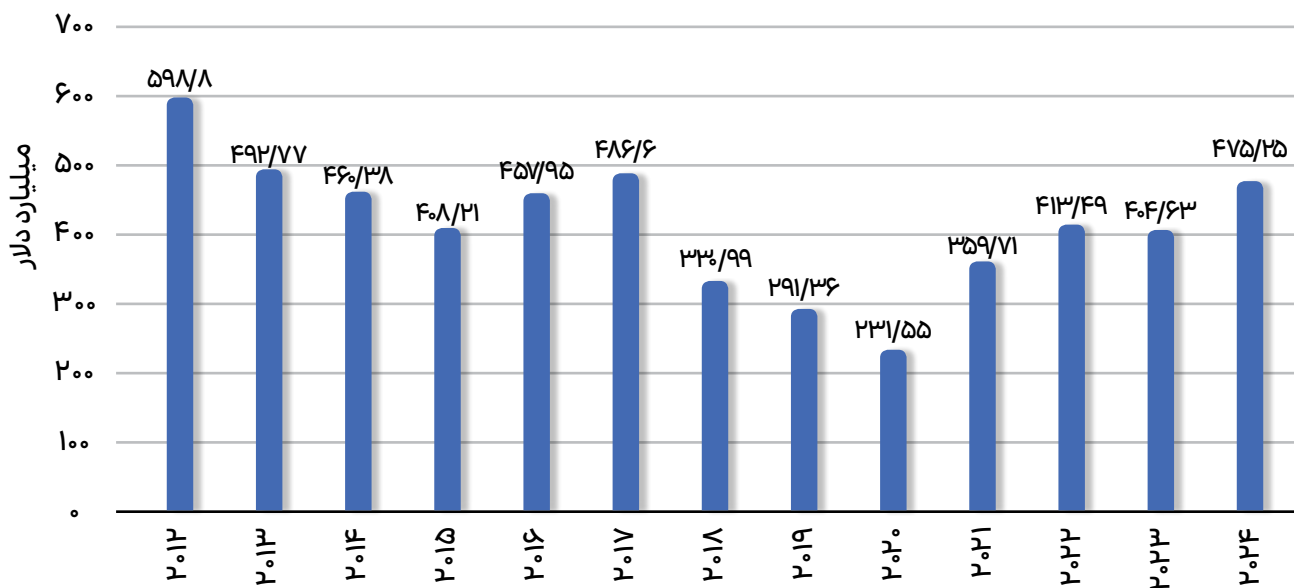
- **پیش‌بینی رسمی و به‌روز IMF:** رکود ۵/۴ درصدی
 - **پیش‌بینی EIU:** رکود ۹/۲ درصدی
 - **بانک جهانی:** به دلیل نااطمینانی شدید، عدد مشخصی منتشر نکرده است
- بنابراین می‌توان گفت دامنه پیش‌بینی‌های قابل استناد موجود، تقریباً بین منفی ۵/۴ تا منفی ۹/۲ درصد است. اختلاف زیاد این دو برآورد عمدتاً ناشی از تفاوت در فرضیات مربوط به صادرات نفت، شدت و طول تنش‌ها، اختلال تجارت و وضعیت سرمایه‌گذاری است.

سرانه تولید ناخالص داخلی ایران

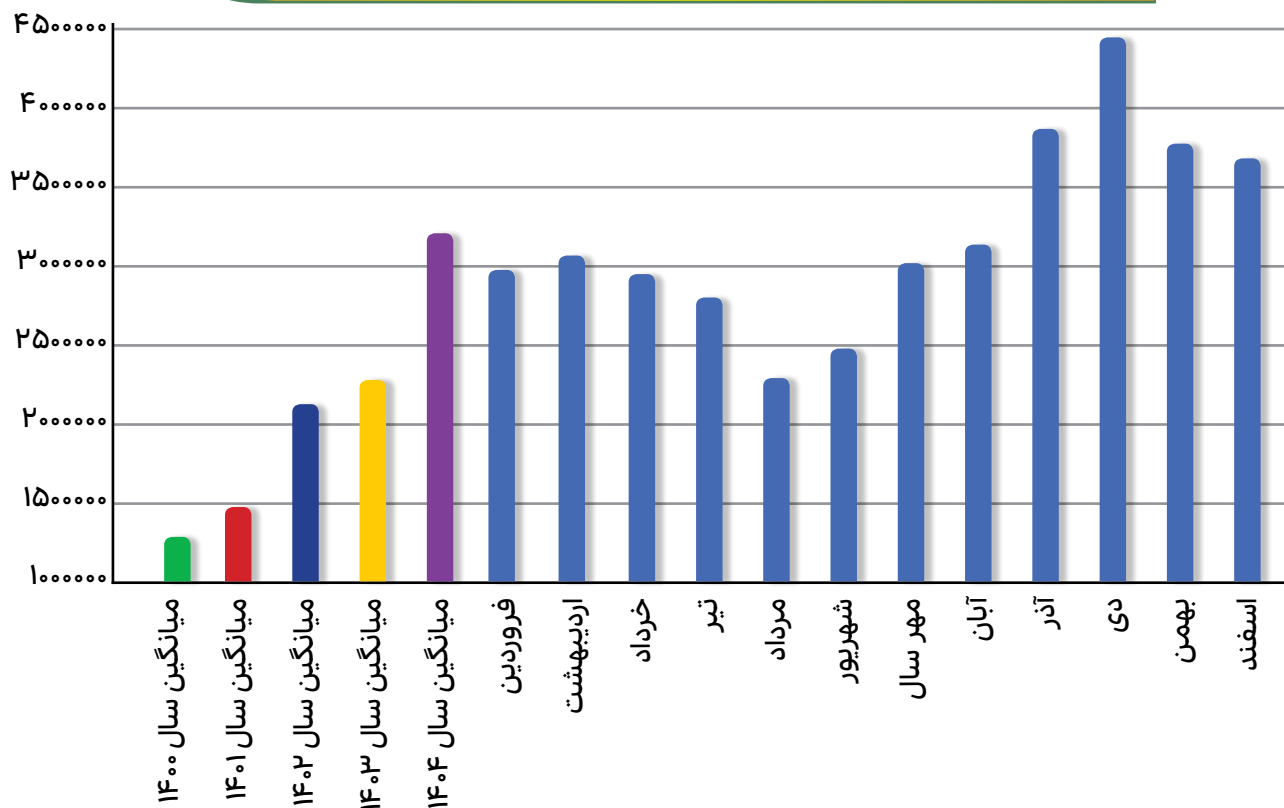
منبع : World Bank

GDP

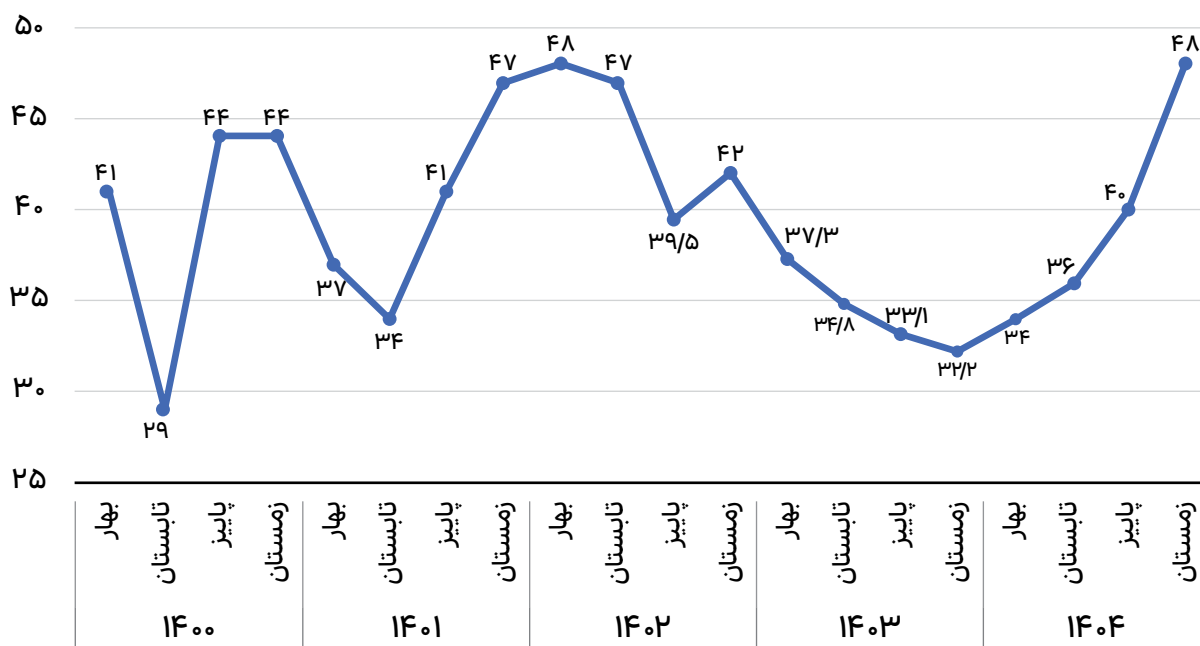

منبع : World Bank

شاخص بورس

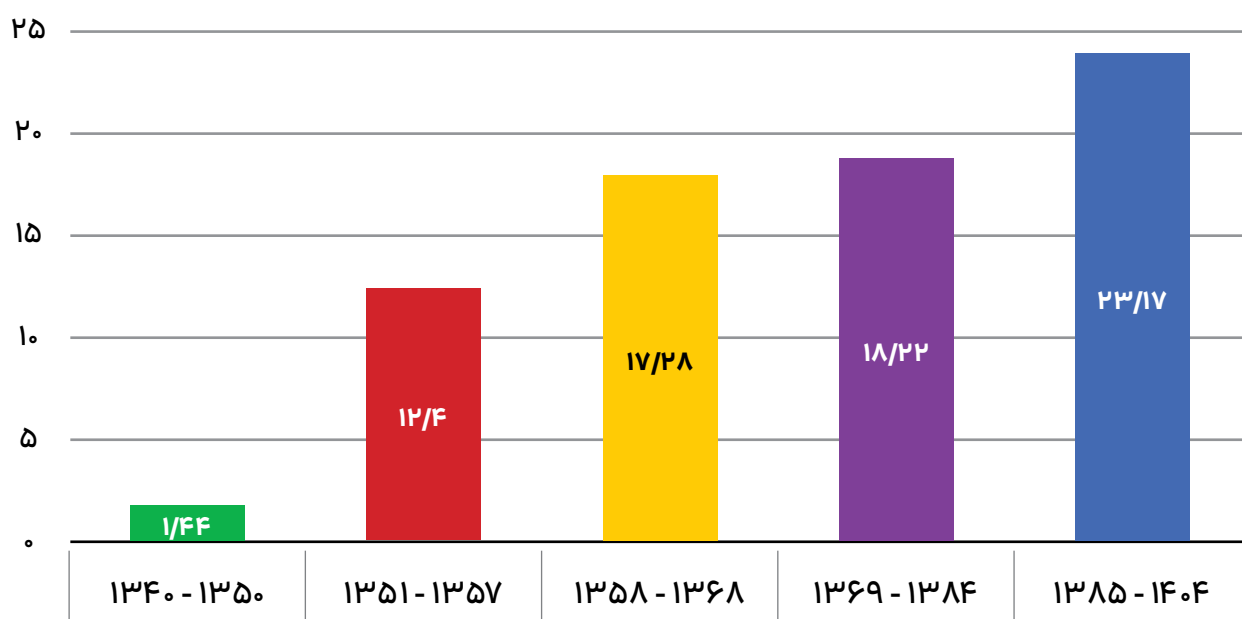
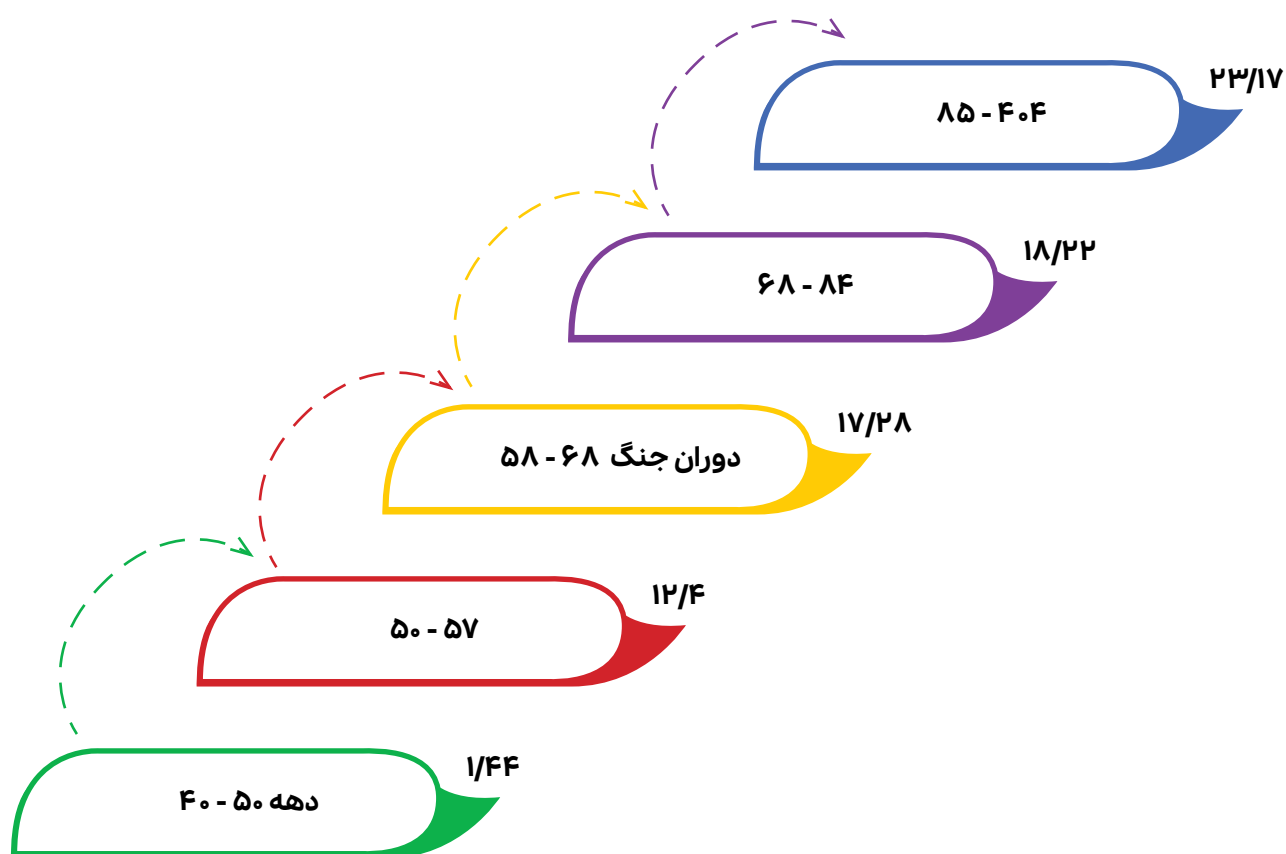

نرخ تورم نقطه به نقطه

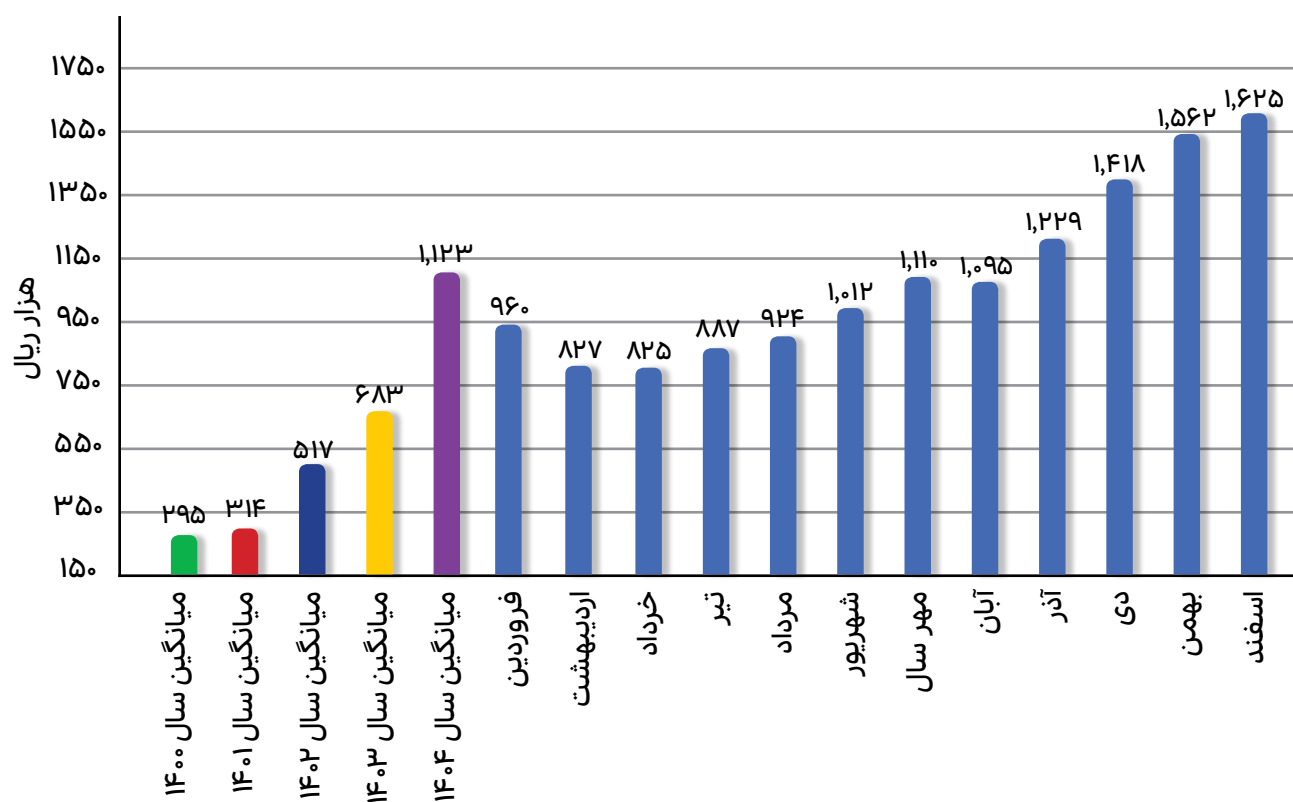
منبع: مرکز آمار ایران

تورم در ادوار مختلف

منبع: بانک مرکزی

نرخ ارز

۰۲

بازار جهانی
دام و طیور

تحلیل بازار جهانی گوشت در سال ۲۰۲۵

بر پایه آمار تولید، تجارت و قیمت‌های بین‌المللی

■ دکتر حسن مهربانی یگانه (DVM, MSc, PhD)

استاد دانشگاه تهران

گوشت مرغ با سهم بیش از ۴۰ درصد از تولید جهانی، گسترده‌ترین قابلیت رشد و عمومی‌ترین بازار مصرف را دارد. گوشت خوک، با وجود حجم بالای تولید، به سبب محدودیت مذهبی بخش بزرگی از جمعیت جهان و تمرکز کم‌نظیر تولید و مصرف در چین، بازاری متمرکزتر و کم‌جهان‌شمول‌تر است. برای ایران، مزیت راهبردی مرغ تنها زمانی حفظ می‌شود که ژنتیک روزآمد، خوراک، مدیریت و ساختار زنجیره در خدمت بهره‌وری قرار گیرند.

۱. تصویر کلان بازار جهانی

آمارهای سال ۲۰۲۵ تصویری روشن از جهت حرکت بازار جهانی گوشت ارائه می‌کنند. کل تولید گوشت جهان حدود ۳۸۴ میلیون تن برآورد شده و نسبت به سال ۲۰۲۴ حدود ۱/۴ درصد افزایش یافته است. این رشد میان انواع گوشت یکسان نیست: مرغ موتور اصلی افزایش تولید است؛ گوشت گاو با محدودیت عرضه و تقاضای قوی وارداتی مواجه است؛ گوشت خوک از نظر حجم تولید جایگاه بزرگی دارد، اما تجارت آن هنوز پایین‌تر از سال ۲۰۲۱ است؛ و گوشت گوسفند بازاری کوچک، گران و جغرافیایی باقی مانده است.

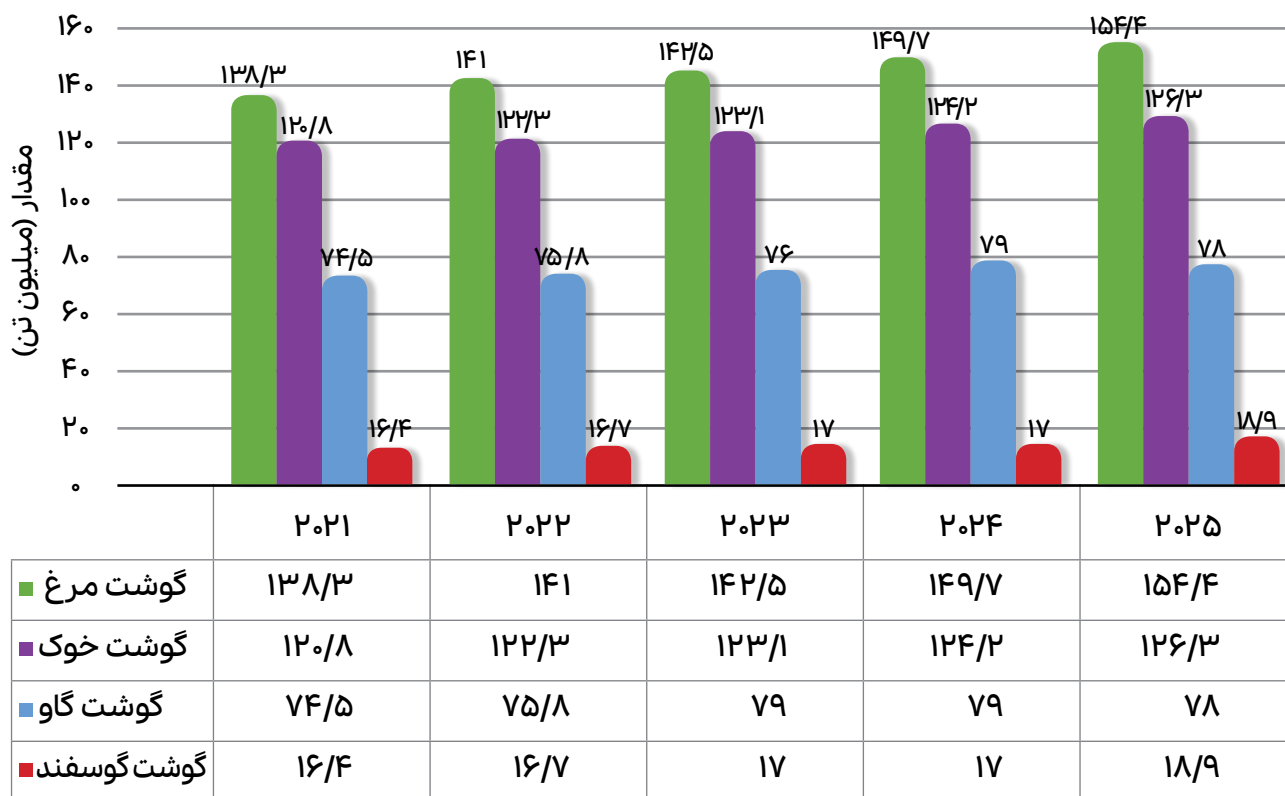
ترکیب بازار نشان می‌دهد آینده پروتئین حیوانی بیش از گذشته به محصولات وابسته است که دوره تولید کوتاه‌تر، ضریب تبدیل غذایی بهتر، قیمت مصرف‌کننده پایین‌تر و امکان توسعه سریع‌تر عرضه را دارند. این منظر، جایگاه گوشت مرغ صرفاً حاصل افزایش ظرفیت پرورش نیست، بلکه پیامد یک برتری هم‌زمان زیستی، اقتصادی، تجاری و جمعیتی است.

۲. تولید جهانی انواع گوشت

تولید جهانی انواع گوشت در سال ۲۰۲۵

نوع گوشت	تولید جهانی ۲۰۲۵ (میلیون تن)	سهم از کل تولید گوشت	تغییر نسبت به ۲۰۲۴
گوشت مرغ	۱۵۴/۴	%۴۰/۲۰	+ %۲/۹
گوشت خوک	۱۲۶/۳	%۳۲/۹۰	+ %۱/۰
گوشت گاو	۷۸	%۲۰/۳۰	- %۰/۴
گوشت گوسفند	۱۸/۹	%۴/۹۰	+ %۰/۱۱
سایر گوشت‌ها	۶/۴	%۱/۷	-
کل گوشت	۳۸۴	%۱۰۰	+ %۱/۴

منبع: FAO

منبع: FAO

گوشت مرغ با تولید بیش از ۱۵۴ میلیون تن و سهم بیش از ۴۰ درصد، بزرگ‌ترین بخش تولید جهانی گوشت را تشکیل می‌دهد. گوشت خوک با بیش از ۱۲۶ میلیون تن و سهم حدود ۳۳ درصد، گوشت گاو با ۷۸ میلیون تن و سهم حدود ۲۰ درصد و گوشت گوسفند با حدود ۱۹ میلیون تن و سهم تقریباً ۵ درصد در رتبه‌های بعد قرار دارند. این ترتیب، تفاوت میان «حجم تولید» و «گستره بالقوه مصرف» را نیز آشکار می‌کند: تولید خوک بسیار بزرگ است، ولی بازار بالقوه مرغ از نظر دینی، فرهنگی و جغرافیایی فراگیرتر است.

۱-۲. گوشت مرغ؛ موتور رشد تولید جهانی

تولید جهانی گوشت مرغ از ۱۳۸/۳ میلیون تن در سال ۲۰۲۱ به ۱۵۴/۴ میلیون تن در سال ۲۰۲۵ رسیده؛ یعنی طی چهار سال ۱۶/۱ میلیون تن یا حدود ۱۱/۶ درصد افزایش داشته است. متوسط رشد مرکب سالانه این محصول در این دوره، سالانه حدود ۲/۸ درصد بوده و از رشد گوشت گاو و خوک بیشتر بوده است. کوتاه‌بودن دوره پرورش، گردش سریع سرمایه، ضریب تبدیل غذایی مناسب‌تر، امکان واکنش سریع تولید به نوسان تقاضا، قیمت پایین‌تر برای مصرف‌کننده، سهولت قطعه‌بندی و فرآوری و نبود منع مذهبی گسترده، مجموعه‌ای از مزیت‌ها را پدید آورده که هیچ‌یک از گوشت‌های اصلی به‌طور هم‌زمان از همه آنها برخوردار نیستند. پیشرفت مستمر اصلاح نژادی با استفاده از ژنومیک و انتشار سریع دستاوردهای ژنتیکی از هسته‌های اصلاحی به گله‌های اجداد، مادر و گوشتی (حدود ۳ سال) نیز این برتری را تقویت کرده است.

۲-۲. گوشت گاو؛ رشد کند و فشار عرضه

تولید گوشت گاو از ۷۴/۵ میلیون تن در سال ۲۰۲۱ به ۷۸ میلیون تن در سال ۲۰۲۵ رسیده است. رشد تجمعی این دوره حدود ۴/۷ درصد و متوسط رشد سالانه نزدیک به ۱/۲ درصد بوده است. طولانی‌بودن چرخه تولید، هزینه نگهداری دام مولد، محدودیت مرتع و آب، هزینه خوراک، سرمایه‌بر بودن تولید و تشدید الزامات زیست‌محیطی، سرعت واکنش عرضه را محدود می‌کند. کاهش تولید سالانه و رشد تجارت، نشانه فشار تقاضا بر عرضه جهانی و یکی از دلایل ماندگاری قیمت بالای گوشت گاو است.

۳-۲. گوشت خوک؛ بازار بزرگ اما جمعیت‌محور و متمرکز

تولید گوشت خوک از ۱۲۰/۸ میلیون تن در سال ۲۰۲۱ به ۱۲۶/۳ میلیون تن در سال ۲۰۲۵ افزایش یافته است. رشد تجمعی این دوره حدود ۴/۶ درصد و متوسط رشد مرکب سالانه نزدیک به ۱/۱ درصد بوده است. بیماری تب خونی آفریقایی، هزینه خوراک، سیاست‌های زیست‌محیطی و بازسازی گله‌ها در چین از عوامل اصلی نوسان این بازار بوده‌اند. برای تفسیر فاصله تولید و مصرف گوشت خوک با گوشت مرغ، توجه به صبغه دینی و جمعیتی جهان ضروری است. تازه‌ترین برآورد جامع مرکز پژوهشی Pew نشان می‌دهد جمعیت مسلمانان جهان در سال ۲۰۲۰ حدود ۲ میلیارد نفر، معادل ۲۵/۶ درصد جمعیت جهان بوده است؛ بنابراین رقم حدود ۱/۵ میلیارد نفر که در برخی منابع قدیمی دیده می‌شود، دیگر نماینده وضعیت امروز نیست. اسلام مصرف گوشت خوک را منع می‌کند و در آیین یهود

نیز مصرف آن مجاز نیست. جمعیت یهودیان جهان در همان برآورد نزدیک به ۱۵ میلیون نفر، معادل حدود ۰/۲ درصد جمعیت جهان، گزارش شده است.

در نتیجه، بیش از یک چهارم جمعیت جهان به دلیل تعلق دینی به اسلام خارج از بازار متعارف گوشت خوک قرار می‌گیرد؛ جمعیت یهودیان نیز بر دامنه این محدودیت می‌افزاید. میزان پایبندی افراد به احکام غذایی یکسان نیست، اما در سطح بازار، مقررات غذای حلال، الگوی خرید خانوار، خدمات غذایی عمومی و سیاست وارداتی کشورهای مسلمان اثری ساختاری بر تقاضا دارد. گوشت مرغ چنین مانع فراگیری ندارد و هم در بازارهای حلال و هم در بازارهای غیرحلال قابل عرضه است. همین جهان‌شمولی یکی از دلایل مهم نزدیک شدن و سپس پیشی گرفتن تولید مرغ از تولید خوک است.

تمرکز بازار خوک در چین، سوی دیگر همین واقعیت جمعیتی است. جمعیت سرزمین اصلی چین در پایان سال ۲۰۲۵ طبق اداره ملی آمار آن کشور بیش از ۱/۴ میلیارد نفر بوده است. گزارش وزارت کشاورزی آمریکا، چین را بزرگ‌ترین تولیدکننده و مصرف‌کننده گوشت خوک در جهان معرفی می‌کند. برآورد این نهاد برای سال ۲۰۲۵، تولید بیش از ۵۷ میلیون تن و مصرف داخلی بیش از ۵۸ میلیون تن است؛ ارقامی که به ترتیب حدود ۴۵ درصد تولید و ۴۶ درصد مصرف متناظر با تولید جهانی گزارش شده در این کتاب را نمایندگی می‌کنند. همچنین داده‌های وزارت کشاورزی آمریکا (USDA) برای ۲۰۲۴ نشان می‌دهد چین با تولید بیش از ۵۷ میلیون تن، حدود ۴۸ درصد تولید جهانی خوک در برآورد آن سال را در اختیار داشته است. بنابراین مسیر جهانی گوشت خوک به طور نامتناسبی به اقتصاد، جمعیت، سیاست ذخایر، بیماری‌های دامی و ترجیحات مصرف‌کنندگان چین وابسته است. بهبود تولید داخلی چین می‌تواند واردات جهانی را کاهش دهد و صادرکنندگان بزرگ را با مزاد عرضه روبه‌رو سازد؛ افت تولید چین نیز می‌تواند در مدت کوتاهی تجارت و قیمت جهانی را دگرگون کند. چشم‌انداز OECD-FAO نیز کاهش تدریجی اتکای چین به واردات گوشت خوک را یکی از عوامل تغییر الگوی تجارت جهانی در دهه آینده می‌داند.

نتیجه جمعیتی برتری مرغ بر خوک فقط نتیجه ضریب تبدیل و سرعت رشد نیست. مرغ به بازار بالقوه تقریباً همه ادیان و فرهنگ‌ها دسترسی دارد، درحالی‌که خوک از بازار حدود یک چهارم جمعیت جهان به صورت ساختاری محروم است و نزدیک به نیمی از تولید و مصرف آن به یک کشور وابسته است.

۲-۴. گوشت گوسفند؛ بازار کوچک و گران

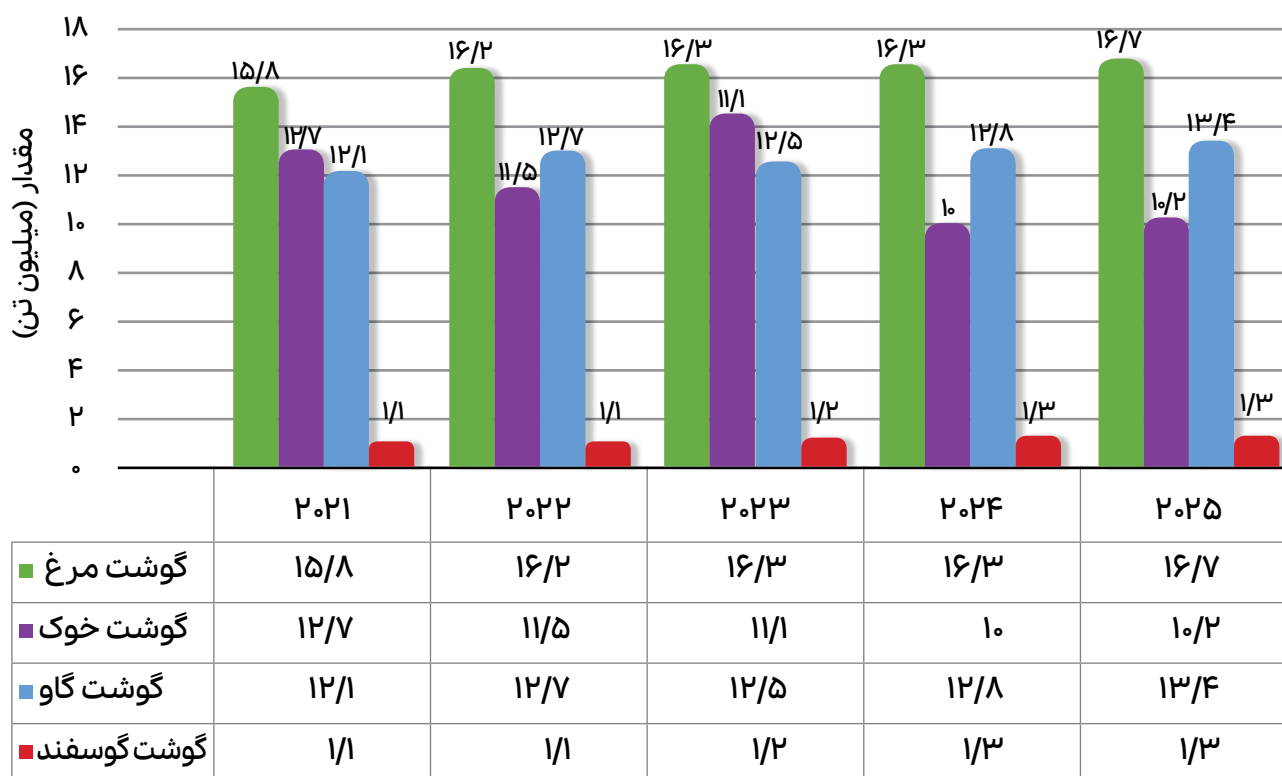
گوشت گوسفند با تولید تقریباً ۱۹ میلیون تن حدود ۵ درصد تولید جهانی را تشکیل می‌دهد. محدودیت مرتع، نرخ تولیدمثل پایین‌تر، طولانی بودن چرخه تولید، هزینه نگهداری دام مولد و تمرکز جغرافیایی عرضه، امکان گسترش سریع آن را محدود می‌کند. اهمیت فرهنگی این گوشت در خاورمیانه، شمال آفریقا و بخش‌هایی از آسیا بالاست، اما قیمت زیاد آن مانع تبدیل شدن به پروتئین روزمره برای بخش بزرگی از خانوارهای جهان می‌شود.

۳. ساختار تجارت جهانی گوشت

تجارت جهانی گوشت در سال ۲۰۲۵

نوع گوشت	تجارت جهانی ۲۰۲۵	تغییر نسبت به ۲۰۲۴	وضعیت بازار
گوشت مرغ	۱۶/۷	+ ۲/۵٪	افزایش ملایم ▲
گوشت خوک	۱۰/۲	+ ۲٪	افزایش ملایم ▲
گوشت گاو	۱۳/۴	+ ۴/۷٪	تقاضای قوی ▲
گوشت گوسفند	۱/۳	- ۱/۹٪	کاهش تجارت ▼
کل گوشت	۴۱/۶	+ ۲/۹٪	افزایش تجارت

منبع: FAO

منبع: FAO

حجم تجارت جهانی انواع گوشت در سال ۲۰۲۵ حدود ۴۳ میلیون تن گزارش شده است. مقایسه این رقم با تولید ۳۸۴ میلیون تنی نشان می‌دهد تنها کمی بیش از ۱۱ درصد گوشت تولید شده وارد تجارت بین‌المللی می‌شود و بخش عمده تولید در کشور تولیدکننده به مصرف می‌رسد. از این رو، بازار بین‌المللی گوشت در مقایسه با کل تولید نسبتاً کم عمق است و شوک تولید، بیماری، خشکسالی یا محدودیت صادراتی در چند کشور می‌تواند اثری بزرگ بر قیمت‌های جهانی داشته باشد.

۱-۳. مرغ؛ بزرگ‌ترین قلم تجارت

تجارت جهانی گوشت مرغ در سال ۲۰۲۵ به ۱۶/۷ میلیون تن رسیده و حدود ۳۸/۸ درصد کل تجارت گوشت را تشکیل می‌دهد. نزدیک به ۱۰/۸ درصد تولید جهانی مرغ وارد تجارت می‌شود. قیمت رقابتی، سهولت انجماد، قابلیت عرضه قطعات متناسب با ترجیح بازار و پذیرش فرهنگی گسترده، مرغ را به عمومی‌ترین کالای گوشتی در تجارت جهانی تبدیل کرده است. رشد تجارت مرغ از رشد تولید آن کندتر بوده است: تولید بین سال‌های ۲۰۲۱ تا ۲۰۲۵ حدود ۱۱/۶ درصد افزایش یافت، اما تجارت حدود ۵/۷ درصد رشد کرد. این تفاوت نشان می‌دهد بخش مهمی از ظرفیت جدید در بازار داخلی کشورهای تولیدکننده جذب شده و بسیاری از دولت‌ها تولید مرغ را ابزار قابل‌دسترس‌تری برای امنیت غذایی دانسته‌اند.

۲-۳. گاو؛ بالاترین وابستگی به تجارت

تجارت گوشت گاو با ۱۳/۴ میلیون تن حدود ۳۱/۲ درصد تجارت جهانی گوشت را در اختیار دارد. نسبت تجارت به تولید آن حدود ۱۷/۲ درصد و از همه گروه‌های اصلی بالاتر است. تمرکز صادرات در برزیل، استرالیا، آمریکا، آرژانتین و نیوزیلند و وابستگی کشورهای پرجمعیت و کم‌زمین به واردات، توضیح‌دهنده این ساختار است. افزایش تجارت در شرایط محدودیت تولید، استمرار فشار قیمتی را محتمل می‌سازد و مصرف‌کنندگان کم‌درآمد را بیشتر به سمت مرغ سوق می‌دهد.

۳-۳. خوک؛ افت تجارت در قیاس با ۲۰۲۱

تجارت جهانی گوشت خوک از حدود ۱۳ میلیون تن در سال ۲۰۲۱ به حدود ۱۰ میلیون تن در سال ۲۰۲۵ کاهش یافته است؛ یعنی افتی حدود ۳ میلیون تن یا تقریباً ۲۰ درصد. متوسط کاهش سالانه در این دوره بیش از ۵ درصد بوده است. بازیابی تولید چین پس از تب خوکی آفریقایی، افزایش خوداتکایی، ضعف نسبی تقاضا و محدودیت بازار در کشورهای مسلمان از عوامل مهم این روند هستند.

تنها حدود ۸ درصد تولید خوک وارد تجارت جهانی می‌شود. تمرکز بسیار بالای تولید و مصرف در چین سبب می‌شود افزایش تولید داخلی این کشور، حتی بدون کاهش محسوس مصرف جهانی، واردات را پایین بیاورد و حجم تجارت را منقبض کند. در مقابل، بازار مرغ میان کشورهای بیشتری توزیع شده و ریسک تمرکز تقاضای آن کمتر است.

۴-۳. گوسفند؛ تجارت محدود

تجارت گوشت گوسفند در سال ۲۰۲۵ حدود ۱/۳ میلیون تن و معادل ۳ درصد کل تجارت گوشت بوده است. نسبت تجارت به تولید حدود ۶/۹ درصد است. تمرکز صادرات در استرالیا و نیوزیلند، قیمت بالا و محدودیت عرضه، این بازار را کوچک نگه داشته است.

۴. مقایسه قیمت‌های بین‌المللی

قیمت بین‌المللی انواع گوشت

قیمت‌های واقعی بین‌المللی — دلار به ازای هر تن

کشور	گاو	گوسفند	خوک	مرغ
استرالیا	۸,۶۰۶	۷,۱۱۱	-	-
آمریکا	۹,۵۶۴	-	۲,۹۱۸	۱,۴۰۸
برزیل	۵,۵۲۶	-	۲,۵۵۸	۱,۶۸۱
نیوزیلند	-	۸,۶۴۲	-	-
آلمان	-	-	۲,۱۲۳	-

منبع: FAO

قیمت‌های اکتبر ۲۰۲۵ نشان می‌دهد مرغ با فاصله زیاد ارزان‌ترین گوشت قابل تجارت است. گوشت گاو آمریکا حدود ۶/۸ برابر مرغ آمریکا و گوشت گاو برزیل حدود ۳/۳ برابر مرغ برزیل قیمت داشته است. گوشت گوسفند نیز بسته به مبدأ بیش از چهار تا شش برابر مرغ قیمت دارد. این فاصله، تفاوت بنیادی در بهره‌وری زیستی، دوره تولید، نرخ تولیدمثل، هزینه نگهداری دام مولد، مصرف خوراک، نیاز به زمین و آب و سرعت گردش سرمایه را منعکس می‌کند.

اختلاف قیمت یک نوع گوشت میان کشورها را باید با توجه به مشخصات کالا تفسیر کرد. تفاوت قطعه، کیفیت و درجه‌بندی، شیوه تغذیه، بازار مقصد، شرایط تحویل، استانداردهای بهداشتی و نرخ ارز می‌تواند مقایسه مستقیم را مخدوش کند. قیمت بالاتر مرغ برزیل نسبت به آمریکا در جدول نیز لزوماً به معنای هزینه تولید بالاتر برزیل نیست و می‌تواند حاصل تفاوت محصول یا مبنای قیمت‌گذاری باشد.

۵. پیام‌های راهبردی بازار جهانی برای ایران

۱-۵. مرغ، ستون اصلی امنیت پروتئینی کشور

جهان شمولی مصرف، قیمت پایین و قابلیت توسعه سریع عرضه نشان می‌دهد گوشت مرغ برای ایران صرفاً یک محصول کشاورزی نیست؛ ستون اصلی دسترسی خانوار به پروتئین حیوانی است. هر سیاستی که هزینه تولید مرغ را افزایش دهد، مستقیماً قدرت خرید، تغذیه خانوار و امنیت غذایی را متاثر می‌کند. فاصله شدید قیمت گوشت قرمز و مرغ در ایران این نقش را پررنگ‌تر ساخته است.

۲-۵. بهره‌وری ژنتیکی، مسئله‌ای ملی و ارزی

در صنعتی که بخش عمده ذرت و کنجاله سویا از خارج تأمین می‌شود، هر گرم خوراک اضافه فقط هزینه مرغدار نیست؛ مصرف ارز، اضافه مصرف آب، حمل‌ونقل، انرژی و سرمایه ملی است. از این رو انتخاب سویه باید بر پایه وزن زنده و جوجه‌ریزی اسمی انجام نشود، بلکه ضریب تبدیل، ماندگاری، سرعت رشد، یکنواختی، بازده لاشه، کیفیت قطعات و هزینه تولید هر کیلوگرم گوشت قابل فروش معیار تصمیم باشد.

اختلاف کوچک ضریب تبدیل در مقیاس نزدیک به دو میلیارد قطعه جوجه‌ریزی سالانه، به صدها هزار تن خوراک تبدیل می‌شود. برای نمونه، افزایش فقط ۱/۰ واحدی ضریب تبدیل به معنای مصرف ۱۰۰ گرم خوراک اضافه به ازای هر کیلوگرم وزن زنده است. در تولید چند میلیون تن مرغ، پیامد آن می‌تواند صدها میلیون دلار هزینه اضافی نهاده باشد. سیاست ژنتیکی بنابراین باید بخشی از سیاست ارزی و امنیت غذایی کشور تلقی شود.

۳-۵. گسست ژنتیکی راس و پیامد تکثیر داخلی

گزارش دبیرکل فدراسیون طیور در سال ۱۴۰۵ حاکی است که حدود پنج سال گله اجداد راس جدید وارد کشور نشده و این وضعیت به چالش بهره‌وری انجامیده است. در ساختار اصلاح نژاد طیور، گله اجداد کالایی ثابت و قابل تکثیر نامحدود نیست. شرکت‌های اصلاح نژاد در هر نسل، حاصل انتخاب ژنتیکی تازه را از هسته‌های خالص به سطح اجداد منتقل می‌کنند. ادامه تکثیر داخلی از ذخایر قدیمی، کشور را از جریان سالانه پیشرفت ژنتیکی جدا می‌کند و فاصله عملکردی را به تدریج افزایش می‌دهد.

محصولی که در بازار ایران با نام راس عرضه می‌شود، هنگامی می‌تواند با استاندارد جهانی راس ۳۰۸ مقایسه شود که منشأ ژنتیکی، نسل، اسناد واردات و زنجیره تکثیر آن قابل ردیابی باشد. استفاده از عنوان «راس» برای جوجه حاصل از تکثیر چندنسلی ذخایر قدیمی یا آمیخته‌گری داخلی، تضمین‌کننده برخورداری از ظرفیت ژنتیکی روز دنیا نیست. اصطلاح رایج «راس دستکاری‌شده» یا «راس غیراصیل» در صنعت، در

اصل بیانگر همین نگرانی درباره گسست از منبع اصلی، نبود شفافیت شجره و ضعف قابلیت مقایسه با استاندارد شرکت اصلاح کننده است.

پیامد این گسست فقط کاهش وزن یا افزایش ضریب تبدیل نیست. افت یکنواختی، افزایش پراکندگی وزن، ضعف کیفیت جوجه یکروزه تولیدی، کاهش قابلیت پیش بینی عملکرد و دشوار شدن برنامه ریزی کشتارگاه و بازار قطعه بندی نیز از پیامدهای محتمل است. راه حل، ایجاد انحصار تازه نیست؛ واردات شفاف گله اجداد اصیل از شرکت های صاحب ژنتیک، امکان فعالیت رقابتی بخش خصوصی، ثبت و ردیابی نسل ها، آزمون عملکرد مستقل و انتشار عمومی نتایج ضروری است.

۴-۵. آراین؛ ذخیره ژنتیکی کهنه، محصول تجاری کم رقابت در وضعیت فعلی

حفظ لاین آراین به عنوان ذخیره ژنتیکی و ظرفیت پشتیبان امنیت زیستی کشور اهمیت دارد، اما این هدف با تحمیل گسترده محصولی کم بازده به زنجیره تجاری یکسان نیست. ارزیابی های کارشناسی نشان می دهند که شاخص های عملکردی آراین، از جمله ضریب تبدیل، افت لاشه و تلفات، در مقایسه با سویه های خارجی نامطلوب بوده است.

کارشناسان آراین را سویه ای سبک تا متوسط می دانند که در وزن های بالاتر با افت عملکرد و سوددهی کمتر مواجه می شود و رسیدن آن به وزن و ضریب تبدیل رقابتی را نیازمند اصلاح نژادی جدی و زمان بر می داند.

تولیدکنندگان و کارشناسان ضریب تبدیل آراین را در عمل بالاتر از ۲ می دانند و هزینه اضافی آن را برای صنعت و اقتصاد کشور در صورتی که کل جوجه ریزی از سویه آراین باشد سالانه حدود ۲ میلیارد دلار برآورد می کنند. این رقم یک برآورد صنفی است و باید با مدل مستقل شامل تعداد قطعه، وزن فروش، تفاوت واقعی ضریب تبدیل، قیمت نهاده، تلفات و بازده لاشه بازآزمایی شود؛ با این حال جهت اقتصادی مسئله روشن است: الزام به مصرف سویه ای با خوراک بیشتر و گوشت قابل فروش کمتر، انتقال هزینه به تولیدکننده، دولت و مصرف کننده است. کشتارگاه ها معمولاً مرغ آراین را حدود ۱۰ درصد ارزان تر از سویه های بین المللی می خرند، چون اُفت بالاتر گوشت سینه کمتری دارد.

بازده لاشه و وزن نسبی سگدان آراین بالاتر و پراکسیداسیون چربی گوشت سینه و ران آراین بیشتر است. این نتایج بر ضرورت ارزیابی چندشاخصی تأکید دارد: هیچ ادعای برتری یا ضعف نباید بر یک شاخص یا یک آزمایش محدود استوار باشد؛ تصمیم ملی باید بر داده های گسترده مزرعه ای و اقتصادی بنا شود.

توسعه آراین زمانی موجه است که یک برنامه اصلاح نژادی بلندمدت، بودجه تحقیق و توسعه پایدار، بانک اطلاعات ژنومی و عملکردی، آزمون نسل، انتخاب چندصفتی و مدیریت حرفه ای مستقل داشته باشد. حمایت باید به تحقیق، حفظ تنوع ژنتیکی و کاهش شکاف عملکرد اختصاص یابد؛ خرید اجباری، سهمیه

جوجه‌ریزی و نهاده ترجیحی بدون سنجش خروجی، ضعف ژنتیکی را پنهان و انگیزه اصلاح واقعی را تضعیف می‌کند.

۵-۵. آمار اسمی جوجه‌ریزی و خطای سیاست‌گذاری

ثبت جوجه‌ریزی زمانی ارزش سیاستی دارد که به ورود واقعی جوجه به سالن، مصرف نهاده، خروج مرغ زنده و تحویل به کشتارگاه متصل باشد. استقبال پایین تولیدکننده و بازار از آیین می‌تواند باعث شود ارقام ثبت‌شده با پرورش واقعی فاصله پیدا کند. چنین شکافی پیش‌بینی نهاده، عرضه مرغ، قیمت و نیاز وارداتی را مخدوش می‌کند. اتصال سامانه جوجه‌کشی، حمل جوجه، بیمه، تخصیص نهاده و کشتارگاه با شناسه گله، امکان راستی‌آزمایی را فراهم خواهد کرد.

۵-۶. رقابت سویه‌ها بر پایه آزمون مستقل

سیاست مطلوب، حذف اداری یک سویه یا تحمیل سویه دیگر نیست؛ ایجاد میدان رقابت شفاف است. هر سویه باید در مناطق اقلیمی مختلف و تحت شرایط تجاری، با پروتکل مشترک آزمون شود. ضریب تبدیل تصحیح‌شده برای وزن، شاخص تولید، تلفات، مصرف دارو، بازده لاشه، درصد گوشت سینه، یکنواختی و سود خالص به ازای مترمربع و دوره باید منتشر شود. تصمیم مرغدار و سیاستگذار بر پایه این کارنامه مستقل، هم بهره‌وری را بالا می‌برد و هم ادعاهای تبلیغاتی را محدود می‌کند.

۵-۷. از خرده‌مالکی به زنجیره‌های پاسخ‌گو

فاصله میان ضریب تبدیل حدود ۱/۹ در واحدهای عادی و حدود ۱/۶ در زنجیره‌های یکپارچه نشان می‌دهد ژنتیک به‌تنهایی تعیین‌کننده نیست. کیفیت جوجه، خوراک، تهویه، سلامت، مدیریت بستر، زمان کشتار و بازار باید در یک نظام پاسخ‌گو هماهنگ شوند. توسعه زنجیره زمانی مفید است که رقابت، شفافیت قرارداد، سهم منصفانه مرغدار و انتشار شاخص‌های عملکرد حفظ شود؛ تمرکز انحصاری بدون پاسخ‌گویی می‌تواند ناکارآمدی را از سطح مزرعه به سطح زنجیره منتقل کند.

۵-۸. راهبرد صادرات؛ رقابت بر سر هزینه و استاندارد

قیمت جهانی مرغ در جدول بین ۱۴۰۸ تا ۱۶۸۱ دلار در هر تن است. این سطح قیمت نشان می‌دهد صادرات پایدار با یارانه پنهان یا تخلیه مقطعی مازاد داخلی شکل نمی‌گیرد. دسترسی به ژنتیک پربازده، خوراک رقابتی، وضعیت بهداشتی قابل اعتماد، کشتارگاه استاندارد، زنجیره سرد، قطعه‌بندی متناسب با بازار مقصد و ثبات مقررات ضروری است. ایران می‌تواند از مزیت جغرافیایی بازارهای حلال پیرامونی بهره‌بردارد، اما تنها محصولی امکان ماندگاری دارد که قیمت و کیفیت آن قابل تکرار باشد.

۶. جمع‌بندی

بازار جهانی در حال حرکت به سوی گوشت‌هایی است که با زمان، خوراک و سرمایه کمتر تولید شوند. مرغ روشن‌ترین مصداق این تحول است و مزیت آن با باورهای دینی جهان تقویت می‌شود: بازار خوک با منع مصرف برای حدود ۲ میلیارد مسلمان و نزدیک ۱۵ میلیون یهودی محدود است و تقریباً نیمی از آن به کشور چین وابسته است؛ مرغ از چنین محدودیت و تمرکزی برخوردار نیست.

برای ایران، پاسخ منطقی به این روند افزایش صرف جوجه‌ریزی نیست؛ افزایش گوشت قابل فروش به ازای هر واحد خوراک، ارز، سالن و زمان است. گسست از ژنتیک اصیل راس، عرضه جوجه‌های فاقد شفافیت نسلی و تحمیل تجاری آرین پیش از رسیدن به عملکرد رقابتی، منابع وارداتی را به محصول کمتر و گران‌تر تبدیل می‌کند. حفظ آرین باید در قالب برنامه علمی اصلاح نژاد و ذخیره راهبردی دنبال شود و تأمین راس اصیل نیز باید رقابتی، شفاف و قابل ردیابی باشد. معیار نهایی سیاست، هزینه هر کیلوگرم گوشت سالم و قابل فروش است، نه نام سویه، تعداد جوجه ثبت‌شده یا هدف‌گذاری اداری.

۰۳

نهادها

نهاده‌های مصرفی در صنعت طیور در سال ۱۴۰۴

■ دکتر سید فرزاد طلاکش

دبیرکل فدراسیون طیور ایران

- نهاده‌های خوراک طیور:

الف- نهاده‌های اصلی مورد استفاده در خوراک طیور، ذرت دانه‌ای و کنجاله سویا می‌باشند که در کشور ما به لحاظ کمبود بارندگی‌ها و گسترده‌گی مناطق خشک و کویری و فقر اقلیم، مشکل آب، خاک و تکنولوژی موجود، امکان لازم برای تأمین نیاز به این اقلام در داخل وجود نداشته و عمده تأمین آن از طریق واردات انجام می‌پذیرد.

ب- تمام کشورهای جهان علیرغم الزام به حداقل ۸۵ درصد خوداتکایی تولید گوشت مرغ و تخم مرغ ولی مجبورند که نیاز کنجاله سویا و ذرت خود را صرفاً از حداکثر ۱۰ کشور برخوردار دنیا تأمین کنند و این نکته مورد توجه است که واردات این اقلام به کشورهای کم آب و فاقد اقلیم مناسب مانند ایران نه تنها اجتناب ناپذیر است بلکه بنوعی واردات آب مجازی است که علاوه بر تأمین اشتغال در حوزه پرورش طیور، از مزیت‌های نسبی امنیت غذایی در تولید محصولات طیور نیز برخوردار می‌شوند.

ج- همانند سال‌های قبل بخصوص با ادامه دار شدن خشکسالی و مشکلات دولت در اجرای تعهدات خود به کشاورزان برای تسویه حساب اقلام تشویقی کشت شده مانند کلزا و مشابه آن، تولیدات داخلی این نهاده‌ها در ایران برای ذرت زیر ۲۰ درصد و در کنجاله سویا کمتر از ۱۰ درصد بوده و در شرایط حاضر امکان افزایش ضریب خودکفایی بسیار دشوار می‌باشد لذا در سیاست‌های کلان کشور برای تأمین امنیت غذایی باید مورد توجه جدی قرار گیرد.

د- بازار کالاهای اساسی و محصولات پروتئینی کشور بدلیل توجه منطقی مدیران ارشد و بویژه معاونت توسعه بازرگانی وزارت جهاد کشاورزی، در ماه‌های مختلف سال ۱۴۰۴ خوشبختانه بدون اختلال عمده در جریان تأمین بموقع نهاده‌های تولید مواجه بوده ولی همچنان باید بر جلوگیری از دخالت و رفتارهای سلیقه‌ای و غیر کارشناسی که منجر به تهدید امنیت غذایی کشور اصرار گردد و از هر گونه نفوذ غیر منطقی و غیر موجه در سیاست‌های کلان وزارت جهاد کشاورزی خودداری شود.

ه- بدهی بیش از یکسال بانک مرکزی برای تأمین ارز واردات (بیش از ۴ میلیارد یورو) در سال ۱۴۰۳ و ۱۴۰۴ که تا سال جاری نیز همواره ادامه داشته و به حدود بیش از ۱۶ ماه هم رسیده، از چالش‌های جدی واردات است که باعث حذف واردکنندگان کوچک و متوسط از این فعالیت شده و موازنه را به نفع واردکنندگان بزرگ و شائبه تحقق مجدد انحصارهای ناخوشایند سال‌های قبل تر را تقویت نموده است.

و- علیرغم وقوع اتفاقات ناجوانمردانه جنگی در کشور و آزادسازی نرخ ارز تا ۵۰۰ درصد و بیشتر نه تنها مسئولین ذیربط در فرایند واردات (ثبت سفارش، تخصیص و ترخیص)، انبارداری، توزیع و حمل نهاده‌های دامی را وادار به تسهیل امور نکرد بلکه باروش‌های سختگیرانه و غیرمنطقی که با واقعیت عملیات اجرایی همخوانی ندارد همواره هر بخشی از دولت بدون تأثیر از شرایط جنگی و بدون توجه و احساس مسئولیت برای حل فوری مشکلات تأمین بموقع و به مقدار کافی نهاده‌ها یا واکسن و اقلام ضروری خوراک صرفاً "بدنبال مقررات خاص خود رفته و واردکنندگان را در صحنه رزم واردات بحال خود رها کردند که از آن جمله است: اعمال افزایش نرخ انبارداری نهاده‌ها بصورت پلکانی و تصاعدی

و افزایش نامتعارف نرخ ها، افزایش نقل و انتقال ارزی از ۵/۰ به ۲/۱ درصد در مرکز مبادله کالا و ارز، بی توجهی بانک مرکزی به مطالبات واردکنندگان و اعمال جریمه به تسهیلات ریالی و ارزی آنها و

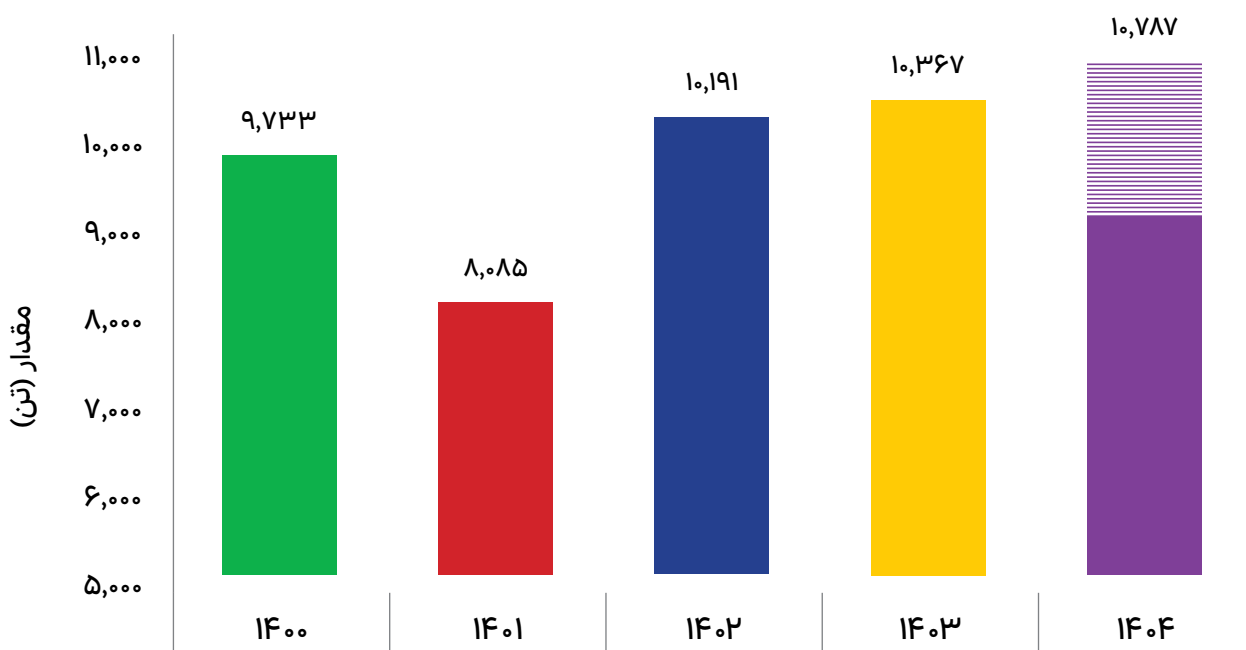
عملکرد واردات ذرت دانه‌ای در سال ۱۴۰۴:

۱- پیش‌بینی نیاز ذرت در صنعت طیور: بر اساس برنامه ۵ ساله پیشنهادی صنعت طیور، برای تولید گوشت مرغ و تخم مرغ و زنجیره تأمین آن متناسب با میانگین سرانه ۳۲ کیلوگرم گوشت مرغ و ۲۴۵ عدد تخم مرغ در سال ۱۴۰۴، حداکثر ۷ میلیون تن ذرت دانه‌ای برای مصرف انواع مرغداری‌ها از اجداد تا تجاری، نیاز است.

۲- میزان کلی واردات و تولید داخلی ذرت: بنا بر نیاز مجموع واحدهای دامپروری (دام، طیور و آبزیان) و مصرف صنایع غذایی تبدیلی به ذرت و با توجه به تولید حدود ۱/۲ میلیون تنی ذرت دانه‌ای در کشور، واردات آن اجتناب ناپذیر بوده و در این راستا طی سال ۱۴۰۴، علاوه بر مقادیر تولید داخلی، مقدار حدود ۹ میلیون تن ذرت به ارزش ۲/۷۸ میلیارد دلار طی ۱۰ ماه به کشور وارد شده است.

*** متأسفانه تا تاریخ انتشار این آمارنامه گزارشات گمرک ایران صرفاً "آمار ۱۰ ماهه بوده است ولی با توجه به اینکه میزان جذب ذرت از طریق سامانه بازارگاه در سال ۱۴۰۴ با میزان جذب در سال ۱۴۰۳ بسیار نزدیک و حدود ۲۵۰ هزار تن بیشتر بوده لذا تصور می‌شود که میزان واردات نیز به همان میزان تقریبی سال ۱۴۰۳ یعنی حدود ۱۰/۵ میلیون تن باشد.**

مقایسه میزان واردات ذرت طی سال های ۱۴۰۴ - ۱۴۰۰

تخمین ۲ ماهه پایانی سال

منبع: گمرک جمهوری اسلامی ایران

۳- آمار توزیع ذرت از سامانه بازارگاه: بر اساس اعلام سامانه بازارگاه وزارت جهاد کشاورزی از مجموع تقریبی ۱۱/۷ میلیون تن ذرت وارداتی و تولید داخلی و موجودی ذخایر انباری از سال قبل، قریب ۱۱/۴۱ میلیون تن آن در سال ۱۴۰۴ به مقصد مرغداری‌ها، دامداری‌ها، آبرزی‌پروری‌ها، سایر ماکیان، کارخانجات خوراک دام، تشکل‌های صنفی دام و طیور و صنایع غذایی جذب شده و مقادیری نیز علاوه بر انبارش در مراکز فوق‌الشاره، در زمره ذخایر استراتژیک کشور قرار گرفته است.

جدول ۱- آمار مقایسه ای جذب ماهیانه ذرت از طریق سامانه بازارگاه در سال های ۱۴۰۳ و ۱۴۰۴

محدوده زمانی	ذرت دامی در سال ۱۴۰۳	ذرت دامی در سال ۱۴۰۴
فروردین	۶۶۸,۲۵۰	۷۹۵,۵۵۹
اردیبهشت	۸۹۶,۰۴۶	۹۷۳,۴۶۱
خرداد	۸۵۱,۸۸۳	۹۰۷,۰۸۸
تیر	۹۵۳,۴۱۲	۸۹۹,۳۶۷
مرداد	۶۹۰,۹۹۴	۱,۰۳۲,۴۰۷
شهریور	۶۵۲,۹۵۱	۱,۱۷۸,۴۱۸
مهر	۹۳۷,۷۷۱	۶۴۷,۸۲۵
آبان	۹۱۱,۷۰۱	۷۵۹,۰۴۸
آذر	۹۹۸,۰۹۶	۱,۳۵۱,۷۷۵
دی	۹۹۷,۲۳۸	۵۳۰,۸۰۴
بهمن	۱,۲۴۶,۴۰۴	۹۳۶,۹۶۲
اسفند	۹۶۱,۰۹۹	۱,۰۱۲,۲۷۴
جمع کل	۱۰,۷۶۶,۱۸۵	۱۱,۰۳۳,۳۹۸

از مجموع این مقدار توزیع شده در سامانه بازارگاه، برآورد می‌شود که مقدار ۸ میلیون تن آن در صنعت طیور بصورت مستقیم یا از محل کارخانجات خوراک طیور توزیع شده است.

۴- مقایسه میزان و ارزیابی واردات ذرت: جداول شماره ۲ و ۳ مقادیر مقایسه‌ای واردات ۱۰ ماهه ذرت را در دو سال ۱۴۰۳ و ۱۴۰۴ و واردات ۱۰ ماهه سال ۱۴۰۴ به تفکیک ماه از نظر میزان و ارزش مصرفی نشان می‌دهد. همانگونه که از جدول ۲ استنباط می‌شود در سال ۱۴۰۴ از نظر وزنی حدود ۱۲ درصد و از نظر ارزش دلاری ۱۹ درصد بیشتر از سال ۱۴۰۳ بوده است.

جدول ۲- مقایسه میزان و ارزیابی واردات ذرت در سال های ۱۴۰۳ و ۱۴۰۴

نوع کالا	ده ماهه ۱۴۰۴		ده ماهه ۱۴۰۳		درصد تغییرات	
	وزن (تن)	ارزش (دلار)	وزن (تن)	ارزش (دلار)	وزنی	ارزشی
ذرت	۸,۹۸۹,۴۴۴	۲,۷۷۸,۰۲۴,۹۰۴	۸,۰۳۳,۹۱۵	۲,۳۴۱,۹۰۰,۱۵۵	۱۲	-۱۶

جدول ۳- میزان و ارزش دلاری واردات ذرت در ۱۰ ماهه سال ۱۴۰۴

میزان واردات ماهانه ذرت در سال ۱۴۰۴								
نوع کالا	فروردین	اردیبهشت	خرداد	تیر	مرداد	شهریور	جمع	میانگین ماهانه
ذرت	۵۹۹,۳۱۳	۱,۵۶۲,۶۷۶	۷۱۵,۷۵۵	۵۶۸,۴۲۰	۵۳۵,۳۹۳	۱,۲۰۱,۳۳۱	۸,۹۸۹,۴۴۴	۸۹۸,۹۴۴
	مهر	آبان	آذر	دی	بهمن	اسفند		
	۹۰۱,۴۴۹	۸۸۱,۸۴۹	۱,۰۷۳,۴۹۰	۹۴۹,۷۶۸				
ارزش دلاری واردات ماهانه ذرت در سال ۱۴۰۴								
نوع کالا	فروردین	اردیبهشت	خرداد	تیر	مرداد	شهریور	جمع	میانگین ماهانه
ذرت	۱۷۵,۳۳۱,۱۹۶	۴۸۲,۰۹۳,۵۵۱	۲۲۶,۰۸۴,۰۸۴	۱۸۱,۶۱۱,۲۲۲	۱۶۵,۰۴۹,۲۴۷	۳۷۳,۵۹۷,۳۶۶	۲,۷۷۸,۰۲۴,۹۰۴	۲۷۷,۸۰۲,۴۹۰
	مهر	آبان	آذر	دی	بهمن	اسفند		
	۲۸۵,۸۴۵,۲۲۱	۲۶۹,۸۹۷,۹۷۲	۳۳۰,۵۷۳,۶۳۲	۲۸۷,۹۵۱,۴۱۳				

۵- جای تشکر دارد: از برنامه ریزان واردات در بخش دولتی و تلاش واردکنندگان خصوصی نهاده ها که علیرغم حدود ۱۸ ماهه طلب ارزی بگونه ای اقدام کردند تا واردات ذرت به کفایت مصرف ماهیانه آن برای صنعت طیور تأمین شده و نه تنها چالش خاصی متوجه مرغداران و کارخانجات خوراک نشد بلکه فروش اعتباری این نهاده ها کمک شایانی به پایداری تولید گوشت مرغ و تخم مرغ نمود تا کمبود جدی نقدینگی مانع از تعویق و یا تعطیلی تولید نشود.

۶- کیفیت ذرت توزیع شده در صنعت طیور: متأسفانه مشابه سال گذشته، بدلیل ماندگاری بیش از حد ذرت در کشتی و انبارها، کیفیت ظاهری ذرت بطور قابل توجهی کاهش یافته و دارای خاکه زیاد و از نظر بهداشتی نیز دارای کپک و مخمر و طبعاً سموم قارچی بویژه آفلاتوکسین بوده که آثار آن در کاهش بهره وری مرغ ها، افزایش تلفات در مرغداری ها ناشی از ضعف ایمنی پرنده و تبعات ایمنی غذایی مصرف کنندگان محصولات تولیدی طیور مشهود بوده و لازم است برای این معضل تدبیر جدی شود.

۷- مقدار توزیع کلی ذرت در صنعت طیور از سامانه بازارگاه: جدول شماره ۴ میزان توزیع ذرت از طریق سامانه بازارگاه را به گروه های هدف بیان می کند که دقت در آن بر مبنای دستاورد محصولات تولید شده در مقایسه با سال قبل و میزان انحراف از برنامه پیشنهادی صنعت، می تواند راهگشای برنامه ریزی های آینده برای ساماندهی توزیع مناسبتر نهاده ذرت و کاهش هدررفت آن و منابع ارزی کشور باشد.

جدول شماره ۴- آمار توزیع ذرت از طریق سامانه بازارگاه به متقاضیان مشمول صنعت طیور
بصورت مستقیم و یا کارخانه ای در سال ۱۴۰۴

مقدار ذرت اختصاص داده شده بر حسب کیلوگرم	روش اختصاص سهمیه توسط سامانه بازارگاه
۶/۷۰۳/۱۳۳/۲۳۸	طیور (لاین، اجداد، مادرو تجاری گوشتی و تخمگذار و بوقلمون)
۲۹۸/۴۶۹/۳۵۷	سایر ماکیان
۹۸۹/۶۲۹/۰۰۰	سهمیه جذب شده توسط کارخانجات خوراک برای مصرف طیور (با پیش فرض ۴۰٪ از کل جذب بازارگاهی کارخانجات)
۷/۹۹۱/۲۳۱/۵۹۵	جمع کل

از مجموع مقدار توزیعی ذرت در سامانه بازارگاه تحت عنوان سیستمی طیور، سایر ماکیان و کارخانجات خوراک دام توزیع ذرت در سامانه بازارگاه برای صنعت طیور معادل ۷/۹۹ میلیون تن برآورد می شود (جدول شماره ۴) که حدود ۱۷۰ هزار تن بیشتر از سال ۱۴۰۳ است.

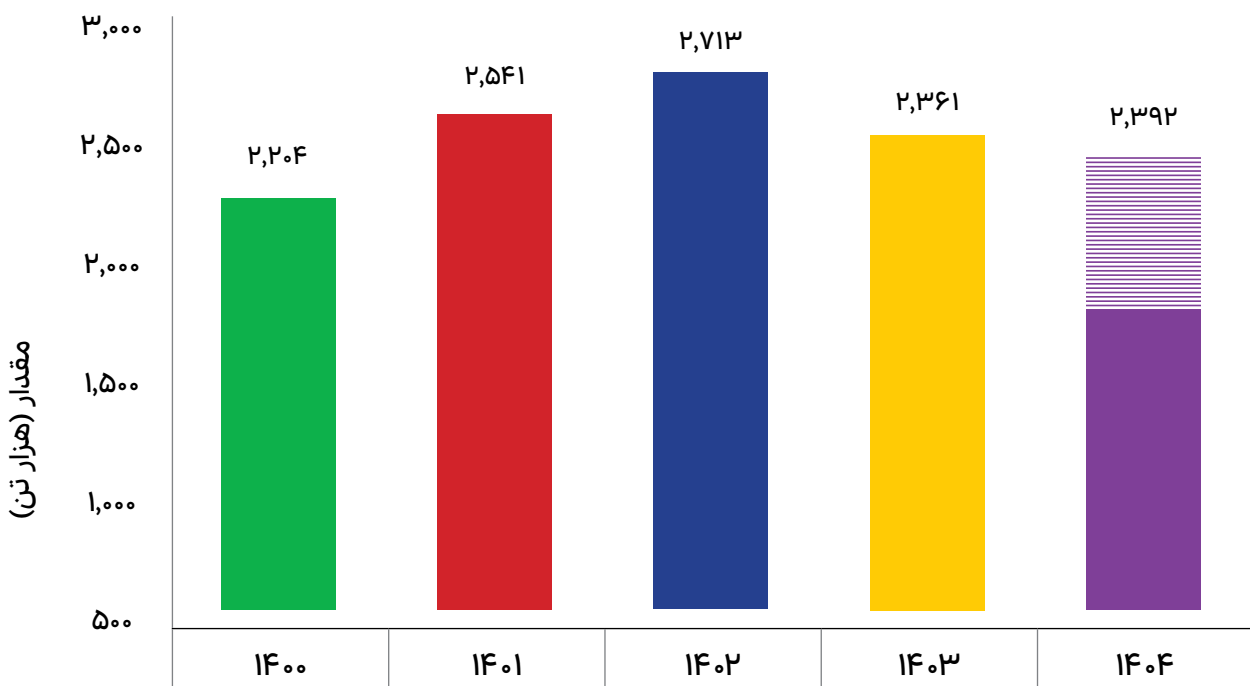

واردات دانه و کنجاله سویا در سال ۱۴۰۴:

۱- میزان واردات دانه و کنجاله سویا: واردات ۱۰ ماهه کنجاله سویا در سال ۱۴۰۴ یک میلیون و ۸۱۴ هزار تن به ارزش ۸۳۷ میلیون و ۷۲۸ هزار دلار و دانه سویا معادل ۱ میلیون و ۹۹۳ هزار تن به ارزش تقریبی ۱ میلیارد دلار بوده که از این مقدار پس از روغن کشی در کارخانجات داخلی، حدود ۵۵۵ هزار تن کنجاله حاصل شده و لذا مجموع کنجاله سویای مستقیم وارد شده توأم با تولید داخلی حاصل از روغن کشی دانه وارداتی و دانه داخلی (حدود ۲۵۰ هزار کیلوگرم) طی ۱۰ ماهه سال ۱۴۰۴ معادل ۳ میلیون و ۶۱۹ هزار تن کنجاله وارد یا استحصال داخلی شده است.

*** متأسفانه تا تاریخ انتشار این آمارنامه گزارشات گمرک ایران صرفاً "آمار ۱۰ ماهه بوده است ولی با توجه به اینکه میزان جذب کنجاله سویا از طریق سامانه بازارگاه در سال ۱۴۰۴ با میزان جذب در سال ۱۴۰۳ بسیار نزدیک بوده (حدود ۲۰۰ هزار تن کمتر) لذا تصور می‌شود که میزان واردات کل سال ۱۴۰۴ کنجاله سویا و دانه سویا به همان میزان تقریبی سال ۱۴۰۳ بوده باشد.**

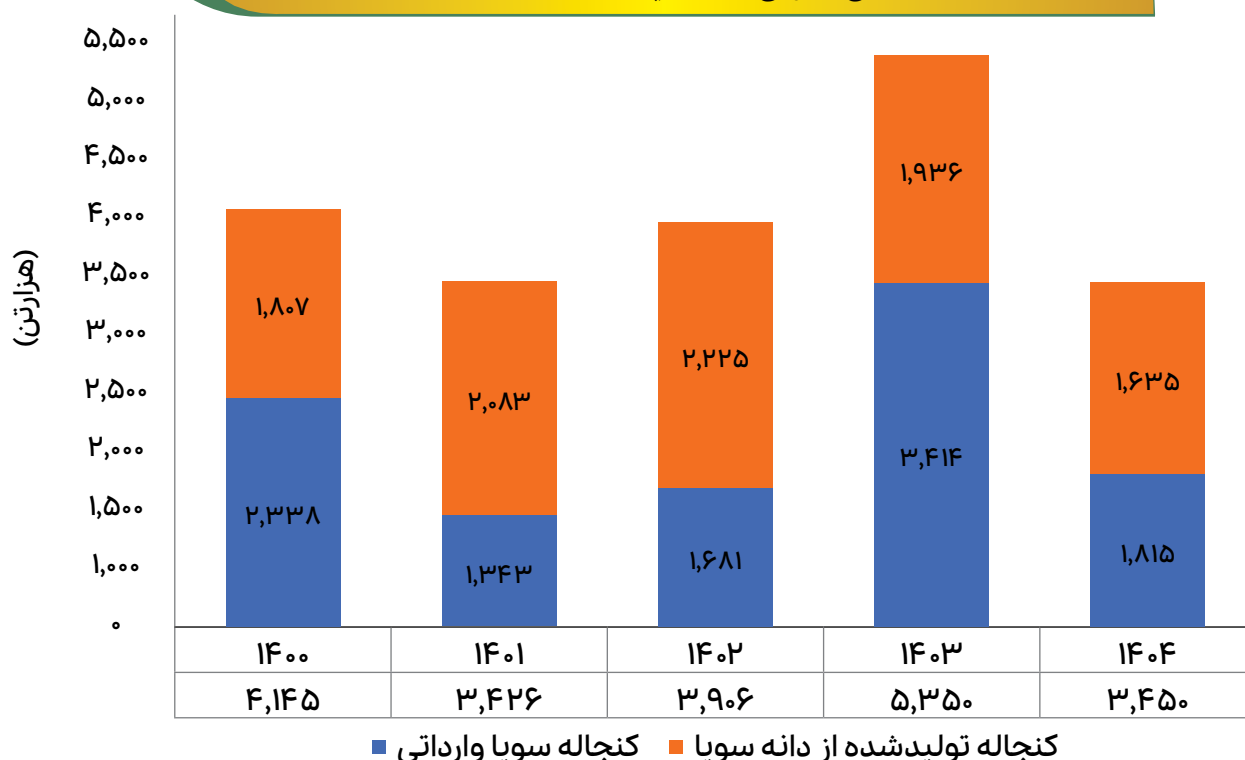
مقایسه میزان واردات دانه سویا طی سال های ۱۴۰۰ - ۱۴۰۴

تخمین ۲ ماهه پایانی سال

منبع: گمرک جمهوری اسلامی ایران

مقایسه میزان واردات کنجاله سویا و استحصال از دانه سویا وارداتی
طی سالهای ۱۴۰۰ لغایت ۱۰ ماهه ۱۴۰۴

جدول ۵- آمار مقایسه ای جذب ماهیانه کنجاله سویا از طریق سامانه بازارگاه
در سال های ۱۴۰۳ و ۱۴۰۴

محدوده زمانی	کنجاله سویا در سال ۱۴۰۳	کنجاله سویا در سال ۱۴۰۴
فروردین	۲۸۵,۱۲۷	۳۱۷,۴۷۵
اردیبهشت	۳۱۷,۳۰۴	۳۷۴,۰۵۷
خرداد	۲۹۸,۷۴۹	۳۶۰,۹۷۴
تیر	۳۲۱,۴۷۷	۴۵۱,۷۷۰
مرداد	۴۲۹,۱۱۳	۳۵۱,۴۴۸
شهریور	۲۹۴,۶۱۱	۴۲۲,۵۳۵
مهر	۴۴۲,۵۳۳	۳۳۹,۲۸۰
آبان	۳۶۵,۲۳۴	۲۸۱,۷۰۰
آذر	۳۶۴,۹۸۲	۳۸۵,۳۶۲
دی	۴۳۶,۸۹۶	۳۱۷,۰۴۷
بهمن	۴۷۴,۲۴۴	۳۵۱,۳۴۰
اسفند	۴۷۴,۴۶۷	۳۳۵,۶۹۷
جمع کل	۴,۵۰۴,۷۴۲	۴,۲۲۸,۶۸۵

۲- مقایسه میزان و ارزیابی واردات دانه و کنجاله سویا: جداول شماره ۶ و ۷ میزان و میزان ارز مصرفی واردات ماهانه کنجاله و دانه سویا طی ۱۰ ماهه سال ۱۴۰۴ و مقایسه ای آن با سال ۱۴۰۳ را نشان می دهد.

جدول ۶- تناژ و ارزش دلاری واردات کنجاله و دانه سویا در ۱۰ ماهه سال ۱۴۰۴

میزان واردات ماهانه کنجاله و دانه سویا در ۱۰ ماهه سال ۱۴۰۴								
نوع کالا	فروردین	اردیبهشت	خرداد	تیر	مرداد	شهریور	جمع	میانگین ماهانه
کنجاله سویا	۱۳۹,۲۶۲	۱۳۶,۵۳۷	۱۱۳,۰۴۷	۴۳,۲۵۳	۲۰۵,۵۹۰	۳۰۳,۲۳۰	۱,۸۱۴,۶۸۹	۱۸۱,۴۶۹
	مهر	آبان	آذر	دی	بهمن	اسفند		
	۱۰۵,۲۲۸	۲۳۸,۴۴۵	۱۶۶,۹۳۰	۳۶۳,۱۶۷				
دانه سویا	فروردین	اردیبهشت	خرداد	تیر	مرداد	شهریور	۱,۹۹۳,۴۷۰	۱۹۹,۳۴۷
	۱۲۶,۲۶۴	۲۷۱,۵۴۸	۱۲۵,۸۸۱	۵۵۸,۶۲۳	۳۲۹,۲۳۷	۱۹۲,۵۲۱		
	مهر	آبان	آذر	دی	بهمن	اسفند		
	۶۰,۵۹۸	۱۱,۷۵۰	۹۰,۹۵۶	۲۲۶,۰۹۰				
ارزش دلاری واردات ماهانه کنجاله و دانه سویا در ۱۰ ماهه سال ۱۴۰۴								
نوع کالا	فروردین	اردیبهشت	خرداد	تیر	مرداد	شهریور	جمع	میانگین ماهانه
کنجاله سویا	۷۵,۲۸۸,۸۸۸	۶۴,۹۵۸,۰۹۲	۵۱,۶۳۹,۱۰۹	۲۰,۴۲۸,۳۴۳	۹۴,۱۹۴,۹۰۹	۱۳۵,۰۲۲,۰۵۶	۸۳۷,۷۲۸,۳۴۵	۸۳,۷۷۲,۸۳۵
	مهر	آبان	آذر	دی	بهمن	اسفند		
	۴۸,۰۴۱,۵۲۸	۱۰۷,۱۲۰,۹۶۲	۷۳,۶۳۶,۹۵۴	۱۶۷,۳۹۷,۵۰۴				
دانه سویا	فروردین	اردیبهشت	خرداد	تیر	مرداد	شهریور	۱,۰۴۶,۳۱۴,۴۹۷	۱۰۴,۶۳۱,۴۵۰
	۶۵,۷۹۶,۵۵۷	۱۴۴,۷۳۷,۷۸۴	۶۴,۸۴۱,۶۷۸	۲۹۳,۱۴۰,۵۰۸	۱۷۳,۳۹۷,۲۵۲	۹۷,۰۶۷,۵۰۶		
	مهر	آبان	آذر	دی	بهمن	اسفند		
	۳۱,۸۴۴,۶۶۵	۶,۶۳۹,۷۳۹	۴۷,۱۷۷,۸۷۴	۱۲۱,۶۷۰,۹۳۴				

جدول ۷ - مقایسه میزان و ارزشی واردات دانه و کنجاله سویا در سال های ۱۴۰۳ و ۱۴۰۴

نوع کالا	ده ماهه ۱۴۰۴		ده ماهه ۱۴۰۳		درصد تغییرات	
	وزن (تن)	ارزش (دلار)	وزن (تن)	ارزش (دلار)	وزنی	ارزشی
کنجاله سویا	۱,۸۱۴,۶۸۹	۸۳۷,۷۲۸,۳۴۵	۲,۷۶۸,۰۳۴	۱,۶۱۳,۴۰۶,۰۲۶	- ۳۴	- ۴۸
دانه سویا	۱,۹۳۳,۴۷۰	۱,۰۴۶,۳۱۴,۴۹۷	۱,۸۷۹,۲۷۴	۱,۱۰۳,۹۳۷,۹۸۶	۶	- ۵

همانگونه که در جدول مشاهده می‌شود، در ۱۰ ماهه سال ۱۴۰۴ واردات دانه سویا گرچه از نظر وزنی حدود ۶ درصد بیشتر شده ولی از نظر ارزش دلاری ۵ درصد کمتر از سال ۱۴۰۳ هزینه شده، برعکس سال ۱۴۰۳ واردات کنجاله سویا از نظر وزنی حدود ۳۴ درصد کمتر و از نظر ارزش دلاری نیز ۴۸ درصد کمتر از سال ۱۴۰۳ هزینه شده است.

۳- چالش تأمین ارز: باید توجه کرد که در سال ۱۴۰۴ نیز با تشدید تحریم‌های جهانی علیه کشورمان، تأمین نهاده‌ها (به دلیل مشکلات ارزی و نبود سیستم بانکی جهت خرید از طریق اعتبارات اسنادی و حذف روش‌های بانکی و انتقال ارز به حساب فروشندگان نهاده از طریق صرافی‌ها و سایر روش‌های غیر بانکی)، با هزینه‌ها و ریسک بسیار بالا انجام پذیرفت و تأخیر بیش از ۱۵ ماه برای تخصیص ارز فشار بسیار زیادی را به واردکنندگان تحمیل نمود که لازم است در برنامه‌های سال‌های آتی مورد دقت کافی و جدی باشد.

**جدول ۸- آمار توزیع کنجاله سویا از طریق سامانه بازارگاه
به متقاضیان مشمول صنعت طیور بصورت مستقیم و یا کارخانه ای در سال ۱۴۰۴**

روش اختصاص سهمیه توسط سامانه بازارگاه	مقدار کنجاله سویا اختصاص داده شده بر حسب کیلوگرم
طیور (لاین، اجداد، مادر و تجاری گوشتی و تخمگذار و بوقلمون)	۲/۶۸۷/۵۴۵/۳۱۸
سایر ماکیان	۸۱/۷۰۱/۰۵۳
سهمیه جذب شده توسط کارخانجات خوراک برای مصرف طیور (با پیش فرض ۴۰٪ از کل جذب بازارگاهی کارخانجات)	۴۱۵/۱۱۴/۸۰۰
جمع کل	۳/۱۸۴/۳۶۱/۱۷۱

* از مجموع این مقدار توزیعی کنجاله در سامانه بازارگاه تحت عنوان کارخانجات خوراک دام اختصاص یافته پیش‌بینی می‌شود حداکثر ۴۰ درصد آن معادل حدودی ۴۱۵ هزار کیلوگرم به مصرف صنعت طیور رسیده و در مجموع توزیع کنجاله سویا در سامانه بازارگاه سال ۱۴۰۴ برای صنعت طیور حدود ۳/۱۸ میلیون تن برآورد می‌شود که حداقل ۱ میلیون تن کمتر از سال قبل بوده است.

۴- پیش بینی نیاز کنجاله سویا در صنعت طیور: بر اساس برنامه پیش‌بینی‌شده، برای تولید گوشت مرغ و تخم مرغ و زنجیره تأمین آن متناسب با سرانه ۳۲ کیلوگرم گوشت مرغ و ۲۴۵ عدد تخم مرغ در سال ۱۴۰۴، حداکثر ۳/۲ میلیون تن کنجاله سویا برای مصرف انواع مرغداری‌ها از اجداد تا تجاری مورد نیاز بوده که نزدیک به همین مقدار نیز وارد شده است.

۵- ضرورت تنظیم تعادل واردات دانه و کنجاله سویا: بر خلاف سال ۱۴۰۳ متأسفانه واردات ناموزون دانه و کنجاله سویا، صنعت طیور را در سال ۱۴۰۴ در ناامنی تأمین نهاده‌ها قرار داد و پر واضح است که اصلاح این روند بایستی در سال ۱۴۰۵ و بعد از آن متناسب با نیاز ماهانه مرغداری‌ها و دامداری‌های کشور از یکسو و ضرورت فعال بودن کارخانجات روغن‌کشی از سوی دیگر مورد توجه جدی قرار گیرد.

نکته: در ثبت سفارش‌های تنظیمی در هر مقطعی از سال بایستی حداقل نسبت ۵۰:۵۰ کنجاله به دانه سویا همواره رعایت شود.

۶- کیفیت کنجاله سویا توزیع شده در صنعت طیور: چون تکنولوژی موجود کشور برای روغن‌کشی از دانه‌های روغنی از نسل ۲ است ولی در تکنولوژی‌های مدرن و به روز شده از نسل ۵ استفاده می‌شود لذا کیفیت کنجاله‌های استحصالی در داخل از کف استاندارد قابل قبول برای پروتئین کنجاله سویا (۴۳٪) فاصله غیر موجهی داشته و در اکثر موارد کنجاله‌های عرضه شده در سال ۱۴۰۴، دارای پروتئین بسیار پایین‌تر و رطوبت بالای ۱۴٪ بوده که باعث هدر رفت منابع ملی کشور ناشی از بهره‌وری پایین‌تر و مشکلات تولیدی در مرغداری‌ها و کارخانجات خوراک می‌گردد.

نکته: لازم است حداکثر واردات ۵۰٪ دانه از مجموع نیاز کنجاله سویا باید رعایت شود و کارخانجات روغن‌کشی نیز ملزم شوند نسبت به اصلاح تکنولوژی و فرایند استحصال در یک مهلت زمانی ۳ ساله اقدام جدی نمایند و تا آن زمان موظف شوند به نسبت هر ۱٪ انحراف از پروتئین کنجاله تحویلی ۲٪ از مبلغ مصوب کنجاله در بازارگاه، ارزانتر بفروش برسانند تا از هرگونه اجحاف در حق مرغداران کشور جلوگیری شود.

قابل توجه:

- در سال ۱۴۰۳ از مجموع اقلام ذرت، کنجاله و دانه سویا مقدار تقریبی ۱ میلیون تن کمتر از سال ۱۴۰۳ واردات داشته‌ایم که بر مبنای تولیدات دام و طیور می‌تواند شاخصی برای ارزیابی نیاز واقعی این اقلام در مقایسه با سال‌های قبل باشد،
- واردات بیش از ۵۴ میلیون عدد تخم نطفه‌دار، ۲۳۰ هزار قطعه جوجه یک‌روزه گوشتی و ۳۶۵۰۰ قطعه جوجه یک‌روزه مادرگوشتی (لازم بذکر است که تعداد بسیار قابل توجهی جوجه مادری گوشتی سویه راس و کاب بصورت غیر مجاز از مبادی شمال عراق و ترکیه وارد کشور شده و جایگزین سهمیه‌های اجباری سویه آرین در مزارع مادری گردیده است که آمار دقیقی از آن در دسترس نیست ولی تا چند صد هزار قابل برآورد است)
- رشد جمعیت کشور کمتر از یک درصد و کاهش معنی‌دار مصرف مرغ قابل توجه است.

- تنگناهای اقتصادی جدی برای زنجیره تأمین صنعت طیور و مشکلات اقتصادی مردم برای خرید محصولات طیور بویژه پس از آزاد سازی نرخ ارز در دیماه ۱۴۰۴ و ضعف حمایتی دولت از زنجیره تولید تا مصرف. این موارد باید در سیاست های آینده وزارت جهاد کشاورزی مورد توجه خاص قرار گیرد تا هم به خوداتکایی تولید گوشت مرغ دست یابیم و هم از هدر رفت منابع ملی کشور بخصوص ارز مورد نیاز صرفه جویی لازم شود و هم اتکا به واردات کمتر گردد.

جدول ۹- میزان واردات نهاده های دام و طیور طی سال های ۱۴۰۱ تا ۱۴۰۴ (به تفکیک بخش دولتی و خصوصی)

میزان واردات نهاده های دام و طیور طی سال های ۱۴۰۱ تا ۱۴۰۴ (به تفکیک بخش دولتی و خصوصی)						
	سال					
	۱۴۰۴ (۱۰ ماهه)	۱۴۰۳	۱۴۰۲	۱۴۰۱	بخش دولتی	بخش خصوصی
۱. مرغ	۱,۴۴۹,۳۹۳	۷۴۳,۸۹۷	۱,۲۷۵,۰۶۶	۲,۶۷۹,۸۰۲	مقدار (تن)	درصد از کل
	۱۶	۷	۱۲	۳۳	درصد از کل	درصد از کل
	۷,۶۵۵,۸۶۷	۹,۳۱۰,۳۹۸	۹,۲۱۴,۰۲۳	۵,۴۴۰,۴۷۷	مقدار (تن)	درصد از کل
	۸۴	۹۳	۸۸	۶۷	درصد از کل	درصد از کل
	۹,۱۰۵,۲۵۹	۱۰,۰۵۴,۲۹۵	۱۰,۴۸۹,۰۸۹	۸,۱۲۰,۲۷۹	جمع کل	جمع کل
	۹۹۲,۷۸۴	۱۷۳,۱۴۹	۴۲۸,۰۵۸	۱,۳۵۰,۲۱۵	مقدار (تن)	درصد از کل
۲. بوقلمون	۳۰	۷	۲۰	۵۷	درصد از کل	درصد از کل
	۲,۲۷۴,۸۷۳	۲,۳۹۸,۱۲۷	۱,۶۸۳,۲۴۶	۱,۰۲۷,۳۲۰	مقدار (تن)	درصد از کل
	۷۰	۹۳	۸۰	۴۳	درصد از کل	درصد از کل
	۳,۲۶۷,۶۵۷	۲,۵۷۱,۲۷۶	۲,۱۱۱,۳۰۴	۲,۳۷۷,۵۳۵	جمع کل	جمع کل
	۶۲۷,۳۱۸	۱,۰۱۸,۳۵۷	۷۳۷,۴۹۳	۱,۲۴۷,۷۷۳	مقدار (تن)	درصد از کل
	۳۴	۳۱	۴۹	۹۳	درصد از کل	درصد از کل
۳. گاو	۱,۲۱۲,۵۱۴	۲,۳۰۳,۲۹۱	۷۵۳,۶۴۴	۹۴,۸۹۶	مقدار (تن)	درصد از کل
	۶۶	۶۹	۵۱	۷	درصد از کل	درصد از کل
	۱,۸۳۹,۸۳۳	۳,۳۲۱,۶۴۸	۱,۴۹۱,۱۳۷	۱,۳۴۲,۶۶۹	جمع کل	جمع کل
	۰	۰	۱۰,۰۰۰	۲۷۰,۸۰۱	مقدار (تن)	درصد از کل
	۰	۰	۰/۴	۱۱	درصد از کل	درصد از کل
	۱,۹۹۳,۴۷۰	۲,۲۸۰,۱۹۶	۲,۴۷۸,۷۲۶	۲,۲۶۲,۵۹۸	مقدار (تن)	درصد از کل
۴. گاو	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۸۹	درصد از کل	درصد از کل
	۱,۹۹۳,۴۷۰	۲,۲۸۰,۱۹۶	۲,۴۸۸,۷۲۶	۲,۵۳۳,۳۹۹	جمع کل	جمع کل
	۳,۰۶۹,۴۹۵	۱,۹۳۵,۴۰۳	۲,۴۵۰,۶۱۷	۵,۵۴۸,۵۹۱	مقدار (تن)	درصد از کل
	۱۹	۱۱	۱۵	۳۹	درصد از کل	درصد از کل
	۱۳,۱۳۶,۷۲۴	۱۶,۲۹۲,۰۱۲	۱۴,۱۲۹,۶۳۹	۸,۸۲۵,۲۹۱	مقدار (تن)	درصد از کل
	۸۱	۸۹	۸۵	۶۱	درصد از کل	درصد از کل
جمع کل	۱۶,۲۰۶,۲۱۹	۱۸,۲۲۷,۴۱۵	۱۶,۵۸۰,۲۵۶	۱۴,۳۷۳,۸۸۲	جمع کل	جمع کل

۱- اهمیت الزام به مصرف دان آماده: یکی از معضلات عمده صنعت دام و طیور کشور، موضوع حمل نهاده‌ها از بنادر کشور به سمت مرغداری‌ها بخصوص در ایام برداشت و توزیع محصولات صیفی و ایام نوروز است که کمبود کامیون و تریلر برای حمل نهاده بشدت بروز کرده و یا با مطالبه کرایه‌های بیش از حد مواجه می‌شود، در این رابطه یکی از راه حل‌های مهم، الزام مصرف دان آماده کارخانه‌ای می‌تواند باشد که طبیعتاً میزان نیاز به حمل نهاده از بنادر را بجای ۲۰ هزار مرغداری به حداکثر ۷۰۰ کارخانه و کارگاه معتبر کاهش می‌دهد ضمن اینکه برنامه‌ریزی معین و هماهنگ شده با مسئولین حمل ریلی نیز بعنوان مکمل این اقدام می‌تواند کمک شایانی در این رابطه باشد.

جدیت در برنامه‌های اجرایی برای جلوگیری هرچه سریعتر تولید دان دستی در مرغداری‌ها و استفاده از ظرفیت کارخانجات معتبر خوراک دام و طیور در جهت کاهش واردات نهاده‌ها، افزایش بهره‌وری در تولیدات دامی و کاهش هدر رفت نهاده‌ها در واحدهای مرغداری و آثار مطلوب دیگر از درخواست‌هایی است که کمک شایانی به اهداف توسعه‌ای تولید و بهبود همه جانبه در صنعت طیور خواهد کرد ولی متأسفانه در این راستا یا اقدام عملیاتی رو به جلویی صورت نپذیرفته و یا اقدامات بخش خصوصی برای استفاده از دان آماده مورد حمایت دولت قرار نگرفته است که باید در رأس برنامه‌های راهبردی واقع شود.

۲- اهمیت سهم بنادر کشور از واردات نهاده های مصرفی صنعت دام و طیور:

جدول شماره ۱۰ درصد سهم بنادر از واردات نهاده های مهم مصرفی صنعت دام و طیور را نشان می دهد. توجه به سهم بنادر در واردات اقلام اساسی بخصوص با ملاحظات مشاهده شده در جنگ ۱۲ روزه و جنگ رمضان اهمیت استراتژیک و امنیت ملی ویژه ای دارد که امیدوار است در تدابیر گسترش مبادی ورودی کشور دوراندیشی لازم صورت پذیرد.

جدول ۱۰. درصد سهم بنادر کشور از واردات ۱۰ ماهه نهاده های دام و طیور در سال ۱۴۰۴

نام بندر	ذرت		کنجاله سویا		دانه سویا		جمع کل	
	درصد	مقدار (تن)	درصد	مقدار (تن)	درصد	مقدار (تن)	درصد	مقدار (تن)
بندر امام خمینی	۸۳/۹۲	۷/۵۴۴/۳۴۵	۱/۷۹۱/۶۱۴	۹۸/۷۳	۱/۸۸۲/۳۱۳	۹۴/۴۲	۱۱/۲۱۸/۲۷۲	۸۷/۶۶
بندر امیر آباد	۶/۹۹	۶۲۸/۴۵۷	۰	۰	۰	۰	۶۲۸/۴۵۷	۴/۹۱
بندر انزلی	۲/۶۵	۲۳۹/۰۱۸	۰	۰	۰	۰	۲۳۹/۰۱۸	۱/۸۶
بندر نوشهر	۲/۹۲	۲۶۲/۴۸۲	۰	۰	۰	۰	۲۶۲/۴۸۲	۲/۰۵
بندر فریدون کنار	۰/۷۹	۷۰/۹۵۲	۰	۰	۰	۰	۷۰/۹۵۲	۰/۵۵
بندر چابهار	۱/۴۸	۱۳۳/۰۶۶	۰	۰	۵/۵۸	۱۱۱/۱۵۷	۲۴۴/۲۲۳	۱/۹
بندر شهید رجایی	۰/۷۹	۷۰/۸۸۷	۰	۰	۰	۰	۷۰/۸۸۷	۰/۵۵
بندر آستارا	۰/۲۳	۲۱/۱۴۷	۰	۰	۰	۰	۲۱/۱۴۷	۰/۱۶
منطقه ویژه اقتصادی سهلان	۰/۱۵	۱۳/۴۴۴	۲۲/۹۵۱	۱/۲۶	۰	۰	۱۳/۴۴۴	۰/۱
سایر	۰/۰۶	۵/۶۴۶	۱۲۵/۰۰۰	۰/۰۱	۰	۰	۱۳۰/۶۴۶	۱/۰۲
جمع کل	۱۰۰	۸/۹۸۹/۴۴۴	۱/۸۱۴/۶۸۹	۱۰۰	۱/۹۹۳/۴۷۰	۱۰۰	۱۲/۷۹۷/۶۰۳	۱۰۰

۳- اهمیت تراز بودن واردات و ترخیص آن: ناترازی در ثبت بموقع سفارشات، تأمین و تخصیص ارز واردات بدون توجه به نیاز مطلوب کشور بدلیل محدودیت های ارزی و ضعف مدیریتی در رعایت اولویت بندی تخصیص ها و همچنین محدودیت ظرفیت های انباری کشور بخصوص توسط شرکت پشتیبانی امور دام موجبات فساد شیمیایی و میکروبی نهاده هایی مثل ذرت را ایجاد کرده و باعث هدر رفت منابع ملی کشور و آسیب به صنعت دامپروری در افزایش تلفات و کاهش بهره وری شده است.

نکته: ثبت سفارش و برنامه واردات بایستی متناسب با نیاز ماهانه کشور تا حداکثر ۳ ماه نیاز تجمیعی در نظر گرفته شده و تخصیص ارز بگیرد و بجای مازاد واردات آن، ارز ضروری و بدون نوبت برای تسهیل واردات سایر اقلام ضروری وارداتی از قبیل واکسن ها، مکمل ها و افزودنی ها در برنامه کلان واردات تخصیص داده شود.

۴- برنامه متعادل واردات ذرت و کنجاله سویا: جدای از سایر مصارف در دامداری ها و صنایع غذایی، در صورتیکه حداقل ۱/۵ میلیون تن ذرت و حدود ۹۰۰ هزار تن کنجاله سویا در ذخایر کشور موجود باشد، باید در سال ۱۴۰۵ برای واردات ماهانه حداقل ۶۰۰ هزار تن ذرت و ۳۰۰ هزار تن کنجاله سویا (یا متناظر آن حداکثر ۱۸۰هزارتن دانه سویا و ۱۵۰ هزار تن کنجاله سویا) برای مصرف متعادل ماهیانه صنعت طیور برنامه ریزی منظم شود تا بتوان برنامه های تولیدی و صادراتی را با پشتوانه محکم دنبال نمود و در غیر اینصورت چالش های گذشته همواره گریبانگیر خواهد بود.

۵- صرفه جویی در واردات با گسترش زنجیره های یکپارچه تولید: تلاش برای فعال شدن زنجیره های یکپارچه موجود و تشکیل زنجیره های جدید باید بگونه ای باشد که در پایان سال ۱۴۰۵ حداقل ۶۰ درصد تولید گوشت مرغ و تخم مرغ کشور از این مسیر انجام شده و به تبع آن توزیع نهاده های وارداتی نیز هر چه بهتر شفاف گردیده و با کمترین هزینه و امکانات لجستیکی و با بهره وری بالاتر که معادل صرفه جویی در مصرف نهاده ها اعم از خوراک، واکسن های ضروری و دارو خواهد بود، صورت پذیرد.

۶- تعهدات بانک مرکزی برای حفظ واردات: اخذ تضامین لازم از بانک مرکزی برای تصفیه فوری مطالبات معوق واردکنندگان نهاده ها ادامه روند فعلی می تواند مانع تداوم منظم واردات شود و مهمتر از آن تأمین حداقل ۵۰۰ میلیون دلار در ماه برای واردات تضمین شده ۳ قلم ذرت، کنجاله و دانه سویای مورد مصرف دام و طیور مهمترین پشتوانه عملیاتی برای حفظ و توسعه برنامه دار تولید حداقل ۲/۷ میلیون تن گوشت مرغ (حداقل ۲۹ کیلوگرم سرانه مصرف برای جمعیت ۹۱ میلیون نفر) و ۱/۵ میلیون تن تخم مرغ (۲۶۴ عدد سرانه مصرف برای جمعیت ۹۱ میلیون نفر) است که ضرورت دارد در سال ۱۴۰۵ بخوبی صورت پذیرد.

واردات مکمل و افزودنی‌های خوراک:

در جدول ۱۱ آمار واردات ۴ قلم اصلی افزودنی خوراک دام و طیور در سال ۱۴۰۴ جهت اطلاع اشاره شده است.

جدول ۱۱ - میزان واردات ۱۰ ماهه اقلام ریز مغذی ضروری در خوراک دام و طیور - سال ۱۴۰۴

عنوان	میزان واردات ۱۰ ماهه (تن)	ارزش (دلار)
دی کلسیم فسفات	۱۷۹	۴۳۳,۰۰۰
مونو کلسیم فسفات	۴۰,۶۲۷	۳۷,۵۰۱,۰۰۰
متیونین	۱۶,۵۸۱	۵۰,۵۱۷,۰۰۰
لیزین	۸,۲۸۱	۱۳,۳۶۴,۰۰۰

منبع: گمرک جمهوری اسلامی ایران

نکته: بر اساس برآورد مصرفی لحاظ شده در سند برنامه ۵ ساله صنعت طیور پیش بینی شده بود که نیاز صنعت طیور در سال ۱۴۰۴ برای مجموع دی کلسیم و مونو کلسیم فسفات ۷۶ هزارتن، برای متیونین ۲۳ هزار و لیزین ۱۳ هزار تن باشد، چون این مقدار علیرغم موجودی احتمالی در انبارها به میزان قابل توجهی کمتر وارد کشور شدند لذا تنش قیمتی در آنها هم بدلیل کاهش واردات و هم بدلیل آزاد سازی نرخ ارز اختصاصی به این اقلام بطور مشخصی در قیمت تمام شده محصولات طیور تأثیرگذاری جدی داشت.

دان ارزان تر، همیشه خوراک کم هزینه تری نیست

■ دکتر حسن مهربانی یگانه (DVM, MSc, PhD)

استاد دانشگاه تهران

آنچه مرغدار باید درباره ساخت خوراک در داخل مرغداری بداند:

خوراک حدود ۶۰ تا ۷۰ درصد هزینه پرورش مرغ گوشتی را تشکیل می دهد. معیار درست، قیمت هر کیلو دان نیست؛ معیار اصلی، هزینه خوراک برای تولید هر کیلوگرم وزن زنده یا گوشت قابل فروش است. بسیاری از مرغداران تصور می کنند با خرید جداگانه مواد اولیه و ساخت دان در داخل مرغداری، هزینه خوراک کاهش می یابد. این روش ممکن است قیمت ظاهری هر کیلو دان را پایین بیاورد؛ اما در نبود متخصص تغذیه، تجهیزات دقیق و کنترل منظم کیفیت، می تواند هزینه های پنهان زیادی ایجاد کند.

۱) جیره های که روی کاغذ متعادل است، لزوماً در دانخوری متعادل نیست

تنظیم جیره فقط تعیین درصد ذرت، کنجاله سویا و مکمل نیست. جیره باید متناسب با سن، سویه، جنس، شرایط محیطی و هدف تولید، از نظر انرژی، اسیدهای آمینه قابل هضم، کلسیم، فسفر قابل استفاده، نمک، ویتامین ها و مواد معدنی تنظیم شود.

ارزش غذایی مواد اولیه نیز ثابت نیست. پروتئین کنجاله سویا، انرژی ذرت، رطوبت، آلودگی قارچی و کیفیت روغن می تواند بین محموله ها متفاوت باشد. استفاده از اعداد ثابت، بدون نمونه برداری و آزمایش مواد اولیه، ممکن است جیره ای ایجاد کند که در محاسبات متعادل به نظر برسد، اما در عمل دچار کمبود یا زیادی بعضی مواد مغذی باشد.

۲) خطای توزین مواد کم مصرف، خطای کوچکی نیست

آنزیم ها، اسیدهای آمینه، ویتامین ها، مواد معدنی و سایر افزودنی ها با مقادیر بسیار کم وارد جیره می شوند. خطای چندصد گرمی در توزین یا پخش نامناسب این مواد در مخلوط کن می تواند باعث شود بخشی از گله

کمتر از نیاز و بخشی دیگر بیش از مقدار لازم دریافت کند. این می‌تواند باعث بروز مشکلات زیر شود:

(۱) کاهش رشد و افزایش ضریب تبدیل خوراک

(۲) کاهش یکنواختی وزن گله

(۳) افزایش مشکلات اسکلتی و حرکتی

(۴) اختلال در سلامت روده و کیفیت بستر

(۵) افزایش حساسیت به بیماری‌ها

(۶) استفاده نشدن کامل از توان ژنتیکی جوجه

(۳) یکنواختی مخلوط، حلقه پنهان تولید خوراک است

مرغ در هر وعده مقدار کمی خوراک مصرف می‌کند. بنابراین هر قسمت از دان باید تقریباً همان ترکیب غذایی فرمول اصلی را داشته باشد. یکنواختی مخلوط به نوع و ظرفیت مخلوط‌کن، مقدار پرشدن آن، مدت مخلوط‌کردن، ترتیب ورود مواد، اندازه و وزن ذرات، سلامت پره‌ها و روش افزودن روغن و سایر مایعات بستگی دارد.

برای سنجش یکنواختی، از شاخصی به نام ضریب تغییرات (CV) استفاده می‌شود. به زبان ساده، این شاخص نشان می‌دهد ترکیبات دان در نقاط مختلف مخلوط‌کن تا چه اندازه با یکدیگر تفاوت دارند. معمولاً عدد کمتر از ۱۰ درصد قابل قبول در نظر گرفته می‌شود. یکنواختی را نمی‌توان فقط با نگاه کردن به دان تشخیص داد و باید با نمونه‌برداری و آزمایش دوره‌ای بررسی شود.

(۴) بافت و شکل دان به اندازه فرمول جیره اهمیت دارد

اندازه ذرات، مقدار نرمه، یکنواختی آسیاب و کیفیت دان پلت یا کرامبل مستقیماً بر مصرف خوراک و عملکرد گله اثر می‌گذارد. دان بسیار نرم می‌تواند رشد و فعالیت سنگدان را کاهش دهد، عبور خوراک از دستگاه گوارش را سریع‌تر کند و گردوغبار و هدررفت خوراک را افزایش دهد.

در دان آردی و ناهمگون، پرنده معمولاً ذرات درشت‌تر، به‌ویژه ذرت را انتخاب می‌کند؛ در حالی که بسیاری از ویتامین‌ها، مواد معدنی و اسیدهای آمینه در بخش نرم دان باقی می‌مانند. در نتیجه، حتی اگر میانگین ترکیب دان مناسب باشد، مواد مغذی به‌طور یکسان به همه پرندگان نمی‌رسد.

پژوهش‌ها نشان داده‌اند دان کرامبل یا پلت باکیفیت می‌تواند در مقایسه با دان آردی، افزایش وزن و ضریب تبدیل را بهبود دهد. وجود پلت به‌تنهایی کافی نیست؛ پلت سست که پیش از رسیدن به دانخوری خرد و به نرمه تبدیل شود، بخش زیادی از مزیت خود را از دست می‌دهد.

۵) کنترل مواد اولیه بدون آزمایش امکان‌پذیر نیست

رنگ، بو و ظاهر مواد اولیه برای کنترل کیفیت کافی نیست. ذرت، کنجاله سویا، روغن، مکمل‌ها و سایر مواد باید از نظر رطوبت، پروتئین، چربی، فیبر، خاکستر، فساد، کپک و سموم قارچی بررسی شوند. انبارداری نامناسب نیز می‌تواند موجب افزایش رطوبت، رشد قارچ، فاسدشدن چربی، کاهش ویتامین‌ها و آلودگی میکروبی شود. کنترل کیفیت باید از زمان خرید مواد اولیه تا تولید، انبارداری، حمل و مصرف خوراک ادامه داشته باشد.

کارخانه تخصصی چه امکاناتی باید داشته باشد؟

کارخانه معتبر، در صورت برخورداری از مدیریت فنی و کنترل واقعی کیفیت، می‌تواند امکانات زیر را فراهم کند:

- ۱) متخصص تغذیه و جیره‌نویسی متناسب با سن و شرایط گله
 - ۲) نمونه‌برداری و آزمایش منظم مواد اولیه و خوراک نهایی
 - ۳) ترازوهای دقیق برای ریز مغذی‌ها
 - ۴) مخلوط‌کن استاندارد و آزمایش دوره‌ای یکنواختی مخلوط
 - ۵) آسیاب مناسب و کنترل اندازه ذرات
 - ۶) تجهیزات آماده‌سازی خوراک با بخار و حرارت پیش از پلت‌سازی و تولید دان پلت و کرامبل
 - ۷) کنترل آلودگی انواع خوراک و امکان پیگیری مواد اولیه مصرف‌شده
 - ۸) ثبت اطلاعات و امکان بررسی علت افت کیفیت در هر نوبت تولید خوراک
- هر دان کارخانه‌ای الزاماً با کیفیت نیست. برتری کارخانه زمانی معنا دارد که مسئول فنی، آزمایشگاه معتبر، کنترل مواد اولیه، آزمایش یکنواختی مخلوط و تضمین مشخصات فیزیکی و غذایی خوراک وجود داشته باشد.

یک مثال اقتصادی ساده

اگر دان داخل مرغداری ۵ درصد ارزان‌تر باشد، اما به علت عدم تعادل جیره یا کیفیت نامناسب، ضریب تبدیل از ۷/۱ به ۸/۱ برسد، برای تولید هر تن وزن زنده به جای ۱۷۰۰ کیلوگرم، ۱۸۰۰ کیلوگرم خوراک مصرف می‌شود. این ۱۰۰ کیلوگرم خوراک اضافی می‌تواند صرفه‌جویی ظاهری را از بین ببرد.

فرمول تصمیم‌گیری: هزینه خوراک مصرف‌شده تقسیم بر وزن زنده یا گوشت قابل فروش تولیدشده

پیش از ساخت دان در مرغداری، این پرسش‌ها را پاسخ دهید:

- (۱) آیا جیره توسط متخصص تغذیه طیور تنظیم و مرتب به روز می‌شود؟
- (۲) آیا هر محموله ذرت، سویا و روغن نمونه‌برداری و آزمایش می‌شود؟
- (۳) آیا ترازو برای اندازه‌گیری دقیق مواد کم‌مصرف وجود دارد؟
- (۴) آیا یکنواختی مخلوط‌کن آزمایش و اندازه‌گیری شده است؟
- (۵) آیا اندازه ذرات و مقدار نرمه دان به طور منظم کنترل می‌شود؟
- (۶) آیا برای سموم قارچی، آلودگی میکروبی و شرایط انبار برنامه مشخصی وجود دارد؟
- (۷) آیا مشخصات مواد اولیه و نتایج هر نوبت تولید ثبت و قابل پیگیری است؟
- (۸) آیا هزینه خوراک به ازای هر کیلوگرم وزن زنده محاسبه می‌شود؟

جمع‌بندی

ساخت خوراک فقط مخلوط کردن ذرت، سویا و مکمل نیست؛ فعالیتی تخصصی در زمینه تغذیه، تولید و کنترل کیفیت است. دان نامتعادل یا غیریکنواخت ممکن است ارزان‌تر به نظر برسد، اما هزینه واقعی آن در افزایش ضریب تبدیل، کاهش رشد، افت یکنواختی، افزایش تلفات و کاهش سود گله آشکار می‌شود. مرغدار باید خوراک را بر اساس نتیجه اقتصادی نهایی انتخاب کند. در بسیاری از واحدهای کوچک و متوسط، خرید خوراک از کارخانه معتبر و پاسخ‌گو، همراه با کنترل مستقل کیفیت، از ساخت دان بدون زیرساخت تخصصی، مطمئن‌تر و اقتصادی‌تر است.

۴ گوشت مرغ از تولید تا عرضه

مهمترین چالش‌های اقتصادی صنعت طیور در سال ۱۴۰۴

■ دکتر سید فرزاد طلاکش

دبیرکل فدراسیون طیور ایران

متأسفانه نه تنها همچنان چالش‌های صنعت که در سند برنامه ۵ ساله صنعت طیور احصا و برای آن استراتژی برون رفت پیشنهاد شده بود، و بدلائل نامعلومی نادیده گرفته شد، پابرجا بوده و گاه اضافه‌تر هم شده بلکه اجرای بدون برنامه آزاد سازی نرخ ارز که البته همواره اجرای صحیح و اصولی آن مورد درخواست اصحاب مختلف زنجیره تأمین این صنعت بوده، به چالش‌های اصلی و بزرگ صنعت تبدیل شده است که حتماً برای برون رفت از آن نیاز به چاره اندیشی و اقدامات فوری است.

این چالش‌ها دارای رؤس کلی بشرح ذیل هستند:

۱- آزاد سازی نرخ ارز و افزایش آن تا ۵۰۰ درصد در دیماه ۱۴۰۴ و ضعف جدی برنامه دولت برای تأمین نقدینگی مورد نیاز زنجیره ارزش صنعت بعد از این اقدام و همچنین چالش فروش و نقدشوندگی محصول هر بخش زنجیره از نهاده تا محصول نهایی بدلیل عدم توازن در کمک تسهیلاتی به بخش تولید و نیز ناچیز بودن اعتبار کالابرگ اختصاصی به خانوارها،

۲- علیرغم تمامی مزایای تولید زنجیره یکپارچه تولید گوشت مرغ در کاهش تلفات، کاهش ضریب تبدیل، طول دوره پرورش و وزن مرغ تولیدی در محدوده اقتصادی و بهداشتی و در نتیجه کاهش هزینه‌های ارزی واردات نهاده، واکسن‌های ضروری و افزایش بهره‌وری به معنای کاهش قیمت تمام شده است ولی بدلائل متعددی که در حوزه تصمیمات دولتی و سایر بخش‌های ذی‌مدخل حاکمیتی در سال ۱۴۰۴ اتفاق افتاد، حداکثر گوشت تولیدی در قالب زنجیره‌های یکپارچه از ۳۵ درصد کل گوشت تولیدی تجاوز نکرد و همواره مشکلات ناشی از تولید خرده مالکی، گریبان کشور را گرفته است!!!!

۳- ادامه روند معیوب و غیر اقتصادی تولید دان دستی در مرغداری‌ها و تبعات هدر رفت منابع ملی کشور ناشی از کاهش بهره‌وری و هدر رفت دان در مرغداری‌ها بجای استفاده از دان آماده فرموله شده و بهداشتی در کارخانجات خوراک دام و طیور . افزایش حداقل ۱۰ درصد مصرف بیشتر دان است،

۴- الزام غیر منطقی و خلاف قوانین بالادستی کشور برای جوجه ریزی از سویه آرین (حتی پس از آزاد سازی نرخ ارز) و انحراف شدید آمارهای تولیدی ناشی از آن که منجر به واردات بیشتر نهاده، واردات غیر اصولی جوجه یکروزه و گوشت مرغ تازه و منجمد به کشور گردید،

۵- جوجه‌ریزی بدون برنامه و نامتناسب با نیاز بازار داخلی و صادرات در هر دو بخش مرغ و تخم مرغ بویژه

- در ۳ ماه آخر سال که توأم با آزاد سازی ارز بوده و زیان قابل توجه در زنجیره صنعت را باعث گردید،
- ۶-** از همه مهمتر بحث معوق شدن بیش از یکسال بدهی ارزی بانک مرکزی به واردکنندگان کالاهای اساسی که تاب آوری اقتصادی نامبردهگان را بشدت کاهش داده و ما حاصل آن موجب شده تا فروش اعتباری نهاده با شرایط قابل تحمل به حلقه های بعدی محقق نشود و مشکل نقدینگی در صنعت دوچندان گردد،
- ۷-** کیفیت بسیار پائین نهاده های تحویلی به مرغداران ناشی از ماندگاری زیاد در کشتی یا بنادر و همچنین کیفیت پائین کنجاله سویای استحصالی در داخل کشور که یک معضل ادامه دار از سالهای قبل است و هنوز راه حلی برای آن اندیشیده نشده است،
- ۸-** دخالت تأثیر گذار دولت در ایجاد اختلال در روند عرضه به بازار محصولات طیور و قیمت گذاری آن علیرغم آزاد شدن نرخ ارز و علیرغم ضرورت کمک به حفظ بازار و تولید این اقلام بمنظور پایداری تولید،
- ۹-** مشکلات تأمین ارز برای واردات واکسن ها، مکمل ها و افزودنی های ضروری و بلاتکلیفی طولانی بازرگانان علیرغم آزاد شدن نرخ ارز ،
- ۱۰-** اصرار بر عرضه سویه دستکاری ژنتیکی شده راس ۳۰۸ در کشور که علیرغم اینکه با افت بهره وری قابل توجهی همراه است ولی انحصار ایجاد شده در یک سازمان شبه دولتی مانع از اجازه واردات سویه اصیل این نژاد که بهره ورترین نژاد گوشتی جهان است طی ۵ سال گذشته شده و در کنار سویه آراین همواره ضرر اقتصادی قابل توجهی را به کشور و منابع ارزی وارد ساخته است،
- ۱۱-** عدم اصلاح دینامیک مبلغ اختصاصی به کالابرگ متناسب با افزایش نرخ ارز از یکسو و آزاد بودن خرید انواع کالاهای غیر مشمول کالای اساسی توسط کالابرگ که مشکلات آسیب به انگیزه تولید و خرید محصولات طیور را دچار چالش جدی نموده است،
- ۱۲-** شناسنامه دار و بسته بندی نبودن تخم مرغ در کشور و فاصله زیاد و پراکندگی غیرمنطقی قیمت مصرف کننده نسبت به نرخ واقعی علاوه بر مشکلات بهداشتی عرضه تخم مرغ فله در بازار علیرغم تکلیف قانونی در بند خ ماده ۷۱ برنامه هفتم پیشرفت کشور،
- ۱۳-** عدم اجرای مصوبه تولید مرغ سایز ،
- ۱۴-** عدم نظارت کافی بر عملکرد تشکل ها و ایجاد انحصار در صادرات تخم مرغ که علیرغم اعتراض گسترده ذینفعان و پیگیری های قابل توجه، بدلائیل نامعلومی به نتیجه اقناع کننده ای نرسید !!!!!
- ۱۵-** اجرا نشدن برنامه های دولت برای حمایت از فعالان زنجیره ارزش صنعت طیور به منظور تأمین نقدینگی کافی ناشی از آزاد سازی نرخ ارز و چند برابر شدن نرخ ها که برای بخش های مختلف صنعت بدلیل عدم نقد شوندگی فوری کالاهای تولیدی شان قابل تحمل نبوده و منجر به کاهش جدی فعالیت ایشان گردید،
- ۱۶-** عدم توازن در صدور مجوز واردات اجداد گوشتی اصیل و بهره ور به کشور به نفع انحصار سویه های آراین و راس دستکاری شده که باعث هدر رفت منابع ملی کشور بدون برنامه مشخص برون رفت از این وضعیت شده و زیان کلی زنجیره تأمین طیور گوشتی را رقم زده است.

بخش اول: آمار نامه و عملکرد مرغ آرین و تحلیل آن

۱-۱- از سال ۱۳۹۹ رسماً مقرر بوده که همزمان با پیگیری جدی اجرای اقدامات برای احیای لاین آرین توأم با حفظ پایداری تولید گوشت مرغ بمنظور حفظ امنیت غذایی کشور و جلوگیری از هرگونه تهدید این امنیت، نسبت به مدیریت واردات اجداد خارجی تا جایگزینی با سویه آرین اقدام مناسب صورت پذیرد ولی علیرغم تلاش مدیریت‌های مختلف وزارت جهاد کشاورزی طی ۶ سال گذشته تاکنون بدلائل متعددی که در گزارشات مختلف فدراسیون طیور ایران اعلام شده، متأسفانه نه تنها اقدامات مؤثر و قابل قبولی در ازای زمان (۶ سال) و هزینه‌های صرف شده تاکنون (حداقل ۲ هزار و پانصد میلیارد تومان هزینه شده است) صورت نگرفته بلکه آثار منفی روش‌های اجرایی اتخاذ شده برای احیای این نژاد که فقط در حد تکثیر بی رویه پیش رفته است علاوه بر آسیب جدی به روند اقتصادی تولید گوشت مرغ در کشور و ایجاد فضای فسادگونه در زنجیره عملیاتی از اجداد تا پرورش مرغ گوشتی، باعث آسیب جدی به نام تجاری «آرین» شده و موجب شده است که نتوانیم حساب ویژه‌ای برای تأمین گوشت مرغ کشور از محل این سویه باز کنیم.

۲-۱- اقدامات زیربنایی وزارت جهاد کشاورزی در دولت فعلی بایستی بر اجرای برنامه هفتم توسعه بنا شده و در این برنامه نیز به صراحت در مورد سهم نژاد آرین در تولید گوشت کشور در انتهای برنامه، حداقل ۲۰ درصد جوجه‌ریزی با مبنای رشد سالانه ۴ درصد پیش‌بینی شده است که در اینصورت گرچه ضرورت الزام جوجه‌ریزی آرین در مرغداری‌های مادر و گوشتی بصورت غیر رقابتی منتفی است و از سویی با آزاد سازی نرخ ارز و حذف مقررات اجباری در قیمت گذاری دستوری و الزام به بهره‌وری و انتخاب آزاد اقتصادی در این حوزه‌ها ولی متأسفانه بدلائل نامشخصی بدون توجه به این قانون بالادستی همچنان الزام به تناظر آرین توسط وزارت جهاد کشاورزی برقرار است که لازم است به آثار نامطلوب آن توجه ویژه‌ای شود.

۳-۱- در صورتی احیای آرین به نتیجه مطلوب خواهد رسید که از مرحله اجداد تا بازار رسانی گوشت این سویه صرفاً در دو زنجیره متعلق به سازمان اقتصادی کوثر و سازمان اتکا در سقف یا کف معین شده در برنامه هفتم پیشرفت صورت پذیرد و از پراکنده کردن پرورش آن در مزارع غیر استاندارد، غیر قابل ردیابی و غیر قابل جبران از نظر خسارات اقتصادی که منجر به بروز تخلقات متعدد در مسیر پرورش آن خواهد شد جداً خودداری شود (در این رابطه گزارش اندیشکده اقتصاد مقاومتی تحت عنوان: آثار سیاست جوجه‌ریزی متناظر در بازار مرغ و سهم سویه آرین انتشار اسفند ماه ۱۴۰۲ قابل توجه است).

۴-۱- براساس قوانین بالادستی که در سیاست‌های اجرایی اصل ۴۴ قانون اساسی و مقررات حمایت از تولید، تصریح کامل دارد و تأکیدات مقام معظم رهبری برای کمک به تولید کشور، الزام غیر رقابتی جوجه‌ریزی آرین در مزارع مادر و گوشتی در مقایسه با سویه‌های خارجی فعال در کشور بر ضد منافع مرغدارانی است که ملزم به جوجه‌ریزی آرین می‌باشند و مصوبات دبیرخانه شعام و کمیته ملی احیای آرین نیز نباید بر خلاف این مقررات بالادستی باشد ولی همواره روند قبلی در سال ۱۴۰۳ نیز ادامه یافته و دستاورد قابل دفاعی که بتواند مرغداران و دلسوزان منافع ملی کشور را قانع کند، ارائه نشده که لازم است بر مبنای رویکرد برنامه هفتم پیشرفت اتخاذ روش شده و از تکرار اشتباهات گذشته بطور جدی خودداری شود.

بخش دوم: آمارنامه و عملکرد مرغ اجداد گوشتی و تحلیل آن

۱-۲- نحوه تأمین اجداد گوشتی: جوجه ریزی مرغ اجداد گوشتی در سال ۱۴۰۴ از انواع سویه‌های نژادی در ۴ نوع راس ایرانی، آرپوراکرز (آپلاس)، ایندین ریور و آرین بوده و بجز ۲ سویه ایندین ریور و آرپوراکرز که در میزان حداقلی به صورت وارداتی و اصیل تهیه شده، سویه‌های آرین، راس بصورت داخلی تأمین شده و لازم بذکر است که گسست ژنتیکی در سویه راس که اجداد اصیل آن حداقل ۶ سال است وارد نشده باعث کاهش کمیت و کیفیت جوجه تولیدی آنها گردیده و ضروری است بنابر مکاتبات متعدد این فدراسیون با مقامات ذیصلاح، برای از سرگیری مجدد واردات آنها اقدام اساسی صورت پذیرد.

۲-۲- نحوه مالکیت اجداد گوشتی: مجموعاً هشت شرکت خصوصی و دولتی با مجموع ظرفیت ۹۴۱,۳۳۰ قطعه (خط D) واقع در ۱۲ استان بشرح جدول شماره یک، مالکان اصلی مرغ اجداد گوشتی کشور هستند که برخی از آنها با مشارکت موقت برخی از فارم‌ها نسبت به تکمیل یا افزایش ظرفیت کاری خود اقدام نموده‌اند.

جدول ۱ - ظرفیت پروانه‌ای واحدهای اجداد گوشتی - آمار سال ۱۴۰۴

ظرفیت مزارع مرغ اجداد گوشتی کشور (قطعه)		
ظرفیت خط D	ظرفیت کل	بخش / واحد
۵۷۹/۵۰۰	۱/۰۲۹/۲۹۳	خصوصی
۷۳/۵۰۰	۱۳۶/۰۰۰	فارم ۱ شرکت طیور بهشت
۴۶/۵۰۰	۸۶/۰۰۰	فارم ۲ - شرکت طیور بهشت
۳۰/۰۰۰	۵۲/۵۰۰	شرکت مجتمع تولید گوشت سحر شاهین
۲۲/۰۰۰	۴۵/۵۴۰	شرکت نیکوطیور نوشهر
۲۲/۰۰۰	۳۷/۸۹۵	شرکت نیکوطیور گلستان (فارم یک)
۲۲/۰۰۰	۳۷/۸۹۵	شرکت نیکوطیور گلستان (فارم دو)
۲۵/۰۰۰	۴۵/۰۰۰	اجداد کاسپین
۲۴/۰۰۰	۴۰/۰۰۰	فارم ۲ حسین عرب
۲۳/۵۰۰	۳۹/۵۰۰	حسین عرب (فارم ۳)
۲۲/۰۰۰	۳۹/۴۹۰	سپید طیور پارس نیاک (فارم ۲)
۲۰/۰۰۰	۳۷/۸۰۰	اجداد گلدشت سیمین
۲۰/۰۰۰	۳۷/۸۰۰	شرکت اجداد بهپور
۲۰/۰۰۰	۳۷/۳۳۶	تعاونی ۱۵۲ نوک طلائی آذربایجان
۲۰/۰۰۰	۳۴/۴۰۶	مرغ اجداد زربال (فارم ۱ آریا مرغ گیلان)
۲۰/۰۰۰	۳۴/۴۰۶	مرغ اجداد زربال (فارم ۲ آریا مرغ گیلان)
۲۰/۰۰۰	۳۴/۳۰۰	سپید طیور پارس نیاک
۱۹/۰۰۰	۳۴/۱۰۵	مرغ اجداد حبیب اله نعیم
۲۵/۰۰۰	۳۳/۹۱۷	شرکت مرغ اجداد کرمان فارم ۱
۲۵/۰۰۰	۳۳/۹۱۷	مرغ اجداد کرمان فارم ۲
۲۵/۰۰۰	۳۳/۹۱۷	مرغ اجداد کرمان فارم ۳
۱۴/۰۰۰	۳۲/۰۲۰	اجداد سبزدشت فارم ۱
۱۴/۰۰۰	۳۰/۰۵۰	اجداد سبزدشت فارم ۲
۱۴/۰۰۰	۳۴/۰۰۰	اجداد سبزدشت فارم ۳
۱۳/۰۰۰	۲۱/۵۰۰	اجداد پارس
۳۶۱/۸۳۰	۵۸۱/۴۵۰	دولتی و عمومی غیر دولتی
۵۰/۰۰۰	۸۰/۰۰۰	دیزباد (پلاک ۳)
۴۹/۸۳۰	۶۱/۴۶۰	وزارت جهاد کشاورزی - مجتمع لاین آریا بابلکنار
۳۳/۰۰۰	۴۴/۸۸۵	مرغ اجداد زربال (فارم ۱ سپیدان)
۳۳/۰۰۰	۴۴/۸۸۵	مرغ اجداد زربال (فارم ۲ سپیدان)
۲۱/۰۰۰	۴۰/۰۰۰	شرکت شمال شرق اتکا (شرکت مزارع نوین ایرانیان)
۲۲/۰۰۰	۳۷/۸۴۷	مرغ اجداد زربال (فارم ۱ تنکابن)
۲۲/۰۰۰	۳۷/۸۴۷	مرغ اجداد زربال (فارم ۲ تنکابن)
۲۲/۰۰۰	۳۷/۸۴۷	مرغ اجداد زربال (فارم ۲ لاکان)
۲۲/۰۰۰	۳۷/۸۴۷	مرغ اجداد زربال (فارم ۳ تنکابن)
۲۲/۰۰۰	۳۷/۸۴۷	مرغ اجداد زربال (فارم ۳ لاکان)
۲۲/۰۰۰	۳۷/۶۳۵	مرغ اجداد زربال (فارم ۱ لاکان)
۱۶/۰۰۰	۳۴/۰۰۰	سازمان تعاونی مصرف کادر نیروهای مسلح اتکا (تک دوره ای اجداد)
۱۵/۰۰۰	۲۸/۳۵۰	مرغ اجداد زربال (فارم ۲ زرین پر کیان)
۱۲/۰۰۰	۲۱/۰۰۰	مرغ اجداد زربال (فارم ۱ زرین پر کیان)
۹۴۱/۳۳۰	۱/۶۱۰/۷۴۳	مجموع

۲-۳- آمار کلی جوجه‌ریزی اجداد: جدول ۲ مقایسه تعداد جوجه‌ریزی اجداد کشور و سهم سویه‌های اجدادی گوشتی در ۷ سال اخیر را نشان می‌دهد. توجه به عدم جوجه‌ریزی اجداد از سویه‌های راس و کاب اصیل وارداتی و افزایش بسیار قابل توجه سهم راس دستکاری شده ایرانی حتی در مقابل سویه آراین و نتایج حاصل از آن در تأمین جوجه یکروزه گوشتی با کیفیت و دارای بهره‌وری لازم با توجه به مشکلات جدی تأمین نهاده‌های دامی در کشور ضروری است.

جدول ۲- مقایسه جوجه‌ریزی انواع سویه‌های نژادی اجداد گوشتی در ۷ سال اخیر

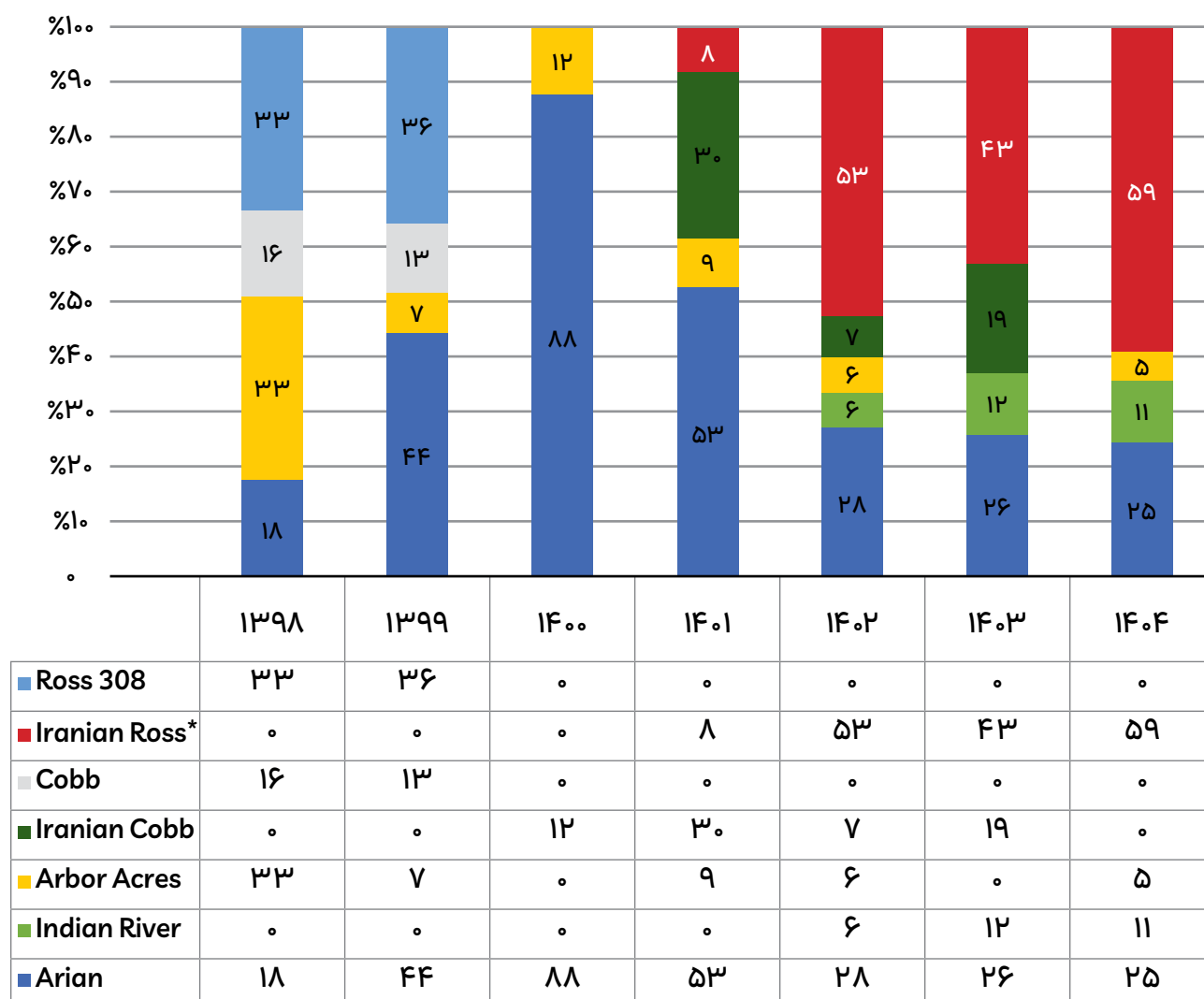
سال	Ross 308	Iranian Ross	Cobb500	Iranian Cobb	Arbor Acres	Indian River	Arian	جمع کل
۱۳۹۸	۶۴,۶۶۱	-	۳۱,۸۷۵	-	۶۴,۴۸۰	-	۳۵,۱۰۶	۱۹۶,۱۲۲
۱۳۹۹	۱۱۳,۳۰۷	-	۴۲,۰۰۰	-	۲۰,۸۰۰	-	۱۴۱,۱۹۱	۳۱۷,۲۹۸
۱۴۰۰	-	-	-	۴۳,۶۸۰	-	-	۳۲۸,۳۳۳	۳۷۲,۰۱۳
۱۴۰۱	-	۱۸,۳۲۱	-	۶۷,۰۰۰	۲۰,۸۰۰	-	۱۱۷,۰۳۵	۲۲۳,۱۵۶
۱۴۰۲	-	۱۸۵,۷۲۵	-	۲۵,۰۰۰	۲۰,۸۰۰	۲۰,۸۰۰	۱۰۰,۴۳۷	۳۵۲,۷۶۲
۱۴۰۳	-	۹۷,۷۹۸	-	۴۲,۰۰۰	-	۲۶,۰۰۰	۶۰,۱۴۵	۲۲۵,۹۴۳
۱۴۰۴	-	۲۲۵,۹۸۵	-	-	۲۰,۸۰۰	۴۱,۶۰۰	۹۵,۶۰۲	۳۸۳,۹۸۷

منبع: آمارهای وزارت جهاد کشاورزی، انجمن جوجه یکروزه، سامانه سماصط (آنالیزور توزیع جوجه)

۲-۴- سهم سویه‌ها در جوجه‌ریزی اجداد گوشتی: در سال ۱۴۰۴ از مجموع ۳۸۳,۹۸۷ قطعه جوجه‌ریزی اجداد، ۵۹ درصد سویه راس ایرانی، کاب صفر درصد، آراین ۲۵ درصد، ایندین ریور ۱۱ درصد و آربوراکرز هم ۵ درصد بوده است.

شایان ذکر است بر مبنای برنامه ۵ ساله پیشنهادی صنعت طیور، تعداد ۲۶۰ هزار قطعه از مجموع نژادهای وارداتی و آراین برای تأمین نیاز جوجه مادر گوشتی و در نهایت گوشت تولیدی کشور کفایت می‌کرد ولی بدلیل عملکرد پایین تر آراین و سویه راس ایرانی، تعداد اجداد جوجه‌ریزی شده حداقل ۳۰ درصد بیشتر از عدد پیش بینی انجام شده، ضمن اینکه بیش از ۵۳۰ هزار قطعه جوجه مادری از دو سویه کاب ۵۰۰ و راس ۳۰۸ در سال ۱۴۰۴ وارد شده که مازاد بر تولید جوجه‌های حاصل از اجدادی در این سال بوده است.

سهم سویه ها در جوجه ریزی اجداد مرغ گوشتی از سال ۱۳۹۸ لغایت ۱۴۰۴

*: باقیمانده سویه راس و کاب اصیل موجود از سال ۱۳۹۹ که بدلیل عدم واردات سویه اصیل بروز شده همچنان با روش های گسست ژنتیکی در ایران بازاریابی شده تولید و فروش جوجه تحت عنوان سویه اصلی صورت می پذیرد.

منبع: آمارهای وزارت جهاد کشاورزی، انجمن جوجه یکروزه، سامانه سماسط (آنالیزور توزیع جوجه)

۲-۵- واردات اجداد گوشتی: نکته قابل توجه اینکه پس از ۳ سال وقفه و ممنوعیت واردات اجداد به کشور (از سال

۱۳۹۹)، تنها برای ۲ سویه ایندین ریور و آریوراکرز امکان واردات حداقلی از سال ۱۴۰۲ و بعد از آن محقق شد ولی در مورد کاب ۵۰۰ و راس ۳۰۸ هنوز هیچگونه مجوز وارداتی صادر نشده، ضمن اینکه برای دو سویه وارد شده نیز محدودیت سهمیه ای وجود دارد که لازم است در برنامه کشوری بر اساس ضرورت بهره وری اجداد موجود تجدید نظر لازم صورت گیرد.

۲-۶- در مورد سویه راس متأسفانه توسط شرکت صاحب این سویه (برخلاف عرف علمی - اجرایی و تعهدات تجاری

به شرکت لاین یا اجداد کبیر خارجی این سویه) گسست ژنتیکی و تکثیر سویه اجدادی در داخل کشور صورت گرفته که نتیجه آن کاهش قابل توجه جوجه های مادری حاصل از آنها و هدر رفت منابع ملی بخصوص در مصرف نهاده های وارداتی شده و خسارت تولید کمتر از استاندارد جوجه را نیز ایجاد کرده است.

بخش سوم: آمارنامه و عملکرد مرغ مادر گوشتی و تحلیل آن

۱-۳ ظرفیت پروانه ای مرغ مادر گوشتی: اطلاعات ظرفیت پروانه ای مزارع مرغ مادر گوشتی کشور در سال ۱۴۰۴

بشرح جدول زیر می باشد همانگونه که مشاهده می شود حدود ۸۶ درصد تعداد و ۵۶ درصد ظرفیت مزارع مادر گوشتی در ۶ استان شمالی و شمال غربی کشور متمرکز می باشند.

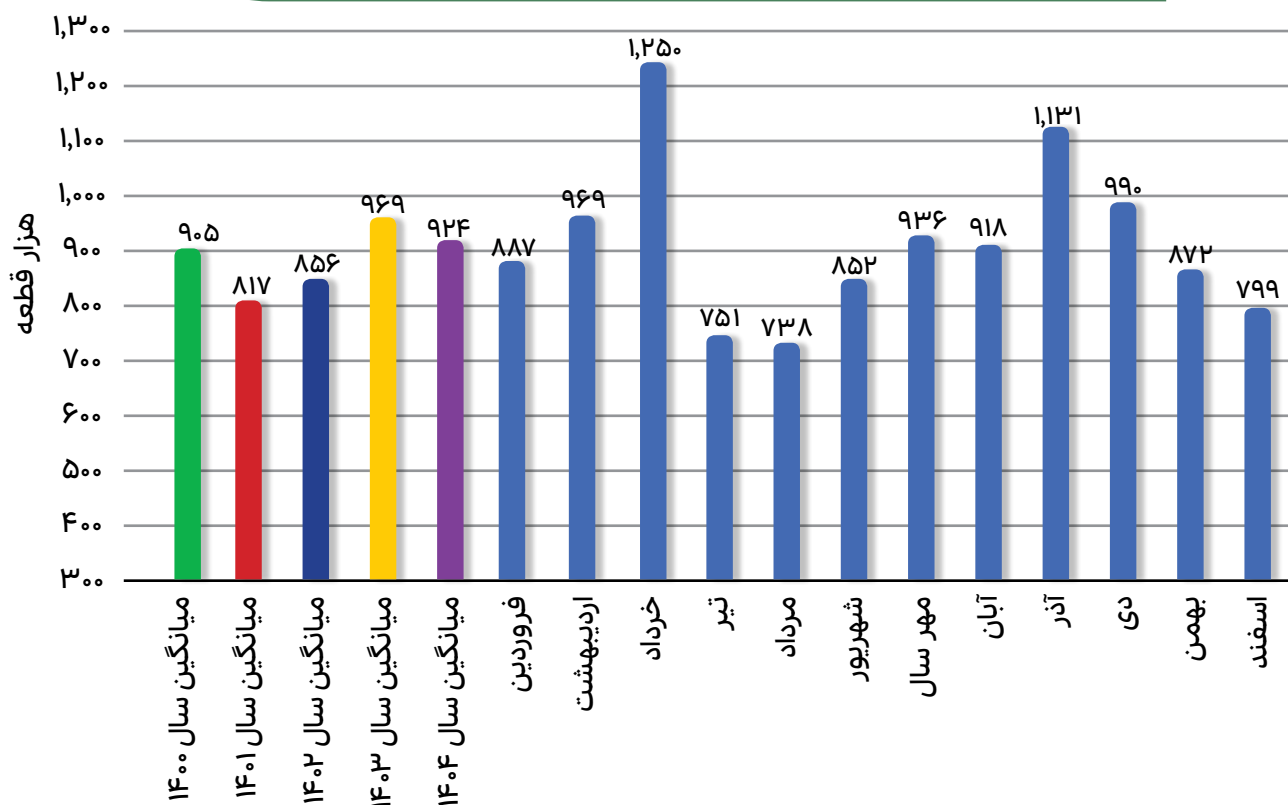
جدول ۱ - رتبه بندی ظرفیت پروانه ای مزارع مرغ مادر گوشتی کشور در سال ۱۴۰۴

ردیف	استان	تعداد	مجموع ظرفیت	سهم از ظرفیت (%)
۱	مازندران	۲۲۳	۶,۷۹۳,۰۶۹	۲۰/۹
۲	گیلان	۱۱۷	۴,۴۳۱,۷۶۴	۱۳/۶
۳	گلستان	۷۴	۲,۷۷۱,۳۴۰	۸/۵
۴	اردبیل	۵۰	۲,۱۹۷,۹۶۸	۶/۸
۵	آذربایجان غربی	۷۶	۲,۰۹۴,۷۳۵	۶/۴
۶	آذربایجان شرقی	۵۸	۱,۹۷۲,۶۰۰	۶
۷	قزوین	۲۹	۱,۳۵۳,۴۰۰	۴/۱
۸	زنجان	۲۳	۱,۲۸۹,۹۰۰	۳/۹۷
۹	تهران	۳۶	۱,۲۶۳,۵۰۸	۳/۹
۱۰	خراسان رضوی	۲۰	۱,۱۶۹,۴۰۴	۳/۶
۱۱	مرکزی	۲۲	۱,۰۰۶,۳۷۷	۳/۱
۱۲	خوزستان	۵	۷۴۵,۵۲۰	۲/۳
۱۳	اصفهان	۱۶	۶۸۹,۹۰۰	۲/۱
۱۴	کردستان	۲۰	۶۱۰,۸۷۵	۱/۸۸
۱۵	فارس	۱۳	۵۳۲,۹۰۰	۱/۶۴
۱۶	همدان	۱۹	۵۲۰,۱۰۰	۱/۶
۱۷	کرمان	۸	۴۵۳,۰۰۰	۱/۴
۱۸	کرمانشاه	۱۰	۳۷۶,۵۰۱	۱/۱۶
۱۹	البرز	۱۰	۳۴۱,۶۲۰	۱
۲۰	یزد	۵	۳۲۴,۶۰۰	۱
۲۱	سمنان	۸	۳۰۷,۸۰۰	۰/۹۵
۲۲	خراسان جنوبی	۴	۲۶۳,۶۰۰	۰/۸
۲۳	لرستان	۷	۲۴۹,۶۰۰	۰/۷۷
۲۴	قم	۵	۱۸۹,۸۰۳	۰/۵۸
۲۵	چهار محال و بختیاری	۶	۱۶۶,۰۰۰	۰/۵۱
۲۶	خراسان شمالی	۳	۱۲۷,۰۰۰	۰/۳۹
۲۷	سیستان و بلوچستان	۲	۹۱,۸۰۰	۰/۲۸
۲۸	بوشهر	۲	۷۲,۰۰۰	۰/۲۲
۲۹	هرمزگان	۲	۶۵,۰۰۰	۰/۲
	مجموع	۸۷۳	۳۲,۴۷۱,۸۸۴	۱۰۰

نکته: اگر نگاهی به ظرفیت پروانه ای فوق بیاندازیم و برای آن میزان حداقل ۱۴۵ قطعه جوجه که عدد حداقلی از عملکرد می باشد و ۸۵ درصد جوجه درآوری را لحاظ کنیم به این معناست که در بدترین شرایط، امکان تولید ۴ میلیارد قطعه جوجه وجود دارد و تولید ۱/۸ میلیارد قطعه در سال ۱۴۰۴ با فرض صحت قطعی آمار به معنای این است که فقط ۴۴ درصد ظرفیت مرغ مادری فعال است و ۵۶ درصد سرمایه گذاری صورت گرفته همواره بلااستفاده مانده است ضمن اینکه ظرفیت جوجه کشی کشور نیز در شرایطی است که بیش از این میزان تولید جوجه در آن میسر نبوده و لازم است بطور جدی برای توسعه کارخانجات جوجه کشی اقدام عملی شود.

۲-۳- عملکرد مزارع مرغ مادر گوشتی: ظرفیت واحدهای مرغ مادر در سال ۱۴۰۴ نسبت به سال گذشته از نظر تعداد حدود ۳/۲ درصد و از نظر ظرفیت ۳/۳ درصد رشد داشته، با اینحال در سال ۱۴۰۴ بدلیل ناکارآمدی سویه آرین و الزام مرغداران مادر به تناظر جوجه ریزی آرین، میزانی نامشخص از جوجه یکروزه یا تخم مرغ نطفه دار مادری از سویه راس ۳۰۸ بصورت غیرمجاز و عمدتاً از کشورهای همسایه غربی وارد کشور شده و بطور مخفیانه جایگزین سویه آرین در واحدهای مرغ مادر شده است. البته برآوردی از آن هم وجود ندارد ولی می تواند اثباتی برای تجدید نظر جدی در سیاست الزام به جوجه ریزی از سویه آرین باشد.

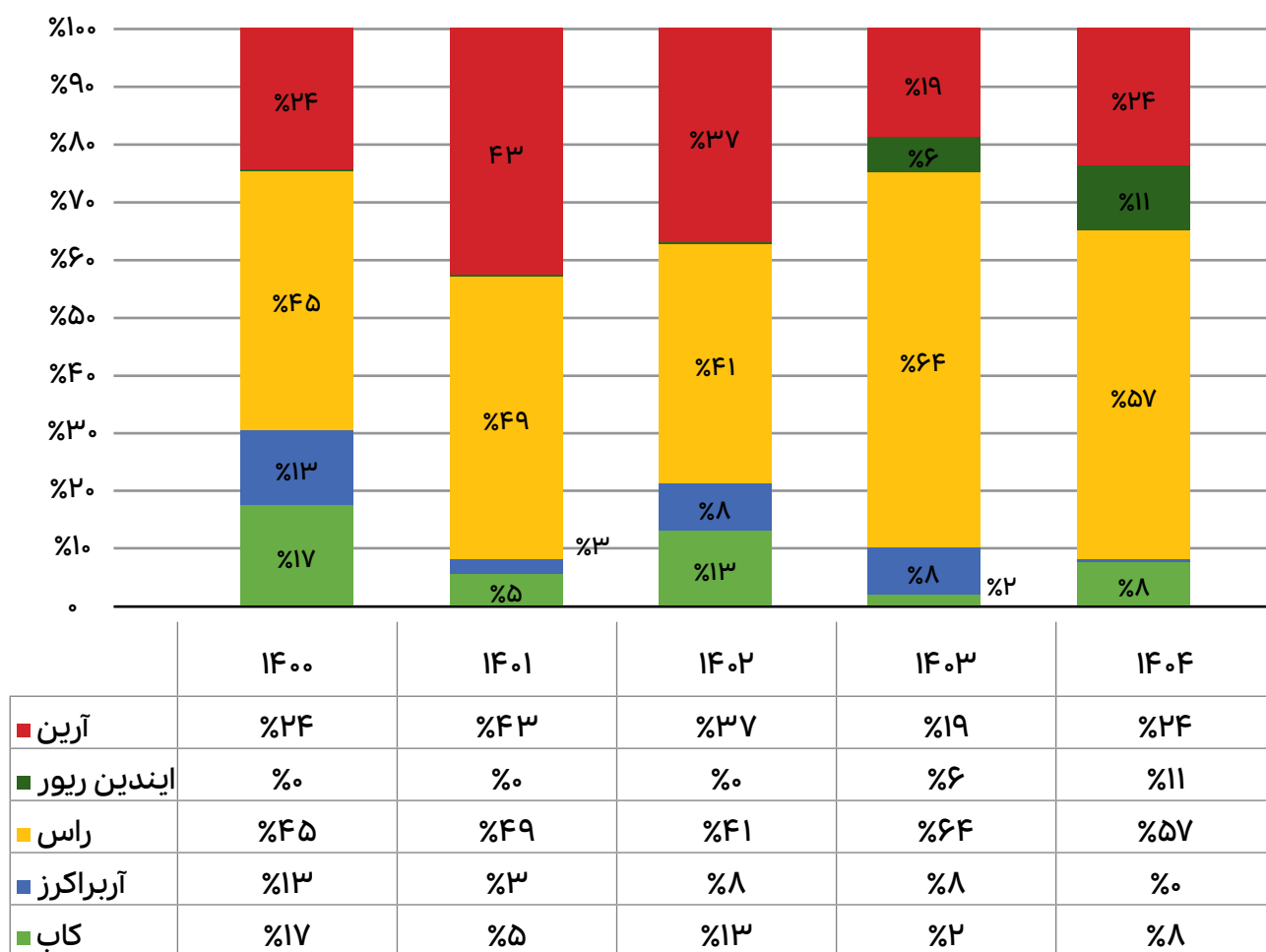
میزان جوجه ریزی ماهانه مزارع مرغ مادر گوشتی در سال ۱۴۰۴

۳-۳- سهم سویه‌ها در جوجه‌ریزی مادر گوشتی: مرغ مادر گوشتی کشور در سال ۱۴۰۴ با مجموع حدود

۱۱/۴ میلیون قطعه جوجه‌ریزی کاهش ۴/۶ درصدی نسبت به سال گذشته داشته و جوجه ریزی در انواع سویه‌های راس، کاب، ایندین ریور و آراین بوده و از سویه آربراگز جوجه ریزی انجام نشده است و صرفاً از جوجه ریزی سال قبل استفاده شده که در این راستا سهم راس ۵۷ درصد، کاب ۸ درصد، ایندین ریور ۱۱ درصد و آراین ۲۴ درصد بوده است. در زیر نمودار مقایسه‌ای سهم نژادی در جوجه ریزی مزارع مادر گوشتی در سال‌های ۱۴۰۰ الی ۱۴۰۴ جهت مزید اطلاع آورده شده است.

مقایسه درصد سهم سویه‌ها در جوجه‌ریزی مزارع مادر گوشتی
طی سالهای ۱۴۰۰ لغایت ۱۴۰۴

- عملکرد مقایسه‌ای ماهانه جوجه‌ریزی مادر گوشتی: جدول ۲ روند جوجه‌ریزی مرغ مادر گوشتی طی

سال‌های ۱۴۰۰ الی ۱۴۰۴ را نشان می‌دهد که گرچه در مجموع تعداد قابل قبولی از جوجه‌ریزی در سال ۱۴۰۴ رخ داده و از ضریب تغییرات معقولی برخوردار بوده است ولی چون آمار سویه آراین که عمدتاً منجر به تولید نهایی جوجه نمی‌شود و صرفاً بر روی کاغذهای آماری قید می‌شود همواره مشکلاتی در سطح مرغداری‌های مادر مشهود بوده که به آن توجه نشده و مجبور شده ایم که واردات تخم نطفه دار و جوجه یکروزه مادری بصورت رسمی و حتی غیر رسمی به کشور داشته باشیم.

جدول ۲- جوجه‌ریزی مزارع مرغ مادرگوشتی در سال های ۱۴۰۰ الی ۱۴۰۴ به تفکیک ماه

جوجه ریزی مزارع مرغ مادرگوشتی (هزار قطعه)					
ماه	۱۴۰۰	۱۴۰۱	۱۴۰۲	۱۴۰۳	۱۴۰۴
فروردین	۹۳۸,۴۹۱	۸۶۱,۵۵۵	۱,۰۶۵,۰۴۰	۸۱۱,۲۶۰	۸۸۷,۲۰۶
اردیبهشت	۱,۰۰۵,۶۹۰	۹۶۴,۸۵۶	۹۲۱,۷۲۸	۱,۰۹۱,۳۲۵	۹۸۴,۶۸۰
خرداد	۱,۱۲۷,۴۹۱	۹۹۵,۱۴۶	۷۵۶,۶۵۵	۱,۲۷۳,۰۷۵	۱,۲۴۹,۵۴۴
تیر	۱,۰۶۰,۵۰۵	۷۳۴,۳۹۷	۸۳۵,۹۹۰	۱,۰۳۱,۲۷۳	۸۸۵,۲۴۸
مرداد	۸۹۹,۴۴۸	۶۶۸,۸۶۵	۸۷۸,۵۵۵	۸۴۱,۹۹۳	۷۳۸,۱۱۲
شهریور	۸۷۷,۳۹۰	۸۶۵,۸۸۴	۵۲۸,۶۵۵	۸۵۵,۱۰۴	۱,۰۰۸,۸۰۳
مهر	۵۰۱,۸۴۵	۷۲۳,۳۸۰	۱,۱۶۱,۰۱۴	۱,۰۴۳,۶۶۱	۹۶۸,۹۱۸
آبان	۷۷۲,۰۶۷	۹۵۰,۸۳۴	۷۳۳,۲۹۴	۱,۱۵۸,۷۹۱	۹۱۷,۸۱۸
آذر	۹۹۲,۶۶۶	۹۴۴,۹۸۲	۹۸۶,۷۰۵	۹۹۱,۳۳۹	۱,۱۳۰,۷۶۰
دی	۷۹۹,۲۵۳	۷۵۸,۸۶۰	۶۶۹,۱۱۵	۹۲۱,۶۲۱	۹۸۹,۵۳۱
بهمن	۹۴۵,۹۷۵	۵۸۵,۶۸۲	۷۵۰,۴۴۰	۹۳۹,۵۶۵	۸۷۱,۹۰۶
اسفند	۹۳۶,۶۶۴	۷۴۸,۴۷۰	۹۸۵,۴۸۰	۶۶۶,۱۶۰	۷۹۹,۱۳۷
جمع کل	۱۰,۸۵۷,۴۸۵	۹,۸۰۲,۹۱۱	۱۰,۲۷۲,۶۷۱	۱۱,۶۲۶,۵۷۰	۱۱,۴۳۱,۶۶۳
میانگین ماهیانه	۹۰۴,۷۹۰	۸۱۶,۹۰۹	۸۵۶,۰۵۶	۹۶۸,۸۸۱	۹۵۲,۶۳۹
(CV) ضریب تغییرات	۱۸%	۱۶%	۲۱%	۱۷%	۱۵%

۳-۵- مدیریت اقتصادی مرغ مادر گوشتی: گرچه عمر اقتصادی مرغ مادر گوشتی ۶۴ هفته است ولی از

آنجایی که وزارت جهاد کشاورزی و سایر اعضای کمیته ملی احیای سویه آرین از یکسو و اصرار بخش عمومی غیر دولتی مالک سویه راس به ادامه نگهداری این سویه با دستکاری ژنتیکی متعدد، سیاست تکثیر این سویه ها را جایگزین اقدامات بنیادی بهره وری نمودند و واردات اجداد راس ۳۰۸ به کشور حداقل طی ۶ سال به تعویق افتاده و به ضرورت تأمین جوجه یکروزه تجاری مورد نیاز، سن گله های مادری اجازه افزایش یافته و تا سنین بالای استاندارد ادامه یافت، حاصل آن کاهش جوجه درآوری، کاهش کیفیت جوجه استحصالی و در نتیجه مشکلات کیفیتی و بهداشتی در رشد مرغ ها بوده است.

۳-۶- واردات تخم نطفه دار و جوجه یکروزه:

در ۱۰ ماهه سال ۱۴۰۴ (آمار ۲ ماه آخر سال ۱۴۰۴ تا تاریخ انتشار این مجموعه توسط مرکز آمار ایران منتشر نشده است) بیش از ۵۴ میلیون عدد تخم نطفه دار به ارزش حدود ۲۵ میلیون دلار و مقدار ۲۳۰ هزار قطعه جوجه یکروزه گوشتی به ارزش ۱۵۷ هزار دلار و ۵۳۰ هزار قطعه جوجه مادری بصورت رسمی بعلاوه آمار نامشخصی جوجه مادری (عمدتاً از منبع اربیل عراق) وارد کشور شد که نمی توان آنرا در سیاست های کلان کشور که مبتنی بر خوداتکایی تولید جوجه و گوشت مرغ و کسب بازارهای صادراتی است، نادیده انگاشت.

آمارنامه و تحلیل عملکرد مرغ گوشتی

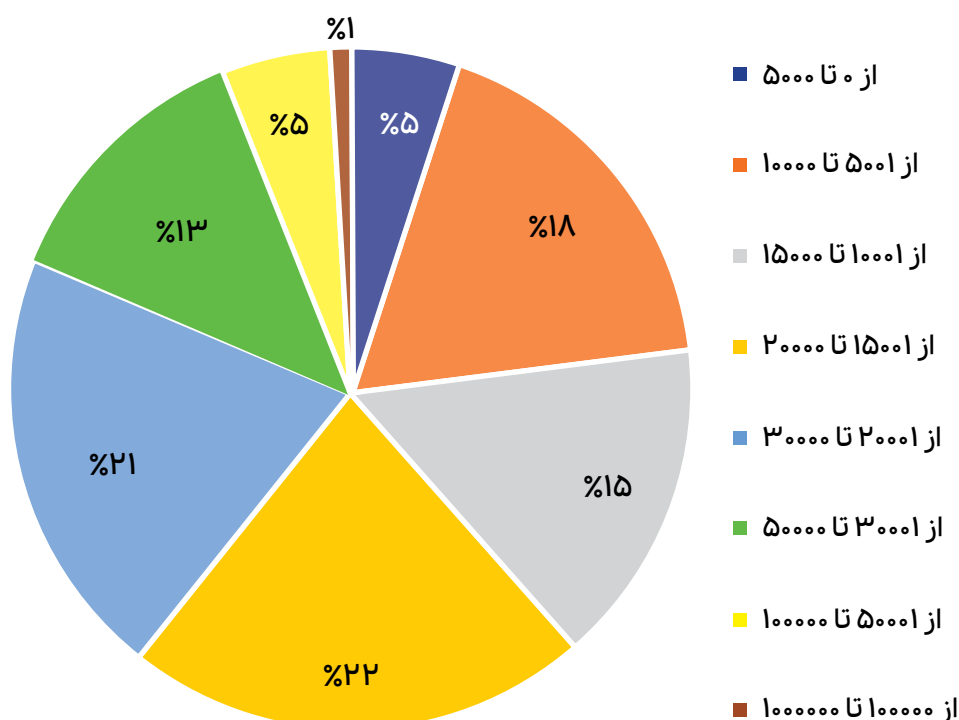
۱-۴ ظرفیت تولید گوشت مرغ: در حال حاضر (سال ۱۴۰۴) در بخش پرورش مرغ گوشتی ۱۹۲۹۸ واحد

پرورشی با ظرفیت پروانه‌ای حدود ۴۸۴ میلیون قطعه مرغ گوشتی در دوره، با میانگین ۳/۸ دوره پرورش در سال برای مجموع مرغداری‌های عادی و زنجیره یکپارچه و محاسبه میانگین وزن لاشه مرغ کشتار شده به میزان ۱/۸ کیلوگرم، قادر به تولید گوشت مرغ به ظرفیت تولید اسمی حداقل ۳/۳ میلیون تن گوشت مرغ در سال است. از جدول چنین بر می‌آید که قریب ۶۰ درصد ظرفیت مرغ گوشتی کشور در ۱۰ استان متمرکز شده است و از لحاظ اندازه عملیاتی بیش از ۸۰ درصد واحدهای مرغ گوشتی کشور در محدوده زیر ۳۰ هزار قطعه می‌باشند که در اهمیت و ضرورت ترویج و گسترش زنجیره‌های یکپارچه تولید باید مد نظر باشند.

جدول ۱- تفکیک ظرفیتی مرغداری‌های گوشتی به ترتیب بالاترین سهم استانی (سال ۱۴۰۴)

ردیف	استان	تعداد واحد	۵۰۰۰ تا	۱۰۰۰۰ تا	۱۵۰۰۰ تا	۲۰۰۰۰ تا	۲۵۰۰۰ تا	۳۰۰۰۰ تا	۳۵۰۰۰ تا	۴۰۰۰۰ تا	مجموع ظرفیت	سهم از ظرفیت مجموع (%)
۱	مازندران	۱۹۵۹	۷۰	۵۰۱	۲۸۹	۳۸۵	۳۷۳	۲۴۸	۸۲	۱۱	۴۳,۹۸۸,۲۵۰	۹%
۲	گلستان	۱۰۲۵	۱۷	۱۱۹	۱۳۱	۱۰۴	۲۴۸	۱۸۰	۱۶۰	۶۶	۴۱,۲۴۲,۹۴۸	۹%
۳	اصفهان	۱۵۰۲	۶۰	۳۱۱	۲۴۹	۲۵۹	۳۱۴	۲۰۶	۸۹	۱۴	۳۸,۲۵۰,۵۰۶	۸%
۴	خ. رضوی	۱۶۳۶	۹۹	۳۰۶	۳۲۸	۳۴۸	۲۳۵	۲۳۸	۷۱	۱۱	۳۶,۱۴۱,۰۲۳	۷%
۵	فارس	۹۷۹	۴	۱۱۲	۸۹	۸۹	۳۱۸	۲۵۰	۱۰۶	۱۱	۳۱,۸۰۳,۵۱۷	۷%
۶	گیلان	۹۱۵	۶۲	۱۲۰	۹۴	۱۲۸	۲۸۶	۱۳۹	۷۱	۱۵	۲۹,۲۹۷,۰۷۱	۶%
۷	خوزستان	۹۷۷	۷	۱۲۸	۱۲۴	۲۹۳	۲۶۲	۱۳۷	۲۶		۲۲,۵۷۳,۶۹۷	۵%
۸	آ. غربی	۷۳۹	۱۵۶	۸۰	۲۰۳	۱۹۹	۷۸	۱۵	۸		۱۸,۸۸۵,۲۶۵	۴%
۹	آ. شرقی	۷۲۶	۲۳	۱۳۹	۱۵۳	۱۳۵	۱۶۷	۷۳	۲۹	۷	۱۶,۵۰۳,۳۹۱	۳%
۱۰	لرستان	۷۰۰	۱۶	۶۸	۱۱۱	۲۴۸	۱۴۴	۸۸	۲۲	۳	۱۶,۳۲۹,۴۰۰	۳%
۱۱	کردستان	۷۵۱	۳۵	۱۱۴	۱۱۶	۲۱۵	۱۹۶	۶۷	۸		۱۵,۴۹۶,۴۰۰	۳%
۱۲	کرمان	۶۸۹	۷۶	۲۱۳	۸۴	۱۶۰	۸۱	۵۱	۱۹	۵	۱۲,۸۱۳,۱۹۰	۳%
۱۳	مرکزی	۵۵۵	۱۶	۱۳۶	۶۳	۱۵۴	۱۰۴	۵۷	۲۱	۴	۱۲,۴۱۱,۶۸۹	۳%
۱۴	همدان	۴۹۷	۳۲	۷۰	۷۴	۷۹	۱۲۲	۹۱	۲۵	۴	۱۲,۳۷۹,۱۲۰	۳%
۱۵	خ. جنوبی	۶۶۰	۷۰	۱۴۲	۸۸	۱۷۳	۱۰۲	۷۲	۱۲	۱	۱۲,۱۹۲,۷۰۵	۳%
۱۶	قزوین	۴۵۲	۱۵	۹۶	۷۳	۶۶	۸۲	۷۷	۴۲	۱	۱۱,۵۷۴,۲۰۰	۲%
۱۷	یزد	۶۳۲	۷۱	۱۸۱	۱۰۲	۱۳۳	۷۱	۵۳	۲۰	۱	۱۱,۴۴۹,۳۵۰	۲%
۱۸	سمنان	۳۶۴	۹	۵۲	۴۱	۷۵	۶۹	۷۷	۳۹	۲	۱۰,۵۶۲,۳۷۰	۲%
۱۹	کرمانشاه	۵۷۶	۱۶	۱۷۲	۵۱	۲۶۰	۵۹	۱۱	۶	۱	۱۰,۲۶۳,۰۴۵	۲%
۲۰	اردبیل	۴۵۶	۲۳	۱۱۰	۷۰	۱۰۴	۱۰۴	۲۸	۱۴	۳	۹,۵۳۷,۸۳۴	۲%
۲۱	س. و ب	۳۴۲	۱۰	۱۸	۱۵۱	۸۱	۶۴	۱۷	۱		۹,۳۵۶,۱۹۹	۲%
۲۲	هرمزگان	۳۲۲	۱	۱۶	۳۹	۸۵	۱۰۷	۶۰	۱۴		۸,۴۴۰,۸۲۰	۲%
۲۳	زنجان	۲۵۱	۲	۱۲	۱۲	۵۳	۷۴	۷۴	۲۴		۸,۰۲۲,۵۸۰	۲%
۲۴	ایلام	۳۴۶	۴۶	۵۲	۱۰۸	۹۷	۴۱	۱	۱		۸,۰۰۰,۷۹۵	۲%
۲۵	چ. بختیاری	۲۳۳	۱	۵۲	۱۸	۸۱	۵۰	۲۱	۴	۶	۷,۷۹۵,۶۲۰	۲%
۲۶	بوشهر	۲۱۶	۶	۳	۲۵	۸۵	۸۴	۱۳			۷,۲۱۶,۹۴۰	۱%
۲۷	تهران	۱۵۶	۳	۱۴	۱۵	۳۰	۲۵	۳۳	۲۱	۱۵	۷,۰۸۳,۲۲۹	۱%
۲۸	قم	۲۳۵	۱۴	۵۲	۴۴	۴۲	۴۳	۳۱	۹		۴,۸۸۵,۰۵۰	۱%
۲۹	خ. شمالی	۱۳۲	۴	۱۶	۱۳	۲۵	۲۲	۳۹	۱۲	۱	۴,۰۸۸,۶۵۰	۱%
۳۰	البرز	۱۱۵	۶	۳۲	۱۵	۱۶	۱۶	۱۹	۷	۴	۳,۰۵۹,۲۷۰	۱%
۳۱	کهگیلویه	۱۴۳	۱	۳۷	۱۸	۶۵	۱۲	۸	۲		۲,۷۳۵,۵۰۰	۱%
۳۲	جنوب کرمان	۱۷		۶	۱	۵	۴	۱			۳,۰۳۶,۰۲۱	۰%
	مجموع	۱۹,۲۹۸	۹۷۱	۳,۴۸۰	۲,۹۹۲	۴,۲۷۲	۳,۹۵۷	۲,۴۷۵	۹۶۵	۱۸۶	۴۸۴,۶۴۰,۴۳۱	
	سهم واحدها (%)		۵	۱۸	۱۵	۲۲	۲۱	۱۳	۵	۱		

درصد سهم گروه‌های ظرفیتی واحدهای گوشتی-۱۴۰۴

۲-۴- مقایسه ماهانه و سهم سویه‌ها از جوجه‌ریزی گوشتی: آنچه که در آمارهای برگرفته از سامانه

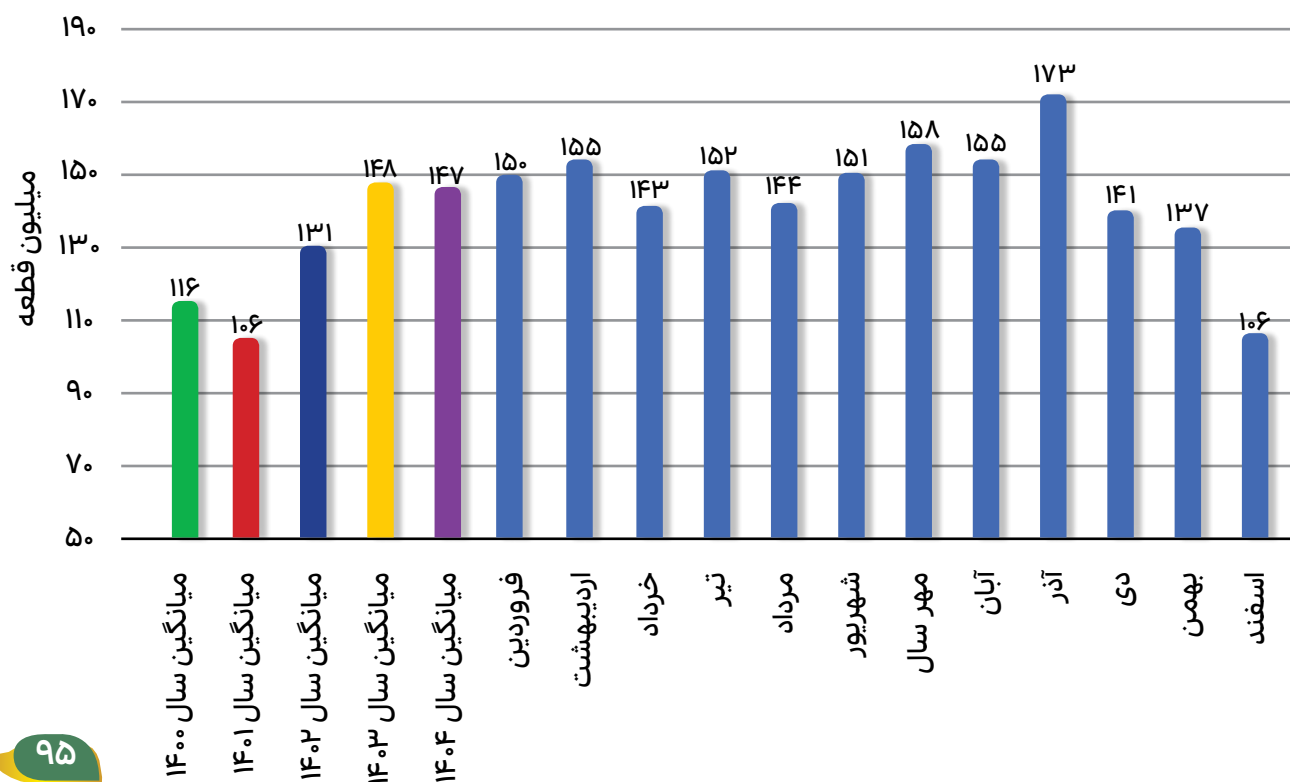
سماصط بدست می‌آید، در سال ۱۴۰۴ میزان جوجه‌ریزی تقریباً مشابه سال قبل بوده است. رشد بیش از ۲۰۰ میلیون قطعه جوجه ریزی اضافه تر نسبت به سال ۱۴۰۲ و قبل آن که قطعا "مصرف نهاده، واکسن، دارو و هزینه های لجستیکی را به کشور تحمیل کرده ناشی از رشد تقاضای مردم بوده یا اینکه ضرورت جبران کمبودهای حاصل از الزام تناظر سویه آرین و کاهش بهره وری ناشی از دستکاری ژنتیکی سویه‌های بین المللی بوده است؟ قابل توجه است که به هر حال باید اقتصاد مرغداری در اولویت برنامه و سیاست‌ها باشد تا بتوان پایداری تولید اقتصادی را بنا بر بهره‌وری صحیح و منطقی دنبال نمود.

به هر حال از مجموع حدود ۱/۷۷ میلیارد قطعه جوجه ریزی ثبت شده، سهم جوجه ریزی در مزارع گوشتی از آمیخته‌های مختلف برای سویه راس ۵۰ درصد، آرین ۲۷ درصد، کاب ۱۱ درصد، ایندین ریور ۱۰ درصد و آربوراکرز ۲ درصد بوده که البته بررسی‌های عملی از نتایج کشتار مرغ در کشتارگاه‌ها حاکی است که سهم جوجه‌ریزی واقعی از سویه آرین حداکثر ۱۰ درصد برآورد می‌شود و در عالم واقع، سایر سویه‌ها در خفا جایگزین آرین در مرغداری‌ها شده‌اند و بدیهی است آمار برگرفته از سامانه سماصط با آنچه که در عمل در مرغداری‌های گوشتی رخ داده مطابقت ندارد و البته که سویه راس ایرانی در جایگزینی با آرین سهم بسزایی ایفا نموده است.

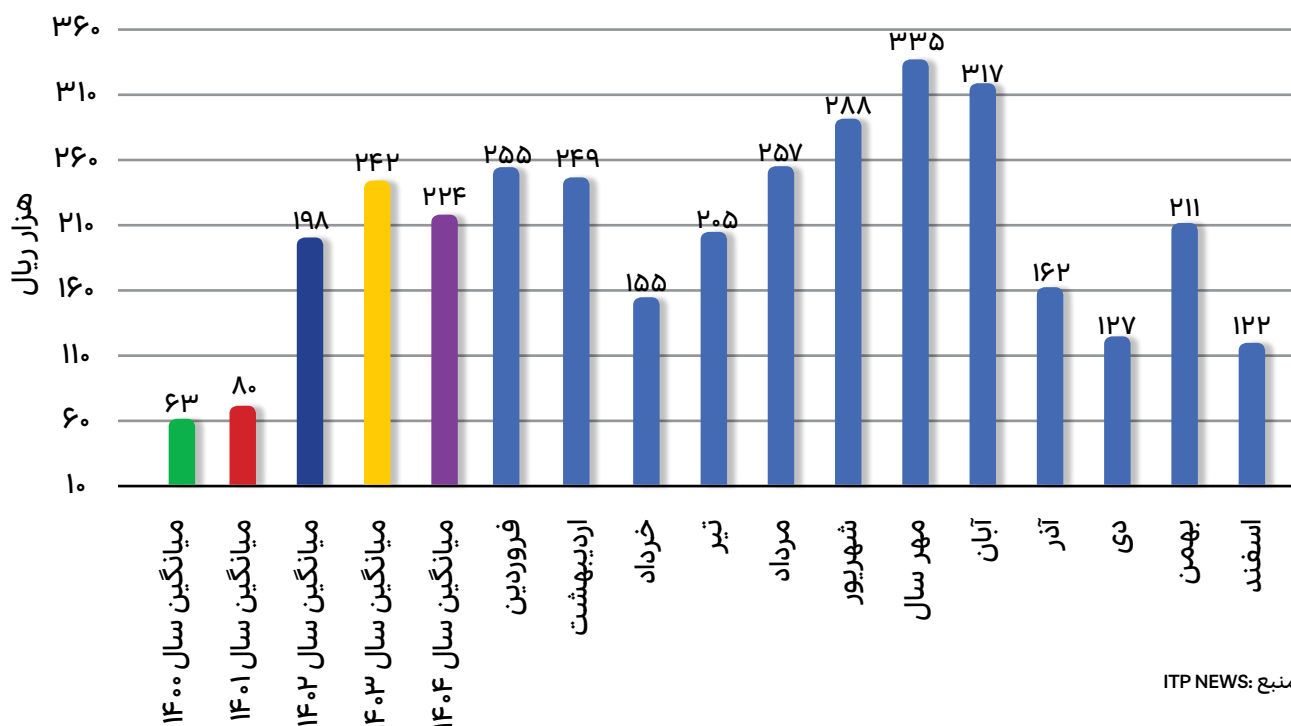
جدول ۲- مقایسه جوجه‌ریزی ماهانه مزارع گوشتی از سال ۱۴۰۰ لغایت ۱۴۰۴

جوجه ریزی مقایسه ای مزارع گوشتی (هزار قطعه)					
ماه	۱۴۰۰	۱۴۰۱	۱۴۰۲	۱۴۰۳	۱۴۰۴
فروردین	۱۱۳,۳۴۰	۱۳۳,۶۱۰	۱۰۲,۳۲۸	۱۳۶,۲۱۸	۱۵۰,۰۰۰
اردیبهشت	۱۱۳,۲۹۷	۱۲۳,۳۷۳	۱۰۵,۶۳۸	۱۵۵,۱۴۰	۱۵۵,۰۰۰
خرداد	۱۱۲,۰۸۳	۱۰۸,۷۴۳	۱۱۵,۲۶۸	۱۵۰,۹۸۲	۱۴۳,۰۰۰
تیر	۱۱۵,۸۷۶	۹۱,۸۷۹	۱۳۲,۰۲۷	۱۴۷,۱۴۷	۱۵۲,۰۰۰
مرداد	۱۱۶,۸۴۹	۹۲,۶۱۷	۱۳۵,۸۳۶	۱۴۳,۴۲۰	۱۴۴,۰۰۰
شهریور	۱۱۲,۹۵۵	۹۴,۶۱۴	۱۳۰,۵۹۲	۱۳۱,۷۷۶	۱۵۱,۰۰۰
مهر	۱۰۱,۳۶۶	۱۱۰,۰۳۸	۱۲۷,۴۷۰	۱۴۵,۷۶۴	۱۵۷,۸۰۲
آبان	۱۲۶,۱۰۴	۱۱۸,۸۵۲	۱۲۹,۲۲۸	۱۵۴,۸۶۱	۱۵۴,۶۱۴
آذر	۱۲۶,۶۲۱	۱۰۲,۰۵۸	۱۴۳,۷۲۴	۱۰۷,۱۲۰	۱۷۳,۴۶۲
دی	۱۳۴,۶۷۲	۱۰۵,۵۶۸	۱۵۲,۴۶۶	۱۶۱,۳۵۵	۱۴۱,۲۳۱
بهمن	۱۲۹,۹۱۶	۱۰۷,۴۴۲	۱۵۱,۳۵۷	۱۵۷,۶۲۹	۱۳۷,۴۷۰
اسفند	۹۴,۰۴۱	۷۸,۷۹۱	۱۴۲,۰۸۴	۱۵۴,۱۹۴	۱۰۵,۸۵۲
جمع کل	۱,۳۹۷,۱۲۰	۱,۲۶۷,۵۸۵	۱,۵۶۸,۰۱۸	۱,۷۴۵,۶۰۶	۱,۷۶۵,۴۳۱
میانگین ماهیانه	۱۱۶,۴۲۷	۱۰۵,۶۳۲	۱۳۰,۶۶۸	۱۴۵,۴۶۷	۱۴۷,۱۱۹
ضریب تغییرات	٪۱۰	٪۱۴	٪۱۲	٪۱۰	٪۱۱

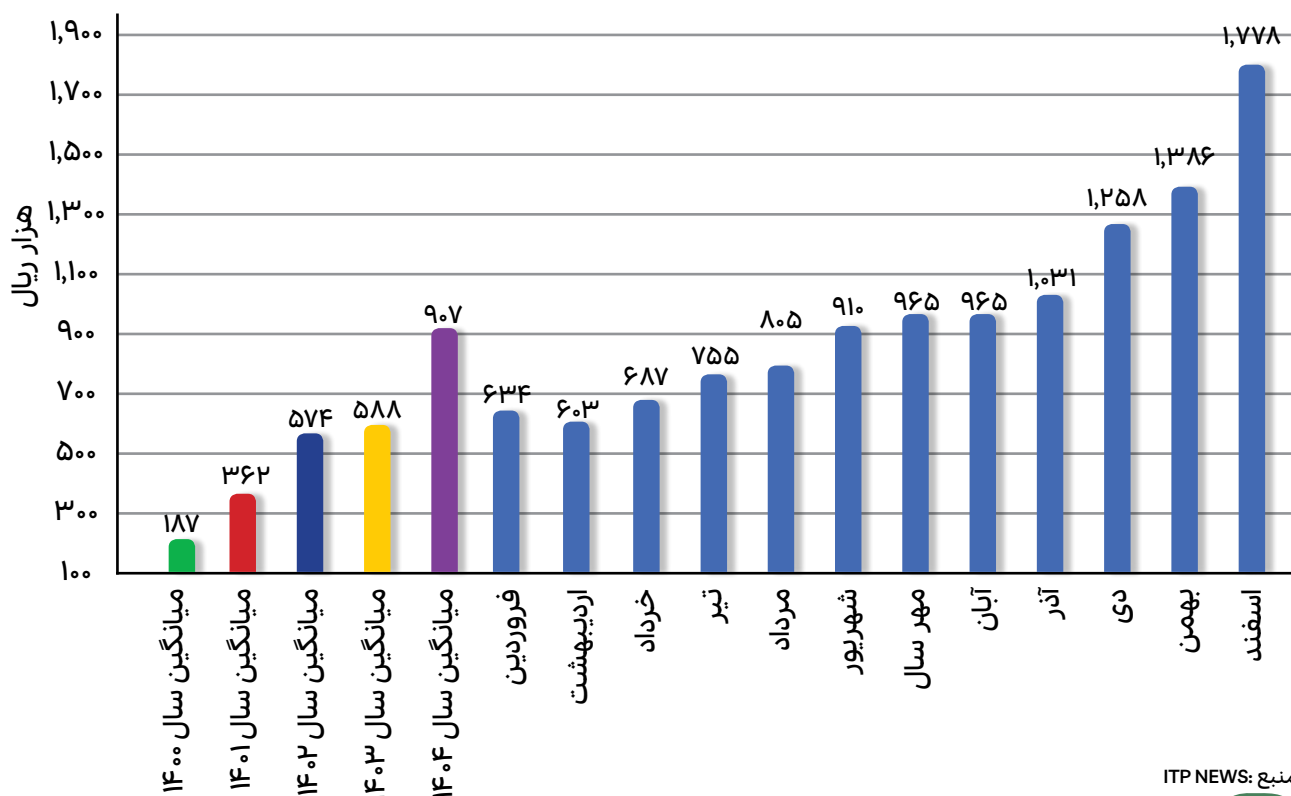
جوجه‌ریزی ماهانه مزارع گوشتی در سال ۱۴۰۴

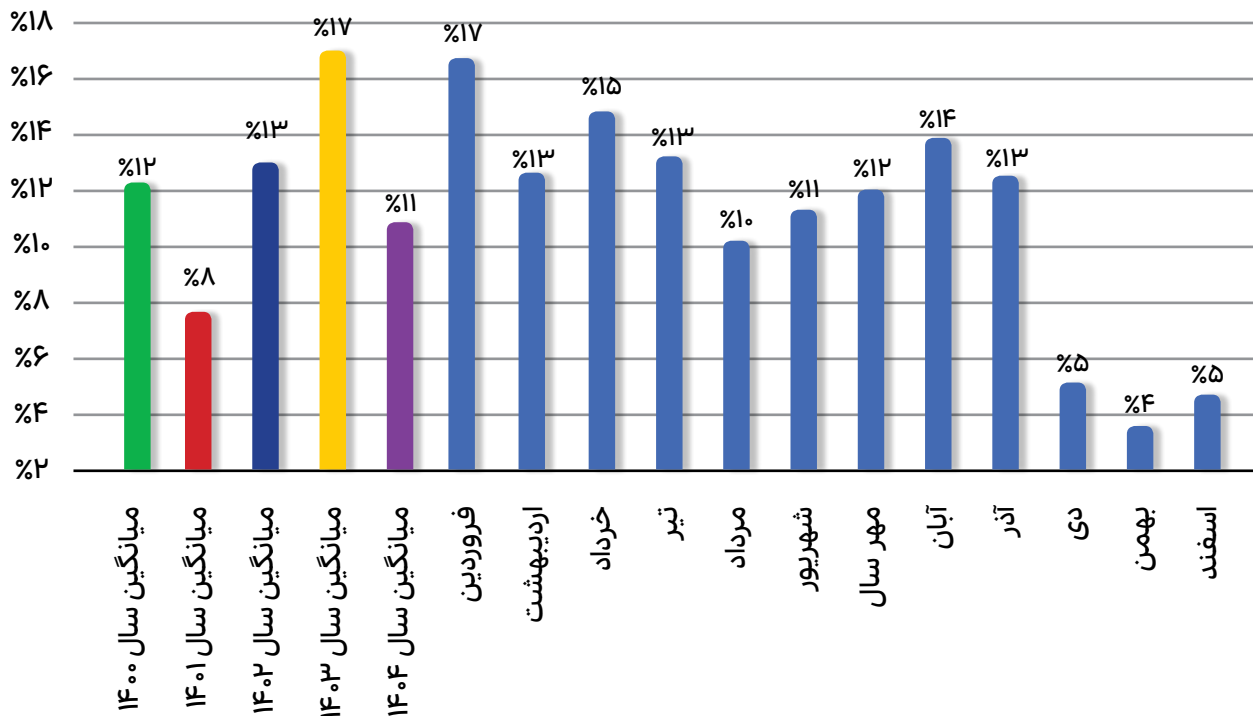
میانگین قیمت فروش جوجه یکروزه گوشتی در سال ۱۴۰۴

میانگین قیمت مرغ زنده

سهم قیمت جوجه یکروزه از قیمت مرغ زنده

توسعه زنجیره‌های یکپارچه تولید

علیرغم تلاش‌های صورت گرفته بدلیل عدم حمایت کافی از شرکت‌های برتر زنجیره یکپارچه و اساساً سیاست توسعه همه جانبه تولید زنجیره‌ای و هم اعمال قیمت‌گذاری دستوری در این شرکت‌ها بدون اینکه مرغداری‌ها تحت الشعاع نظارت‌ها باشند، باعث شد که در مواقع بالاتر بودن قیمت مرغ زنده در بازار نسبت به قیمت دستوری، بسیاری از مرغداری‌ها از قرارداد خود با زنجیره‌ها سرباز زده و از زنجیره خارج شوند و تمامی این موارد باعث شد که سهم زنجیره‌ها از تولید جوجه یکروزه کشور در سال ۱۴۰۴ بیش از ۵۵ درصد و تولید گوشت مرغ توسط این شرکت‌ها در سال ۱۴۰۴ حداکثر ۳۵ درصد باشد. این در حالی است که هدف‌گذاری صنفی برای تولید

حداقل ۶۰ درصد جوجه و ۵۰ درصد گوشت مرغ در زنجیره‌ها بود. لذا لازم است به این پیچیدگی در مدیریت کلان وزارت جهاد کشاورزی توجه شود.

۴-۵- حذف تدریجی ساخت دستی دان در مرغداری‌ها: در برنامه ۵ ساله صنعت طیور مقرر بود هم

به منظور تأمین اهداف بهداشتی و هم بهره‌وری در مرغداری‌های گوشتی که همواره مورد تهدید جدی بیماری‌های مهم بومی (سی آر دی، کلی باسیلوز، نیوکاسل و برونشیت و...) از یک طرف و مشکلات تهیه و انبارداری مواد اولیه خوراک از نظر تأمین نقدینگی لازم، تهیه به موقع نهاده‌های خوراک، اجرای استانداردهای کیفی و بهداشتی لازم و همچنین فرمولاسیون نامناسب خوراک تهیه شده در مرغداری که قابل ردیابی هم نیست، در تأسیس مرغداری‌های جدید، امکانات ساخت دان حذف شود. در مرغداری‌های موجود نیز در فاز اول، تولید خوراک در مرغداری‌های کمتر از ۵۰ هزار قطعه بایستی بتدریج ممنوع و مصرف خوراک در این دسته از مرغداری‌ها بدون هیچ اغمازی صرفاً از طریق کارخانجات معتبر خوراک طیور که مورد تایید دامپزشکی کشور و تشکلهای صنعتی مرغ گوشتی است صورت پذیرد، متأسفانه بدلیل عدم حمایت کافی وزارت جهاد کشاورزی و ناهماهنگی‌های تشکلی مرغداران با کارخانجات خوراک تا کنون این مهم انجام نشده و همواره مشکلات جدی در حوزه توزیع و حمل نهاده، نقدینگی مرغداران، واسطه‌گری‌ها در حوزه نهاده، هدررفت نهاده‌ها در تولید دستی در مرغداری، مشکلات بهداشتی ناشی از حمل و تولید پراکنده و غیراصولی خوراک در مرغداری و بسیاری از موارد مهم دیگر هنوز پابرجاست که باید در اولویت جدی مدیریت وزارت جهاد کشاورزی قرار گیرد.

۴-۶- عملکرد مقایسه‌ای زنجیره تأمین مرغ گوشتی: از آنجایی که هر گونه برنامه‌ریزی نحوه ادامه فعالیت

صنعت مرغ گوشتی باید مبتنی بر تحلیل داده‌های عملیاتی در گذشته باشد لذا در قالب جدول شماره ۲ آمارهای عملیاتی تأثیرگذار در عملکرد زنجیره صنعت مرغ گوشتی ارائه شده است:

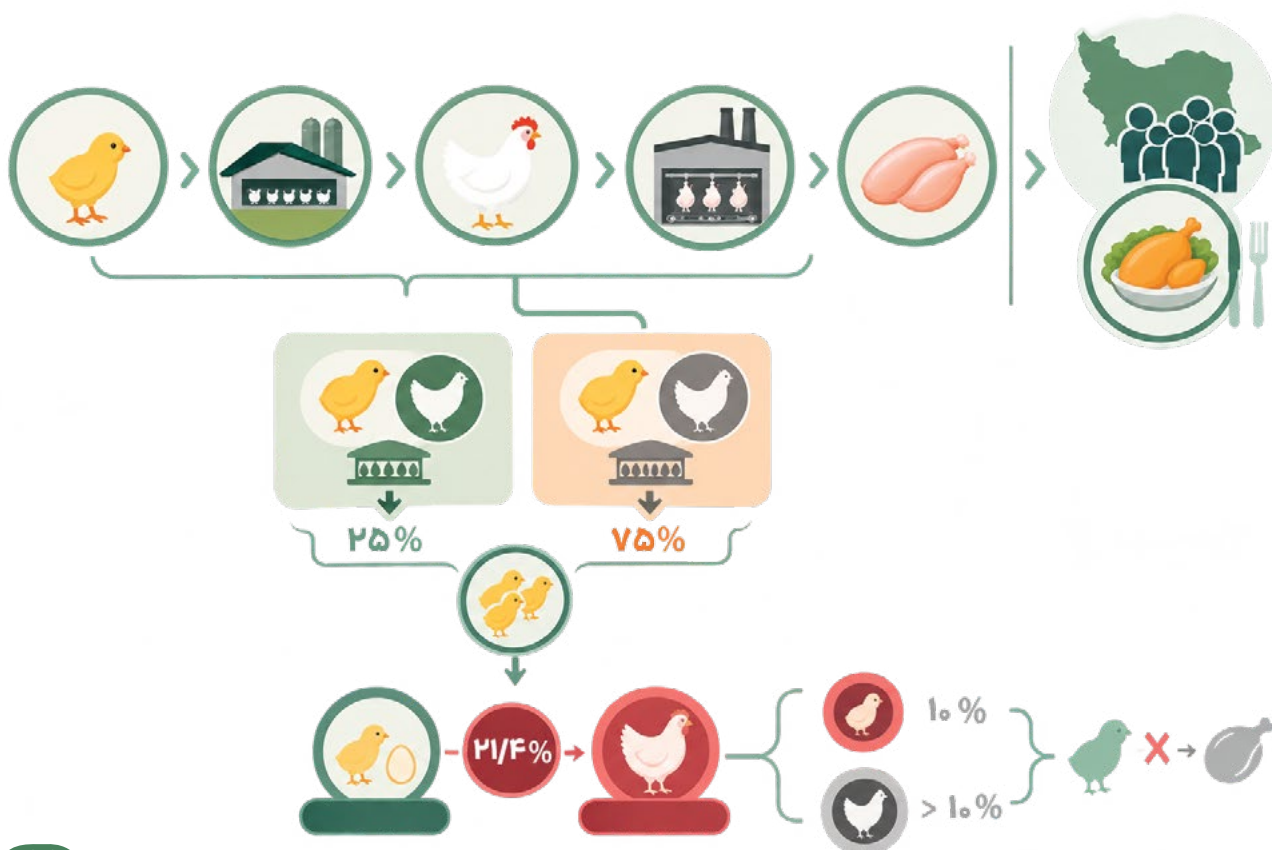
جدول ۲- آمار تولیدی زنجیره ارزش صنعت مرغ گوشتی از سال ۱۴۰۴-۱۴۰۰

سال	۱۴۰۰	۱۴۰۱	۱۴۰۲	۱۴۰۳	۱۴۰۴
تعداد واردات اجداد مرغ گوشتی خط D (قطعه)	۳۲۰,۰۰۰	۱۷۲,۷۶۶	۳۳۴,۷۶۲	۲۲۵,۹۴۳	۳۳۹,۲۵۶
جوجه‌ریزی مادر داخلی و وارداتی (هزار قطعه)	۱۱,۰۳۰	۹,۸۲۹	۱۰,۲۹۵	۱۱,۶۶۹	۱۱,۳۹۹
جوجه‌ریزی مرغ گوشتی (میلیون قطعه)	۱,۴۴۲	۱,۲۷۳	۱,۵۹۶	۱,۷۷۲	۱,۷۶۵
میانگین قیمت جوجه یکروزه (ریال)	۶۲,۸۰۰	۸۱,۱۷۰	۱۹۶,۳۳۰	۲۵۴,۰۴۰	۲۲۳,۷۰۰
تولید گوشت مرغ (هزار تن)	۲,۷۳۰	۲,۲۴۱	۲,۴۱۲	۲,۶۱۲	۲,۶۴۸
میانگین سهم شرکت‌های تولید زنجیره ای از تولید گوشت مرغ	۱۸,۱	۲۳,۱	۲۸,۳	۳۲	۳۵
نرخ میانگین فروش مرغ زنده در مرغداری (ریال)	۱۸۷,۰۰۰	۳۶۲,۰۰۰	۵۷۳,۳۷۰	۵۸۹,۱۰۹	۹۸۰,۰۰۰
نرخ میانگین مصرف کننده گوشت مرغ (ریال)	۲۶۹,۰۰۰	۵۲۷,۰۰۰	۷۹۳,۰۰۰	۸۵۹,۰۰۰	۱,۳۸۵,۱۲۰

۷-۴- میزان تولید و سرانه مصرف گوشت مرغ: بر اساس تحلیل‌های آماری گذشته‌نگر، بهره‌گیری

از یافته‌ها و تحلیل عملیاتی کارشناسان و صاحب‌نظران حوزه مرغ گوشتی کشور و در نظر گرفتن شرایط اقتصادی- اجتماعی برای مصرف داخلی گوشت مرغ و پیش‌بینی صادرات احتمالی آن در سال ۱۴۰۴، در برنامه ۵ ساله پیشنهادی صنعت طیور توسط فدراسیون طیور ایران، پیش‌بینی شده بود که برای جمعیت ۸۶ میلیونی کشور در سال ۱۴۰۴ با فرض ادامه مصرف سرانه ۳۲ کیلوگرم نیاز تولید گوشت مرغ با تولید ۲/۷۸ میلیون تن برآورده می‌شود که با پیش‌فرض ۲۵ درصد جوجه‌ریزی آراین و ۷۵ درصد از سویه‌های خارجی تعداد ۱/۵۹ میلیارد عدد جوجه‌ریزی کفایت می‌نمود ولی بدلائیل مختلفی که مهمترین آن مربوط به نتایج حاصل از انحراف در عملکرد واقعی الزام تناظر جوجه‌ریزی سویه آراین و کاهش بهره‌وری دو سویه دستکاری شده ژنتیکی می‌باشد، میزان گوشت حاصله بر مبنای جوجه‌ریزی ثبت شده در سامانه سماصط بدون در نظر گرفتن میزان جوجه‌ای که از محل سویه آراین به گوشت تبدیل نشده است بر مبنای مرکز آمار ایران حداکثر ۲/۶۵ میلیون تن برآورد شده و اگر جمعیت کشور نیز با احتساب مهاجرین خارجی ساکن در کشور بالغ بر ۹۱ میلیون نفر در نظر گرفته شود، به معنای سرانه مصرف ۲۹/۱ کیلوگرم می‌باشد.

نکته: در آمار کشتار سال ۱۴۰۴ مرکز آمار ایران، تعداد مرغ زنده کشتار شده ۱/۳۸۷ میلیون قطعه گزارش شده که در مقایسه با ۱/۷۶۵ میلیون قطعه جوجه‌ریزی شده ۲۱/۴ درصد اختلاف است که فقط حداکثر ۰۱ درصد آن را می‌توان با آمار تلفات در مرغداری‌ها توجیه نمود و مابقی اختلاف مربوط به عدم تبدیل جوجه آراین به گوشت مرغ می‌باشد که پس از ۶ سال تجربه عملی امیدواریم مورد توجه مسئولین ذیربط آن قرار گیرد.

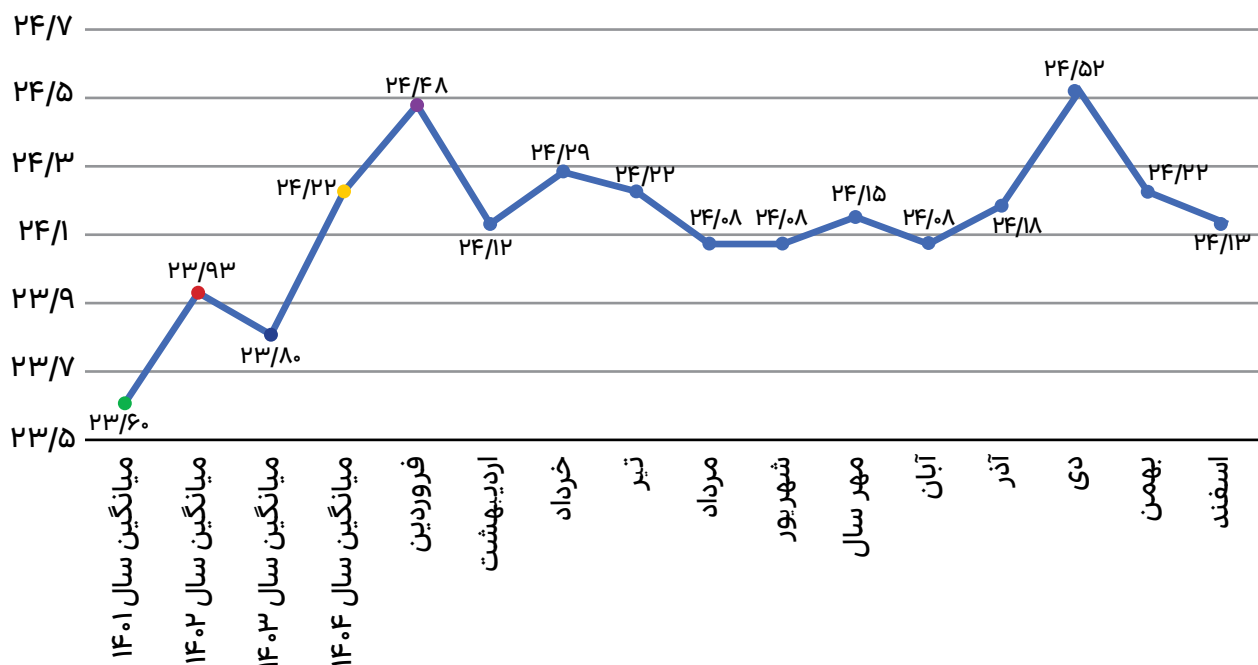
۴-۸- کشتارگاه طیور:

آمار کشتار واستحصال گوشت مرغ در سال ۱۴۰۴

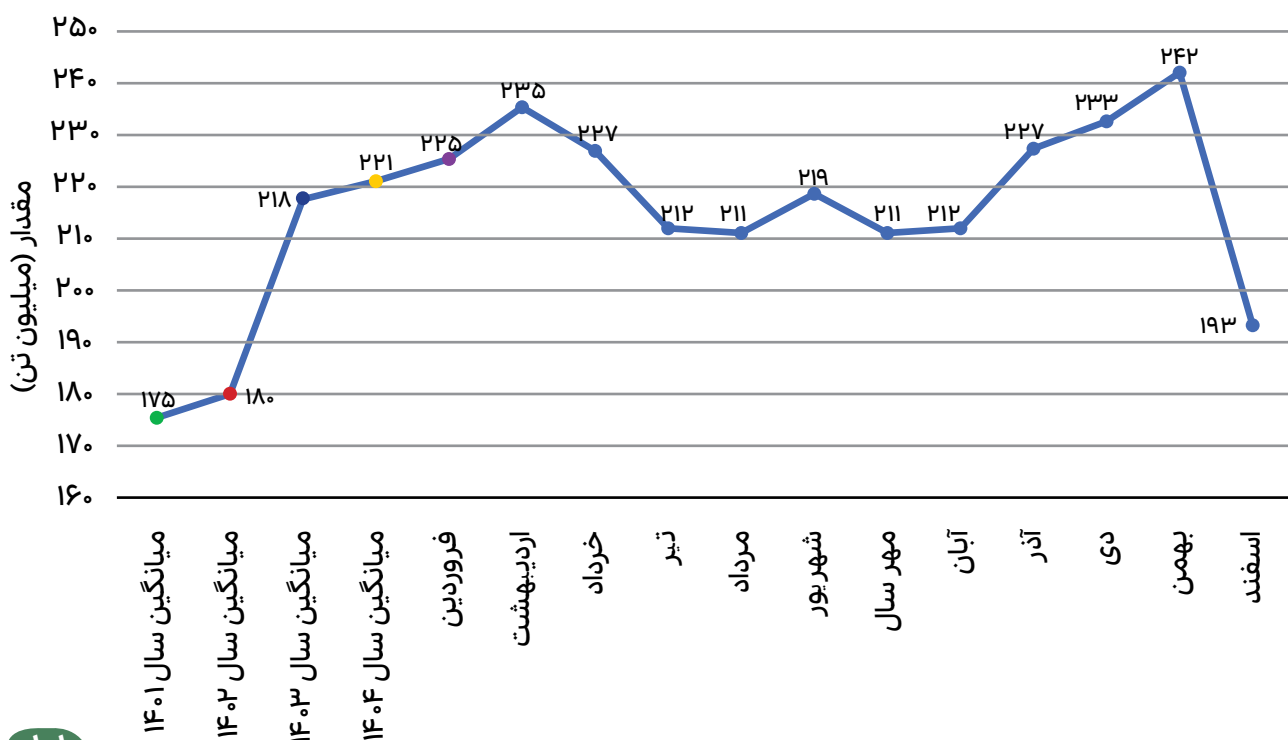
شرح	تعداد	وزن کل زنده	وزن کل کشتار	متوسط وزن زنده	متوسط وزن کشتار	متوسط افت
واحد	قطعه	کیلوگرم	کیلوگرم	کیلوگرم	درصد	
فروردین	۱۱۷,۴۷۴,۸۲۲	۲۹۸,۵۸۹,۰۱۱	۲۲۵,۴۸۹,۳۷۵	۲/۵	۱/۹	۲۴/۵
اردیبهشت	۱۲۰,۸۷۸,۱۴۳	۳۱۰,۱۲۵,۱۵۲	۲۳۵,۳۱۰,۱۰۸	۲/۶	۲/۰	۲۴/۱
خرداد	۱۱۸,۸۹۵,۸۳۱	۲۹۹,۳۶۳,۵۸۳	۲۲۶,۶۳۹,۶۸۵	۲/۵	۱/۹	۲۴/۳
تیر	۱۱۳,۵۱۳,۶۰۶	۲۷۹,۲۲۶,۹۸۴	۲۱۱,۵۸۸,۱۸۶	۲/۵	۱/۹	۲۴/۲
مرداد	۱۱۳,۱۳۵,۵۶۷	۲۷۸,۲۱۰,۶۵۸	۲۱۱,۲۲۶,۱۷۱	۲/۵	۱/۹	۲۴/۱
شهریور	۱۱۶,۰۴۷,۱۳۸	۲۸۸,۲۰۷,۱۲۴	۲۱۸,۸۰۵,۰۸۳	۲/۵	۱/۹	۲۴/۱
مهر	۱۱۱,۷۷۴,۵۴۰	۲۷۸,۸۰۶,۸۱۲	۲۱۱,۴۷۱,۹۲۳	۲/۵	۱/۹	۲۴/۲
آبان	۱۱۰,۳۱۰,۱۷۷	۲۷۹,۸۱۰,۸۹۹	۲۱۲,۴۲۵,۷۴۷	۲/۵	۲/۰	۲۴/۱
آذر	۱۱۷,۹۵۸,۲۹۹	۲۹۹,۶۳۱,۳۰۰	۲۲۷,۱۸۴,۴۲۲	۲/۵	۲/۰	۲۴/۲
دی	۱۲۲,۷۵۲,۶۷۴	۳۰۸,۱۴۳,۲۸۳	۲۳۲,۵۸۷,۸۱۸	۲/۵	۱/۹	۲۴/۵
بهمن	۱۲۴,۷۸۴,۶۵۳	۳۱۹,۷۴۳,۵۲۹	۲۴۲,۲۸۸,۲۸۷	۲/۶	۱/۹	۲۴/۲
اسفند	۹۹,۶۲۷,۹۵۲	۲۵۴,۶۷۲,۷۳۱	۱۹۳,۲۲۸,۸۲۰	۲/۶	۱/۹	۲۴/۱
جمع کل	۱,۳۸۷,۱۵۳,۴۰۲	۳,۴۹۴,۵۳۱,۰۶۶	۲,۶۴۸,۲۴۵,۶۲۵	۲/۵	۱/۹	۲۴/۲

منبع: مرکز آمار

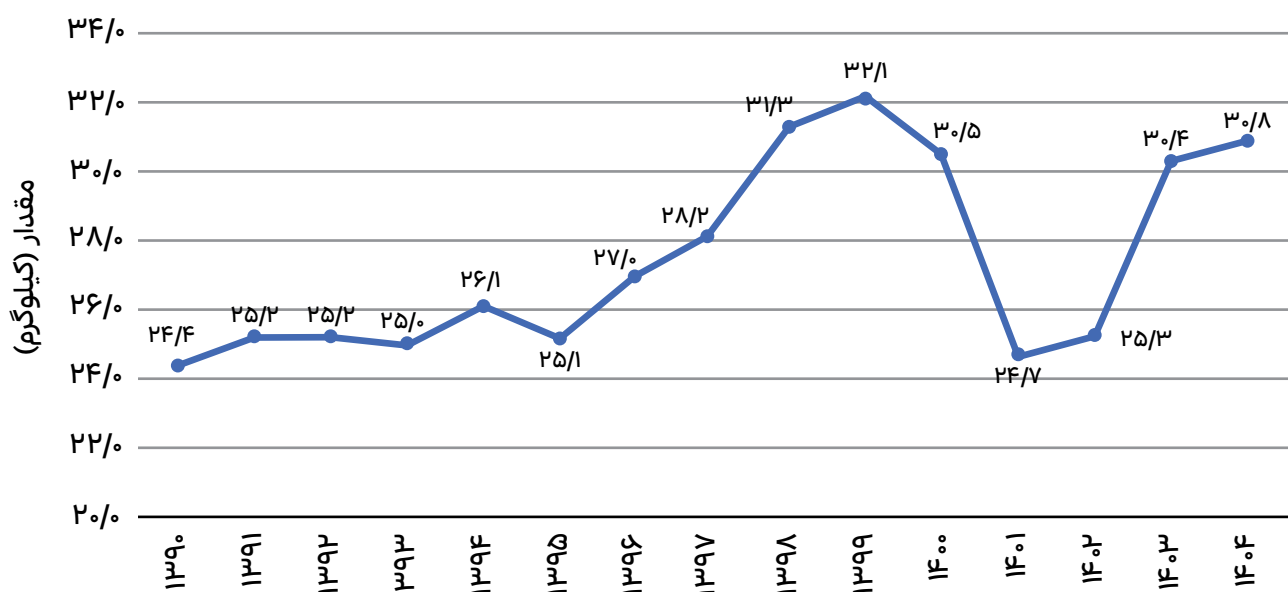
درصد افت لاشه

میزان استحصال گوشت مرغ

سرانه مصرف گوشت مرغ
بر اساس جمعیت ۸۶ میلیون نفر اعلام شده از سوی مرکز آمار ایران

۴-۹- عمده‌ترین چالش‌های حوزه مرغ گوشتی:

چالش‌های مهمی که در برنامه ۵ ساله صنعت طیور توسط فدراسیون طیور برای حل آنها پیشنهادات مشخصی ارائه شده بود و متأسفانه توجه لازم به این پیشنهادات شده است، همواره گریبان‌گیر صنعت بوده که به شرح زیر تبیین می‌گردد:

۱- ادامه روند الزام جوجه ریزی متناظر آراین در مرغداری‌های مادر و تجاری گوشتی بدون هیچگونه دستاورد مناسب ناشی از ترک فعل‌های صورت گرفته برای احیای این سویه و امتیاز رانتی برای مالکین شبه دولتی اجداد آراین متناقض با سهم آن در تولید و عرضه سویه خارجی،

۲- ضعف اجرای برنامه گسترش تولید گوشت مرغ بصورت زنجیره یکپارچه که از برنامه تشکلی آن حداقل ۱۵ واحد درصد عقب تر است،

۳- قیمت گذاری دستوری و فشار نامتعادل به شرکت های تولید زنجیره ای گوشت مرغ که در تضاد کامل با اهداف تنظیم بازاری بوده،

۴- عدم اجرای کاهش تدریجی تولید دستی خوراک در مرغداری ها و مشکلات اقتصادی و بهداشتی حاصل از آن،

۵- عدم اجرای برنامه تولید مرغ سایز و چالش های بازاری آن،

- ۶- جوجه ریزی نامتناسب با بازار عرضه گوشت مرغ توأم با واردات گوشت مرغ برخلاف سیاست تشویق و حمایت تولید داخلی،
- ۷- واردات تخم نطفه دار برخلاف اهداف حمایت از تولید داخلی،
- ۸- واردات حداقلی جوجه اجداد به کشور پس از حداقل ۳ سال وقفه و محدودیت سهمیه ای واردات علیرغم اقتصاد و رقابت آزاد،
- ۹- حفظ انحصار مالکیت واردات سویه راس به کشور علیرغم اشراف کامل به مشکلات ناشی از آن و آمادگی بخش خصوصی ذیصلاح برای واردات آن،
- ۱۰- ضعف ارتباطات تشکلی با یکدیگر و بخش های مختلف حاکمیتی متولی تولید و بازار در برنامه ریزی های تولید تا بازار گوشت مرغ،
- ۱۱- دخالت دولت در نحوه جوجه ریزی، نوع سویه مورد استفاده، سرنوشت بازار مرغ تولیدی و ... درحالیکه عمده چالش ها ریشه در بازار مرغ و واسطه های کشتار (کشتارکن ها) و ضعف هماهنگی با کشتارگاه ها دارد

ساختار و عملکرد زنجیره‌های تولید گوشت مرغ در سال ۱۴۰۴

دکتر حسن مهربانی یگانه (DVM, MSc, PhD)

استاد دانشگاه تهران

جمع‌بندی اصلی

وجود ۹۶ زنجیره ثبت‌شده، ساختار خرده‌مالکی و قیمت‌پذیر صنعت را تغییر نداده است. زنجیره‌های ایران از نظر مالکیت، قرارداد، مقیاس، بازار و آزادی تجاری با الگوهای یکپارچه ترکیه، آفریقای جنوبی و آمریکا فاصله بنیادی دارند.

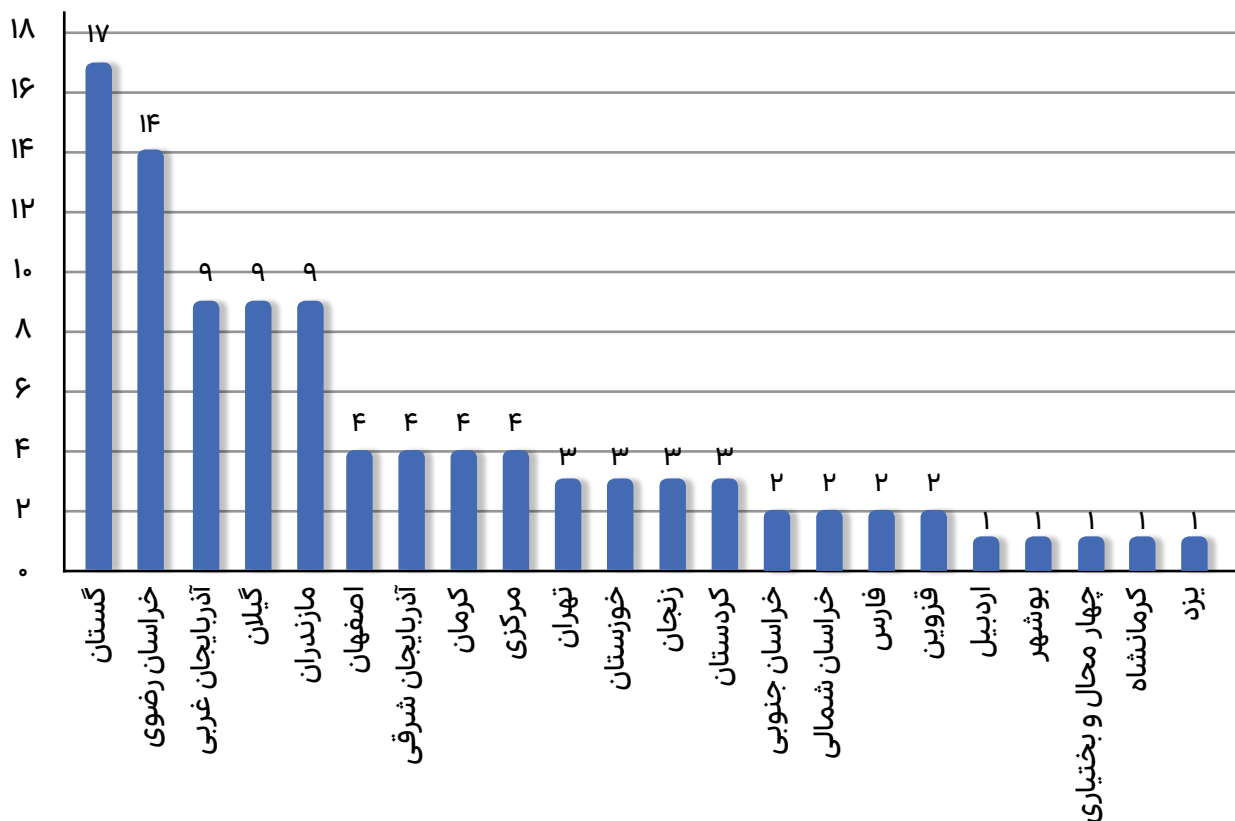
مبنای آماری این تحلیل، فایل «گزارش عملکرد تولید و جوجه‌ریزی شرکت‌های زنجیره» در سال ۱۴۰۴ است که انجمن زنجیره‌ها در اختیار گذاشته و حاوی اطلاعات ۹۶ شرکت در ۲۱ استان است. داده موجود، حجم جوجه‌ریزی زنجیره‌ها را نشان می‌دهد؛ از این رو، تحلیل حاضر در درجه نخست بر مقیاس تمرکز و ساختار بازار متمرکز است.

تصویر کلی داده‌ها

شاخص	شرح
۹۶ شرکت	تعداد زنجیره‌های ثبت‌شده
۲۱ استان	تعداد استان‌های دارای گزارش
۵۶۰,۰۳۳,۳۶۲ قطعه	مجموع جوجه‌ریزی
حدود ۴۸ میلیون قطعه	متوسط ماهانه کل زنجیره‌ها
حدود ۵/۸۳ میلیون قطعه	میانگین سالانه هر زنجیره

آمارها نشان می‌دهد توزیع جوجه‌ریزی به شدت نامتقارن است و چند شرکت بزرگ، میانگین را بالا برده‌اند. ۶۳ زنجیره کمتر از پنج میلیون قطعه و ۱۸ زنجیره کمتر از یک میلیون قطعه در کل سال جوجه‌ریزی داشته‌اند. برای شرکت‌هایی با ارقام بسیار پایین، باید روشن شود که آیا زنجیره واقعاً فعال بوده، بخشی از فعالیت آن ثبت نشده، یا عنوان زنجیره صرفاً جنبه اداری داشته است.

تعداد واحدهای زنجیره تولید هر استان

تمرکز بنگاهی

رتبه	شرکت	استان	جوجه ریزی سالانه
۱	سپیدماکیان	گیلان	۸۸,۳۱۴,۳۸۱
۲	دام و طیور کوروش	تهران	۵۸,۱۶۰,۷۲۳
۳	گروه تولیدی ساوانا طیور پارس	مازندران	۲۰,۲۲۶,۶۶۱
۴	نوید مرغ گیلان	گیلان	۱۹,۹۳۷,۰۷۹
۵	ماکان مرغ پارس	فارس	۱۶,۳۴۵,۹۴۸

پنج زنجیره بزرگ ۳۶/۲ درصد و ده زنجیره بزرگ ۴۷ درصد کل جوجه ریزی گزارش شده را در اختیار دارند. دو شرکت سپیدماکیان و دام و طیور کوروش نیز روی هم حدود ۲۶/۲ درصد کل را تشکیل می دهند. ۵۹ درصد جوجه ریزی متعلق به شرکت های بزرگ است که از نابرابری بالای فعالیت حکایت دارد. توزیع نامتوازن و تفاوت مقیاس فعالیت زنجیره ها قابل توجه است. البته ارزیابی بهره وری و قدرت بازار به شاخص های دیگری نیاز دارد.

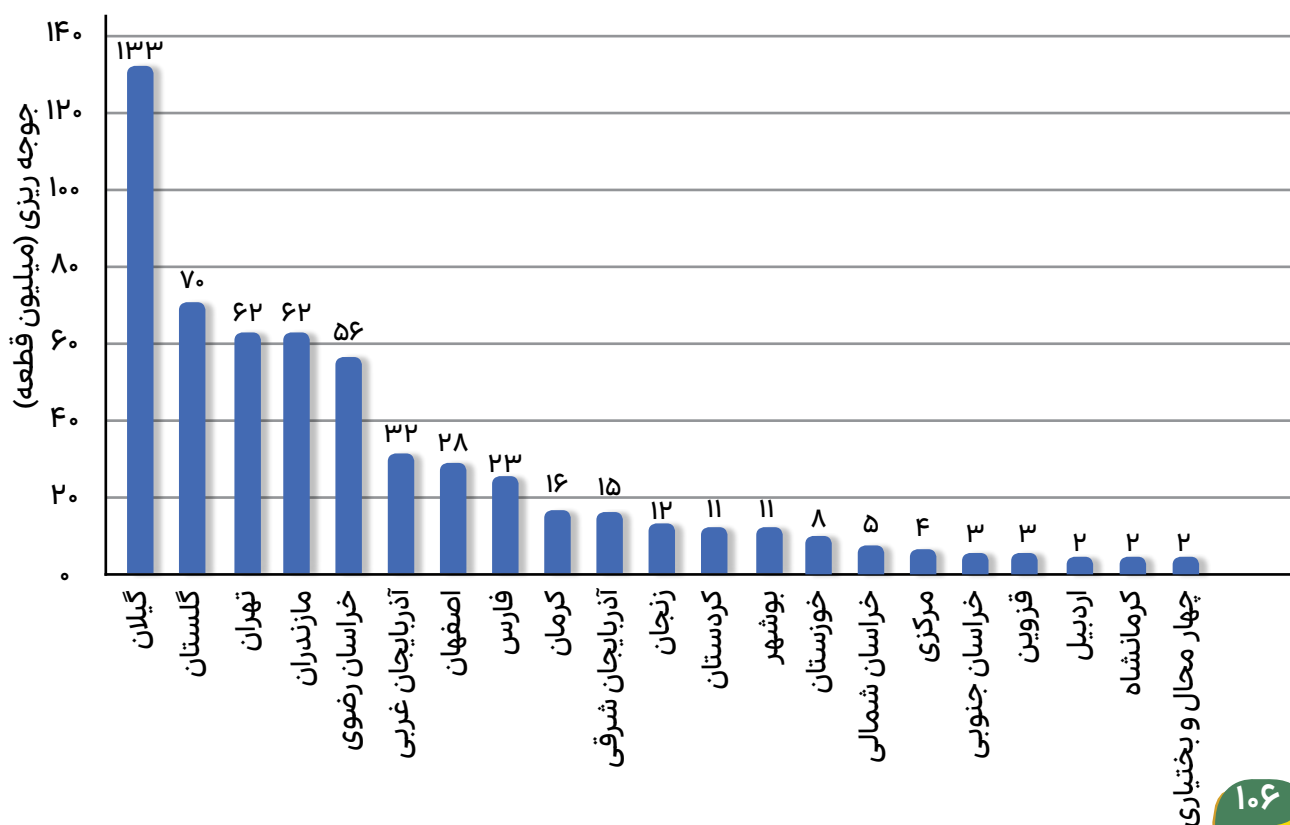
این تمرکز باید همراه با ساختار مالکیت خوانده شود. در اسفند ۱۴۰۲، شرکت دام و طیور کوروش ۵۵ درصد سهام سپیدماکیان را خریداری کرد و به سهامدار عمده آن تبدیل شد. بنابراین سپیدماکیان و کوروش را نمی‌توان در تحلیل رقابت، دو قطب کاملاً مستقل تلقی کرد؛ هرچند هر شرکت شخصیت حقوقی و عملیات خود را دارد.

تمرکز جغرافیایی

استان	جوجه‌ریزی	سهم از کل (درصد)
گیلان	۱۳۲,۵۱۵,۶۴۷	۲۳/۷
گلستان	۷۰,۱۰۴,۷۸۱	۱۲/۵
تهران	۶۲,۴۱۵,۹۱۶	۱۱/۱
مازندران	۶۱,۷۵۷,۱۸۵	۱۱
خراسان رضوی	۵۵,۹۰۷,۵۴۰	۱۰

چهار استان نخست ۵۸/۴ درصد کل جوجه‌ریزی زنجیره‌ها را در اختیار دارند. سهم بالای بعضی استان‌ها بیش از آنکه نشانه گسترش متوازن الگوی زنجیره‌ای باشد، نتیجه استقرار چند بنگاه بسیار بزرگ است. افزون بر این، ده استان در گزارش حضور ندارند و مشخص نیست فقدان آنها ناشی از نبود زنجیره فعال یا نقص پوشش آماری است.

مجموع جوجه‌ریزی گوشتی زنجیره‌ها در هر استان

تداوم ساختار خرده‌مالکی و قیمت‌پذیری تولیدکننده

با وجود شکل‌گیری این تعداد زنجیره، ساختار غالب صنعت طیور ایران، به‌ویژه در بخش پرورش مرغ گوشتی، همچنان خرده‌مالکی، پراکنده و متشکل از شمار زیادی واحد مستقل است. بخش مهمی از تولید کشور خارج از زنجیره‌ها انجام می‌شود و حتی در بسیاری از زنجیره‌های ثبت‌شده نیز تمام حلقه‌ها تحت مالکیت و مدیریت واحد قرار ندارند.

تعداد فراوان تولیدکنندگان، سهم ناچیز هر مرغدار از عرضه کل، همگنی نسبی محصول و فروش محصولی فسادپذیر، مرغداران را به بنگاه‌هایی قیمت‌پذیر تبدیل کرده است. از این منظر، بازار مرغ زنده به بازار رقابت کامل نزدیک است؛ با این حال، به دلیل قیمت‌گذاری دستوری، توزیع سهمیه‌ای نهاده‌ها، مداخلات تعزیراتی و تفاوت دسترسی بنگاه‌ها به سرمایه و بازار، نمی‌توان آن را نمونه خالص رقابت کامل در معنای نظری دانست.

وجود زنجیره‌ها تاکنون قدرت قیمت‌گذاری مؤثری به تولیدکنندگان نداده است. قیمت مرغ بیش از آنکه حاصل مذاکره متوازن میان تولیدکننده و خریدار باشد، تحت تأثیر عرضه روزانه، شبکه کشتار و توزیع، سیاست‌های تنظیم بازار و حساسیت سیاسی قیمت مصرف‌کننده قرار دارد. در نتیجه، تولیدکننده ممکن است تمام ریسک افزایش هزینه‌ها را تحمل کند، بدون آنکه اختیار انتقال متناسب این هزینه‌ها به قیمت فروش را داشته باشد.

زنجیره ایرانی با الگوهای ترکیه، آفریقای جنوبی و آمریکا مشابه نیست*

زنجیره‌های ثبت‌شده در ایران را نباید معادل ساختارهای یکپارچه و تثبیت‌شده در ترکیه، آفریقای جنوبی و ایالات متحده دانست (تجربه شخصی نویسنده). در آن کشورها، یکپارچگی معمولاً بر پایه قراردادهای روشن، تأمین جوجه و خوراک، خدمات دامپزشکی و فنی، برنامه کشتار، استاندارد کیفی، بازاریابی، فرآوری و صادرات شکل گرفته است.

تولیدکننده قراردادی معمولاً در یک نظام قابل پیش‌بینی‌تر فعالیت می‌کند و بنگاه مرکزی مسئولیت بیشتری در مدیریت بازار و ریسک دارد. از این رو، شمار زنجیره‌ها به تنهایی معیار بلوغ ساختاری نیست. معیار واقعی، میزان مالکیت یا کنترل مؤثر حلقه‌ها، کیفیت قراردادهای بهره‌وری قابل سنجش، تنوع محصول، قدرت بازاریابی، دسترسی پایدار به صادرات و نحوه تقسیم ارزش افزوده و ریسک میان حلقه‌هاست.

وضعیت رایج در ایران	الگوی غالب در زنجیره‌های توسعه‌یافته	بُعد مقایسه
یکپارچگی ناقص یا اداری در بخشی از شرکت‌ها	مدیریت هماهنگ حلقه‌ها از ژنتیک و خوراک تا فرآوری و بازار	یکپارچگی
روابط متنوع و گاه کوتاه‌مدت یا فاقد تقسیم ریسک شفاف	قراردادهای استاندارد با تعهدات، کیفیت و فرمول پرداخت روشن	قرارداد تولید
غلبه فروش مرغ زنده یا لاشه و تنظیم روزانه بازار	برنامه‌ریزی بر مبنای خرده‌فروشی، فرآوری و صادرات	بازار
مداخله گسترده دولت در قیمت مصرف‌کننده و فشار تعزیراتی	امکان مدیریت حاشیه سود در سبد محصولات و بازارهای متعدد	قیمت‌گذاری
مقطعی، محدود و متأثر از ممنوعیت‌ها و تصمیم‌های کوتاه‌مدت	جزء پایدار راهبرد بنگاه و ابزار تنظیم مازاد	صادرات

فشار تنظیم بازار بر زنجیره‌های بزرگ

قابلیت شناسایی، تمرکز مدیریتی، حجم تولید، کشتارگاه و شبکه توزیع، زنجیره‌های بزرگ را به هدفی در دسترس برای سیاست‌های تنظیم بازار تبدیل می‌کند. اعمال فشار بر چند شرکت بزرگ برای عرضه فوری مرغ با قیمت تعیین‌شده، از نظر اجرایی برای دولت آسان‌تر از هماهنگی با هزاران مرغدار مستقل و پراکنده است.

در نتیجه، زنجیره‌ها ممکن است در دوره‌های کمبود یا افزایش قیمت، عملاً به ابزار دولت برای کنترل بازار مصرف تبدیل شوند.

این وضعیت یک تناقض بنیادی ایجاد می‌کند: زنجیره باید سرمایه‌گذاری کند، اشتغال ایجاد کند و ریسک تولید و بازار را بپذیرد؛ اما در زمان فروش، ممکن است آزادی قیمت‌گذاری متناسب با هزینه و ریسک را نداشته باشد. چنین ترتیبی انگیزه سرمایه‌گذاری بلندمدت، نوسازی و توسعه ظرفیت را تضعیف می‌کند.

زنجیره‌ها و بازار سرمایه

ورود زنجیره‌های طیور به بورس، در شرایط عادی می‌تواند شفافیت مالی، دسترسی به سرمایه و امکان مشارکت عموم را افزایش دهد. سپیدماکیان با نماد «سپید» در بازار سرمایه حضور دارد و شرکت دام و طیور کوروش سهامدار عمده ۵۵ درصدی آن است. با این حال، قیمت‌گذاری دستوری، محدودیت‌های تعزیراتی، تغییرات ناگهانی سیاست صادرات و عدم امکان انتقال افزایش هزینه نهاده‌ها به قیمت فروش، سودآوری این بنگاه‌ها را غیرقابل پیش‌بینی می‌کند.

این ریسک‌های سیاستی می‌تواند موجب کاهش جذابیت سهام شرکت‌های طیور برای سرمایه‌گذاران خرد، افزایش نرخ بازده مورد انتظار آنان و اعمال تخفیف در ارزش‌گذاری سهام شود. هرچه امکان پیش‌بینی قیمت فروش و جریان سود کمتر باشد، بازار سرمایه نیز ارزش کمتری برای ظرفیت تولیدی شرکت قائل خواهد شد؛ حتی اگر بنگاه از نظر فیزیکی بزرگ و یکپارچه باشد.

صادرات؛ حلقه مفقوده پایداری زنجیره‌ها

زنجیره‌های بزرگ برای رسیدن به مقیاس اقتصادی و کاهش وابستگی به سیاست‌های روزمره تنظیم بازار داخلی، باید صادرات را به بخش دائمی مدل کسب‌وکار خود تبدیل کنند. صادرات مقطعی و صدور مجوز پس از ایجاد مزاد، امکان عقد قرارداد بلندمدت، ساخت برند، حفظ مشتری خارجی و سرمایه‌گذاری در فرآوری را از بین می‌برد.

اهمیت صادرات تنها در فروش مزاد تولید یا کسب درآمد ارزی خلاصه نمی‌شود. کیفیت تولید ایران تا زمانی که محصولات آن به‌طور مستمر به بازارهای جهانی راه پیدا نکند، ارتقای پایدار نخواهد یافت. حضور در بازار جهانی، تولیدکننده را ناگزیر می‌کند استانداردهای بهداشتی، یکنواختی محصول، ترکیب و کیفیت لاشه، وزن مطلوب، بسته‌بندی، زنجیره سرد، قابلیت ردیابی و تحویل به‌موقع را رعایت کند. رقابت با

تولیدکنندگان بین‌المللی و دریافت بازخورد مستقیم از خریداران خارجی، ضعف‌های ژنتیکی، فنی، مدیریتی و فرآوری را آشکار می‌سازد و بنگاه را به اصلاح مستمر وادار می‌کند.

بازاری که تولید آن فقط در داخل و تحت حمایت، محدودیت واردات و قیمت‌گذاری اداری عرضه شود، فشار کافی برای افزایش بهره‌وری و کیفیت ایجاد نمی‌کند. صادرات پایدار، صنعت را از مقایسه با گذشته خود فراتر می‌برد و عملکرد آن را در برابر بهترین تولیدکنندگان جهان قرار می‌دهد. از این رو، دسترسی به بازار جهانی باید بخشی از سیاست ارتقای کیفیت صنعت طیور ایران تلقی شود، نه امتیازی موقت که تنها در زمان مازاد داخلی اعطا می‌شود.

کشورهای پیرامونی ایران و بازارهای نزدیک خاورمیانه و آسیای مرکزی، در مجموع بازاری وارداتی در مقیاس چند میلیون تن گوشت مرغ دارند و ظرفیت بازار هدف منطقه‌ای را می‌توان حدود سه میلیون تن در سال برآورد کرد. تنها امارات در نیمه نخست سال ۲۰۲۵ حدود ۲۳۱ هزار تن مرغ از برزیل وارد کرده است؛ این رقم بزرگی بازار نزدیک منطقه را به‌روشنی نشان می‌دهد.

ایران از نیروی انسانی و انرژی نسبتاً ارزان، ظرفیت بالای تولید و نزدیکی جغرافیایی به بازارهای حلال برخوردار است، اما سهمی پایدار و معنادار از تجارت جهانی مرغ ندارد. علت را نمی‌توان صرفاً به توان تولید نسبت داد؛ بی‌ثباتی مقررات صادرات، قیمت‌گذاری دستوری، نوسان تأمین نهاده، مشکلات نقل و انتقال پول، فقدان قراردادهای بلندمدت، ضعف برند و بسته‌بندی صادراتی، محدودیت زنجیره سرد و دشواری حفظ مستمر استانداردهای بهداشتی و تجاری، مزیت‌های هزینه‌ای را خنثی می‌کند.

از نیمه دی‌ماه ۱۴۰۴، ارز ترجیحی واردات نهاده‌های دام و طیور عملاً حذف و تأمین ارز این بخش به نرخ‌های نزدیک به بازار آزاد منتقل شد. در زمان تهیه این تحلیل، ارز مورد نیاز واردکنندگان نهاده با نرخی در حدود ۱۶۰ هزار تومان تخصیص می‌یابد. بنابراین قیمت ذرت، کنجاله سویا و سایر نهاده‌های وارداتی مستقیماً تحت تأثیر نرخ ارز قرار گرفته و افزایش نرخ ارز با فاصله‌ای کوتاه به هزینه تمام‌شده مرغ منتقل می‌شود.

در چنین شرایطی، مزیت نیروی انسانی و انرژی نسبتاً ارزان ایران به‌تنهایی برای ایجاد مزیت صادراتی کافی نیست؛ زیرا بخش عمده هزینه تولید مرغ به خوراک وابسته است و ایران نیز برای تأمین ذرت و سویا وابستگی وارداتی بالایی دارد. اگر دولت افزایش هزینه ناشی از آزادسازی ارز را بپذیرد اما هم‌زمان مانع تعدیل قیمت فروش و صادرات شود، فشار مالی مستقیماً بر زنجیره‌ها و مرغداران منتقل خواهد شد و سرمایه در گردش مورد نیاز صنعت به‌شدت افزایش می‌یابد.

کیفیت و ترکیب لاشه نیز برای حضور در بازار صادراتی تعیین‌کننده است. مرغ حاصل از سویه آرین، به دلیل بازده کمتر گوشت سینه و سهم بالاتر اسکلت در لاشه، برای بازارهای صادراتی متقاضی قطعات پرارزش، محصول مطلوبی محسوب نمی‌شود. اجبار یا تشویق تولید گسترده چنین سویه‌ای، بدون توجه به خواست بازار مقصد، قدرت رقابت زنجیره‌های ایرانی را کاهش می‌دهد و ارزش اقتصادی هر کیلوگرم خوراک و نهاده مصرف‌شده را پایین می‌آورد.

سیاست صادرات باید از واکنش مقطعی به مازاد داخلی عبور کند و به یک برنامه دائمی و رو به ارتقا تبدیل شود. صرف نظر از نوسان قیمت و شرایط بازار داخل، باید هر سال مجوز صادرات حداقل ۱۰۰ هزار تن گوشت مرغ به زنجیره‌های واجد شرایط داده شود. این مقدار باید کف تضمین شده صادرات باشد، نه سقف آن؛ سپس متناسب با افزایش بهره‌وری، ظرفیت تولید، توسعه بازارهای مقصد و توان رقابتی کشور، به‌طور مستمر افزایش یابد.

صدور مجوز صادرات ۱۰۰ هزار تن، کمتر از چهار درصد تولید سالانه گوشت مرغ ایران را در بر می‌گیرد. بنابراین، چنین کف صادراتی در مقایسه با حجم تولید کشور، تهدید تعیین‌کننده‌ای برای تأمین بازار داخلی نیست؛ اما برای حفظ مشتریان خارجی، استمرار قراردادهای، اعتبار تجاری صادرکننده ایرانی و ایجاد انگیزه سرمایه‌گذاری در زنجیره‌ها اهمیتی راهبردی دارد.

ثبات این مجوز حداقلی به زنجیره‌ها اجازه می‌دهد قرارداد بلندمدت امضا کنند، برند و شبکه توزیع بسازند، خطوط قطعه‌بندی و فرآوری را متناسب با سلیقه بازار مقصد توسعه دهند و استانداردهای بهداشتی و بسته‌بندی را حفظ کنند. ممنوع کردن صادرات هنگام افزایش مقطعی قیمت داخلی، اعتبار صادرکننده ایرانی را از بین می‌برد و بازار را به رقابای واگذار می‌کند که عرضه مستمر و قابل پیش‌بینی دارند.

پیام سیاستی

زنجیره‌ای که اجازه صادرات پایدار، قیمت‌گذاری اقتصادی و برنامه‌ریزی بلندمدت ندارد، به‌جای تبدیل شدن به بنگاهی رقابت‌پذیر در بازار منطقه، در معرض تبدیل شدن به بازوی اجرایی تنظیم بازار داخلی قرار می‌گیرد.

نتیجه‌گیری

داده‌های سال ۱۴۰۴ نشان می‌دهد زنجیره‌ها سهم مهمی از جوجه‌ریزی را در اختیار گرفته‌اند، اما توسعه آنها هنوز به تغییر بنیادین ساختار صنعت منجر نشده است. صنعت همچنان خرده‌مالکی، پراکنده و در سطح تولیدکننده قیمت‌پذیر است؛ ضمن آنکه تمرکز مالکیتی و جغرافیایی در میان زنجیره‌ها بالاست.

بزرگ بودن یا جوجه‌ریزی بیشتر، به‌خودی‌خود نشانه بهره‌وری و موفقیت نیست. ارزیابی زنجیره‌ها باید بر مبنای ضریب تبدیل، تلفات، وزن و سن کشتار، هزینه تمام‌شده، کیفیت قراردادهای، میزان یکپارچگی واقعی، سهم محصولات فرآوری‌شده، پایداری صادرات و بازده سرمایه انجام شود.

سیاست مطلوب آن است که دولت به‌جای استفاده از زنجیره‌ها صرفاً برای مهار کوتاه‌مدت قیمت مصرف‌کننده، محیطی باثبات برای رقابت، سرمایه‌گذاری و صادرات ایجاد کند. آزادی نسبی قیمت‌گذاری،

ثبات مقررات تجاری، قراردادهای استاندارد با مرغداران، شفافیت در تأمین نهاده و امکان حضور مستمر در بازارهای منطقه‌ای، پیش شرط تبدیل زنجیره‌های ایرانی به بنگاه‌هایی مشابه رقبای بین‌المللی است.

جوجه ریزی شرکت های زنجیره در تاریخ ۱۴۰۵/۰۳/۱۹

ردیف	نام استان	شرکت زنجیره	مجموع جوجه ریزی گوشتی	مجموع استان
۱	اردبیل	آرتا جوجه سبلان	۱,۹۲۸,۶۰۰	۱,۹۲۸,۶۰۰
۲	اصفهان	تولیدی دام و طیور دشت کیمیا	۸۳۴,۸۱۰	۲۸,۱۵۱,۱۵۳
۳		زرین جاودانه	۲,۷۳۱,۵۵۲	
۴		سالم پروران سپاهان	۹,۹۴۷,۲۲۴	
۵		شرکت زنجیره ای طیور اسپادانا	۲,۶۵۰,۵۵۰	
۶		گروه تولیدی بازرگانی آروند چکاوک اردستان	۱۱,۹۸۷,۰۱۷	
۷	آذربایجان شرقی	تک دانه مطهر آذربایجان	۶,۳۴۷,۶۹۰	۱۴,۹۸۱,۲۲۷
۸		شرکت زنجیره ای جهان دانه سهند	۵,۵۲۹,۹۹۲	
۹		همگام تجارت مرغ نمونه	۳,۰۱۷,۵۴۵	
۱۰		کیمیاپرور ارسباران	۸۶,۰۰۰	
۱۱	آذربایجان غربی	اتحادیه مرغداران گوشتی شمال استان آذربایجان غربی	۳,۷۰۸,۲۸۵	۳۲,۱۴۵,۲۷۲
۱۲		اروم گوهردانه	۵,۱۸۱,۸۸۰	
۱۳		زنجیره اقتصاد گستر سالم	۱,۵۴۴,۳۷۵	
۱۴		زنجیره یکپارچه تولید گوشت مرغ میلاد ماکیان مهاباد	۱,۸۸۲,۹۰۵	
۱۵		شرکت زنجیره سالم گستر اسپوتا	۱,۰۲۵,۶۸۴	
۱۶		شرکت کشت و صنعت طلوع آذربایجان	۲,۳۰۵,۰۶۸	
۱۷		گروه تولیدی اروم چکاوک	۵,۶۹۴,۶۴۱	
۱۸		گسترش و توسعه صنایع بهپرور	۶,۷۴۸,۴۶۴	
۱۹		کیوان مرغ پر طلایی مهاباد	۴,۰۵۳,۹۷۰	
۲۰	تهران	دام و طیور کوروش	۵۸,۱۶۰,۷۲۳	۶۲,۴۱۵,۹۱۶
۲۱		شرکت ماهان	۳۴۲,۲۰۰	
۲۲		ماکیان دام سینا	۳,۹۱۲,۹۹۳	
۲۳	چهار محال و بختیاری	شرکت زنجیره فرخ طیور کیمیا	۱,۶۶۲,۱۰۰	۱,۶۶۲,۱۰۰
۲۴	خراسان جنوبی	ستاره کیان بیرجند	۱,۴۸۳,۹۷۱	۳,۲۰۷,۰۴۴
۲۵		فروزان بیرجند	۱,۷۲۳,۰۷۳	

ردیف	نام استان	شرکت زنجیره	مجموع جوجه ریزی گوشتی	مجموع استان
۲۶	خراسان رضوی	پروتئین صنعت انفرادی	۲,۰۲۹,۰۸۵	۵۵,۹۰۷,۵۴۰
۲۷		تعاونی سربداران سبزوار	۱,۱۰۵,۰۸۰	
۲۸		تعاونی گناباد	۳,۶۹۰,۶۶۴	
۲۹		تعاونی مرغداران سبزوار	۲۶۲,۶۵۰	
۳۰		تعاونی مرغداران متشکل گناباد	۴,۹۱۱,۵۷۵	
۳۱		شرکت پیشرو صالح کاشمر	۴,۳۲۸,۸۳۸	
۳۲		شرکت دان و علوفه شرق	۶,۱۷۳,۶۷۴	
۳۳		شرکت دیزباد	۱۰,۱۴۷,۵۸۶	
۳۴		شرکت زنجیره پرند توس سپید مشهد	۳۲۰,۹۷۰	
۳۵		شرکت زنجیره کیمیا جوجه تربت	۶,۹۴۵,۵۰۶	
۳۶		شرکت سهامی خاص سپید ماکیان پاژ	۲,۶۶۶,۹۲۲	
۳۷		گهر بال شرق	۲,۱۴۳,۴۸۰	
۳۸		ماکیان پرور سپید شرق	۳,۹۶۴,۴۶۰	
۳۹		مجتمع فریمان	۷,۲۱۷,۰۵۰	
۴۰	خراسان شمالی	پارسیان پروتئین پیشگام شرق	۴,۹۹۲,۳۹۶	۵,۱۴۶,۸۹۶
۴۱		دام صنعت چمنزار فاروج	۱۵۴,۵۰۰	
۴۲	خوزستان	زنجیره تامین پروتئین روناخ خلیج فارس	۳,۹۶۵,۷۷۵	۸,۴۰۸,۶۸۵
۴۳		شرکت دام و طیور رومز	۱,۰۵۶,۴۰۵	
۴۴		طیور دانه سلامت دزفول	۳,۳۸۶,۵۰۵	
۴۵	زنجان	سبز دشت	۷,۲۹۷,۹۸۰	۱۱,۶۷۱,۳۰۳
۴۶		شرکت طیور پاکدانه	۱۰۴,۰۰۰	
۴۷		صبا مرغ نوآوران زنجان	۴,۲۶۹,۳۲۳	
۴۸	فارس	طیور صنعت نسیم	۱۰,۶۳۶,۸۷۷	۳۳,۸۷۰,۸۸۸
۴۹		غذای سالم و لذیذ	۶,۸۸۸,۰۶۳	
۵۰		ماکان مرغ پارس	۱۶,۳۴۵,۹۴۸	
۵۱	قزوین	مرغ مادر سارنگ	۲,۵۶۶,۷۶۰	۲,۵۶۶,۷۶۰
۵۲	کردستان	شرکت غرب دانه بیتا کامیاران	۳۱۴,۶۰۰	۱۱,۴۳۱,۲۵۰
۵۳		شرکت غرب دانه کیمیا مریوان	۱,۲۵۰,۷۴۵	
۵۴		غرب دانه آبیدر زاگرس	۹,۸۶۵,۹۰۵	

ردیف	نام استان	شرکت زنجیره	مجموع جوجه ریزی گوشتی	مجموع استان
۵۶	کرمان	اتحادیه شرکتهای تعاونی کشاورزی مرغداران شماره ۴۱۷ استان کرمان	۴,۰۳۵,۲۳۰	۱۶,۴۱۸,۵۰۰
۵۷		پروئین گستر آرام کرمان	۵,۷۵۴,۹۲۵	
۵۸		شرکت تعاونی مرغداران رفسنجان	۵,۱۵۰,۰۰۵	
۵۹		مرغ سحر سمندگان سیرجان	۱,۴۷۸,۳۴۰	
۶۰	کرمانشاه	طیور بهاران	۱,۶۹۲,۵۵۰	۱,۶۹۲,۵۵۰
۶۱	گلستان	طیور شباوز استرآباد	۵۹۷,۰۵۰	۷۰,۱۰۴,۷۸۱
۶۲		آرون پارس سایا دانه	۶۳۷,۳۰۰	
۶۳		بیتآمین استرآباد	۲۹۷,۷۸۵	
۶۴		پایتخت دانه گلستان	۳,۵۲۱,۴۸۰	
۶۵		پگاه جهان نما	۸,۵۸۹,۷۷۷	
۶۶		پیگیر	۹,۲۸۱,۸۴۰	
۶۷		ستاره گیتی هیرکانیا	۴,۱۰۱,۱۰۰	
۶۸		شرکت تایماز	۸,۸۸۷,۶۴۵	
۶۹		شرکت زنجیره آلتین دانه طبرستان	۸۰,۷۵۰	
۷۰		شرکت زنجیره بهشاد آفرین	۶,۴۷۳,۵۵۵	
۷۱		شرکت گرگان و دشت	۳,۴۳۴,۸۳۰	
۷۲		شرکت کشت و صنعت ماهان سبز گلستان	۳,۲۴۰,۳۸۹	
۷۳		ماکیان مهر گالیکش	۶,۹۰۳,۹۴۰	
۷۴		ماکیان مهر گنبد	۳,۰۱۱,۷۸۰	
۷۵		مجتمع تولید گوشت سحر مرغ کردان	۱,۳۶۱,۵۴۰	
۷۶		مجتمع گلند	۹۳,۴۸۰	
۷۷		مزرعه نمونه	۹,۵۹۰,۵۴۰	
۷۸	گیلان	چلیک سازان ایرانیان	۳,۷۴۲,۷۸۵	۱۳۲,۵۱۵,۶۴۷
۷۹		زربال	۵,۲۷۶,۷۹۹	
۸۰		سپیدماکیان	۸۸,۳۱۴,۳۸۱	
۸۱		شرکت تعاونی مرغداران گیلان	۳۴۴,۴۹۸	
۸۲		شرکت مرغ تک مارلیک کاسپین	۴,۸۴۵,۲۷۰	
۸۳		لعل حیات وسام	۵,۶۲۷,۸۳۵	
۸۴		مرغ ناب شمال گیلان	۳,۷۹۹,۵۰۰	
۸۵		نوید جوجه گیلان	۶۲۷,۵۰۰	
۸۶		نوید مرغ گیلان	۱۹,۹۳۷,۰۷۹	

ردیف	نام استان	شرکت زنجیره	مجموع جوجه ریزی گوشتی	مجموع استان
۸۷	مازندران	آمل جوجه	۴,۷۰۹,۳۳۴	۶۱,۷۵۷,۱۸۵
۸۸		آمل دانه طبرستان	۲,۳۰۶,۷۰۰	
۸۹		اجداد مازندران	۱۱,۵۹۵,۰۳۵	
۹۰		شرکت رشد پروتئین شمال	۱۵,۹۶۲,۸۵۷	
۹۲		گروه تولیدی ساوانا طیور پارس	۲۰,۲۲۶,۶۶۱	
۹۳		مجتمع تولیدی طیور شمال	۶,۰۸۰,۲۴۸	
۹۴		کشت و صنعت پرستو قائم	۸۷۶,۳۵۰	
۹۵	مرکزی	شرکت درسا مرغ	۷۶۵,۶۰۰	۳,۹۹۸,۰۶۵
۹۶		شرکت مرغ پرور	۱,۵۵۵,۷۹۰	
۹۷		گروه تولیدی توکلیان	۱,۶۷۶,۶۷۵	
۹۹	یزد	اعتماد دانه	۵۲,۰۰۰	۵۲,۰۰۰
		جمع کل	۵۶۰,۰۳۳,۳۶۲	۵۶۰,۰۳۳,۳۶۲

راندمان یا بهره‌وری؟

پارادایم نوین مدیریت در صنعت طیور

■ دکتر حسن مهربانی یگانه (DVM, MSc, PhD)

استاد دانشگاه تهران

چکیده

در دهه‌های گذشته، ارزیابی عملکرد واحدهای تولیدی صنعت طیور عمدتاً بر پایه شاخص‌های فنی مانند ضریب تبدیل غذایی، درصد تلفات، سرعت رشد، تولید تخم مرغ، درصد جوجه‌درآوری و سایر شاخص‌های عملیاتی انجام شده است. بدون تردید این شاخص‌ها نقش مهمی در پایش فرایندهای تولید دارند، اما تجربه صنعت نشان می‌دهد که بهبود این شاخص‌ها، همواره به افزایش سودآوری، رقابت‌پذیری و پایداری واحدهای تولیدی منجر نمی‌شود.

امروزه صنعت طیور با چالش‌هایی نظیر افزایش قیمت نهاده‌ها، محدودیت منابع، نوسانات اقتصادی، تغییرات اقلیمی، رقابت فشرده بازار و کاهش حاشیه سود روبه‌رو است. در چنین شرایطی، موفقیت یک واحد تولیدی تنها با افزایش راندمان یک فرایند مشخص قابل تبیین نیست، بلکه به توانایی آن در خلق ارزش بیشتر از مجموعه منابع در اختیار خود وابسته است؛ مفهومی که در ادبیات مدیریت از آن با عنوان بهره‌وری یاد می‌شود. در این مقاله ضمن تبیین تفاوت‌های مفهومی راندمان و بهره‌وری، ضرورت گذار صنعت طیور از مدیریت مبتنی بر راندمان به مدیریت مبتنی بر بهره‌وری تشریح شده و مدل مفهومی هرم بهره‌وری صنعت طیور به‌عنوان چارچوبی برای تحلیل و ارتقای بهره‌وری در زنجیره تولید پیشنهاد می‌شود.

مقدمه

صنعت طیور یکی از پیچیده‌ترین نظام‌های تولیدی در بخش کشاورزی است. ژنتیک، تغذیه، بهداشت، مدیریت، فناوری، اقتصاد، بازار و نیروی انسانی به‌گونه‌ای در هم تنیده‌اند که عملکرد هر یک از آن‌ها بر نتیجه نهایی کل سیستم اثر می‌گذارد.

باوجوداین واقعیت، طی سالیان متمادی، ارزیابی عملکرد واحدهای تولیدی عمدتاً بر پایه شاخص‌های فنی انجام شده است. ضریب تبدیل غذایی، درصد تلفات، تولید تخم مرغ، وزن بدن، یکنواختی گله و درصد جوجه‌درآوری به معیارهای اصلی موفقیت تبدیل شده‌اند. اما آیا بهبود هر یک از این شاخص‌ها الزاماً به معنای موفقیت یک واحد تولیدی است؟ پاسخ همواره مثبت نیست. ممکن است واحدی بهترین ضریب تبدیل را داشته باشد، اما به دلیل هزینه‌های بالا یا ضعف در مدیریت منابع و بازار، سودآوری مناسبی نداشته باشد. در مقابل، واحدی با شاخص‌های فنی متوسط، اما با مدیریت کارآمد، عملکرد اقتصادی بسیار بهتری ارائه دهد.

چرا راندمان، بهره‌وری نیست؟

بازنگری در یک باور رایج در مدیریت صنعت طیور

هدف این مقاله، ارائه چارچوبی مفهومی برای این تحول است. در ادامه تفاوت راندمان و بهره‌وری، نقش تفکر سیستمی و مدل «هرم بهره‌وری صنعت طیور» معرفی خواهد شد.

در ادبیات تخصصی صنعت طیور، واژه «راندمان» از پرکاربردترین اصطلاحات مدیریتی و فنی است. این کاربرد گسترده به تدریج این ذهنیت را ایجاد کرده که هرگاه راندمان افزایش یابد، بهره‌وری نیز افزایش یافته است؛ در حالی که این دو مفهوم یکسان نیستند.

راندمان (Efficiency) بیانگر میزان استفاده صحیح از یک نهاده یا یک فرایند مشخص است و کیفیت اجرای یک فعالیت را نشان می‌دهد. در مقابل، بهره‌وری (Productivity) نشان می‌دهد که یک سازمان تا چه اندازه توانسته است از مجموع منابع خود شامل سرمایه، نیروی انسانی، خوراک، انرژی، تجهیزات، زمان و اطلاعات، بیشترین ارزش اقتصادی و اجتماعی را خلق کند.

به بیان دیگر، راندمان به **درست انجام دادن یک کار** مربوط است، اما بهره‌وری به **درست اداره کردن کل سیستم** ارتباط دارد. همین تفاوت، مسیر تصمیم‌گیری مدیران را تغییر می‌دهد.

برای مثال، کاهش ضریب تبدیل غذایی از $1/70$ به $1/63$ یک موفقیت فنی ارزشمند است؛ اما اگر دستیابی به آن مستلزم هزینه‌های بسیار بالا باشد، ممکن است سودآوری کاهش یابد. در چنین شرایطی، راندمان افزایش یافته ولی بهره‌وری کاهش پیدا کرده است.

در مقابل، مدیری که با بهبود برنامه‌ریزی، کاهش زمان خالی سالن‌ها، مدیریت بهتر خرید نهاده‌ها، کاهش ضایعات و افزایش بهره‌برداری از ظرفیت تجهیزات، سودآوری را افزایش می‌دهد، حتی بدون تغییر محسوس در شاخص‌های فنی، بهره‌وری سازمان را ارتقا داده است.

در یک زنجیره یکپارچه طیور ممکن است تمامی بخش‌ها به صورت جداگانه راندمان مناسبی داشته باشند اما به دلیل نبود هماهنگی در برنامه‌ریزی، ظرفیت، اطلاعات یا بازار، نتیجه نهایی مطلوب نباشد. در این حالت، مشکل در راندمان اجزا نیست؛ بلکه در بهره‌وری کل سیستم است.

یکی از خطاهای رایج مدیریت، تمرکز بیش از حد بر شاخص‌هایی است که اندازه‌گیری آن‌ها آسان است؛ درحالی‌که کیفیت تصمیم‌گیری، هماهنگی سازمانی، فرهنگ کاری، مهارت کارکنان و توان نوآوری، اگرچه اندازه‌گیری دشوارتری دارند اما سهم بزرگی در بهره‌وری دارا می‌باشند. بنابراین، صنعت طیور ایران برای دستیابی به رشد پایدار باید از مدیریت متمرکز بر راندمان به سمت مدیریت مبتنی بر بهره‌وری حرکت کند.

پرسش اصلی دیگر نباید فقط **چگونه راندمان را افزایش دهیم؟** باشد، بلکه باید پرسید: **چگونه با همین منابع، ارزش بیشتری برای کل زنجیره صنعت طیور ایجاد کنیم؟**

بهره‌وری حاصل تفکر سیستمی است نه جمع جبری راندمان‌ها

یکی از مهم‌ترین تفاوت‌های میان مدیریت سنتی و مدیریت نوین، نوع نگاه به سازمان است. در مدیریت سنتی، موفقیت سازمان حاصل جمع موفقیت بخش‌های مختلف تلقی می‌شود؛ اما در مدیریت نوین، سازمان یک سیستم یکپارچه است که ارزش واقعی آن از تعامل میان اجزا شکل می‌گیرد.

صنعت طیور نمونه‌ای روشن از یک سیستم پیچیده است. ژنتیک، تغذیه، بهداشت، مدیریت، فناوری، منابع انسانی، اقتصاد و بازار همگی به صورت هم‌زمان بر عملکرد نهایی اثر می‌گذارند و هیچ‌یک را نمی‌توان جدا از سایر عوامل مدیریت کرد.

بهره‌وری زمانی شکل می‌گیرد که همه اجزای سیستم در راستای یک هدف مشترک و با بیشترین هماهنگی فعالیت کنند؛ بنابراین بهبود یک فرایند یا افزایش راندمان یک بخش به تنهایی تضمین‌کننده افزایش بهره‌وری نیست.

برای مثال، کارخانه خوراک ممکن است بهترین خوراک را تولید کند، اما اگر این خوراک با شرایط گله یا برنامه اقتصادی شرکت هماهنگ نباشد، ارزش واقعی آن کاهش می‌یابد. همچنین ژنتیک برتر بدون مدیریت صحیح تغذیه و بهداشت، به نتایج مطلوب نخواهد رسید.

در یک شرکت یکپارچه طیور ممکن است تمامی بخش‌ها عملکرد مطلوبی داشته باشند، اما نبود هماهنگی در برنامه‌ریزی، ظرفیت، اطلاعات یا بازار، بهره‌وری کل سیستم را کاهش دهد؛ بنابراین کیفیت ارتباط میان اجزا به اندازه کیفیت عملکرد هر جزء اهمیت دارد. در چنین نگرشی، مدیر بهره‌ور کسی است که بتواند میان سرمایه زیستی، سرمایه فیزیکی، سرمایه انسانی، سرمایه اطلاعاتی و سرمایه مدیریتی هماهنگی ایجاد کند و تصمیماتی اتخاذ نماید که منافع کل سیستم را حداکثر سازد.

امروزه مفهوم بهره‌وری کل عوامل تولید نیز بر همین اصل استوار است و نشان می‌دهد که رشد پایدار بیش از آنکه حاصل افزایش مصرف نهاده‌ها باشد، نتیجه بهبود مدیریت، نوآوری، یادگیری سازمانی و هماهنگی میان منابع است. براین اساس، اگر راندمان کیفیت اجرای یک فعالیت را نشان می‌دهد، بهره‌وری کیفیت اداره یک سیستم را آشکار می‌سازد. این نگرش، زمینه را برای معرفی مدل «هرم بهره‌وری صنعت طیور» فراهم می‌کند.

هرم بهره‌وری صنعت طیور

مدلی مفهومی برای مدیریت بهره‌وری در زنجیره تولید

هرم بهره‌وری صنعت طیور

بهره‌وری حاصل تعامل هماهنگ منابع، فرایندها، تصمیمات مدیریتی و شرایط اقتصادی است. بر همین اساس، «هرم بهره‌وری صنعت طیور» به عنوان یک مدل مفهومی پیشنهاد می‌شود که نشان می‌دهد بهره‌وری پایدار تنها زمانی حاصل می‌شود که تمامی سطوح سازمان به صورت متوازن توسعه یابند.

لایه‌های هرم

۱. منابع پایه: ژنتیک، جوجه یک‌روزه، خوراک، آب، انرژی، سرمایه، تجهیزات و نیروی انسانی
۲. فرایندهای تولید: تغذیه، بهداشت، امنیت زیستی، جوجه‌کشی، مدیریت سالن و کارخانه خوراک
۳. مدیریت و یکپارچه‌سازی: هماهنگی میان اجزای زنجیره، برنامه‌ریزی، اطلاعات و کنترل هزینه‌ها
۴. ارزش‌آفرینی اقتصادی: سودآوری، بهره‌وری سرمایه، مدیریت ریسک و رقابت‌پذیری
۵. پایداری و نوآوری: تحقیق و توسعه، تحول دیجیتال، توسعه سرمایه انسانی و پایداری زیست‌محیطی

شاخص بهره‌وری صنعت طیور (PPI) Poultry Productivity Index

چارچوب اولیه PPI بر پایه پنج مؤلفه هرم طراحی می‌شود. برای هر مؤلفه ۲۰ امتیاز در نظر گرفته شده و امتیاز نهایی بین صفر تا ۱۰۰ خواهد بود. این مدل در مرحله حاضر یک چارچوب مفهومی است و در زیرشاخص‌ها، ضرایب وزنی و روش امتیازدهی آن توسعه خواهد یافت.

نتیجه‌گیری

آینده صنعت طیور در گرو حرکت از مدیریت مبتنی بر راندمان به مدیریت مبتنی بر بهره‌وری است. مقاله حاضر نخستین گام برای معرفی این نگرش و ارائه مدل «هرم بهره‌وری صنعت طیور» و چارچوب اولیه PPI است. نگارنده در ادامه این مسیر، این مباحث را در قالب مقالات تخصصی دیگر توسعه و عرضه خواهد کرد تا چارچوبی جامع برای سنجش و ارتقای بهره‌وری در صنعت طیور کشور ارائه شود.

۵. صنعت مرغ تخمگذار

تحلیل عملکرد جوجه‌ریزی زنجیره ارزش تخمگذار و تولید تخم مرغ

■ دکتر سید فرزاد طلاکش
دبیرکل فدراسیون طیور ایران

بخش اول : مرغ اجداد تخمگذار

۱-۱- مرغ اجداد تخمگذار کشور در سال ۱۴۰۴ از سویه های نژادی تولید تخم مرغ با پوسته سفید در ۳ نوع هایلاین توسط شرکت مرغک (وابسته به سازمان اقتصادی کوثر)، ال اس ال توسط شرکت برکت (مالکیت خصوصی) و بوونز توسط شرکت سیمرغ (سهامی عام) بصورت وارداتی از مزارع لاین تخمگذار معتبر دنیا تأمین شده است.

۱-۲- واردات اجداد از خط D توسط این ۳ شرکت در سال ۱۴۰۴ به میزان ۱۷,۴۲۰ قطعه (برکت ۵۲۶۰ و مرغک ۶۱۶۰ و سیمرغ ۶۰۰۰ قطعه) صورت گرفته که با برنامه اعلام شده در سند برنامه ۵ ساله صنعت طیور (فدراسیون طیور ایران) همخوانی نداشته و باعث گردید آثار ناشی از آن در جوجه ریزی بیش از برنامه ریزی صورت گرفته محقق شود و تخم مرغ در ۴ ماه ابتدای سال ۱۴۰۴ علیرغم تمام تدابیر اصلاحی (حذف مرغان تخمگذار در ۲۰ هفته زودتر از پایان عمر اقتصادی مرغ، خرید حمایتی و نگهداری در سردخانه‌ها، تشویق صادرات) با کمتر از نصف هزینه تمام شده به فروش برسد و مرغداران دچار زیان هنگفتی شوند این رویه نشان می‌دهد که اولاً برنامه ریزی درستی برای مدیریت تولید و توزیع جوجه یکروزه متناسب با بازار مصرف نهایی انجام نشده (در حالیکه در سند برنامه ۵ ساله صنعت محاسبات درست صورت گرفته و ارائه شده بود) و ثانیاً نظارت عالیه دستگاه‌های متولی به ویژه وزارت جهاد کشاورزی بر عملکرد تشکل‌های مربوطه ناکارآمد بوده است.

بخش دوم: آمارنامه و عملکرد مرغ مادر تخمگذار و تحلیل آن

۲-۱- در سال ۱۴۰۴ جوجه ریزی مرغ مادر تخمگذار از طریق سویه های اجداد داخلی و صرفاً از ۳ نوع سویه‌های ال اس ال، هایلاین و بوونز تأمین شده و ۳ سویه سوپرنیک، نیک چیک و شیور بدون نیاز به واردات جدید از محل واردات خود در سال ۱۴۰۳ بهره جسته و نیاز جوجه یکروزه تخمگذار را تأمین کردند.

• در سال ۱۴۰۴ از ۳ سویه ال اس ال، بوونز و هایلاین جمعاً تعداد ۷۲۸,۵۷۰ قطعه جوجه و پولت ریزی انجام شده است.

۲-۲- ظرفیت مرغ مادر تخمگذار: اطلاعات ظرفیت پروانه‌ای مزارع مادر تخمگذار کشور در سال ۱۴۰۴ بشرح جدول ذیل می‌باشد.

جدول ۱- مشخصات شناسنامه‌ای و ظرفیت پروانه‌ای مرغ مادر تخمگذار - سال ۱۴۰۴

ردیف	نام مالک	نژاد	شهرستان	استان	نام مزرعه	ظرفیت کل
۱	شرکت مرغک	Hyline	زنجان	زنجان	مرغک	۷۰,۰۰۰
۲	شرکت مرغک	Hyline	شبه‌ستر	آذربایجان شرقی	مرغک/شبه‌ستر	۳۵,۰۰۰
۳	شرکت مرغک	Hyline	چناران	خراسان رضوی	مرغک/اخلمد	۴۰,۵۰۰
۴	شرکت مرغک	Hyline	شاندیز	خراسان رضوی	مرغک/شاندیز	۲۸,۸۰۰
۵	شرکت مرغک	Hyline	ساوجبلاغ	البرز	مرغک/فارم یک، ۲، ۴	۹۶,۷۵۰
۶	شرکت مرغک	Hyline	قم	قم	مرغک/گنجینه	۵۴,۵۰۰
۷	شرکت مرغک	Hyline	آبیک	قزوین	مرغک/فارم سه	۰
۸	شرکت طیور برکت	LSL	فومن	گیلان	سوپر طیور فومن	۹۰,۰۰۰
۹	شرکت طیور برکت	LSL	آبیک	قزوین	گسترش مرغ و جوجه البرز	۱۴۰,۰۰۰
۱۰	شرکت سیمرغ	Bovans	قوچان	خراسان رضوی	سیمرغ خراسان واحد ۵ تخمگذار	۳۰,۰۰۰
۱۱	شرکت سیمرغ	Bovans	بهار	کرمان	واحد ۲ کرمان	۵۰,۰۰۰
۱۲	شرکت سیمرغ	Bovans	آبیک	قزوین	شرکت سیمرغ واحد زیاران فارم یک و ۲	۶۰,۰۰۰
۱۳	شرکت مشهد جوجه	Shaver	مشهد	خراسان رضوی	شرکت مزرعه مرغ مادر مشهد جوجه - فارم او ۲	۸۴,۰۰۰
۱۴	ملکان جوجه	LSL	ملکان	آذربایجان شرقی	ملکان ۲۸۴	۳۶,۴۰۰
۱۵	شرکت طیور مرد	Nickchik	مرد	آذربایجان شرقی	باقر حاجی زاده بهرام	۳۵,۵۲۰
۱۶	نسیم طیور اصفهان	LSL	مورچه خورت	اصفهان	نسیم طیور	۲۹,۰۰۰
۱۷	شرکت کاسپین طلایی چیکا	Super Nick	آزاد شهر	گلستان	پردیس تیهو پاریسیان فارم گنبد	۳۹,۵۰۰
۱۸	شرکت کاسپین طلایی چیکا	Super Nick	بندر گز	گلستان	فرایند	۴۲,۰۰۰
۱۹	شرکت طیور برکت	LSL	آبیک	قزوین	توسعه صنایع برکت	۱۹۰,۰۰۰
۲۰	شرکت نیکان جوجه	Nickchik	مرد	آذربایجان شرقی	نیکان جوجه	۳۳,۲۶۴
۲۱	پورشمسیان	LSL/Hyline		خراسان جنوبی	پورشمسیان	۵۹,۰۰۰
۲۲	شرکت نیکان جوجه	Nickchik	مرد	آذربایجان شرقی	نیکان جوجه	۳۵,۱۱۲
جمع کل						۱,۳۶۷,۳۴۶

- میزان جوجه‌ریزی ماهانه مرغ مادر تخمگذار در سال ۱۴۰۴ بشرح جدول و نمودار ذیل است:

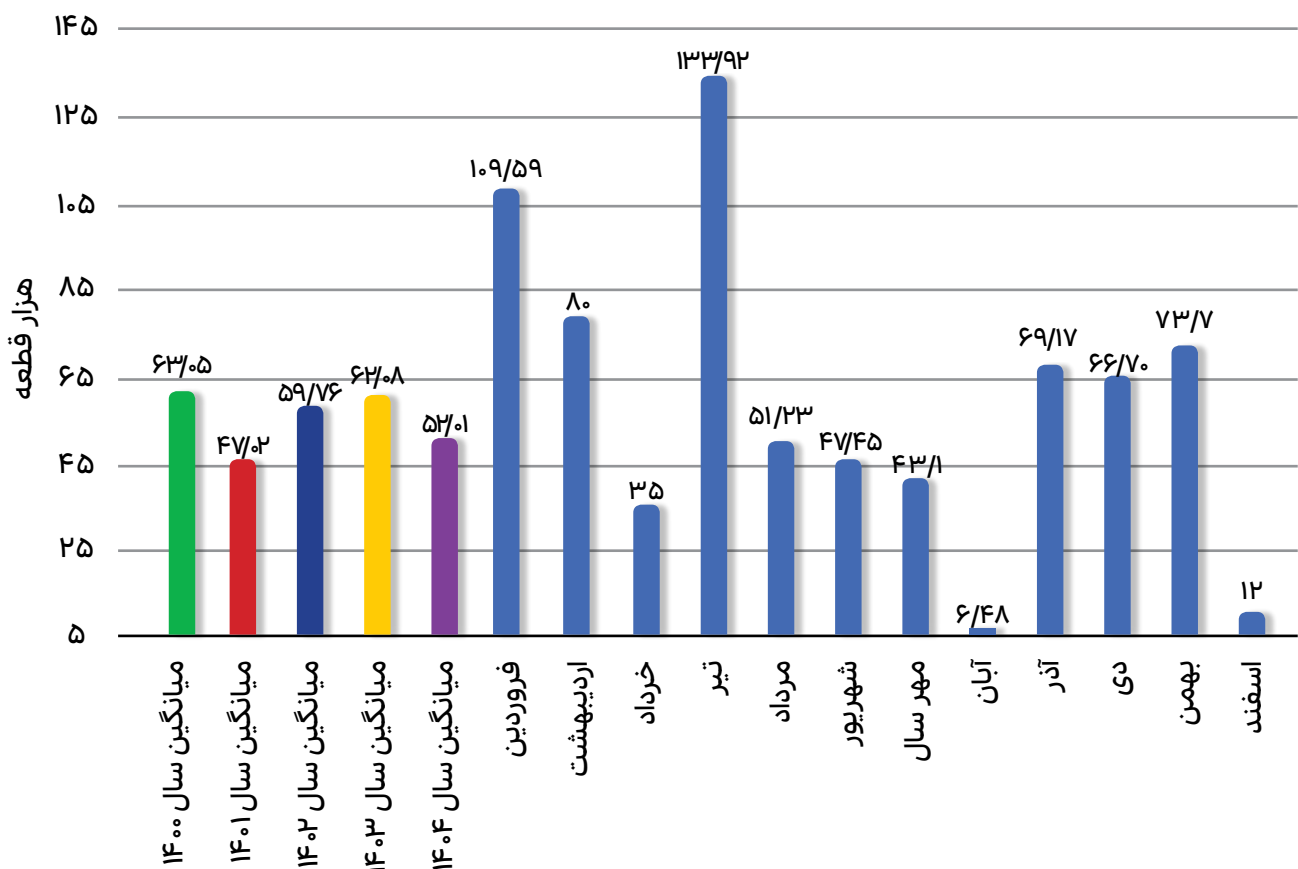
جدول جوجه‌ریزی ماهانه مرغ مادر تخمگذار - سال ۱۴۰۴ (قطعه)

جمع کل	SUPER-NICK	H&N	SHAVER	LSL	HYLINE	BOVANS	آمیخته ماه
۱۰۹,۵۹۰	-	-	-	۲۹,۵۹۰	۵۰,۰۰۰	۳۰,۰۰۰	فروردین
۸۰,۰۰۰	-	-	-	۴۵,۰۰۰	۳۵,۰۰۰	-	اردیبهشت
۳۵,۲۰۰	-	-	-	-	۳۵,۲۰۰	-	خرداد
۱۳۳,۹۲۵	-	-	-	۱۰۸,۴۳۰	-	۲۵,۴۹۵	تیر
۵۱,۲۳۳	-	-	-	۲۶,۷۸۳	-	۲۴,۴۵۰	مرداد
۴۷,۴۵۵	-	-	-	۱۷,۴۰۰	-	۳۰,۰۵۵	شهریور
۴۳,۱۰۰	-	-	-	۴۳,۱۰۰	-	-	مهر
۶,۴۸۷	-	-	-	۶,۴۸۷	-	-	آبان
۶۹,۱۷۵	-	-	-	۲۱۱۷۵	۴۸۰۰۰	-	آذر
۶۶,۷۰۵	-	-	-	۱۸۷۰۵	۴۸۰۰۰	-	دی
۷۳,۷۰۰	-	-	-	۷۳,۷۰۰	-	-	بهمن
۱۲,۰۰۰	-	-	-	۱۲,۰۰۰	-	-	اسفند
۷۲۸,۵۷۰	۰	۰	۰	۴۰۲,۳۷۰	۲۱۶,۲۰۰	۱۱۰,۰۰۰	جمع کل
%۱۰۰	%۰	%۰	%۰	%۵۵	%۳۰	%۱۵	سهم هر نژاد

۲-۴- جوجه‌ریزی مادر تخمگذار:

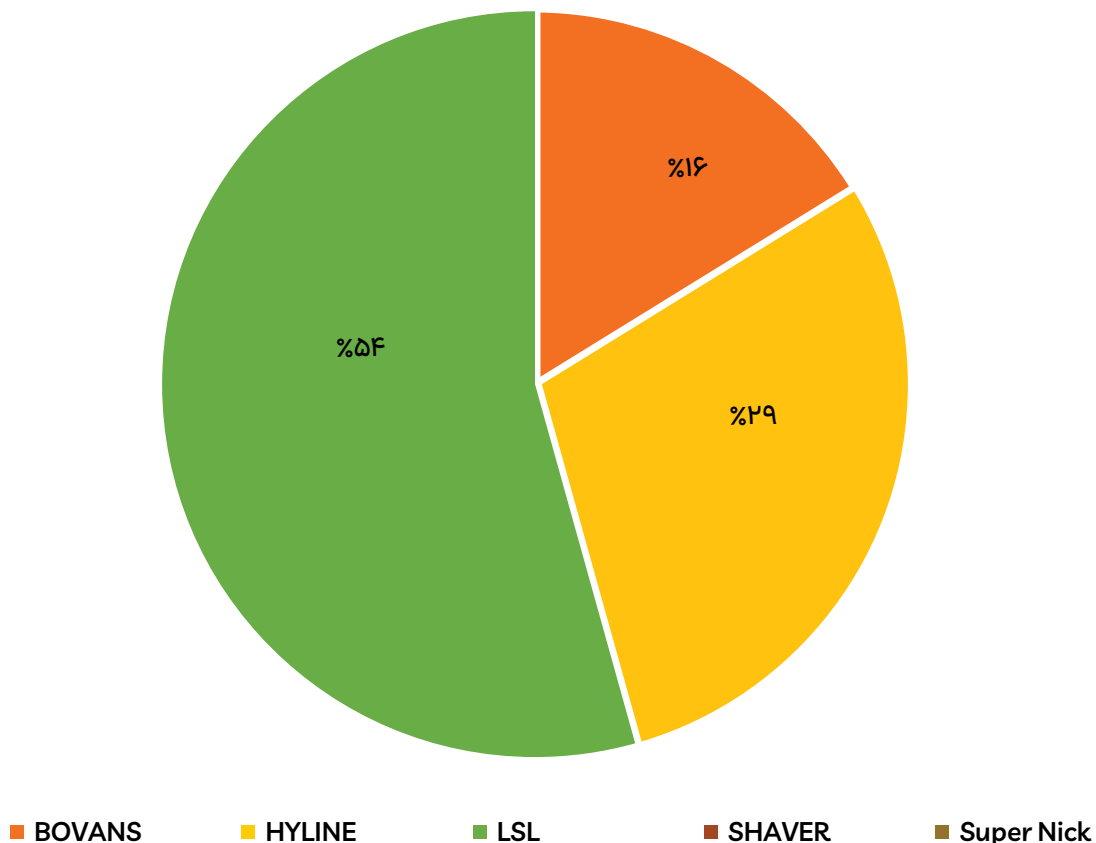
میزان جوجه‌ریزی مادر تخمگذار در سال ۱۴۰۴ بر اساس اطلاعات سامانه سماصط حدود ۷۲۸ هزار قطعه بوده که تقریباً با میزان سال ۱۴۰۳ بسیار نزدیک است، ولی بدلیل عدم رعایت سن اقتصادی مرغ مادر و حذف آن در موعد مقرر و اقدام به تولک بری مرغ‌ها، موجودی این بخش در سال ۱۴۰۴ به بیش از ۱/۱ میلیون قطعه رسید که به معنای ظرفیت تولیدی جوجه بیش از ۹۰ میلیون قطعه بوده و همین عامل باعث تشویق به جوجه‌ریزی بیش از حد در مزارع مرغ تخمگذار گردید. آثار زیانبار مازاد شدید تولید تخم‌مرغ و ارزانی بیش از حد آن را در سال ۱۴۰۴ زیان‌هنگفتی را رقم زد که باز هم نشان از عدم دقت در اجرای برنامه‌ها و نظارت ضعیف بر آن است، ضمن اینکه فراهم سازی فرایند صادرات جوجه و پولت نیز ناشی از ضعف بازسازی و بازاریابی مؤثر و مدیریت مورد اعتراض مرغداران از نحوه عملکرد اتحادیه مربوطه و ضعف نظارتی سیاستگذار و سایر ارگانهای نظارتی در این رابطه است که بخوبی صورت نگرفته است.

جوجه ریزی مزارع مادر تخمگذار - سال ۱۴۰۴

منبع: سماصط

نمودار سهم آمیخته‌ها در جوجه ریزی مادر تخمگذار - سال ۱۴۰۴

منبع: سماصط

۲-۵- صادرات تخم نطفه دار، جوجه یکروزه و پولت تخمگذار:

میزان صادرات جوجه یکروزه تخمگذار در سال ۱۴۰۴ حدود ۹۷۸ هزار قطعه و پولت تخمگذار حدود ۶ میلیون قطعه و تخم مرغ نطفه‌دار ۸/۳ میلیون عدد بوده است. در این خصوص باید توجه کرد که برنامه‌ریزی صدور مجوز جوجه‌ریزی مادر در کشور نمی‌تواند اتکای زیادی به صادرات داشته باشد.

بخش سوم: عملکرد مرغ تخمگذار تجاری

۱-۳- ظرفیت در مرغ تخمگذار: ظرفیت پروانه‌ای مرغ تخمگذار در سال ۱۴۰۴ شامل: تعداد ۵۴۲ واحد پرورش پولت (مستقل و وابسته) به ظرفیت حدود ۴۴ میلیون قطعه و ۱۸۱۱ واحد مرغ تخمگذار با ظرفیت پروانه‌ای حدود ۱۳۱ میلیون قطعه مرغ تخمگذار (جدول شماره ۱)، قادر به تولید تخم مرغ به ظرفیت تولید اسمی سالیانه حداقل ۲/۴ میلیون تن تخم مرغ در سال است.

جدول ۱- ظرفیت‌های پروانه ای مرغ تخمگذار کشور - سال ۱۴۰۴

استان	تعداد کل پोलت و تخمگذار	ظرفیت پولت وابسته	ظرفیت پولت مستقل	ظرفیت تخمگذار	درصد سهم از ظرفیت تخمگذار
اصفهان	۳۰۳	۱۶۵۰۰۰	۶۰۸۱۱۲۴	۱۷۱۰۳۴۳۰	۱۳/۰۴
خ رضوی	۳۴۸	۳۲۰۸۰۰	۴۲۰۱۲۶۰	۱۳۴۶۷۴۱۰	۱۰/۲۷
آ. شرقی	۲۵۵	۱۲۱۰۰۰	۳۴۷۶۰۶۲	۱۲۵۱۶۰۳۸	۹/۵۴
قم	۲۸۴	۵۷۷۶۰	۵۱۸۲۱۸۰	۱۲۴۱۱۴۰۰	۹/۴۶
تهران	۱۲۰	۷۴۶۰۵۶	۲۶۶۲۵۰۲	۱۱۱۱۳۵۴۳	۸/۴۷
قزوین	۱۱۲	۹۲۰۶۳۵	۴۶۴۱۳۸۴	۱۰۰۹۷۳۶۴	۷/۷
البرز	۱۳۴	۵۲۶۲۶۶	۳۰۶۴۶۴۵	۸۱۹۶۵۵۸	۶/۲۵
گلستان	۴۵	۲۱۱۰۰۰۰	۶۷۲۰۰۰	۷۰۱۶۱۰۰	۵/۳۵
فارس	۱۰۱	۲۷۸۰۰۰	۱۰۵۷۲۹۲	۶۶۰۰۸۴۳	۵/۰۳
مرکزی	۱۳۸	۰	۱۸۰۵۶۸۳	۶۵۲۸۱۷۴	۴/۹۸
یزد	۵۵	۰	۹۰۵۰۰۰	۴۰۰۶۱۰۰	۳/۰۵
خ. جنوبی	۹۳	۲۳۰۰۰۰	۹۲۲۱۲۸	۳۶۵۲۱۵۷	۲/۷۸
سمنان	۶۶	۳۲۵۰۰۰	۱۴۲۹۵۰۰	۳۲۲۸۷۰۰	۲/۴۶
کرمان	۴۱	۵۴۰۰۰	۴۱۵۰۰۰	۲۴۴۳۱۰۰	۱/۸۶
همدان	۴۰	۰	۶۵۸۰۰۰	۲۰۸۲۱۸۵	۱/۵۹
خوزستان	۲۱	۰	۸۵۰۰۰	۱۴۱۱۹۰۴	۱/۰۷
زنجان	۲۸	۴۰۰۰۰	۲۴۴۵۰۰	۱۳۹۹۰۰۰	۱/۰۶
آ. غربی	۲۸	۲۳۰۰۰	۸۰۰۰۰	۱۲۵۶۲۲۰	۰/۹۶
لرستان	۳	۰	۹۰۰۰۰	۱۰۳۰۰۰۰	۰/۷۸
کردستان	۱۳	۰	۰	۸۸۰۰۰۰	۰/۶۷
اردبیل	۲۴	۰	۰	۸۱۹۷۶۰	۰/۶۲
مازندران	۱۹	۵۰۰۰۰	۲۰۳۸۰	۷۵۲۰۳۴	۰/۵۷
سیستان و بلوچستان	۷	۶۰۰۰۰	۰	۶۷۰۰۰۰	۰/۵۱
کهکیلو یه و بویراحمد	۷	۰	۰	۳۵۰۰۰۰	۰/۲۶
چهار محال بختیاری	۸	۰	۱۶۰۰۰۰	۳۲۰۰۰۰	۰/۲۴
ایلام	۵	۰	۰	۲۹۲۰۰۰	۰/۲۲
خ. شمالی	۳	۰	۰	۱۶۰۰۰۰	۰/۱۲
کرمانشاه	۲۲	۰	۱۲۰۰۰۰	۱۰۴۷۰۰۰	۰/۸
جنوب کرمان	۲	۰	۰	۱۳۰۰۰۰	۰/۰۹
گیلان	۱	۰	۰	۶۰۰۰۰	۰/۰۴
بوشهر	۱	۰	۰	۴۰۰۰۰	۰/۰۳
هرمزگان	۱	۰	۰	۱۰۰۰۰	۰/۰۰۷
جمع کل	۲۳۵۲	۵۷۳۵۰۱۷	۳۷۹۷۳۶۴۰	۱۳۱۰۹۰۹۲۰	۱۰۰

لازم بذکر است که مقایسه آمار این جدول در مقایسه با سال قبل حاکی از آن است که واحدهای پولت از نظر تعداد ۲/۴ درصد و از نظر ظرفیت ۶/۸ درصد افزایش و در مورد مرغ تخمگذار از نظر تعداد ۱/۷ و از نظر ظرفیت ۴/۸ درصد افزایش داشته است. با توجه به شرایط سرانه مصرف تخم مرغ در کشور که در نقطه

مطلوبی است باید گفت که این ظرفیت موجود به اضافه بیش از ۱۰۰ میلیون قطعه پروانه تأسیس صادر شده که در اختیار افراد حقیقی و حقوقی است و هنوز به ثمر نرسیده قطعاً هشداردهنده است چون با ظرفیت رشد سرانه مصرف داخلی و روند کاهشی درخواست های وارداتی از سوی مشتریان اصلی و بزرگ شامل عراق و افغانستان همخوانی نداشته و پرواضح است که بهره‌وری اقتصادی تولید تخم مرغ را دچار چالش بسیار جدی نموده و منجر به حذف تعداد قابل توجهی از مرغداران کوچک با بنیه مالی ضعیف می‌شود که باید برای آن تدبیر جدی کرد.

۲-۳- میزان جوجه ریزی مزارع مرغ تخمگذار :

خوشبختانه بدلائیل مختلفی که مهمترین آن نتیجه گیری اقتصادی عمده مرغداران از خسارات حاصل از جوجه‌ریزی بیش از برنامه (حداقل ۳۳٪ بیشتر از برنامه در سال ۱۴۰۳ جوجه ریزی شد) در سال ۱۴۰۳ که آثار بسیار ناخوشایند آن در ۱۴۰۴ متبلور شد، جوجه ریزی در سال ۱۴۰۴ نزدیک به برنامه صورت گرفت که گرچه در دی ماه این سال با آزاد سازی نرخ ارز مشکلات بسیار جدی و آسیب رسانی به مرغداران بخصوص واحدهای کوچک تحمیل شد ولی امید است که در سال ۱۴۰۵ بویژه در نیمه دوم آن این زیان بزرگ اقتصادی جبران شود.

جدول میزان جوجه‌ریزی ماهانه مزارع تخمگذار به تفکیک سویه ها- سال ۱۴۰۴ (هزار قطعه)

جمع کل	SUPERNICK	SHAVER	NICKCHIK	LSL	HYLINE	BOVANS	آمیخته
							ماه
۵,۰۲۳,۳۴۳	۲۰۷,۶۷۰	۳۱۲,۰۶۱	۳۳۴,۷۴۹	۳,۲۷۸,۷۶۰	۳۱۱,۷۲۸	۵۷۸,۳۷۵	فروردین
۶,۲۷۴,۴۸۷	۸۱۲,۵۶۰	۳۲۸,۴۲۷	۹۶۲,۵۶۵	۲,۹۹۴,۲۳۱	۷۰۷,۳۷۴	۴۶۹,۳۳۰	اردیبهشت
۴,۱۵۸,۸۷۰	۶۸۷,۴۹۰	۳۴۲,۴۹۱	۴۳۰,۹۷۵	۲,۳۴۷,۶۲۸	۲۰۱,۳۸۱	۱۴۸,۹۰۵	خرداد
۴,۴۳۴,۲۵۱	۶۸۳,۲۸۰	۳۱۲,۷۰۲	۲۳۸,۰۷۵	۲,۲۳۱,۸۶۱	۵۲۶,۷۲۸	۴۴۱,۶۰۵	تیر
۳,۷۰۰,۷۷۰	۳۷,۷۵۵	۲۵۷,۱۹۱	۳۶۲,۶۳۰	۱,۹۲۱,۱۵۳	۳۴۵,۰۵۱	۷۷۶,۹۹۰	مرداد
۴,۶۱۱,۲۷۹	۶۲۶,۸۴۰	۳۲۳,۵۳۶	۱۸۷,۰۰۰	۲,۳۴۳,۶۰۴	۱۶۹,۸۸۹	۹۶۰,۴۱۰	شهریور
۴,۱۴۰,۷۸۷	۷۸۸,۹۴۹	۴۸۶,۷۸۸	۳۱۰,۳۱۰	۲,۱۹۱,۵۳۸	۲۸۲,۲۶۴	۸۰,۹۳۸	مهر
۴,۸۳۶,۲۵۲	۷۳۸,۹۹۲	۳۵۹,۲۸۲	۷۲۹,۰۶۵	۱,۸۰۹,۱۶۱	۷۲۶,۱۰۲	۴۷۳,۶۵۰	آبان
۴,۷۰۷,۷۵۱	۸۲۸,۶۲۰	۳۳۶,۳۶۸	۵۱۳,۱۱۰	۱,۵۹۸,۳۸۸	۸۳۸,۲۹۰	۵۹۲,۹۷۵	آذر
۴,۵۸۹,۴۱۰	۸۳۵,۰۶۰	۲۸۸,۰۹۴	۳۶۲,۵۰۰	۱,۴۲۵,۶۸۷	۸۸۲,۸۵۹	۷۹۵,۲۱۰	دی
۳,۹۶۷,۴۱۹	۸۴۷,۲۳۷	۱۳۱,۶۰۲	۳۳۱,۳۰۰	۱,۵۷۵,۲۰۷	۳۹۷,۴۳۲	۶۸۴,۶۴۱	بهمن
۴,۳۲۵,۴۶۶	۷۹۸,۶۹۰	۳۷۳,۸۹۸	۴۶۲,۵۵۵	۱,۳۹۴,۴۶۵	۵۹۱,۹۴۸	۷۰۳,۹۱۰	اسفند
۵۴,۷۷۰,۰۸۵	۷,۸۹۳,۱۴۳	۳,۸۵۲,۴۴۰	۵,۲۲۴,۸۳۴	۲۵,۱۱۱,۶۸۳	۵,۹۸۱,۰۴۶	۶,۷۰۶,۹۳۹	جمع کل
	%۱۴	%۷	%۱۰	%۴۶	%۱۱	%۱۲	سهم هر نژاد

۳-۳- جایگاه مهم پرورش پولت: مدیریت جوجه‌ریزی در واحد‌های پرورش پولت بعنوان یک حلقه واسط بسیار مهم بین جوجه یکروزه و مرغ تخمگذار تجاری، علیرغم اهمیت فراوان آن هنوز مورد توجه مؤثر در برنامه تولید و همچنین بهداشت و سلامت تولید نبوده و ساماندهی مناسبی در مورد آن صورت نگرفته است.

در این خصوص پولت که بعنوان ماشین اصلی تولید تلقی می‌شود بایستی تحت تدابیر خاصی قرار گرفته و بجز تشویق تشکیل سریعتر زنجیره‌های یکپارچه تولید، سایر موارد پرورش پولت یا بصورت سفارشی انجام شده یا اینکه شرکت‌های مرغ مادر به سمت فروش پولت بجای جوجه یکروزه تغییر رویه دهند.

۳-۴- فرسودگی واحدهای مرغ تخمگذار: همانند سال‌های قبل، در سال ۱۴۰۴ نیز بدلیل مشکلات نقدینگی و سودآوری کم در مرغداری‌های تخمگذار که مانع از هزینه کرد در زمینه بازسازی و بهسازی مرغداری گردید تغییر خاصی صورت نگرفته و همچنان حداقل ۴۰ درصد ساختمان و ۳۵ درصد تجهیزات مرغداری‌های تخمگذار کشور فرسوده کامل بوده و لازم است هم از دید بهداشتی و هم از دید بهره‌وری، بازسازی و یا نوسازی شوند.

۳-۵- گرچه بر اساس برنامه ملی ارتقای کیفیت بهداشتی و تضمین سلامت تخم مرغ توسط سازمان دامپزشکی کشور که در بهمن ماه ۱۳۹۸ ابلاغ شد مقرر بود تخم مرغ تولیدی کشور به صورت شناسنامه‌دار بسته‌بندی و در زنجیره سرد توزیع شود ولی همواره بدلیل عدم عزم کافی در وزارت جهاد کشاورزی برای اجرای این سند با وجود زیرساخت‌های کافی و پیگیری‌های انجمن صنفی مربوط، همچنان تا زمان تدوین این گزارش (خرداد ۱۴۰۵) بیش از ۷۵ درصد تخم مرغ کشور بصورت بدون شناسنامه و عمدتاً در شرایط غیربهداشتی و در خارج از یخچال و با آشفستگی شدید قیمت‌ها هم برای مصرف‌کننده و هم برای تولیدکننده خرید و فروش می‌شود.

۳-۶- زنجیره یکپارچه تولید تخم مرغ: همواره عمده تولید تخم مرغ کشور در واحدهای کوچک (حدود ۵۵ درصد در واحدهای با ظرفیت کمتر از ۱۰۰ هزار قطعه) تولید می‌شود که می‌تواند بعنوان یکی از نقاط ضعف صنعت مرغ تخمگذار تلقی شود. البته توسعه صدور پروانه برای تولید زنجیره یکپارچه تخم مرغ در سال‌های ۱۴۰۱ الی ۱۴۰۴ رونق قابل توجهی داشته و تاکنون ۱۷ شرکت خصوصی و تعاونی تخمگذار موفق به دریافت پروانه تولید زنجیره‌ای تخم مرغ شده‌اند ولی تا زمانیکه فعالیت آنها منتهی به برند فعال با توزیع مویرگی در بازار نهایی محصول نباشد عملاً توفیق چندانی در اهداف تولید زنجیره‌ای که تضمینی برای بهره‌وری بالاتر، عرضه تخم مرغ بصورت شناسنامه‌دار بسته‌بندی که تضمینی برای سلامت و افزایش کیفیت آن است و نیز تحقق اهداف دراز مدت در جهت صادرات پایدار بخصوص در بازار غذاهای حلال رخ نخواهد داد.

جدول ۴- آمار تولیدی زنجیره ارزش صنعت مرغ تخمگذار ۱۴۰۰ - ۱۴۰۴

سال	۱۴۰۰	۱۴۰۱	۱۴۰۲	۱۴۰۳	۱۴۰۴
تعداد واردات اجداد مرغ تخمگذار خط D (قطعه)	۱۱/۱۳۶	۹/۲۸۰	۱۱/۴۲۰	۱۵/۵۲۰	۱۷/۴۲۰
جمع کل جوجه ریزی مادر (قطعه) داخلی و وارداتی	۶۷۶/۸۶۰	۷۳۵/۳۰۵	۷۳۰/۴۰۲	۷۴۴/۶۴۷	۷۲۸/۵۷۰
جوجه ریزی انجام شده ی تجاری (میلیون قطعه)	۵۰/۲	۵۲/۸	۵۶/۱	۷۷/۳	۵۹/۴
میانگین قیمت جوجه یکروزه (ریال)	۱۴۰/۰۰۰	۲۱۶/۰۰۰	۲۲۳/۰۰۰	۳۵۰/۰۰۰	۳۸۵/۰۰۰
تولید تخم مرغ پرورش صنعتی (هزار تن)	۱/۱۵۳	۱/۲۸۰	۱/۳۵۰	۱/۴۸۰	۱/۴۷۰
نرخ میانگین فروش تخم مرغ در مرغداری (ریال)	۱۷۷/۰۰۰	۳۲۷/۰۰۰	۴۴۷/۰۰۰	۴۸۷/۰۰۰	۷۴۲/۰۰۰
نرخ میانگین تخم مرغ برای مصرف کننده (ریال)	۱۷۷/۰۰۰	۳۲۷/۰۰۰	۴۴۷/۰۰۰	۶۷۵/۰۰۰	۷۴۱/۰۰۰
سرانه مصرف تخم مرغ (عدد در سال برای هر نفر)	۲۱۶	۲۱۹	۲۲۳	۲۵۱	۲۵۸

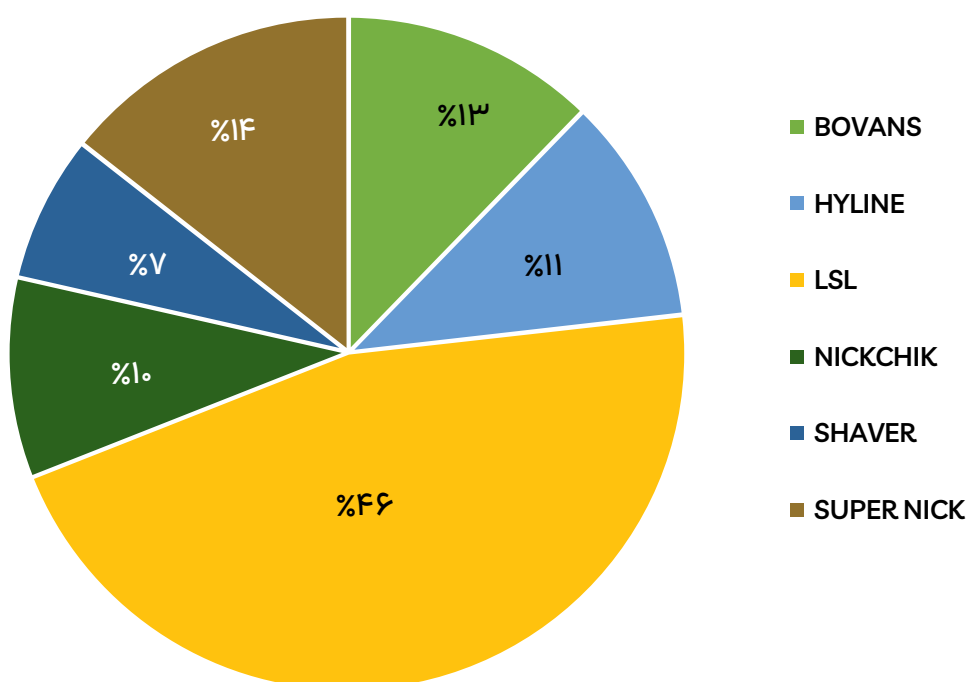
۳-۷- سهم سویه‌ها در مرغ تخمگذار: روند عملکرد جوجه‌ریزی سویه‌های مختلف نژادی مرغ تخمگذار در واحدهای پرورشی فعال طی سال‌های ۱۴۰۰ لغایت ۱۴۰۴ در جدول شماره ۵ مندرج است.

جدول ۵- درصد سهم جوجه‌ریزی سویه‌های مختلف نژادی مرغ تخمگذار طی سال‌های ۱۴۰۰ - ۱۴۰۴

سویه نژادی سال	HYLINE	LSL	BOVANS	SHAVR	SUPERNICK	H&N
۱۴۰۰	۲۷	۳۳/۸	۱۰/۸۵	۸/۷۷	۸/۸	۱۰/۶۷
۱۴۰۱	۲۲/۹	۴۶/۸	۱۰/۸۷	۵/۸	۷/۹۴	۵/۶
۱۴۰۲	۲۰	۴۷	۱۱	۶	۱۵	۱
۱۴۰۳	۱۴	۴۶	۱۵	۴	۱۵	۶
۱۴۰۴	۱۱	۴۶	۱۳	۷	۱۴	۱۰

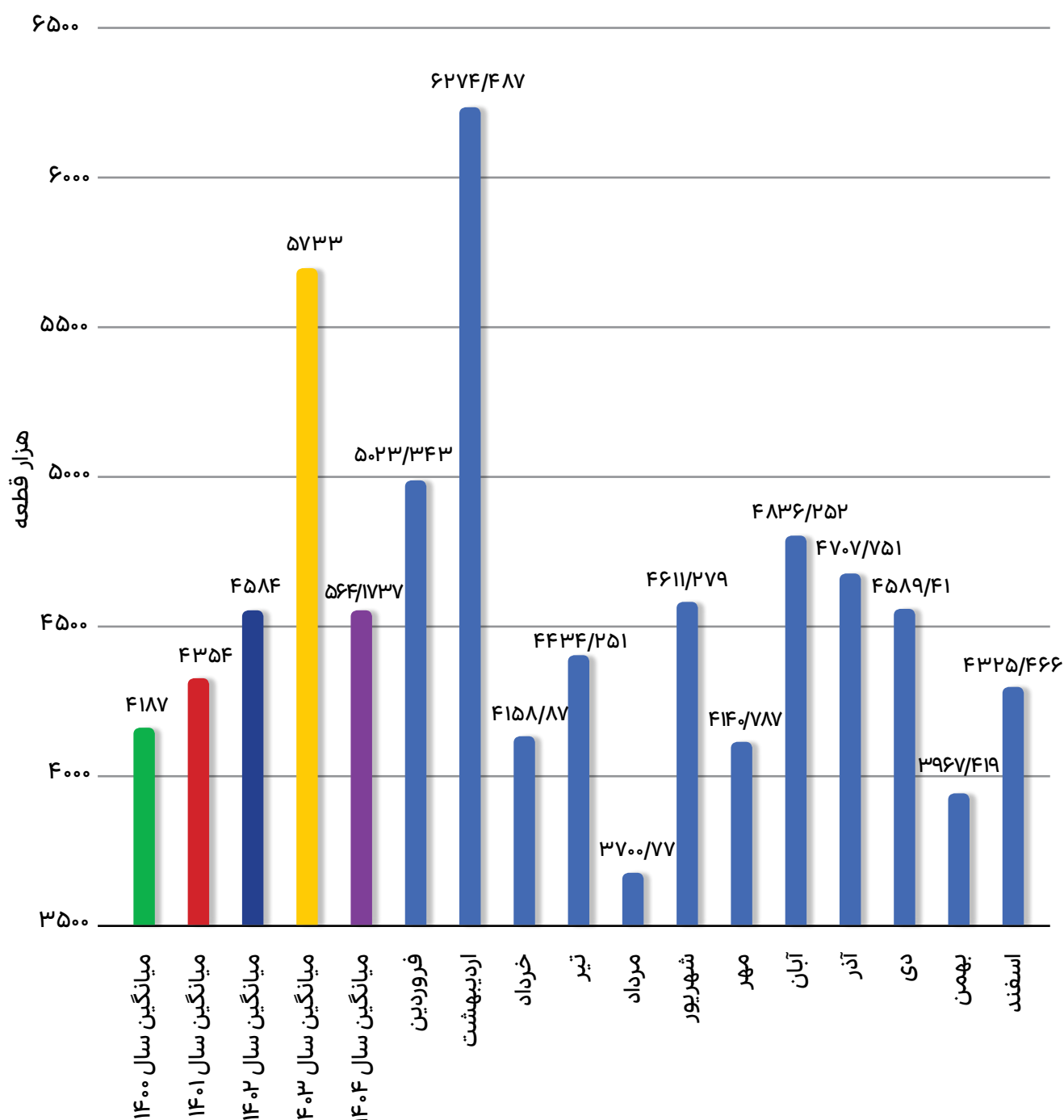
منبع: سماصط

سهم آمیخته‌ها در جوجه‌ریزی تخمگذار تجاری - سال ۱۴۰۴

منبع: سماصط

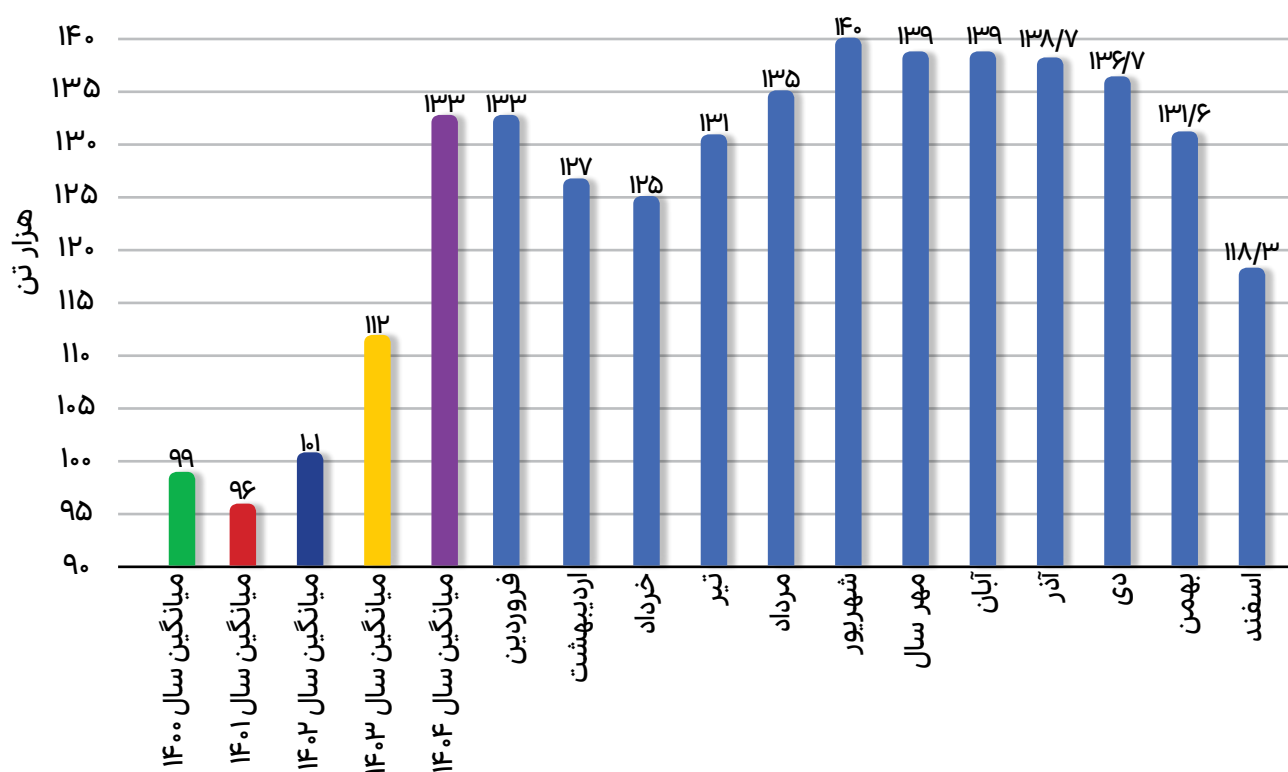
جوجه ریزی تخمگذار تجاری - سال ۱۴۰۴

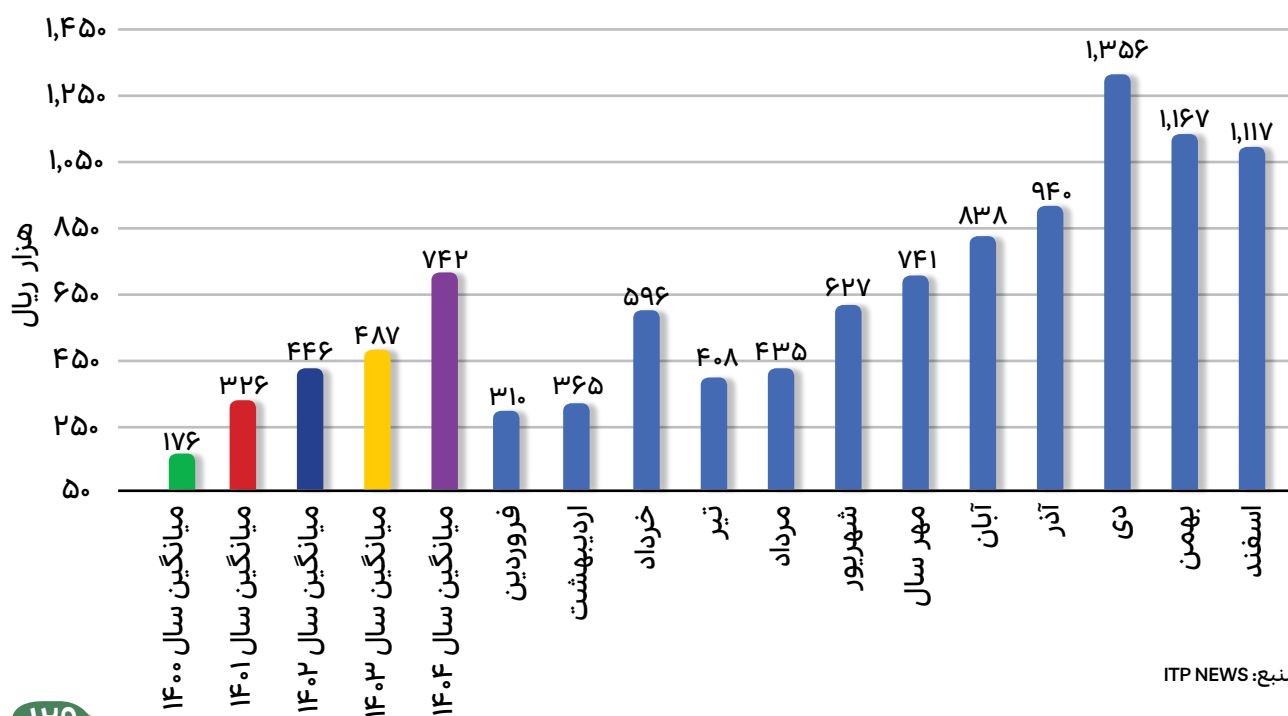
منبع: سماصط

۸-۳- تولید و سرانه مصرف تخم مرغ: از مجموع ۱,۴۷۰ هزار تن تخم مرغ صنعتی و ۱۱۰ هزار تن تخم سایر ماکیان و تولید روستایی تولید شده در سال ۱۴۰۴، مقدار ۱۰۶ هزار تن آن صادر و بقیه در چرخه مصرف مستقیم خانوار و همچنین مصرف صنایع غذایی قرار گرفته که در صورت محاسبه جمعیت کشور با مبنای ۹۱ میلیون نفر (ایرانیان و اتباع)، سرانه مصرف هر نفر در سال ۱۴۰۴ (بر اساس هر عدد تخم مرغ به وزن متوسط ۶۲ گرم)، معادل ۲۵۸ عدد خواهد بود.

میزان تولید ماهانه تخم مرغ - ۱۴۰۴

میانگین قیمت فروش تخم مرغ درب مرغداری - ۱۴۰۴

منبع: ITP NEWS

ایران در سال ۲۰۲۵ جایگاه ۵ منطقه آسیا و در رتبه ۹ تولید جهانی تخم مرغ در کنار کشور ترکیه قرار دارد و سرانه مصرف تخم مرغ ایران طی سال‌های ۱۳۸۴ لغایت ۱۴۰۴ به عدد و کیلوگرم (بر مبنای هر عدد ۶۲ گرم) به شرح جدول زیر می‌باشد:

سرانه مصرف تخم مرغ ایران از سال ۱۳۸۴ تا ۱۴۰۴

سال	مصرف سرانه (عدد)	مصرف سرانه (کیلوگرم)
۱۳۸۴	۱۶۹	۱۰/۵
۱۳۸۵	۱۴۸	۹/۲
۱۳۸۶	۱۵۶	۹/۷
۱۳۸۷	۱۵۸	۹/۸
۱۳۸۸	۱۶۱	۱۰
۱۳۸۹	۱۶۱	۱۰
۱۳۹۰	۱۵۶	۹/۷
۱۳۹۱	۱۸۴	۱۱/۴
۱۳۹۲	۱۸۵	۱۱/۴
۱۳۹۳	۱۸۵	۱۱/۴
۱۳۹۴	۱۹۲	۱۱/۹
۱۳۹۵	۱۹۵	۱۲/۱
۱۳۹۶	۱۸۳	۱۱/۳
۱۳۹۷	۱۹۸	۱۲/۲
۱۳۹۸	۲۰۶	۱۲/۷
۱۳۹۹	۲۰۸	۱۲/۹
۱۴۰۰	۲۱۶	۱۳/۴
۱۴۰۱	۲۱۹	۱۳/۵
۱۴۰۲	۲۲۳	۱۳/۸
۱۴۰۳	۲۵۱	۱۵/۵
۱۴۰۴	۲۵۸	۱۶

۸-۳- صادرات تخم مرغ: اصولاً یکی از اهداف عالیه جمهوری اسلامی ایران علاوه بر تحقق خودکفایی، گسترش و توسعه صادرات محصولات غیرنفتی به اقصی نقاط دنیا و به ویژه کشورهای همسایه خود می‌باشد و مزیت

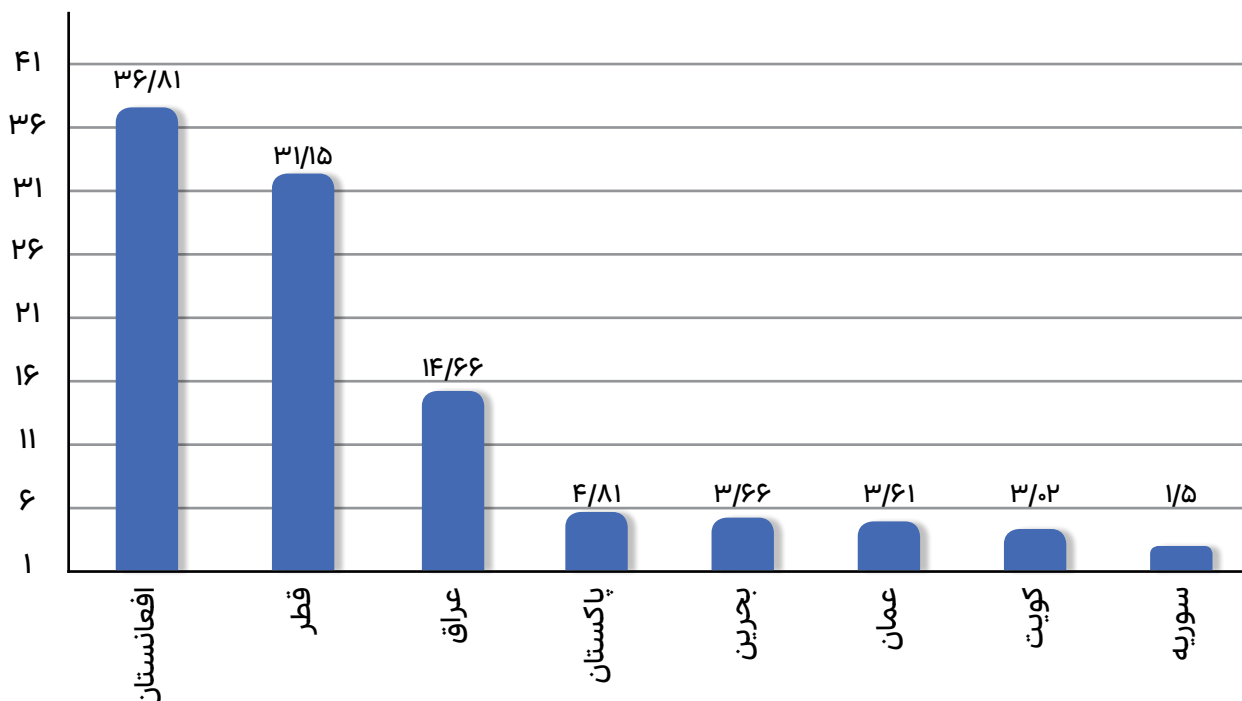
نسبی ایجاد شده در صادرات تخم مرغ و فراورده‌های آن می‌تواند در جهت حفظ شرایط تولید این محصولات و همچنین توسعه آن‌ها بنا بر ظرفیت موجود کشور و تحقق سرمایه‌گذاری‌های آینده، بسیار تاثیرگذار باشد. ولی از سوی دیگر بدلیل عدم تحقق کامل شرایط عرضه تخم مرغ بصورت بسته‌بندی بهداشتی توسط شرکت‌های دارای نام تجاری معتبر که متعهد به حفظ ویژگی‌های سلامت، بهداشت و اقتصاد تولید و مصرف این محصولات در جامعه هستند و جایگاه برندها در صادرات تخم مرغ به خوبی دیده نشده است، همواره صادرات این اقلام به شکلی بدون برنامه و اهداف مشخص و غالباً به صورت پیلهوری از سوی افرادی که تعهدات مشخصی را بر عهده نداشته‌اند و صرفاً اهداف اقتصادی فردی را دنبال کرده‌اند صورت گرفته است در نتیجه باعث آسیب جدی به حقوق مصرف‌کنندگان و حتی تولیدکنندگان شده و موانع اجتناب ناپذیری را در مسیر صادرات مستمر و پایدار آن فراهم ساخته است.

از سوی دیگر هنگام مقرون به صرفه بودن صادرات، همواره تقاضا برای این امر بصورت فزاینده و قابل توجه بوده که در این موارد عمدتاً مصرف کننده داخلی را دچار چالش اساسی نموده و هنگام غیر اقتصادی بودن این فعالیت متقاضیان صادرات با رفع تکلیف از خود و عدم پایبندی به هرگونه تعهدی به داخل و مشتریان خارجی علاوه بر ایجاد وجهه نامناسب از کشور، تولیدکنندگان تخم مرغ را به زیان قابل توجه روبرو نموده‌اند و این امر حاکی از ضرورت تدبیر ویژه در جهت متعهد نمودن شرکت‌های مجاز به صادرات برای حفظ و توسعه این بازار از یکسو و رعایت حقوق مصرف‌کنندگان در زنجیره عرضه کلان کشور از سوی دیگر بر مبنای توانایی نامبرندگان می‌باشد.

جدول آمار ماهیانه و مقاصد صادرات تخم مرغ ایران در سال ۱۴۰۴

کشور مقصد ماه	افغانستان	امارات	بحرین	پاکستان	سوریه	عراق	عمان	قطر	کویت	ترکمنستان	تاجیکستان	سودان	سومالی	جیبوتی	آذربایجان	گرجستان	جمع	درصد
فروردین	۵۱۳۲	۲۰	۲۹۰	۲۵۰	۰	۱۲۴۹	۱۲۵	۳۶۱۹	۰	۰	۲۰	۰	۲۵	۱۷۵	۰	۰	۱۰۹۰۵	۱۰/۳۶
اردیبهشت	۳۲۸۷	۰	۲۵۰	۷۸۵	۰	۲۴۵۲	۱۲۵	۳۵۰۵	۷۵	۱۰۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۰۵۷۹	۱۰/۰۶
خرداد	۲۰۵۳	۰	۱۷۵	۳۵۰	۰	۶۷۴	۰	۲۴۹۰	۲۲۵	۰	۰	۷۵	۰	۰	۰	۰	۶۰۴۲	۵/۷۴
تیر	۱۷۵۰	۱۵۰	۲۷۱	۲۰۰	۰	۱۲۴۷	۰	۳۷۵۲	۲۸۳	۰	۰	۰	۰	۰	۲۵	۰	۷۶۷۸	۷/۲۹
مرداد	۴۰۲۳	۰	۲۲۶	۱۲۴۴	۰	۸۹۱	۲۰۰	۵۱۴۹	۰	۰	۰	۰	۰	۵۰	۰	۰	۱۱۷۸۳	۱۱/۲۰
شهریور	۵۵۲۷	۸۸	۳۰۰	۱۰۰۴	۰	۹۵۱	۱۰۲۹	۲۳۱۹	۲۷۵	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۱۴۹۳	۱۰/۹۲
مهر	۵۶۳۸	۰	۲۰۰	۷۰۰	۰	۱۸۸۳	۳۹۵	۱۵۵۰	۵۲۵	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۰۸۹۱	۱۰/۳۵
آبان	۳۹۰۵	۰	۳۴۵	۴۷۵	۰	۱۰۹۹	۴۲۲	۳۱۵۰	۴۰۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۵۰	۹۸۴۶	۹/۳۵
آذر	۶۵۰	۰	۵۰۰	۰	۰	۵۰۰	۰	۲۳۰۰	۵۰۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۴۴۵۰	۴/۲۳
دی	۷۰۰	۰	۵۰۰	۰	۰	۰	۰	۱۵۲۵	۵۰۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۳۲۲۵	۳/۰۶
بهمن	۴۲۰۵	۵۰	۸۰۰	۵۰	۱۴۷۵	۴۴۳۰	۱۵۰۰	۲۶۲۵	۴۰۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۵۵۳۵	۱۴/۷۶
اسفند	۱۸۷۵	۰	۰	۰	۱۰۰	۵۰	۰	۸۰۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲۸۲۵	۲/۶۸
جمع کل	۳۸۷۴۵	۳۰۸	۳۸۵۷	۵۰۵۸	۱۵۷۵	۱۵۴۲۶	۳۷۹۶	۳۲۷۸۴	۳۱۸۳	۱۰۰	۲۰	۷۵	۲۵	۲۲۵	۲۵	۵۰	۱۰۵۲۵۲	۱۰۰
درصد	۳۶/۸۱	۰/۲۹	۳/۶۶	۴/۸۱	۱/۵۰	۱۴/۶۶	۳/۶۱	۳۱/۱۵	۳/۰۲	۰/۱۰	۰/۰۲	۰/۰۷	۰/۰۲	۰/۲۱	۰/۰۲	۰/۰۵	۱۰۰	-

درصد سهم کشورهای مقصد صادرات تخم مرغ ایران

نکته قابل توجه در اهداف صادراتی ایران در سال ۱۴۰۴ طبق پیش‌بینی قبلی فدراسیون (که کشور عراق بتدریج ولی با سرعت بالا از دایره اصلی هدف صادراتی ایران حذف خواهد شد) سهم عراق نسبت به ۱۴۰۳ نصف شده و به نسبت سال ۱۴۰۲ تا ۷۵ درصد کاهش یافته است و کشور عمان نیز برخلاف سال ۱۴۰۳ که هیچ وارداتی نداشته است مجدداً با سهم کمی دوباره به بازار هدف ایران اضافه شده است.

گرچه کشور قطر سهم خود را بطور قابل توجهی افزایش و سهم کاهشی عراق را جبران نمود ولی بازهم بدلیل جمعیت بالقوه قطر و رفتارهای صادرکنندگان که گاهی به ضرر کلان کشور تمام می‌شود چون برند تجاری نیستند نمی‌توان حساب ویژه‌ای روی این کشور و حتی کشورهای آفریقایی اضافه شده به لیست صادرات باز نمود.

به هر حال باید بدانیم که بازارهای هدف عمده ایران بسرعت در حال خوداتکایی هستند و پیش‌بینی می‌شود کشور عراق و حتی افغانستان که سهم عمده بازار صادرات ما را بخود اختصاص داده‌اند حداکثر تا ۳ سال آینده مشتری بالقوه باشند و اگر برای صادرات محصولات تخم مرغ (پودر و مایع پاستوریزه) برنامه ریزی مشخص و تدبیر نشود، صادرات تخم مرغ با چالش جدی مواجه شود.

۰۶

دامپروری

دامپروری

■ دکتر حسن مهربانی یگانه (DVM, MSc, PhD)

استاد دانشگاه تهران

گوشت قرمز: روند تولید گوشت قرمز ظرف پنج سال گذشته کاهشی بوده است. از مجموع حدود ۵۷۰ هزار تن تولید انواع گوشت در سال ۱۴۰۰ به حدود ۴۸۸ هزارتن در سال ۱۴۰۴ رسیده است، حدود ۱۵ درصد در کل و سالی ۳ درصد بطور متوسط کاهش پیدا کرده است. بیشترین کاهش تولید در گوشت گوسفند رخ داده که از حدود ۲۱۶ هزارتن در سال ۱۴۰۰ به حدود ۱۶۶ هزارتن در سال ۱۴۰۴ رسیده یعنی تقریباً ۲۳ درصد کاهش داشته است.

شیر: تولید شیر ظرف پنج سال گذشته روند افزایشی داشته است. تولید شیر در سال ۱۴۰۴ حدود ۱۰/۵ میلیون تن در مقایسه با حدود ۸ میلیون تن در سال ۱۴۰۰ رقمی حدود ۳۱ درصد افزایش نشان می‌دهد. به عبارتی متوسط سالانه افزایش حدود ۷ درصد شده است.

نسبت قیمت گوشت قرمز به مرغ: میانگین نسبت قیمت خرده‌فروشی گوشت قرمز به گوشت مرغ (به ازای هر کیلوگرم) در سال ۱۴۰۴ به عدد ۷/۳ رسیده است. این نسبت از ۱۴۰۱ تا ۱۴۰۴ روند شدیداً افزایشی داشته و در مقایسه با بسیاری از کشورهای که گوشت قرمز گران محسوب می‌شود، غیرعادی است. به طور تقریبی، این نسبت در کشورهای مختلف چنین است. در آمریکای شمالی بین ۲/۵ تا ۳/۵ است، در اروپا و استرالیا بین ۲/۵ تا حداکثر ۴ است و در آرژانتین حدود ۲/۵ است. بنابراین، نسبت ۷/۳ در ایران تقریباً دو تا سه برابر نسبت متداول در اکثر کشورهای دنیا است.

این نسبت چه پیامی دارد؟

از دیدگاه اقتصاد کشاورزی و صنعت طیور، این نسبت بسیار مهم‌تر از خود قیمت گوشت است.

۱. مرغ به کالای جانشین اصلی گوشت قرمز تبدیل می‌شود.

وقتی گوشت قرمز بیش از حد گران می‌شود، خانوارها به سمت مرغ حرکت می‌کنند، نه لزوماً به دلیل علاقه بیشتر، بلکه به دلیل محدودیت بودجه. در نتیجه: تقاضای مرغ افزایش می‌یابد و مرغ نقش اصلی تأمین پروتئین حیوانی را بر عهده می‌گیرد.

۲. افزایش نسبت الزاماً خبر خوبی برای تولیدکنندگان مرغ گوشتی نیست.

در نگاه اول ممکن است تصور شود هرچه گوشت قرمز گران‌تر باشد، صنعت مرغ سود بیشتری می‌برد. اما در عمل این اتفاق همیشه رخ نمی‌دهد، زیرا: قدرت خرید مردم کاهش یافته است. مصرف‌کننده فقط از گوشت قرمز به مرغ مهاجرت نمی‌کند؛ بلکه مقدار کل مصرف پروتئین حیوانی را نیز کاهش می‌دهد. بنابراین رشد مصرف مرغ معمولاً کمتر از چیزی است که اختلاف قیمت نشان می‌دهد.

۳. این نسبت شاخصی از کاهش رفاه خانوار است.

در کشورهای توسعه‌یافته، اختلاف قیمت بین مرغ و گوشت قرمز وجود دارد، اما آن قدر زیاد نیست که گوشت قرمز به کالایی تقریباً لوکس تبدیل شود. وقتی نسبت به حدود ۷ برسد، بسیاری از خانوارها عملاً گوشت قرمز را از سبد غذایی خود حذف می‌کنند.

۴. این نسبت می‌تواند الگوی تغذیه کشور را تغییر دهد.

ادامه این وضعیت ممکن است موجب شود سهم مرغ در مصرف پروتئین حیوانی پیوسته افزایش یابد، مصرف گوشت قرمز به سطوح بسیار پایین برسد و بازار گوشت قرمز به سمت مصرف‌کنندگان با درآمد بالا محدود شود.

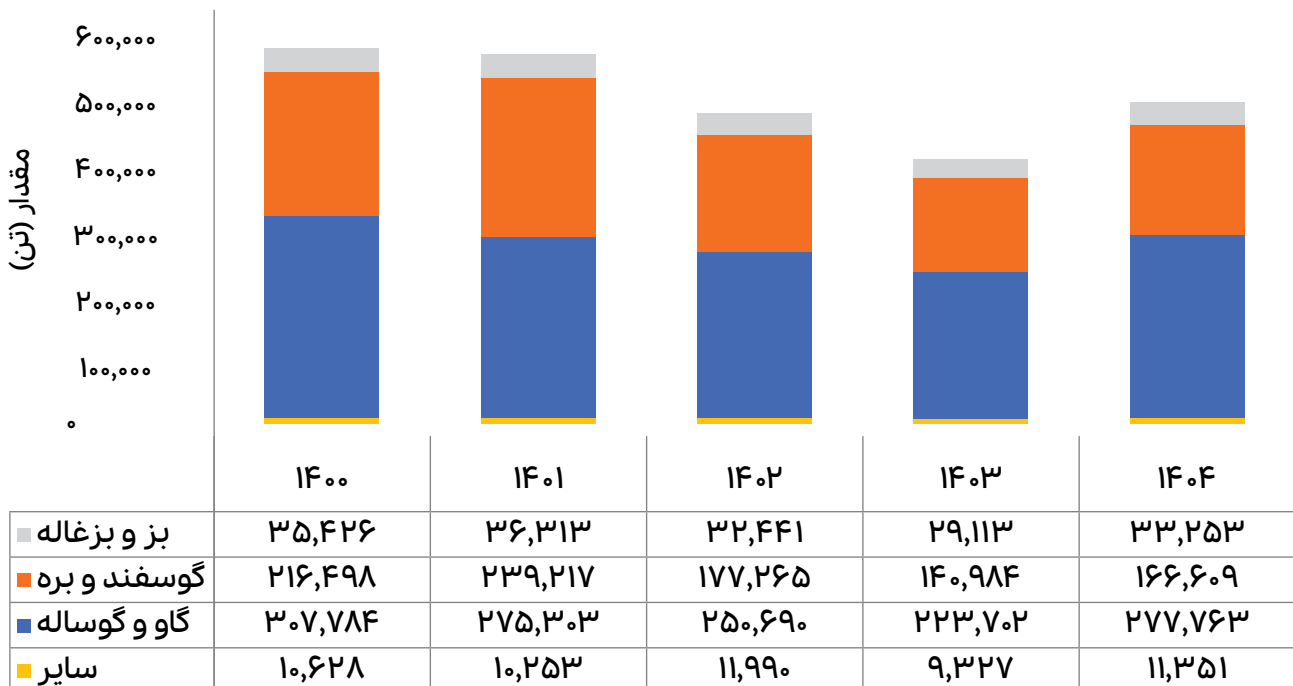
از دیدگاه صنعت طیور

وجود چنین نسبتی در واقع نشان می‌دهد که صنعت مرغ ایران اکنون بیش از هر زمان دیگری مسئول تأمین امنیت غذایی کشور است. هرگونه کاهش تولید مرغ یا افزایش قیمت آن، مستقیماً امنیت غذایی میلیون‌ها خانوار را تهدید می‌کند، زیرا برای بخش بزرگی از جامعه، دیگر جایگزین ارزان‌تری برای تأمین پروتئین حیوانی وجود ندارد.

جمع‌بندی

نسبت ۷.۳ را نباید صرفاً به عنوان اختلاف قیمت دو محصول دید؛ بلکه می‌توان آن را شاخصی از فشار اقتصادی بر خانوار، تغییر الگوی مصرف پروتئین و افزایش اهمیت راهبردی صنعت طیور دانست. در حالی که در اغلب کشورهای دنیا این نسبت معمولاً بین ۲ تا ۴ است، رسیدن آن به ۷.۳ در ایران نشان می‌دهد فاصله قیمتی میان دو منبع اصلی پروتئین حیوانی به سطحی رسیده که انتخاب مصرف‌کننده بیش از آنکه ناشی از ترجیح باشد، نتیجه محدودیت قدرت خرید است. این همان دلیلی است که سازمان‌های بین‌المللی نیز پیش‌بینی می‌کنند با افزایش فاصله قیمتی، مصرف جهانی به تدریج از گوشت نشخوارکنندگان به سمت مرغ حرکت کند؛ زیرا مرغ همچنان اقتصادی‌ترین منبع پروتئین حیوانی باقی مانده است.

تولید انواع گوشت قرمز

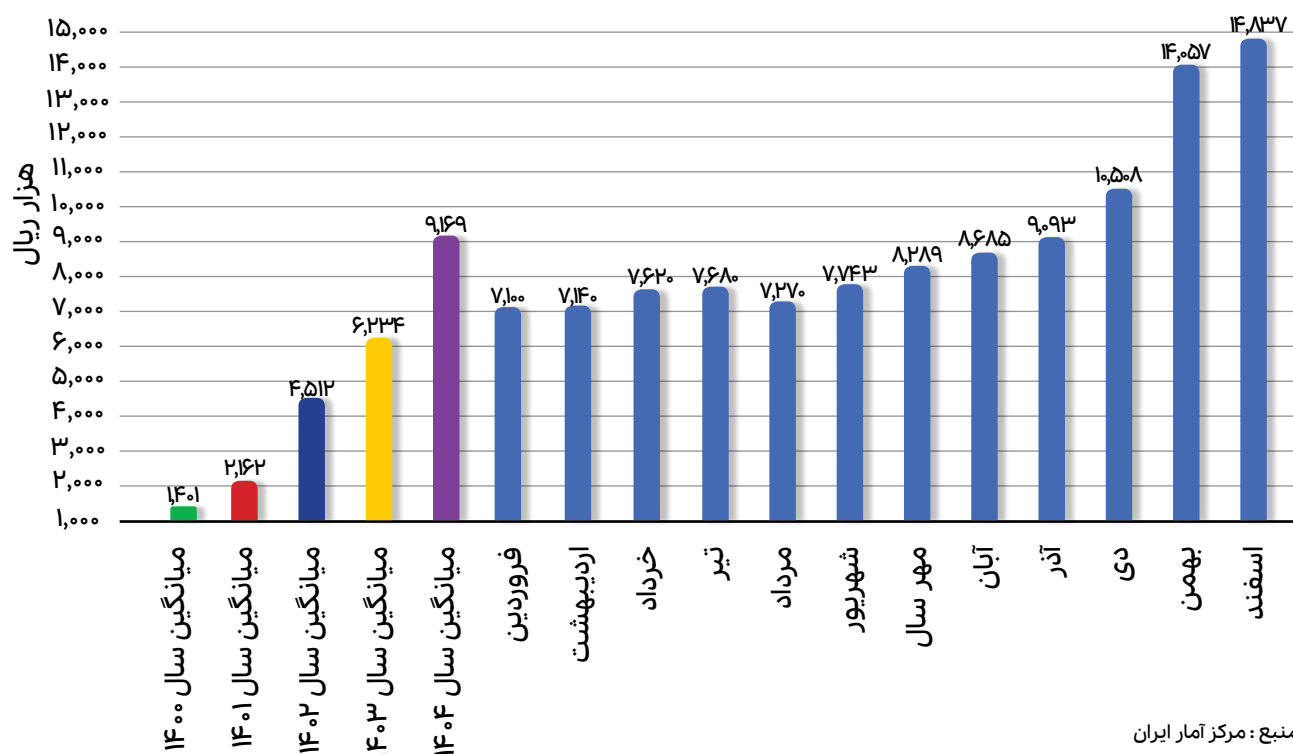
منبع: مرکز آمار ایران

جدول (۱) تولید انواع گوشت قرمز

انواع گوشت	۱۴۰۰	۱۴۰۱	۱۴۰۲	۱۴۰۳	۱۴۰۴
مقدار (تن)	مقدار (تن)	مقدار (تن)	مقدار (تن)	مقدار (تن)	مقدار (تن)
گاو و گوساله	۳۰۷,۷۸۴	۲۷۵,۳۰۳	۲۵۰,۶۹۰	۲۲۳,۷۰۲	۲۷۷,۷۶۳
گوسفند و بره	۲۱۶,۴۹۸	۲۳۹,۲۱۷	۱۷۷,۲۶۵	۱۴۰,۹۸۴	۱۶۶,۶۰۹
بز و بزغاله	۳۵,۴۲۶	۳۶,۳۱۳	۳۲,۴۴۱	۲۹,۱۱۳	۳۳,۲۵۳
سایر	۱۰,۶۲۸	۱۰,۲۵۳	۱۱,۹۹۰	۹,۳۲۷	۱۱,۳۵۱
جمع	۵۷۰,۳۳۶	۵۶۱,۰۸۶	۴۷۲,۳۸۷	۴۰۳,۱۲۷	۴۸۸,۹۷۶

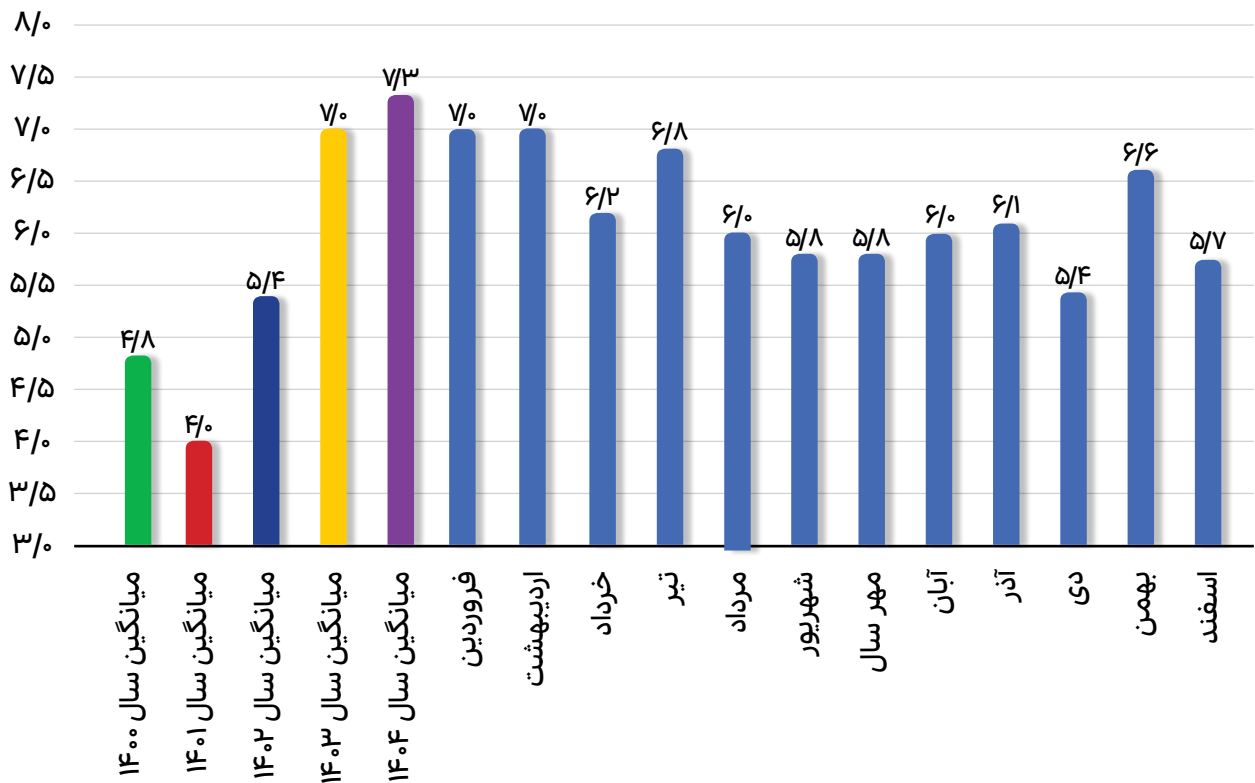
منبع: مرکز آمار ایران

قیمت گوشت قرمز

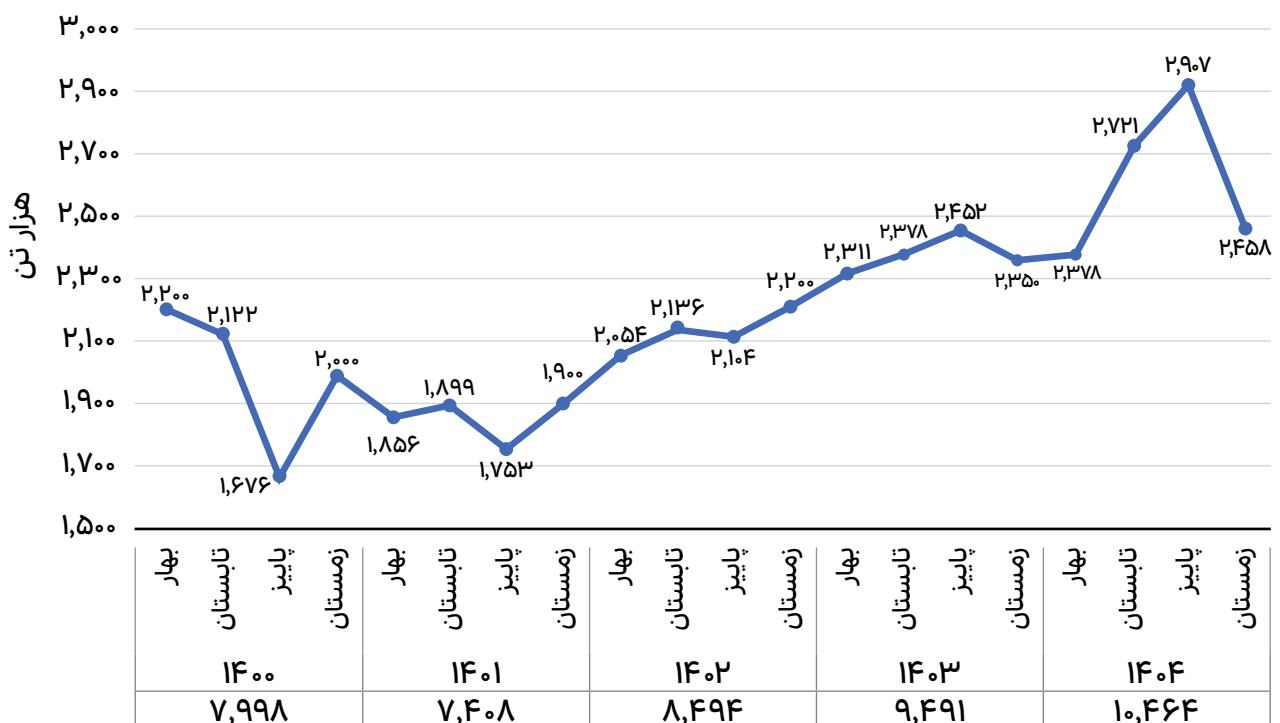

منبع: مرکز آمار ایران

نسبت قیمت گوشت قرمز به گوشت مرغ

تولید شیر

منبع: مرکز آمار ایران

۷

قدرت خرید

قدرت خرید

■ دکتر حسن مهربانی یگانه (DVM, MSc, PhD)

استاد دانشگاه تهران

نمودارهای قدرت خرید از بهترین شاخص‌ها برای سنجش قدرت خرید واقعی است، چون به جای مقایسه صرف قیمت‌ها یا نرخ تورم، نشان می‌دهد که با یک روز کار یک کارگر حداقل‌بگیر چه مقدار از هر کالای پروتئینی را می‌توان خرید. این شاخص برای مقایسه‌های بین‌المللی نیز بسیار گویاست. البته کاهش قدرت خرید برای همه کالاها یکسان نبوده است.

بیشترین افت مربوط به مرغ و تخم‌مرغ است؛ یعنی ارزان‌ترین منابع پروتئینی نیز دیگر مانند گذشته در دسترس خانوار نیستند. کمترین افت مربوط به شیر است. گوشت قرمز از ابتدا نیز کالایی نسبتاً لوکس بوده و اکنون لوکس‌تر شده است.

در کانادا و آمریکا معمولاً نسبت قیمت مواد غذایی به دستمزد طی سال‌های اخیر نوسان داشته، اما سقوطی مشابه ایران مشاهده نشده است. اگرچه پس از موج تورم ۲۰۲۲ و ۲۰۲۳ قیمت مواد غذایی افزایش یافت، اما افزایش دستمزدها بخش قابل توجهی از آن را جبران کرد و خانوارها همچنان می‌توانند با یک روز حداقل دستمزد چندین برابر نیاز روزانه خود مرغ، تخم‌مرغ یا شیر خریداری کنند. کاهش قدرت خرید در آن کشورها بیشتر در حد چند درصد تا حدود ۱۰-۱۵ درصد بوده، نه ۳۰ تا ۴۰ درصد.

در اروپا نیز اگرچه بحران انرژی و جنگ اوکراین موجب افزایش قیمت مواد غذایی شد، اما افزایش دستمزدها، یارانه‌های دولتی، و نظام‌های حمایتی مانع سقوط شدید قدرت خرید شدند. در بسیاری از کشورهای اروپایی مصرف‌کنندگان ممکن است مصرف گوشت قرمز را کمتر کنند، اما این کاهش بیشتر ناشی از ترجیحات سلامتی و محیط‌زیستی و جایگزینی با مرغ است، نه ناتوانی اقتصادی گسترده.

در چین طی دو دهه گذشته روندی تقریباً معکوس ایران داشته است. با رشد سریع درآمدها، خانوارها توانسته‌اند مصرف پروتئین حیوانی خود را افزایش دهند. اگرچه قیمت‌ها نیز افزایش یافته‌اند، اما رشد درآمد معمولاً از رشد قیمت مواد غذایی پیشی گرفته و مصرف سرانه گوشت و لبنیات افزایش یافته است. تقاضا برای گوشت قرمز و مرغ نیز همچنان رو به رشد است.

بازدید میدانی راقم این سطور حاکی از این است که قدرت خرید حداقل دستمزد برای کالاهای مذکور حدود ۵ برابر ایران در کانادا و ۴ برابر ایران در چین است.

پیام اصلی این نمودارها تنها درباره افزایش قیمت مواد غذایی نیست؛ بلکه درباره فقیرتر شدن خانوارها است.

اگر قدرت خرید مرغ و تخم‌مرغ طی هفت سال حدود ۴۰ درصد کاهش یافته باشد، یعنی حتی ارزان‌ترین منابع پروتئینی نیز از سفره بسیاری از خانواده‌ها دورتر شده‌اند. این مسئله معمولاً پیامدهایی مانند:

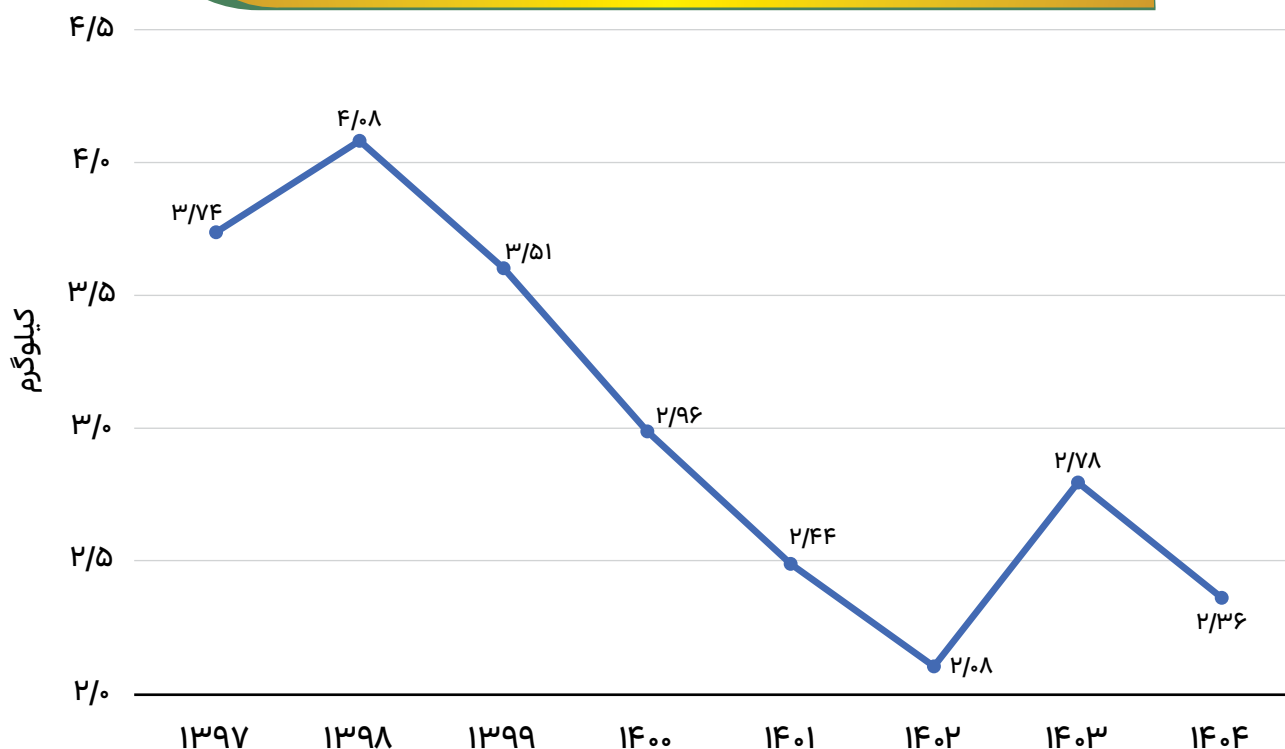
کاهش مصرف پروتئین حیوانی، افت کیفیت تغذیه، کاهش امنیت غذایی، و در بلندمدت آثار منفی بر سلامت و سرمایه انسانی را به دنبال دارد.

البته از دید اقتصاد رفاه، وضعیت مرغ و تخم مرغ از گوشت قرمز مهم تر است. زیرا مرغ کالای اصلی برای دهک های متوسط و پایین هستند. افت ۴۰ درصدی قدرت خرید این دو محصول، نشانه ای بسیار قوی تر از افت رفاه عمومی است تا کاهش قدرت خرید گوشت قرمز؛ زیرا بسیاری از خانوارها پیش از این نیز مصرف گوشت قرمز محدودی داشتند.

جمع بندی

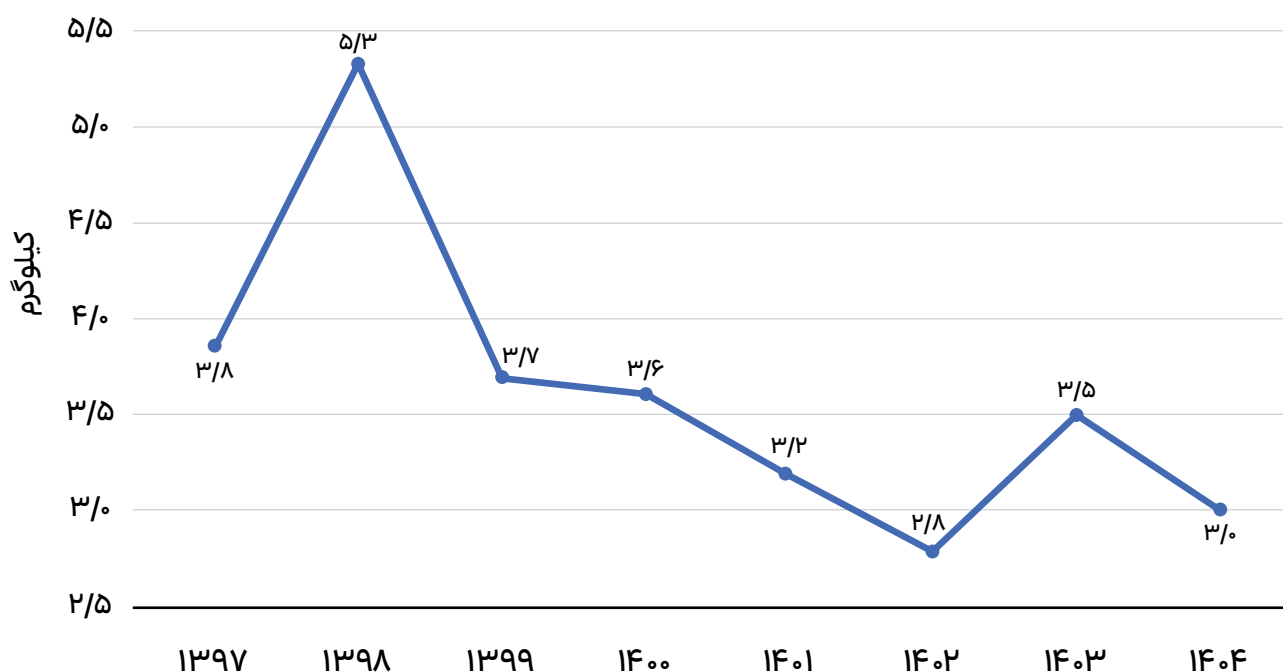
برخلاف آمریکای شمالی، اروپا و چین که افزایش قیمت مواد غذایی تا حد زیادی با رشد درآمدها یا حمایت های اجتماعی جبران شده است، در ایران رشد قیمت مواد پروتئینی به مراتب سریع تر از رشد حداقل دستمزد بوده و نتیجه آن کاهش محسوس قدرت خرید، به ویژه برای ارزان ترین منابع پروتئینی مانند مرغ و تخم مرغ، و در نهایت تضعیف امنیت غذایی خانوارها بوده است.

نسبت حداقل دستمزد روزانه به قیمت یک کیلوگرم گوشت مرغ

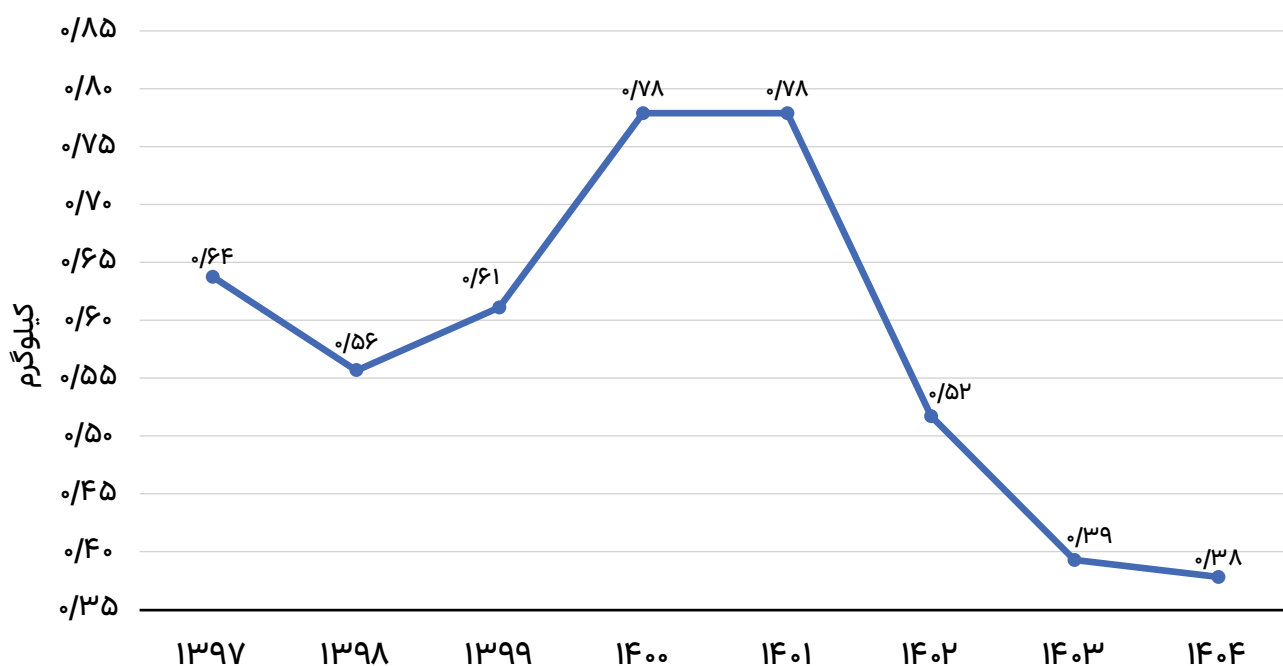
سال	حداقل حقوق روزانه	قیمت گوشت مرغ	نسبت
۱۳۹۷	۳۷۰,۴۲۳	۹۸,۹۲۴	۳/۷
۱۳۹۸	۵۰۵,۶۲۴	۱۲۳,۸۲۱	۴/۱
۱۳۹۹	۶۳۶,۸۰۹	۱۸۱,۲۰۹	۳/۵
۱۴۰۰	۸۸۵,۱۶۵	۲۹۸,۵۴۴	۳/۰
۱۴۰۱	۱,۳۹۳,۲۵۰	۵۷۱,۰۷۶	۲/۴
۱۴۰۲	۱,۷۶۹,۴۲۸	۸۵۰,۸۴۶	۲/۱
۱۴۰۳	۲,۳۸۸,۷۸۲	۸۵۹,۵۱۴	۲/۸
۱۴۰۴	۳,۴۶۳,۶۵۶	۱,۴۶۴,۸۴۲	۲/۴

نسبت حداقل دستمزد روزانه به قیمت تخم مرغ

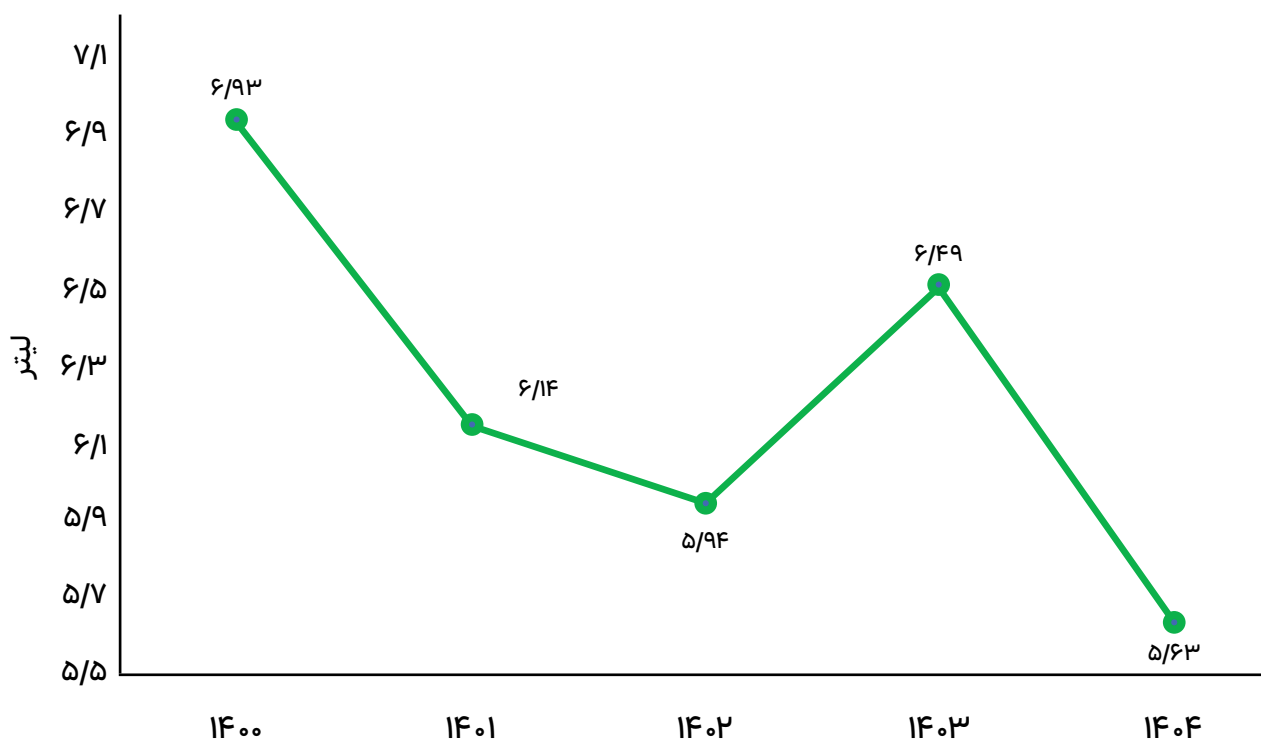
سال	حداقل دستمزد روزانه	قیمت تخم مرغ	نسبت
۱۳۹۷	۳۷۰,۴۲۳	۹۶,۲۳۳	۳/۸
۱۳۹۸	۵۰۵,۶۲۴	۹۵,۵۶۹	۵/۳
۱۳۹۹	۶۳۶,۸۰۹	۱۷۲,۴۳۳	۳/۷
۱۴۰۰	۸۸۵,۱۶۵	۲۴۷,۶۸۱	۳/۶
۱۴۰۱	۱,۳۹۳,۲۵۰	۴۳۳,۴۶۰	۳/۲
۱۴۰۲	۱,۷۶۹,۴۲۸	۶۳۲,۳۵۱	۲/۸
۱۴۰۳	۲,۳۸۸,۷۲۸	۶۷۵,۲۸۱	۳/۵
۱۴۰۴	۳,۴۶۳,۶۵۶	۱,۱۵۶,۵۶۰	۳/۰

نسبت حداقل دستمزد روزانه به قیمت یک کیلوگرم گوشت قرمز

سال	حداقل دستمزد روزانه	قیمت گوشت قرمز	نسبت
۱۳۹۷	۳۷۰,۴۲۳	۵۷۹,۸۴۳	۰/۶۴
۱۳۹۸	۵۰۵,۶۲۴	۹۱۰,۸۲۴	۰/۵۶
۱۳۹۹	۶۳۶,۸۰۹	۱,۰۴۳,۶۲۰	۰/۶۱
۱۴۰۰	۸۸۵,۱۶۵	۱,۱۳۷,۸۰۳	۰/۷۸
۱۴۰۱	۱,۳۹۳,۲۵۰	۱,۷۸۹,۳۴۹	۰/۷۸
۱۴۰۲	۱,۷۶۹,۴۲۸	۳,۴۱۵,۴۱۱	۰/۵۲
۱۴۰۳	۲,۳۸۸,۷۲۸	۶,۰۹۰,۲۰۰	۰/۳۹
۱۴۰۴	۳,۴۶۳,۶۵۶	۹,۱۶۸,۵۴۷	۰/۳۸

نسبت حداقل دستمزد روزانه به قیمت یک لیتر شیر

سال	حداقل دستمزد (ریال)	قیمت شیر (ریال)	نسبت
۱۴۰۰	۸۸۵,۱۶۵	۱۲۷,۶۶۳	۶/۹۳
۱۴۰۱	۱,۳۹۳,۲۵۰	۲۲۶,۶۹۳	۶/۱۴
۱۴۰۲	۱,۷۶۹,۴۲۸	۲۹۷,۷۷۵	۵/۹۴
۱۴۰۳	۲,۳۸۸,۷۲۸	۳۶۷,۶۶۹	۶/۴۹
۱۴۰۴	۳,۴۶۳,۶۵۶	۶۱۴,۷۴۵	۵/۶۳

qualitative requirements.

The 21.4% difference between 1.765 billion broiler chicks placed and 1.387 billion slaughtered birds recorded in 2025 cannot, without farm-level evidence, be attributed entirely to any single strain. Its scale nevertheless demonstrates the need for mandatory strain identification throughout the chain, independent monitoring of feed conversion, mortality, slaughter weight and age, and public disclosure of results. Without such data, the true cost of genetic policy remains hidden in industry aggregates and cannot be separated from management, feed and disease effects.

Policy support for Arian should therefore be separated from universal placement mandates and continued through a limited, measurable and competitive programme. Every domestic or imported strain should be evaluated on cost per kilogram of saleable meat, feed use, survival, uniformity, parent-chick yield and total economic value. Any stock sold under the Ross or Cobb name should require origin certification, genetic identification and full traceability. Competitive strain choice and transparent public funding for genetic-resource conservation are less costly than transferring the hidden losses of a breeding programme to the entire value chain and ultimately to consumers.

Conclusion and Policy Direction

Iran's livestock and poultry industries do not primarily suffer from insufficient physical capacity. Their central problems are low capacity utilisation, imported-input dependence, inadequate productivity, weak alignment between production and effective demand, policy instability and distortionary price intervention. In a fragmented production system, administered pricing transfers losses first to producers but ultimately back to consumers through unstable supply, lower quality, reduced investment and higher future prices.

Long-term sustainability requires a transition from “price management” to “market management”: market-based price formation; stronger competition in input imports and distribution; transparent market information; scientific capacity management; production contracts and risk insurance; stable export development; and direct support for vulnerable consumers rather than the imposition of below-cost prices on producers.

producers.

9. Economic Effects of the Arian and Domestically Multiplied Ross Stocks

Economic evaluation must distinguish between preserving a national genetic resource and mandating its widespread commercial use. A domestic line may have strategic value by reducing genetic-security risks, but large-scale commercial deployment is justified only when its biological and economic performance is transparently, independently, and repeatedly benchmarked against competing strains under Iranian production conditions.

Arian (originally Hybro) accounted for 88% of broiler grandparent placements in 2021, declining to 52%, 28%, 27% and 15% in 2021–2025. Its share of broiler parent-stock placements over the same five years was approximately 24%, 43%, 37%, 19% and 24%, respectively. Arian therefore materially influenced the genetic composition of the production chain. The source report estimates that at least IRR-equivalent expenditure of 2.5 thousand billion tomans was committed over six years and concludes that the programme's commercial results were not commensurate with the time, resources and industry requirements involved.

When a strain produces fewer saleable parent or broiler chicks per grandparent, has poorer feed conversion, slower growth, higher mortality or lower uniformity, the loss extends well beyond the chick price. Feed, vaccines, energy, labour, housing capacity and working capital are consumed for less marketable output, raising the cost per kilogram of meat. Because much of Iran's feed is imported, lower genetic efficiency also represents a loss of scarce foreign-exchange resources.

The report also describes an “Iranian Ross” population domestically multiplied after an alleged genetic discontinuity from authentic imported Ross 308 stock. Its share of grandparent placements rose from zero in 2021 to 8% in 2022, 53% in 2023, 43% in 2024 and 67% in 2025, while no placements of authentic imported Ross 308 grandparents were recorded during those years. Without a traceable pedigree, independent performance testing and an auditable chain of identity, such stock should not be treated as technically equivalent to authentic Ross 308. Terms such as “fake” or “counterfeit” require proof of origin, misrepresentation and legal responsibility; the more defensible description here is “stock without independently verified Ross 308 origin and performance.”

The five-year plan estimated that approximately 260,000 grandparent chicks would be sufficient for national requirements. Actual placements reached 339,256 in 2025—at least 30% above the plan. The report associates much of this excess requirement with the lower performance of Arian and the domestically multiplied Ross stock. More than 530,000 Cobb 500 and Ross 308 parent chicks were also imported in 2025, suggesting that existing domestic multiplication did not reliably satisfy the market's quantitative and

chicken and eggs is especially important because they are the principal animal-protein sources of lower- and middle-income households. Production growth without consumer affordability cannot secure food access.

8. Market Structure and the Effects of Administered Pricing

Iranian livestock and poultry production is highly fragmented and predominantly based on small and medium-sized independent farms. A large number of producers supply relatively homogeneous products, while no individual farm can determine the market price. At the farm level, producers are largely price takers, and market conditions approximate competitive markets.

The entire value chain, however, is not perfectly competitive. Feed imports, foreign-exchange allocation, slaughtering, processing and distribution are more concentrated in some segments. The structure is therefore asymmetric: intense competition and fragmentation at the production level coexist with greater concentration and bargaining power in certain upstream and downstream activities.

Administered pricing (command economy) is particularly damaging in this structure. When output prices are held below market-clearing levels or production costs, small producers cannot pass rising input costs to buyers and must absorb the losses.

- Lower margins and depleted working capital;
- Delayed renewal of buildings and equipment;
- Deterioration in feed, health and flock management;
- Higher debt and reliance on credit purchases;
- Exit of smaller producers and weaker investment;
- Unstable future supply and a greater likelihood of subsequent price spikes.

Price controls may temporarily suppress the official consumer price, but they do not eliminate the economic cost. The burden is initially transferred to producers and later returned to consumers through reduced output, shortages, lower quality, informal markets and sharper future price increases. Price suppression during periods of abundance can create shortages in the following production cycle.

Suppressing farm-gate prices is also an inefficient way to protect low-income households. During shortages, access to the official price becomes uneven, and part of the implicit subsidy may be captured by intermediaries or consumers with better distribution access. Direct food assistance, targeted purchasing credits and income support can protect vulnerable consumers more effectively while preserving the price signals needed by

The day-old chick price increased much less than the live-chicken price. This may reflect excess breeder capacity, fluctuations in chick supply, temporary market interventions and the limited bargaining power of chick producers. A smaller price increase does not necessarily indicate lower costs or improved efficiency.

Egg prices increased more than fourfold but rose less than chicken and especially red meat. Oversupply and unstable exports periodically prevented selling prices from covering production costs. Nominal price growth should therefore not be equated with higher real producer profitability.

6. Red-Meat-to-Chicken Price Ratio

Year	Red-meat-to-chicken price ratio
2021	4.8
2022	4.0
2023	5.4
2024	7.0
2025	7.3

The ratio fell to 4.0 in 2022 because chicken prices increased more rapidly. From 2023 onwards, red-meat prices rose much faster, and by 2025 one kilogram of red meat cost approximately 7.3 times as much as chicken. The relative price gap widened by more than 50% compared with 2021.

This change has shifted part of household protein demand from red meat towards chicken and eggs, strengthening poultry's role in the food security of lower- and middle-income households. Chicken has, however, become cheaper only relative to red meat, not relative to household income.

7. Household Purchasing Power

- Chicken: decline from 2.96 to 2.36 kilograms purchasable with one day of minimum wages.
- Eggs: decline from 3.6 to 3.0 kilograms.
- Red meat: decline from 0.78 to 0.38 kilograms.
- Milk: decline from 6.93 to 5.63 litres.

The largest decline occurred in red meat. From a welfare perspective, however, the reduced affordability of

which about 106,000 tons were exported. As traditional markets, particularly Iraq and Afghanistan, move towards self-sufficiency, Iran needs new destinations, recognised export brands and processed products such as pasteurised liquid egg and egg powder.

3. Feed Inputs and Foreign-Exchange Dependence

Nearly 8 million tons of maize were allocated to poultry production through the official distribution system in 2025. Ten-month maize imports (due to the absence of customs reports during the final two months of the year) reached approximately 8.99 million tons, valued at USD 2.78 billion. Imported soybean meal and meal extracted from imported soybeans totalled approximately 3.62 million tons during the same period.

Dependence on imported maize, soybeans, supplements, vaccines, equipment and genetic material exposes producers to currency shocks, delayed foreign-exchange allocation and severe working-capital pressures. Poor quality in some maize consignments and continued on-farm feed manufacture further increase economic, health and productivity risks.

4. Livestock Sector

Red-meat production declined from approximately 570,000 tons in 2021 to 489,000 tons in 2025. Since output had fallen to about 403,000 tons in 2024, the 2025 figure represents a partial recovery rather than sustained growth. Milk production followed a different path, increasing from approximately 8.0 million tons to 10.46 million tons.

5. Product Price Trends

Product	Price in 2021	Price in 2025	Nominal increase
Day-old broiler chick, IRR/bird	62,800	223,700	256%
Live chicken, IRR/kg	187,000	980,000	424%
Retail chicken meat, IRR/kg	269,000	1,385,120	415%
Eggs, IRR/kg	177,000	741,000	319%
Red meat, IRR/kg	1,401,000	9,169,000	554%

Iran Livestock and Poultry Industry

An integrated analysis of production, prices, purchasing power and administered pricing, 2025–2021

Dr Hassan Mehrabani Yeganeh, DVM, MSc, PhD

Executive Summary

This report examines Iran's livestock and poultry industries during 2021–2025- against the backdrop of persistent inflation, currency depreciation and devaluation, rising input costs, working-capital shortages, and declining household purchasing power. Production volume alone is no longer an adequate measure of success; productivity, unit costs, effective demand and supply-chain resilience are more meaningful indicators of sustainability.

1. Broiler Industry

Broiler chick placement increased from approximately 1.44 billion birds in 2021 to 1.77 billion in 2025, while chicken meat production decreased from 2.73 million tons to approximately 2.65 million tons. The 22% increase in placements was therefore not matched by output growth, indicating mortality, productivity losses, inadequate performance of some genetic strains and weak coordination across the production chain.

In 2025, approximately 1.387 billion slaughtered birds were officially recorded, compared with 1.765 billion chicks placed, a gap of 21.4%. The report considers only part of this difference explainable by normal mortality. Substantial breeder capacity also remains underutilised.

Per-capita chicken consumption was estimated at 30.8 kilograms based on a population of 86 million, or approximately 29.1 kilograms when a population of 91 million, including migrants, is used.

2. Egg Industry

Industrial egg production increased from 1.15 million tons in 2021 to approximately 1.47 million tons in 2025, while annual per-capita consumption rose from 216 to 258 eggs. Excessive layer placement, retention of flocks beyond their economic life, weak supply management and unstable exports nevertheless produced periodic oversupply and substantial producer losses.

Total industrial, rural and other poultry egg production reached approximately 1.6 million tons in 2025, of

Iran Livestock and Poultry Industry

A Review of Iran's Livestock and Poultry Industry (2021–2025)

This work provides a data-driven analysis of developments in Iran's livestock and poultry industries from 2021 to 2025. It examines production trends, price movements, household purchasing power, and the industry's dependence on imported inputs. Particular attention is also given to productivity challenges, genetic and breeding policies, market structure, and the consequences of administered pricing.

The findings demonstrate how economic instability, market volatility, and policy interventions affect producers, consumers, industry competitiveness, and national food security.

The work concludes by proposing practical measures and policy directions for moving toward a more productive, competitive, transparent, and sustainable livestock and poultry industry.

این اثر، تحلیلی داده‌محور از تحولات صنعت دام و طیور ایران در فاصله سال‌های ۱۴۰۰ تا ۱۴۰۴ ارائه می‌دهد. در آن، روندهای تولید، تغییرات قیمت، قدرت خرید خانوار و میزان وابستگی صنعت به نهاده‌های وارداتی بررسی شده است. همچنین، چالش‌های بهره‌وری، سیاست‌های ژنتیکی و اصلاح نژادی، ساختار بازار و پیامدهای قیمت‌گذاری دستوری از محورهای اصلی این تحلیل به شمار می‌روند.

یافته‌های این اثر نشان می‌دهد که بی‌ثباتی‌های اقتصادی، نوسانات بازار و مداخلات سیاستی چگونه بر تولیدکنندگان، مصرف‌کنندگان، رقابت‌پذیری صنعت و امنیت غذایی کشور اثر می‌گذارند.

در پایان، مجموعه‌ای از راهکارها و جهت‌گیری‌های عملی برای حرکت به سوی صنعتی بهره‌ورتر، رقابت‌پذیرتر، شفاف‌تر و پایدارتر پیشنهاد می‌شود.

